

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

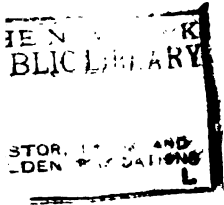
3 3433 06661888 9

✓
Kommunikation - Administration
N:o 100
100000
100000

GENERALSTABEN

19053

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

FÖRSTA DELEN

MEDE TVÅ KARTOR.

Pris: 6 kr. 50 öre

GFS
Sweden

*Sve den. Försvarsstaben. Krigshistoriska
avdelningen.*

VINKHUIZEN COLLECTION
DRAPER FUND

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

↑ GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

(Sveriges)

FÖRSTA DELEN

MED TVÅ KARTOR.

STOCKHOLM, 1890

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

27093A

1A
12

INNEHÅLL.

Inledning.

Sveriges utrikespolitik efter franska revolutionen.....	sid. 1.
Freden i Tilsit.....	11.
Notvexlingen mellan Sverige och Ryssland.....	15.
Den engelska expeditionen mot Köpenhamn.....	18.
Brytningen mellan Ryssland och England.....	25.
Uppkomsten af frågan om Östersjöns neutralisering.....	31.
Sverige bryter med Ryssland och ingår förbund med England.....	35.
Brytningen med Danmark.....	86.
Förhållandet till Preussen.....	96.

Sveriges försvarskraft.

Hären.....	100.
Härens öfverstyrelse.....	101.
Härens sammansättning och styrka i fred.....	108.
Härens förstärkning vid krigsutbrott.....	168.
Härens beväpning, beklädnad och utredning.....	173.
Härens hästar.....	225.
Sjukvården i fred.....	230.
Intendenturen i fred.....	232.
Vapenöfningar.....	235.
Befälsutbildningen.....	245.
Exercisreglementen.....	252.
Föreskrifter angående tjensten i fält.....	280.
Det fasta försvaret.....	292.
Flottorna.....	295.
Flottornas öfverstyrelse.....	297.
Styrelsen och förvaltningen vid flottornas stationer.....	299.
Sammansättningen och styrkan af flottornas personal.....	308.
Personlig beväpning, beklädnad och utredning.....	325.
Flottornas materiel.....	329.
Befälsutbildningen.....	343.
Sjötjenstgöring och sjövetenskap m. m.....	346.
Lotsverket samt fyr- och båkinrättningen.....	368.
Sjökarteverket.....	370.
Sjöfart och kaperi.....	371.

Bilagor.

1. Ryska proklamationer.
2. Danmarks krigsförklaring.
3. Svenska regeringens svar å föregående not.
4. Preussiske ministern v. Goltz' not till envoyéen v. Brickmann, den 5. mars 1808.
5. Envoyéens v. Brinckmann not till ministern v. Goltz, den 7. mars 1808.
6. Preussens förklaring den 6. mars 1808.
7. Det hemliga fördraget i Tilsit.
- 8 A och B. Förläggningskartor öfver de finska trupperna.
- 9 A, B och C. Sammandrag af 4. kvartalets förslag år 1807 utvisande svenska arméns (utom vargeringen) styrka vid 1808 års ingång.
10. Svenska och finska vargeringen vid 1808 års ingång.
11. Sammandrag af förslagen öfver vid armén befintliga beväringssersedlar den 15. november 1807.
12. Tillgång på de viktigaste beklädnads-, utrednings- och trossersedlarne uti förråden i Sverige vid 1807 års slut.
13. Uppgift å hela antalet artilleriregementena tillhörige kanoner och mörsare den 1. januari 1808.
14. Uppgift å antalet artilleriregementena tillhörige kanoner och mörsare med »goda» eller »reparabla» lavetter, föreställare och mörsareblock den 1. januari 1808.
15. Tross- och utredningsplan för en infanteribataljon enligt 1808 års trossreglemente.
16. Tross- och utredningsplan för ett finskt infanteriregemente.
17. Trossen vid finska infanteriet.
18. Indelta kavaleriets tross.
19. Sammandrag af 4. kvartalets förslag år 1807 utvisande svenska flottornas personal vid 1808 års ingång.
20. Örlogsflottans fartyg enligt 4. kvartalets förslag.
21. Förslag öfver fartygens tillstånd vid Arméns flotta, 4. kvartalet år 1807.
22. Besättningslista för Örlogsflottans fartyg.
23. Besättningslista för Arméns flottas fartyg.
24. Dag-Spisnings-Ordning för Örlogsflottan.
25. Spisordning för Arméns flotta.

Rättelser:

- sid. 22 rad 13 står: ambassadör läs: sändebud.
- sid. 61, 89 och 91 står i marginalen: Danska geh. ark. läs: Geheimeregistr. i danska utrikesmin:s ark.
- sid. 75 står i marginalen: Danska geh. ark. läs: Danska utrikesmin:s ark.
- sid. 131 rad 13 står: dragoncorps läs: husarcorps.
-

Förteckning på källor.

1. Till inledningen.

Kanslipresidenten v. Ehrenheims och förste kabinettssekreteraren af Wetterstedts skrivelser och cirkulär till svenska beskickningarne vid ryska, engelska och danska hofven. (Kanslipresidentens koncept i Riksarkivet).

Depescher från svenska beskickningarne vid ryska, engelska, danska och preussiska hofven. (R. A.).

Skrivelser från svenska regeringen till publika verk och embetsmän. (Kanslipresidentens koncept i R. A.).

Brefväxlingen mellan kanslipresidenten v. Ehrenheim och förste kabinettssekreteraren af Wetterstedt. (R. A.).

Brefväxlingen mellan svenske och utländske regenter. (R. A.).

Noter till svenska regeringen från ryske ministern i Stockholm, Alo-pæus, från engelske ministrarne Pierrepont, Thornton och chargé d'affaires Bathurst, samt från danske ministern Moltke och chargé d'affaires Gyldenpalm. (R. A.).

Originalfördragen med främmande makter. (R. A.).

Depescher, noter och bref i danska utrikesministeriets arkiv.

Thiers: Histoire du consulat et de l'empire.

Correspondance de Napoleon Ier.

Vie politique et militaire de Napoléon racontée par lui-même.

Fournier: Napoleon I. (Das Wissen der Gegenwart. 67. Band.)

Joyneville: Life and times of Alexander I.

Svederus: Sveriges krig och politik åren 1808—1815.

Schinkel: Minnen ur Sveriges nyare historia. Med bihang af Boëthius.

Adlerbeth: Historiska anteckningar.

Historisk tafla af f. d. konung Gustaf IV. Adolfs sednaste regerings-år.

Garden: Histoire générale des traités de paix etc.

Bignon: Histoire diplomatique.

- Zlobin*: De diplomatiska förvecklingarne mellan Ryssland och Sverige 1801—1809.
- Ræder*: Danmarks Krigs- og Politiske Historie fra Krigens Udbrud 1807 til Freden i Jönköping den 10. December 1809.
- Danska generalstaben*: Meddelelser fra Krigsarkiverne.
- Papers, presented by his Majestys command to both houses of Parliament 1807—1808. (Ur Adlerbergs depescher).
- Ryska bref tagne af en courier efter krigets utbrott.
- Svensk författningssamling och officiella kungörelser.

2. Till hären.

- Rådsprotokoll och registratur i krigsärenden. (R. A.).
- Kongl. Maj:ts justerade nådiga order. (K. A.).
- Qvartalsförslag öfver armén, gevärs- och rustkammarsförslag, mönsterullor m. m. (K. A.).
- Inspektionsberättelser rörande svenska och finska armén år 1807. (Ups. univ. bibl.).
- Generalfälttygmästarens koncept. (K. A.).
- Riksstater. (Statskontoret).
- Uppgift å regementens och corpsers nummerstyrka samt uniformer m. m. under olika tider. (Arméförv.).
- Finska regementenas indelning och marscher. (K. A.).
- G. W. af Tibell*: Förslag rörande artilleriets organisation. (K. A.).
- » Afhandling om tross, undervisning, organisation m. m. (K. A.).
- Skrifvelser från Finlands general-en-chef och landshöfdingar. (R. A.).
- Relationer öfver manövrerna vid Strömsholm, å Ladugårdsgärdet och Luolais malm. (K. A.).
- Berättelse och utlåtande af Militair ledamoten i instruktionsdepartementet och Kongl. Krigscollegium om Militair undervisningsanstalter för armén. 1806. (K. A.).
- Miscellanea (Arméförv.).
- Naumann*: Svenska statsförfattningens historiska utveckling. (Sveriges grundlagar). Stockholm 1866 och 1875.

- v. Hartmansdorff*: Förslag till inrättningen af Sveriges statsförvaltning. Senare afd. Upsala 1823.
- O. G. Blom*: Det svenska statsrådets organisation. Akad. afhandl.
- Frosterus*: Inledning till svenska krigslagfarenheten. 1765.
- G. W. af Tibell*: Sammandrag af författningar rörande förvaltningen vid krigsväsendet till lands. 1822.
- Th. Wijkander*: Öfversigt af svenska krigsförfattningens historiska utveckling. 1866.
- C. Grill*: Statistiskt sammandrag af svenska indelningsverket. 1855.
- C. D. Forsberg*: Stadganden rörande rotehållaren och soldaten vid indelta infanteriregementena. 1844.
- Spaak*: Katalog öfver artillerimuseum i Stockholm. 1888.
- › Bidrag till handskjutvapnens historia. 1890.
  - › Några historiska upplysningar angående de blanka vapnen samt skyddsvapnen. 1890.
- h—n (*Helling*): Strödda anteckningar om svenska artilleriet. Kr. V. Ak. Tidskr. 1847—49.
- F. d. Finska arméns indelning och förläggning. Kr. V. Ak. Tidskr. 1852.
- S. k. årstrycket. (K. A.).
- Tjensteföreskrift för arméns generalstab. 1806.
- Samling af Kongl. Maj:ts nådiga bref och instruktioner rörande Kongl. Fältmätningsscorpens organisation och tjenstgöring i fred och fält. 1810.
- Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente af den 23 Maj 1781 för Regementerna til Fot. 1784.
- Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente För Regementerna til Fot. Den 29 April 1794.
- Reglemente för lätt infanterie och jägare. 1791.
- Kongl. Maj:ts nådiga förändringar och tilläggningar uti infanteriexercitie-reglementet 1806.
- Kongl. Maj:ts nådiga tilläggningar uti infanterie-exercitie-reglementet (den 6. sept.) 1806.
- Om förposter. (Tryckt i fälttryckeriet) 1806.
- Sammandrag af Kongl. Maj:ts nådiga Exercitie-Reglemente för Infanteriet. (För landtvärnstrupperna). 1808.
- Exercitie-Reglemente för Cavalleriet. 1806.
- Instruction för Cavalleriets flankering. 1806.

Exercitie-Reglemente för Cavalleriet. 1808.
 Stycke-Reglemente för Kongl. Maj:ts Artillerie Regemente. 1788.
 Reglemente för Åkande Artilleriets Tjenstgöring och Exercice. 1808.
 Sveriges Krigs- och Civil-Calender. 1805—1808.

3. Till flottorna.

Kongl. bref.
 Förordningar angående båtsmanshället, 10. juni 1683, 27. april 1685,
 2. mars 1688, 23 maj 1690 och 6 nov. 1716.
 Resolution å allmogens besvär 1731.
 Kongl. Maj:ts stadsfästelse af kontrakten 1731.
 Grunderna af den nya båtsmansroteringen på Gotland. 1750.
 Kongl. förordningarne den 23 nov. 1759 och 25. maj 1798.
 Generaladjutantsexpeditionens koncept och inkomna handlingar. (Sjö-
 försv.-dep.).
 Inkomna handlingar från Örlogsflottan. (Sjöförsv.-dep.).
 Kvartalsförslag och rapporter. (Fl. ark. Skeppsh.).
 Befälh. amiralens vid Örlogsflottan koncept och ank. handlingar. (Fl.
 ark. Carlskrona).
 Stockholms eskaders ankomna och utgångna handlingar. (Fl. ark.
 Skeppsh.).
 Till chefen för kustarmén ankomna handlingar 1808. (Sjöförsv.-dep.).
 Statsprojekt 1807—1808. (Sjöförsv.-dep.).
 Förvaltningens af sjöärendena koncept. (Marinförv.)
 Sjöartilleri-inventarie-redogörelse 1803.
 Instruktioner för förvaltningen af sjöärendena, kon:s tjenstg. gen.-adj.
 för flottorna, hufvuddetaljerna vid Örlogsflottan, styrmansofficern,
 sjömätningsscorpens. (Fl. ark. Skeppsh.).
 Reglementen för redogörelsen vid Örlogsflottan, tjenstgöringen till
 sjös vid Örlogsflottan, hushållningen och förvaltningen vid Arméns
 flotta, tjenstgöringen till sjös vid Arméns flotta, flottornas
 konstruktionsstat, skeppsgossekompaniet i Carlskrona, handtverks-
 och timmermansstaterna, Örlogsflottans sjöexercis, exercis med
 kauoner för Arméns flotta, exercis med åror för Arméns flotta,
 sjukhuset i Carlskrona, leveranser och besigtningar, lotsverket
 samt fyr- och båkinnrättningen, dykeri- och bergningskompaniet,

---

svenska handeln och sjöfarten under krig, uppbringningar till sjös samt kapare.

Medicinalreglemente 1735.

Förordningen om allmänna arbetsinrättningen den 17 jan. 1804.

Kongl. Maj:ts stadga om flaggor och befälstecken den 1 maj 1806.

Inqvarteringsordning 1720.

Signalbref (Fl. ark. Skeppsh.).

Ritningar öfver flottornas fartyg. (Marinförv.).

Sjötaktik för Örlogsflottan och Arméns flotta. (Fl. ark. Skepph.).

Flottornas Constructions Corps Anciennitetsrulla. (Marinförv.).

Läroböcker i manöver, tackling, artilleri, navigation, sjökrigshistoria m. m.

Gynther: Författningssamling. (Sjöoff.-sällsk. bibl.).

Inledning.

Sveriges försvarskraft.

INLEDNING.

Sällan har vår verldsdel bevittnat så djupt ingripande och vidt omfattande tilldragelser som de, hvilka i slutet af adertonde och i början af nittonde århundradet skakade de gamla samhällena. Läror, vådliga för den bestående ordningen, hade från Frankrike spridit sig bland folken. Anfallen af nästan hela Europa, hade revolutionen slagit sina fiender till baka, och dess härar voro på väg att, under anförande af tidehvarfvets störste fältherre, till Frankrikes förmån omintetgöra det jemvigtssystem, som varit det adertonde århundradets politiska lösen.

I följd af sitt undandragna läge hade Sverige varit jemförelsevis oberördt af krigen på kontinenten, ehuru utsigterna till fredens bibehållande stundom varit ganska mörka. Gustaf III:s planer att deltaga i den första koalitionen mot Frankrike, hvilka bland annat ledde till afslutandet af ett subsidiefördrag med Ryssland, den 19. oktober 1791, förföllo vid hans död; och den efterföljande förmyndarestyrelsen undvek sorgfälligt att inblanda landet i de europeiska förvecklingarna. Förhållandet till Ryssland blef ganska kyligt, medan åter förbindelserna med den unga franska republiken för hvarje år blefvo allt vänskapligare

och slutligen togo form i ett subsidiefördrag af den 14. september 1795 samt i ackrediterandet af ett sändebud hos direktorium.

Såsom Frankrikes allierade blef Sverige utsatt för Englands kaperier till sjös. Gustaf IV. Adolf, som 1796 sjelf fattat regeringstyglarne, fann sig deraf föranlåten att år 1800 upplifva det mellan de nordiska makterna afslutna och mot England riktade fördraget af 1780, angående väpnad neutralitet. Detta nya fördrag var frukten af ett samförstånd med Ryssland, hvilket dock ej blef af särdeles lång varaktighet. Då kejsar Alexander I. år 1801 besteg ryska tronen, blef förhållandet mellan de nordiska makterna till och med så spändt, i följd af ganska obetydliga missförstånd, att det år 1803 nästan kom till öppen brytning, som dock denna gång vardt förekommen. Förhållandet till Frankrike åter, hvilket under tiden något grumlats, i följd af de eftergifter för England, hvartill Sverige tvungits, fortfor att i det hela taget vara godt, och förbindelserna mellan konungen och förste konsuln syntes antaga en ganska förtrolig karakter.

En resa, som Gustaf IV. Adolf i medlet af år 1803 företog till badiska hofvet, skulle emellertid göra slut på denna gryende vänskap. De franske emigranter, som här samlade sig, uppretade honom mot republiken, och då Bonaparte på badiskt område lät gripa och derefter afrätta hertigen af Enghien, en medlem af det fördrifna franska konungahuset, vardt Gustaf Adolf så förtörnad, att han ville bringa hela Tyskland i harnesk mot förste konsuln. Denne svarade med en för konungen personligen högst förolämpande artikel i »le Moniteur» den 14. augusti 1804, som hade till följd, att

G. A. till Ehrenheim, 7. sept. 1804.

all diplomatisk förbindelse mellan Sverige och Frankrike upphörde.

Gustaf Adolf närmade sig nu i stället England och afslöt med denna makt fördraget i Stockholm, den 3. december

1804¹, deri Sverige förklarade sig för »krigförande nation». Det var vid denna tid, som den tredje stora koalitionen mot Frankrike höll på att bildas, och det blef angeläget för Gustaf Adolf att ansluta sig till den samma. Den 14. januari 1805 afslöts med Ryssland i S:t Petersburg ett fördrag, hvars ändamål bland annat var att hindra Frankrike från »Sundets tillslutande för engelska handelsflaggan». Då det emellertid kunde förutses, att Bonaparte »genom att bemäktiga sig södra kusten af Östersjön skulle söka tvinga detta hafs strandmakter dertill», blef det en af de förbundnes förnämsta omsorger, att genom ett förenadt uppträdande i Pommern hindra verkställigheten af de franska planerna. Det hette vidare, i 9. artikeln, att »sedan fiendtligheterna en gång börjat, förbinda sig de båda höga kontraherande parterna på det mest bestämda och formliga sätt att hvarken nedlägga vapen eller underhandla om förlikning med franska regeringen annat än efter gemensam öfverenskommelse.»

Traktatens IV. artikel. Original i R. A.

Original i R. A. (Öfvers.)

Sedan i april samma år ett subsidiefördrag mellan Ryssland och England kommit till stånd, slöt äfven Sverige med sist nämnda land fördragen i Helsingborg, den 31. augusti 1805², och i Bäckaskog, den 3. oktober, genom hvilka subsidier tillförsäkrades de svenske trupper, hvilka skulle öfvergå till Pommern för att der förena sig med de ryske. Äfven Österrike hade vid samma tid slutit sig till koalitionen. Preussen vägrade ännu. Förhållandet mellan detta land och Sverige var till och med så otillfredsställande, att en fullständig brytning var nära att inträffa. Året förut hade, som bekant är, Napoleon Bonaparte såsom kejsare bestigit

¹ Traktatens egentliga ändamål var upplåtandet af Stralsund till depot för såväl engelska truppsändningar till Tyskland som för engelska handelsvaror.

² Detta fördrag afslöts på kejsar Alexanders bemedling. Af honom ratificerades en dertill hörande »garantiakt» i S:t Petersburg den 7. september 1805 g. st.

Original i R. A.

Frankrikes tron. Med anledning deraf hade Fredrik Wilhelm förlänat honom Svarta Örns-orden, hvaröfver Gustaf IV Adolf blifvit så retad, att han tillbakasändt sina insignier af denna orden. Detta hade åter haft till följd, dels att det preussiska sändebudet i Stockholm blifvit återkalladt, dels att embargo lagts å alla preussiska skepp i svenska hamnar. Genom dessa misshälligheter, förlamades naturligtvis operationerna i hög grad för de svenske trupper, som i november 1805 öfvergingo till Pommern. Deras uppträdande i norra Tyskland utöfvade ej heller något inflytande på krigets gång i det stora hela. Den 2. december 1805 blefvo de österrikiske och ryske hufvudhärarne slagne vid Austerlitz; och genom den derefter följande freden i Pressburg skilde sig Österrike från koalitionen. Nu tvekade Preussen att öppet förklara sig emot Napoleon, till följd hvaraf ryssarnes och svenskarnes uppträdande på den norra krigsteatern icke längre kunde medföra några afgörande följder. I september 1806 lemnade också Gustaf Adolf armén och återvände till Sverige.

Napoleons kränkning af det Anspachska området förmådde emellertid, såsom bekant är, den preussiske konungen att kort härefter öppet bryta med Frankrike. Härigenom upphörde af sig sjelft det spända förhållandet mellan Preussen och Sverige, och Napoleon fick en ny koalition emot sig. Det dröjde dock icke länge, innan äfven dennas kraft var bruten. Genom fältslagen vid Jena och Auerstädt vardt Preussen besegradt. De franske trupperna framryckte utan vidare motstånd genom Fredrik Wilhelms besittningar. En svensk truppstyrka, som stod vid Lübeck, måste i november gifva sig fången till marskalk Bernadotte; och snart var Pommern omsvärmadt af franske trupper.

Den här stående svenske armén, som hotade fransmännens förbindelser, var för Napoleon en ganska oläglig fiende, och han sökte därför med all makt förmå Gustaf

Adolf att uttråda ur koalitionen och draga sina trupper ur Pommern, för att sedan i förbund med Frankrike anfälla Ryssland från Finland¹. Redan i juni månad hade han förespeglat Gustaf Adolf besittningen af Norge, om denne ville uttråda ur koalitionen och erkänna honom såsom kejsare. Samma anbud hade Bernadotte gjort genom de svenske officerare, som tillfångatagits vid Lübeck. Då fransmännen besatte Hamburg, gjorde franske ministern Bourienne en ytterligare framställning om samma sak till der varande svenske chargé d'affaires Netzel, lofvande såsom lön en af- rundning af de pommerska besittningarne.

De la Gardie-
ska arkivet,
XIX, sid. 41.

Adlerbeth III,
sid. 236.
Zlobin, sid. 63.
Schinkel-
Boëthius, II,
sid. 138.

Men alla ansträngningar voro förgäfvade. Gustaf Adolf ville icke höra talas om den minsta afvikelse från den politik han såsom Rysslands bundsförvant ärnade följa. Han gick till och med så långt, att han återkallade Netzel och stälde honom till ansvar, därför att han inlåtit sig i underhandling med den franske ministern. Han synes redan nu förfäktade de grundsatser, som följande år återfinnas i ett bref från honom till hertigen af Braunschweig-Oels. »Jag känner icke», säger han deri, »någonting i verlden, som skulle kunna förmå Mig att underhandla med Neapoleon Buonaparte (!) ty Jag skulle derigenom förråda icke allenast de skyldigheter och de grundsatser, som böra förblifva heliga för hvar och en dygdig menniska; utan Jag skulle tillika underskrifva Min timliga och eviga olycka.»

G. A. hand-
skrifvelse, 22.
juli 1807. R. A.
Hist. tafla, I,
bil. 58.

¹ Under en audiens, som Napoleon den 10. januari 1810 gaf amiral Lagerbjelke och general v. Essen, yttrade han bland annat: »Veten ni emellertid, hvad ondt eder konung gjort mig? Jo, en skilnad på 100,000 man. Jag måste lemna 30,000 man bakom mig. Ryssarne hade bort hafva 50,000 mot er, och hvar skulle de hafva tagit dem? Lägg dertill 20,000 man såsom fyllnadsmanskap å ena och andra sidan — och ni har 100,000 man. Betänk, jag ber er, hvilka resultat, jag vill icke säga sannolika, utan säkra, som skulle hafva följt af vår förenig. Ni skulle, utan ett svärdshugg, hafva återfått Carl XII:s gamla besittningar.» Se Schinkel-Boëthius II, sid. 138.

Då de franske trupperna i början af år 1807 inträngde i Pommern, fördes striden mot dem med vexlande lycka. Slutligen måste dock general v. Essen ingå ett stillestånd med den franske befälhafvaren, marskalk Mortier. Det afslöts den 18. april i Schlatkow. Uppsägningstiden skulle vara tio dagar, men den blef på Napoleons yrkande, genom en tilläggsartikel den 29. i samma månad, utsträckt till 30 dagar. Nu sökte Napoleon än en gång vinna den svenske konungen. Underhandlingar inleddes af marskalk Mortier med generalguvernören i Pommern, friherre v. Essen. Napoleon gick till och med så långt, att han icke ens fordrade erkännandet af kejsartiteln¹. Men intet kunde rubba Gustaf Adolfs beslut. Essen var nära att råka i onåd, och tilläggsartikeln i stilleståndsfördraget vardt icke ratificerad. Men i samma mån som Napoleon trängde öster ut, sökte Preussen att närmare binda Sverige vid sina intressen. Detta lyckades äfven genom konventionen i Bartenstein den 20. april², då en preussisk corps ställes till Gustaf Adolfs förfogande.

Wetterstedt
till Ehrenheim
7. maj 1807.

Under hela denna tid hade förhållandet mellan Ryssland och Sverige öfver hufvud taget varit godt, ehuru det sedan början af år 1807 gifvits anledning till misstämning. Trots de engelska subsidierna hade Gustaf Adolf för det pommerska fälttågets skull befunnit sig i den ytterligaste penningförlägenhet, till hvilkens afhjelpande hvarjehanda medel föreslagits, deribland hela örlogsflottans försäljning. Han hade då kommit att tänka på de subsidier, som Sverige enligt

Wetterstedt
till Ehrenheim
4. jan. 1807.

¹ Den franske underhandlaren, öfverste Gouré, yttrade följande: »Kejsaren vet, att konungen af Sverige har en mycket fast karakter, att han har vissa föreställningar, som han aldrig lemnar, såsom t. ex i fråga om erkännandet af kejsartiteln. Nå väl, fred skall slutas med Sverige utan att detta erkännande skall sättas i fråga.» Wetterstedt till Ehrenheim 7. maj 1807.

² Den 26. april afslöts å samma ställe en konvention mellan Ryssland och Preussen.

1791 års traktat hade att fordra af Ryssland, och som den ryska regeringen ännu icke fullständigt utbetalt. Enligt denna traktat skulle nämligen Ryssland årligen under en tid af åtta år betala till Sverige 200,000 R:dr b:co i subsidier. Men då svenska regeringen 1795, emot traktatens bestämmelser, ingått ett fördrag med Frankrike, ansåg sig konungen ej vara berättigad till subsidier längre än till denna tid och uträknade sin ursprungliga fordran till 575,000 Rdr b:co, af hvilka redan 200,000 Rdr b:co voro erlagda. Återstående 375,000 Rdr b:co hade sedan dess ansetts såsom en hos ryska kronan innestående fordran, hvilken man icke lyckats utfå. Han utfann då ett sätt att på egen hand göra sig betäckt. De subsidier, som Ryssland mottog af England, fördes med hans tillåtelse vintertiden genom Sverige. I början af år 1807 ånkom en dylik penningesändning till Göteborg för att derifrån vidare fortskaffas. Den möttes af en befallning från konungen, att 375,000 Rdr b:co skulle kvarhållas såsom godtgörelse för svenska kronans fordran hos den ryska. Samtidigt afsände Gustaf Adolf ett bref till kejsar Alexander angående denna transaktion, deri det bland annat heter: »Sättet, hvarpå denna sak med Eders Maj:ts afhandlas, bör tillräckligt visa det förtroende Jag hyser till Eders Maj:ts billiga tänkesätt; samt till hvad grad Jag anser traktater regenter emellan heliga.» Detta tillvägagående väckte dock, som naturligt var, i hög grad kejsar Alexanders missnöje. Den förlorade bataljen vid Preussisch-Eylau gjorde det emellertid angeläget för honom att bibehålla Sveriges vänskap, och han gaf därför befallning, att hela saken skulle nedtystas. För den närmaste framtiden medförde den ej heller några vidare följder.

Exposé af
Stedingk utan
dat. R. A.
Dep. 31. mars
1807.

Handbref från
G. A. 9. mars
1807. R. A.
(Ofvera.)

Zlobin sid. 71.

I medlet af maj 1807 återvände Gustaf Adolf till Stralsund. Alla krafter togos i anspråk i och för det stundande fälttåget. Ett nytt subsidiefördrag afslöts den 23. juni i

Stralsund med England, som i öfverensstämmelse med den militärkonvention, som den 17. i samma månad blifvit ingången, lofvade att till Pommern afsända en hjälpcorps af omkring 10,000 man. Genom en separat artikel i militärkonventionen var emellertid bestämdt, att den engelska regeringen skulle ega rätt att återkalla sina trupper, när den fann nödigt att använda dem på annat håll¹.

Garden. Re-
hausen till G.
A., 19. juni
1807. R. A.

Redan den 19. juni hade första divisionen af den flotta, som öfverförde den engelska hjälpcorpsen, afseglat. Den väntades anlända till Rügen de första dagarne af juli. Då kommo märkliga underrättelser konungen till handa från den stora krigsskådeplatsen. Öfverste Engelbrechten, som den 20. juni

Rehausen till
G. A. 23. juni
R. A.

återvändt från Pillau, medförde nämligen budskapet om Napoleons seger vid Friedland, den 14 juni, och genom bref från franske generalen Fay till öfverste Tavast fick konungen

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
2. juli. R. A.²

den 2. juli kunskap om det stillestånd, som den 22. juni afslutats i Tilsit. Engelske generalen Clinton, som dagen förut, den 21. juni, lemnat Memel, visste intet derom, men konungen sade sig tro, att de från franske armén undfångna underrättelserna egde säker grund. Det sätt, hvarpå han betraktade ställningen, framgår af en till de svenska sändebuden den 2. juli aflåten skrifvelse. »Under ett dylikt sakernas tillstånd», heter det, »har Konungen icke glömt Sina allierades intressen, allra minst dens³, hvars trupper redan samlats under hans fanor. Han har trott, att mod och beslutsamhet från vår sida voro nödvändigare än någonsin, i ett ögonblick då Bonaparte underhandlar på Rysslands gränser; då han har fördel af att skona alla de allierade och att omöjliggöra fiendtligheternas återupptagande;

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
2. juli. R. A.

¹ Konungen motsatte sig ifrigt denna separatartikel, men nödgades antaga den, då hjälpcorpsens erhållande gjordes beroende deraf.

² Kanslipresidentens koncept.

³ Preussen.

och då man för öfrigt icke bör likgiltigt invänta en fara, som man kan hända skulle kunna förekomma i detta ögonblick, då förhandlingarna mellan de stora arméerna ännu äro oafgjorda, men som man ej längre skall kunna undvika, då Bonaparte fått tid att genom traktater befästa den öfvermakt hans vapen förskaffat honom.» I öfverensstämmelse med dessa åsichter, och för att, såsom han sade, lägga band på sina bundsförvanter, så att de ej skulle öfvergifva honom, uppsade han den 2. juli stilleståndet i Schlattkowitz, förklarande dervid, att, då han ej godkände tilläggsartikeln af den 29. april, skulle fiendtligheterna börja efter 10 dagar. Han hoppades kunna tillkämpa sig några militära fördelar eller åtminstone vinna några viktigare medgifvanden af den franske befälhafvaren, general Brune, hvilken han ansåg icke under så kort tid skulle kunna hinna inhemta förhållningsorder från Napoleon¹. Men tvärt emot alla hans beräkningar öppnade fransmännen, samma dag stilleståndet utgick, fiendtligheterna, och redan dagen efter var svenske armén tillbakadrifven under Stralsunds murar. Gustaf Adolf föreslog nu ett nytt stillestånd, men hans villkor antogs ej; armén måste innesluta sig i fästningen, hvars belägring genast tog sin början.

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
2. juli. R. A.
(Öfvers.)

Wetterstedt
till Ehrenheim
2. juli. R. A.

Emellertid hade officiel bekräftelse på stilleståndet i Tilsit ingått till konungen från hans i Preussen anställda sändebud, v. Brinckman, och den 8. juli ankom ett bref från konungen af Preussen, som gaf till känna, att han, i anseende till det med Napoleon avslutade stilleståndet, återkallat den preussiske hjälpcorpsen. Ehuru Gustaf Adolfs stridskrafter härigenom blefvo betydligt försvagade, ville han dock

Hist. tafl. I,
bil. 49.

¹ Att konungen ej ämnade respektera tilläggsartikeln hade han emellertid redan den 4. juni gifvit general Brune muntligt tillkänna, hvarjemte ministrarne vid de främmande hofven derom underrättats. Cirkulär den 19. juni 1807. R. A.

icke sluta fred, då han räknade på full ersättning genom den engelsk-hannoveranska corps, som vid samma tid började landsättas på Rügen.

Hvad fredsförhandlingarna mellan Ryssland, Preussen och Frankrike i Tilsit vidkommer, hade uppsägningen af stilleståndet icke haft den minsta inverkan. På aftonen den 21. juli ankom till Stralsund en kurir, medförande ett nytt bref från konungen af Preussen, deri denne meddelade, att han, öfvergifven af sin bundsförvant kejsar Alexander, hvilken den 7. juli slutit separاتفred med Napoleon, äfven nödgats, den 9. i samma månad, följa hans föredöme. Han uppmanade Gustaf Adolf att söka förlikning med den mäktige segraren, lofvande dertill sin medling. Samtidigt ankom till förste kabinettssekreteraren en skrifvelse af ^{28 juni}_{10 juli}¹ från ryske utrikesministern, general Budberg, deri denne, efter att hafva meddelat underrättelse om att fred afslutits, säger: »Kejsaren, Min Herre, är långt ifrån att vilja i förväg afgöra de beslut Hans Maj:t Konungen kan anse lämpliga att taga i en sådan konjunktur; icke dess mindre tror Hans Kejsarl. Maj:t sig vara skyldig de vänskapsband, som förena honom med Konungen, att ej låta Hans Maj:t vara i okunnighet om, att då Franske Kejsaren ej har några förslager emot Hans Maj:ts besittningar, så uti Tyskland som annorstädes, skulle han hasta att gå hvarje böjelse till mötes, som Sverige ville visa till en förlikning begge Makterna emellan, och att på sin sida vore han färdig att afsluta sin fred.»

Hist. tafla. I,
bil. 55.

Hist. tafla. I,
bil. 56.

Samtidigt underrättade ryske ministern i Stockholm på kejsarens befallning den svenske kanslipresidenten om de or-

¹ Vid betecknande af datum på detta sätt utvisar den öfre siffran datum enligt den gamla, i Ryssland brukliga stilen och den nedre enligt nya stilen. Alla data tecknas eljest öfver allt enligt nya stilen, om ej motsatsen särskildt angifves.

saker, hvilka förmått kejsaren till afslutandet af freden i Tilsit, samt gaf honom på samma gång till känna, »att om alla de förbundna makterna hade velat handla med så mycken ädelhet, trofasthet och energi, som konungen af Sverige ådagalagt, skulle vi säkerligen ej hafva kommit, der vi nu äro.» »Ni skall slutligen tillägga», hette det i den ryske utrikesministerns skrifvelse, »att hvilken vändning än händelserna taga, skall alltid Hans svenska Majestät kunna räkna på alla de känslor af vänskap och tillgifvenhet, som vår höge suverän städse haft för honom.»

Budberg till
Alopæus, 24.
juni 1807 g. st.
(Öfvers.)
Förhandl.
mellan Ryss-
land och
Sverige. R. A.

Med undantag af England hade alla Gustaf Adolfs bundsförvanter dragit sig ur spelet. Fred med den mäktige Napoleon var å deras sida sluten. Härigenom kunde den jordmån beredas, i hvilken fröet till Sveriges kommande olyckor skulle spira upp.

Freden i Tilsit.

Med slaget vid Friedland bröt Napoleon ned det motstånd, som Rysslands och Preussens härar sökte ställa mot hans vidare framträngande. Den preussiska monarkien var så godt som tillintetgjord. Ehuru ännu ej en fransman öfverskridit Rysslands gräns, ehuru ryssarne hade kvar alla sina omätliga hjälpmedel, då det gälde att tillbakakasta en inkräktare, hade dock intrycket af den förlorade drabbningen vid Friedland varit så stort, att det gjort kejsar Alexander allt mera böjd för fred med Napoleon, hvars blotta namn ingaf honom beundran, parad med fruktan. Denne senare önskade äfven fred. Han var icke rustad för ett fälttåg i Ryssland. Måhända föresväfvade honom äfven andra planer, för hvilkas förverkligande det var nödvändigt att ej stöta tillbaka den hand, som nu räcktes honom. Ett stillestånd

vardt, såsom nämndt är, afslutadt och fredsunderhandlingar öppnades. Alexander och Napoleon hade ej någon svårighet att förstå hvarandra. I samma stund den förre förklarade, att han hade lika stor anledning till missnöje med engelsmännen som den senare, voro alla fiendtliga känslor å ömse sidor utslocknade. Från att vara Napoleons fiende blef Alexander hans lifligaste beundrare; ja, det talades till och med om, att en förtrolig vänskap uppstått mellan de båda kejsarne. Alla tecken gifva dock vid handen, att denna känsla, hvad kejsar Alexander vidkom, var uppblandad med mycken fruktan för den mäktige världseröfraren.

Med begärlighet säges Alexander hafva lyssnat till sin besegrares ädelmodiga anbud att med honom dela världsväldet. Det synes dock, som om Napoleon under fredsunderhandlingarna icke skulle hafva framställt några bestämda förslag dertill, utan endast inskränkt sig till att framkasta vissa antydningar och halfva löften. Sålunda lär Turkiets delning kommit på tal, äfvenså en gemensam expedition mot Indien. Alexander åter trodde sig nu stå nära det mål, som allt sedan tsar Peters tid föresväfvat alla ryssar, Konstantinopels eröfring; och det bör ej väcka förvåning, om han för att nå det samma var villig att i mångt och mycket gå Napoleons önsknings till mötes. Den officiella texten till Tilsit-freden innehåller emellertid ingenting om dylika planer. Sverige förbigås åtminstone deri med fullständig tystnad, hvilket ju också är ganska naturligt. Men jemte fredsfördraget ingicks äfven ett hemligt anfalls- och försvarsförbund mellan Frankrike och Ryssland. Det var hufvudsakligen riktadt mot England, hvars handel Napoleon allt jemt, ehuru utan egentlig framgång, sökte skada genom sitt kontinentalsystem. Men äfven Turkiet, med hvilket Ryssland för tillfället befann sig i krig, fick i denna traktat sitt öde afgjordt. Ett samfaldt uppträdande mot dessa båda

Thiers: liv.
XXIX, sid. 449,
not från
Alexander till
Napoleon.

makter gjordes dock beroende af vissa vilkor. De gemensamma bemödandena skulle sålunda i främsta rummet gå ut på att förmå dem till fred; och för detta ändamål skulle — såsom äfven i fredsfördraget föreskrefs — Ryssland erbjuda sin medling vid det engelska, och Frankrike vid det turkiska hofvet. Men om England ej antog Rysslands medling, eller om det, efter att hafva antagit den, ej till den 1. derpå följande november ville samtycka till att sluta fred och deri erkänna, att alla makters flaggor borde åtnjuta lika och fullkomligt oberoende på hafven, samt återlemna de från Frankrike och dess bundsförvanter sedan år 1805 gjorda eröfringarne, så skulle Ryssland under samma november månad aflemna en not till engelska kabinettet. Under det kejsaren i den samma uttryckte sin önskan att bevara världsfreden och framstälde sin afsigt att till vinnandet af detta mål använda sitt kejsardömes alla krafter, skulle han förklara, att då England vägrade sluta fred på de ofvan nämnda vilkoren, ville han göra gemensam sak med Frankrike; och att så framt engelska kabinettet ej före den 1. december afgåfve ett bestämdt och tillfredsställande svar, skulle den ryske ambassadören få befallning att ofördröjligen lemna England. Om, såsom var att förutse, detta land ej gåfve vika, skulle Frankrike och Ryssland gemensamt uppfordra hofven i Köpenhamn, Stockholm och Lissabon att tillsluta sina hamnar för engelsmännen, återkalla sina sändebud samt förklara England krig. Det hof, som ej fogade sig härefter, skulle af de båda förbundna makterna behandlas såsom fiende. Om Sverige vägrade, skulle Danmark tvingas att förklara detta land krig. Derjemte skulle man med kraft arbeta på att förmå hofvet i Wien att antaga kontinentalsystemet. Man kom äfven öfverens om, att derest Turkiet icke ville lyssna till den franska medlingen, skulle Frankrike förklara sig emot detta land och

Bil. 7. turkarne fördrifvas ur Europa ¹, samt Ryssland lemnas fria händer att öka sitt område med Moldau och Wallachiet.

Utom dessa och andra skriftliga uppgörelser mellan de båda kejsarne förekom under deras möte i Tilsit en del muntliga aftal, rörande den politik, som de i vissa fall borde följa, och det var hufvudsakligen dervid, som Sverige kom på tal. Sedan Napoleon för Alexander framställt sin plan att genom kontinentalsystemets utsträckande till de land, der detta system ännu icke var tillämpadt, kufva England, lär han hafva yttrat: »Två land af mycket stor betydelse, det ena i synnerhet för Ryssland, skola måhända göra motstånd. Dessa äro Portugal och Sverige. Genom Spanien skall jag komma till rätta med Portugal. Tag Ni Finland såsom ersättning för det krig, som Ni kan komma att föra mot Sverige. Sant är, att konungen af Sverige är er svåger och bundsförvant, men emedan han är er svåger och bundsförvant, må han just följa omkastningarna i er politik, eller också lida följderna af sin motsträfvighet.» — »Sverige», fortsatte Napoleon, »kan vara en frände, en bundsförvant

Enligt Alexanders berättelse för Caulaincourt Thiers: liv. XXVII, sid. 648. (Öfvers.)

för tillfället, men *det är den geografiske fienden*. S:t Petersburg ligger alldeles för nära Finlands gräns. *De vackra damerna i S:t Petersburg böra icke mera från sina palats höra de svenske kanonerna.*

Thiers: liv. XXVII, sid. 662.

Konungen af Preussen fick på samma sätt anvisning att göra sig ersatt för sina stora förluster genom att med Rysslands hjälp sätta sig i besittning af svenska Pommern.

Sedan Napoleon undertecknat fredsfördraget, skildes han från Alexander såsom en förtrolig vän. I ändamål dels att hos denne qvarhålla intrycket af »de sköna dagarne i Tilsit», dels att få pålitliga underrättelser om sin nye bundsförvant och Rysslands inre förhållanden, sände han

¹ Konstantinopel och Rumilien skulle dock tills vidare stanna i turkarnes våld.

till Petersburg sin adjutant, förut varande chefen för hemliga polisen, general Savary, hvilken skulle qvarstanna vid det ryska hofvet, till dess det franska sändebud, som der skulle ackrediteras, hunnit anlända.

Notvexlingen mellan Sverige och Ryssland angående freden i Tilsit.

Det bref, i hvilket kejsar Alexander underrättade Gustaf Adolf om fredsfördraget, framkom, såsom nämndt är, den 21. juli. Den 26. i samma månad svarade kabinettssekreteraren derpå till ryske utrikesministern. »Om ett sammanträffande af olyckliga och oväntade omständigheter medfört en ny sakernas ställning, stridande mot de förbundna makternas första syftemål», skref han, »erfar dock Hans Maj:t en verklig tillfredsställelse af att Kejsaren, Eder höge Herre, genom att under nuvarande omständigheter ej vilja i förväg afgöra konungens beslut, gjort Hans Maj:t den rättvisan att tro, det hans forna känslor för försvaret af Europas gemensamma sak ännu bibehållas oförändrade.» Gustaf Adolf hade på intet sätt låtit rubba sig från sin föresats att icke sluta fred med Napoleon¹. Han umgicks tvärtom med planen att med den engelska hjälpcorpens understöd gå anfallsvis till väga. Då skulle ett nytt slag drabba honom. Den 3. augusti meddelade honom engelske ministern Pierrepont, att hans regering vore beslutet att, med stöd af separatartikeln i militärkonventionen, åter inskeppa hjälpcorpser för att använda den till annat ändamål. Gustaf Adolf satte sig genast till motstånd, och först sedan ända-

Kab.-sekr. till
general Bud-
berg, 26. juli
1807. R. A.
(Öfvers.)

¹ Se det förut omnämnda brefvet till hertigen af Braunschweig-Oels, af den 22. juli 1807.

Kab.-sekr. till Adlerberg m. fl. 7. aug. R. A. målet med de engelsk-hannoveranske truppernas bortsegling blifvit honom delgifven, kunde han förmås att dertill lemna sitt samtycke. Försvaret af Stralsund måste nu allenast anförtros åt de fåtaliga svenske trupperna. Att anfalla fransmännen var icke mera tänkbart. Äfven försvaret misslyckades, och då den franske överbefälhafvaren hotade att bombardera fästningen, måste den samma den 20. augusti dagtinga. De svenske trupperna öfvergingo nu till Rügen, derifrån konungen, som insjuknat af öfveranstängning, fjorton dagar senare afreste till Karlskrona. Krigsläget var mycket kritiskt. Men tack vare general Tolls öfverlägsna skicklighet såsom underhandlare, vardt hären räddad och öfverförd till Sverige.

Nu dröjde det icke länge, innan Gustaf Adolfs obenägenhet att underhandla med Napoleon började visa sina verkningar i fråga om förhållandet till Ryssland. Sverige representerades vid denna tid i S:t Petersburg af generalen, friherre Curt von Stedingk, hvilken allt sedan 1790 varit der anställd såsom ambassadör. Ingen kunde vara mera egnad att på ett verksamt sätt företräda de svenska intressena, synnerligen som han synes hafva stått i ganska stor gunst hos kejsar Alexander och egt högt anseende inom den diplomatiska corpsen i S:t Petersburg. Under ett företräde, som Stedingk hade hos kejsaren den 9. augusti, beklagade sig denne öfver att han nödgats sluta fred, därför att hans bundsförvanter — den svenske konungen undantagen — öfvergifvit honom, och han begagnade tillfället att för Stedingk påpeka den stora fara, för hvilken konungen af Sverige utsatte sig, om han framhårdade uti att ej vilja erkänna Bonaparte, och om han ej sökte sätta sig i skydd för dennes hat.

Dep. fr. Stedingk $\frac{30}{17}$ juli $\frac{11}{17}$ aug. Fyra dagar senare ankom den svenska noten af den 26. juli och öfversändes genast till general Budberg. Såsom svar på den samma öfverlemnades Tilsit-fredens officiella text i

afskrift samt en not, daterad den $\frac{6}{18}$. augusti, deri det bland annat heter: »med allt erkännande af den energi och trohet, hvarmed Hans Maj:t konungen af Sverige beständigt försvarat den gemensamma sakens intressen, har dock kejsaren trott, att Hans Majestät, i betraktande af den anmärkningsvärda förändring, som nyligen skett i Europas allmänna angelägenheter, äfven å sin sida skulle besluta sig för att icke fortsätta med blodsutgjutelsen på kontinenten. Hans Kejsarliga Maj:t, som ej annat än med ledsnad kunnat se herr Wetterstedts¹ svar, hvilket den $\frac{1}{18}$. augusti framkommit och till undertecknad (Budberg) framlemnats af hans excellens herr ambassadören baron Stedingk, har emellertid erfarit, att Hans Maj:t konungen af Sverige icke alls ansett lämpligt att betrakta sakernas närvarande tillstånd ur samma synpunkt, hvarför Hans kejsarliga Maj:t ser sig beröfvad hoppet om att kunna bidra till återställandet af den allmänna freden på kontinenten.»

Dep. fr. Stedingk $\frac{9}{21}$. aug.
(Öfvers.)

På denna not, som hade afseende på konungens uppsägande af fördraget i Schlatkow, svarade Stedingk den 19. augusti, att den officiella noten om stilleståndet i Tilsit kommit konungen till handa, först efter det han uppsagt nämnda fördrag, samt att han derefter erbjudit fransmännen ett nytt stillestånd, hvilket dock i följd af deras öfverdrifna fordringar ej kunnat komma till stånd. Sedan Budberg härpå svarat, att den kejsarliga regeringen icke underlåtit någonting, som kunnat hålla konungen i kännedom om det med fransmännen afslutade stilleståndet, afstannade notvexlingen. Enligt det nya fördraget mellan Ryssland och Frankrike borde ju icke heller någon brytning ega rum med Sverige, så framt icke de

Not från Stedingk $\frac{7}{19}$. aug.,
se dep. fr. Stedingk $\frac{9}{21}$. aug.

Not från Budberg 16 aug.
g. st., se dep. fr. Stedingk $\frac{24}{21}$. aug.
5. sept.

¹ Konungens förste kabinettssekreterare.

underhandlingar, som Ryssland just nu börjat inleda med England till fransmännens fördel, visade sig utan resultat.

Den engelska expeditionen mot Köpenhamn.

I England hade torypartiet kommit till makten med den kraftfulle Canning i spetsen för regeringen. Förhållandet mellan Ryssland och England vardt nu mindre vänskapligt. Redan före freden i Tilsit synes ett omslag inträddt. Kejsar Alexander klagade öfver otillräckligheten af det understöd, som engelsmännen lemnat de förbundne, och hans misstämning ökades genom Englands vägran att bevilja ett större lån. Då därför underrättelserna om det mellan Alexander och Napoleon afslutade stilleståndet och den plötsliga förtroligheten mellan de båda kejsarne nådde London, började man der misstänka, att Ryssland ändrat sin politik, och man tog sina mått och steg för att vara beredd på alla händelser. Redan den 11. juli fingo eskadrarne i Portsmouth och Yarmouth order att utlöpa. Allmänt ansågs, att de voro bestämda till Östersjön, möjligen mot Kronstadt. Snart erhöll kabinettet i St James ännu viktigare underrättelser. Förmodligen genom mutor¹ hade det, den 16. juli, lyckats komma i besittning af en del af de hemliga artiklarne i Tilsit-freden eller kanske blott af en redogörelse för deras innehåll. Härigenom hade det fått veta, att, i händelse Rysslands medling afsloges,

Adlerbergs
dep. 14. juli.

Ræder I, sid.
33. Adlerbergs
rapporter.

¹ Ræder I. sid. 34, 35, Zlobin, sid. 85, 86, samt Napoleons egen utsaga: »England, som har ögon och öron öfver allt, och hvars *guldnyckel* öppnar alla portföljer, underrättades om dessa anstalter, så snart de voro beslutna. Långt ifrån att böja sig för stormen, gjorde det dock till sin pligt att besvärja den.» *Vie politique de Napoleon*, tome II, page 450.

skulle de tre hofven i Köpenhamn, Stockholm och Lissabon uppfordras att stänga sina hamnar för engelska fartyg. Det uppgafs, att en af paragraferna skulle haft följande lydelse: »Danmark skall erhålla ersättning i norra Tyskland samt af hansestäderna, förutsatt att det samtycker till utlemnandet af sin flotta åt Frankrike.» Att en dylik plan blifvit uppgjord bekräftades ytterligare, då meddelande ingick, att markisen af Lima, Portugals minister hos Napoleon, yppat, att så väl han som det danska sändebudet af franske kejsaren uppmanats att inhemta sitt hofs tankar om användandet af de båda rikenas flottor för en expedition mot England. Dess utom lär Canning hafva fått underrättelse, att Napoleon, mot löfte af Danmarks medverkan till hans planer, särskildt med afseende på Sundets stängande, lofvat att återförskaffa detta land de svenska provinser, som det förut egt. — I sjelfva verket vidtog också Napoleon ganska snart hotande mått och steg för att tvinga Danmark öfver på sin sida. Han sammandrog en armécorps vid Hamburg, under befäl af marskalk Bernadotte, till hvilken han skref den 2. augusti: »om England icke antager Rysslands medling, skall Danmark förklara det krig, eller ock skall jag förklara Danmark krig. I denna händelse åligger det Eder att bemäktiga Eder hela danska fastlandet.»¹

Hellre än att förekommas beslöt nu kabinettet i St: James att förekomma. Med mycken hastighet utrustades

Garden.
Ræder I,
sid. 34.

Dep. fr. Canning till Gower 28. sept. Papers presented to parliament.

Cannings ut-saga. Adlerbergs dep. 29. jan. 1808.

Cannings ut-saga. Adlerbergs dep. 4. sept. 1807.

Napoleon, St. Cloud 2. aug. 1807 till Bernadotte. Corresp. de N. Zlobin, sid. 87.

¹ Enligt v. Hormayr: »Lebensbilder aus dem Befreiungskriege», sid. 50—51, skulle »de franske marskalkarne Bernadotte och Victor inrycka i Holstein och Slesvig, derifrån gå öfver till Öarne, bemäktiga sig Köpenhamn och der varande skeppsvarf, arsenaler och flotta, spärra Öresund samt förmå prinsen-regenten af Danmark, Fredrik, att ingå ett anfalls- och försvars-förbund med Alexander och Napoleon, under löfte om en ny Kalmar-union och svenska kronan.» I en depesch af den 28. okt. 1807 omnämner svenska sändebudet i Preussen samma plan.

Dep. från Brinckman 28. okt. 1807.

i de engelska hamnarne en transportflotta af icke mindre än 377 fartyg, afsedd att till Östersjön öfverföra omkring 22,000 man landtrupper af alla vapen. Till hennes skydd utgick en örlogsflotta af 25 linieskepp, 40 fregatter samt åtskilliga mindre fartyg. Dess utom gafs den 21. juli order till den på Rügen redan den 16. juli landstigna hannoveranske legionen — något mera än 8,000 man — att genast åter gå om bord och afsegla till Seland. Befälet öfver flottan gafs åt amiral Gambier. Lord Cathcart, som förde befälet öfver den till svenskarnes hjälp afsända corpsen, skulle öfvertaga befälet öfver alla engelske landtrupper, tillhörande expeditionen.

Thiers Liv.
XXVIII, sid.
189.

Redan den 26. juli afseglade den första och största divisionen af flottan under Gambiers befäl. Den 31. juli började den inträffa i Kattegatt och Öresund, derifrån den utsände en del krigsskepp för att spärra samfärdseln mellan öarne och fastlandet, och den 13. augusti kastade den flotta, som från Rügen öfverfört den hannoveranske legionen, ankar vid Kjöge. Med kronprinsen-regenten¹, hvilken i egenskap af högste befälhafvare för danske armén i Holstein befann sig i Kiel, hade emellertid öppnats underhandlingar, gående ut på att söka förmå honom att utlemna danska flottan. Men prinsen vägrade. De engelske trupperna landstego då den 16. augusti vid Vedbæk och marscherade mot Köpenhamn. Innesluten från så väl land- som sjö-sidan och blottad på försvarare, nödgades hufvudstaden efter nära tre dagars bombardering, hvar- under en stor del af staden lades i aska, att kapitulera. Ett fördrag afslöts den 7. september, deri Danmark afstod till England större delen af sin flotta, eller 17 linieskepp, 17 fregatter, 8 briggar och 33 mindre krigsfartyg med

¹ Danmarks då varande konung, Kristian VII, var sinnessjuk och kunde därför icke sjelf sköta regeringen.

all dertill hörande utrustning, på det vilkor att engelsmännen förbundo sig att innan den 20. oktober utrymma Seland¹.

Reeder I, sid.
345.

Detta sist nämnda vilkor skulle emellertid vålla den engelska regeringen åtskilligt bryderi. Då expeditionen afsändes, hade Canning hoppats, att dess oförmodade och öfverlägsna uppträdande skulle förmå danska regeringen att, om än icke godvilligt, dock efter ett kortare skenförsvär, ingå på engelsmännens fordringar. För att stämna danskarna till eftergifvenhet hade amiral Cathcart erhållit fullmakt att vid underhandlingarna lofva Seland utrymmande, så snart den tagna flottan hunnit sättas i segelbart skick. Ett dylikt löfte hade nu den danska regeringen formligen erhållit genom konventionen af den 7. september. Engelsmännen trodde sig därför säkert kunna hoppas, att ehuru Danmark den 16. augusti afgifvit sin krigsförklaring, skulle kriget ändock icke komma till utbrott, hållande före att krigsförklaringen endast skett för att aflägsna fransmännens misstankar. Men detta hopp blef gäckadt. Genast vid underrättelsen om Köpenhamns bombardering hade kronprinsen-regenten tagit sitt parti och kastat sig i armarna på Napoleon, hvilken gerna lofvat sitt kraftiga understöd mot engelsmännen. Det engelska kabinettets förhoppning, att Danmark icke skulle låta det komma till öppet krig utan, om ej ingå förbund, dock medgifva neutralitet, började under dessa förhållanden allt mera att försvagas. Underhandlingarna mellan kabinetten fortforo dock allt jemt. För att komma ur sitt bryderi — hindra fransmännen att besätta danska öarne utan att behöfva bryta sitt löfte i fråga om Seland utrymmande — sökte engelska kabinettet förmå Gustaf Adolf att åtaga sig ockupationen af denna ö. Underhandlingar om en dylik ocku-

Cannings ut-
saga. (Adler-
bergs dep. 25.
sept.)

¹ Konventionens 5. artikel.

pation voro redan inledda med svenska regeringen. Då engelske ministern Pierrepont begärde hannoveranska legi-
 onens afsegling från Rügen och för Gustaf Adolf yppade än-
 damålet dermed, synes han hafva framkastat åtskilliga vinkar
 om den nytta, som Sverige kunde draga af Seland's besättande,
 hvarvid han särskildt påpekade bortfallandet af Öresunds-
 tullen. Och uti ett enskildt företräde, som han den 21.
 augusti haft hos konungen, hade han direkt frågat, huruvida
 denne vore villig att låta svenske trupper besätta Seland. Då
 underrättelser kommo till England om danska regeringens
 obenägenhet att utlemna flottan, hade samma förslag fram-
 stälts af Canning personligen till Adlerberg, Sveriges
 ambassadör i London. Han hade dervid föreslagit att, om
 Köpenhamn icke godvilligt öfverlemnades, skulle Seland
 ockuperas af en corps, bestående af 12,000 man svenskar
 och de från Pommern återvändande hannoveranske trup-
 perna, samt att denna ockupation skulle fortfa, intill dess
 allmän fred blefve sluten. Det förnämsta ändamålet med
 den samma skulle vara »att skaffa Sverige en säkerhet för
 Pommerns återställande vid freden». Beviljades icke detta
 återställande, skulle Seland blifva ersättningen dertför.
 Gustaf Adolf hade emellertid förklarad, att något bestämdt
 svar icke kunde gifvas på den gjorda framställningen, så
 länge vilkoren icke voro närmare angifna. Svenska sände-
 budet i London hade likväl fått befallning att »saga sig vara
 öfvertygad, att Kongl. Maj:t till den gemensamma sakens
 försvar med nöje härutinnan ingår». Då kapitulations-
 vilkoren vid Köpenhamns öfverlemnande blefvo kända, fick
 emellertid konungen veta, att de icke innehöllo något om
 ockupationen. Han ansåg dertför, att planen angående Seland
 strandat.

Men den 19. september, eller samma dag som han lem-
 nade Karlskrona för att afresa till Helsingborg, framstälde

Canning.
 (Adlerbergs
 dep. 4. sept.)

Kab.-sekr. till
 Adlerberg
 21. och 24. aug.
 samt 13. sept.

Dep. fr. Adler-
 berg, 4. sept.

Kab.-sekr. till
 Adlerberg
 24. aug.

Kab.-sekr. till
 Adlerberg
 13. sept.

Pierrepoint ett nytt förslag af engelska regeringen, deri denna lofvade att lemna underhåll för Seland's besättande med 20,000 man svenske trupper, hvilka borde förena sig med den hannoveranske legionen. Konungen, som tyckte mycket om denna plan, gaf dock icke heller nu något bestämdt svar, utan anmodade blott Pierrepoint att skaffa fullmakt för vidare underhandling i frågan, hvarjemte han påpekade nödvändigheten af att en stark engelsk flotta kvarstannade i Öresund.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
24. sept.

Det som i fråga om dessa planer ingaf konungen en viss tillförsigt var hans föreställning, att Ryssland icke skulle lägga något hinder i vägen mot deras förverkligande. Engelska regeringen hade nämligen meddelat honom, att Ryssland, som icke illa upptagit expeditionen mot Köpenhamn, icke heller skulle hafva något emot, att Seland besattes af svenske trupper, blott desse icke ensamme blefvo herrar på ön. Genom rapporter från Englands sändebud i Petersburg, lord Gower, hvilka rapporter dock sedermera befunnos vara oriktiga¹, var också Canning sjelf öfvertygad derom.

Dep. från Stedingk
17. och
24. okt.

Dep. fr. Adlerberg
22. sept.

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
15. okt.

Innan Gustaf Adolf fattade något beslut i denna fråga, gjorde engelska kabinettet ett nytt försök att förmå Danmark till neutralitet. Vilsledd af nyss nämnda oriktiga uppgifter från lord Gower föreslog Canning i slutet af september den danska regeringen, att Danmark antingen

¹ Strax efter det underrättelsen om engelsmännens *landstigning* på Seland nått Petersburg, hade den engelske generalen Wilson haft ett samtal härom med kejsar Alexander, och deraf fått det intryck, att kejsaren ingalunda ogillade engelsmännens ockupation af ön. Då Wilson kort derefter reste genom Sverige på väg till England, redogjorde han för sitt samtal med den ryske kejsaren. Svenska regeringen stärktes deraf i den tron, att det icke var kejsar Alexander emot, om Napoleons planer genom engelsmännens företag korsades. Men då Wilson den 19. oktober återkom till Petersburg, hade Alexanders uppfattning af den engelska expeditionen helt och hållet ändrats. Genom bombarderingen af Köpenhamn hade hans omdöme stadgat sig och visserligen icke till engelsmännens fördel.

Joyneville.

Ræder I, sid.
441 och 442.

Ræder I, sid.
413.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
m. fl. 12. och
15. okt.

skulle ingå förbund med England eller under Rysslands och Sveriges garanti blifva neutralt. Inginge danska regeringen härpå, lofvades den flere fördelar, deribland flottans återlemnande efter tre år. I motsatt fall hotades med Seland's ockupation af svenske trupper, hvartill den svenske monarken förklarar sig villig¹. Den underhandlare, som öfverförde dessa anbud, framkom till Köpenhamn den 10. oktober, men vardt icke mottagen af den danska regeringen. Då vände sig engelska hofvet den 11. oktober med ett nytt förslag till Gustaf Adolf. Som svaret å Englands begäran om medling från rysk sida ej kunde hinna anlända före den 20. oktober, inom hvilken tid det ålåg de engelske trupperna att utrymma Seland, satte det i fråga, att en corps af 10 till 12,000 man engelske trupper måtte få förläggas i Skåne, dels till Sveriges direkta försvar, dels för att vid behof kunna i förening med de svenske trupperna åter öfvergå till Seland. På enträgna uppmaningar så väl af generalen Toll som af landshöfdingen af Håkanson afgaf dock konungen härå den 14. oktober ett nekande svar, till förebärande omöjligheten att sörja för en så stor truppstyrkas underhåll inom provinsen.

Underhandlingarna med Sverige tycktes sålunda icke medföra något resultat. Den stränga årstiden var snart inne. Den skulle afbryta förbindelsen med moderlandet och göra det möjligt för fransmännen att öfvergå Bälten, hvarigenom expeditionscorpsens ställning på Seland blefve mycket vådlig. Det engelska kabinettet beslöt därför att draga sina trupper till baka. Hela den landsatta styrkan fick order att återsegla. Sedan ett lineskepp och några smärre fartyg qvarlemnats utanför Köpenhamns redd, passerade den en-

¹ Denna hotelse framställdes dock ej skriftligen utan muntligen, enligt berättelse af danske chargé d'affaires Rist, hvars utsago måhända dock ej är fullt tillförlitlig.

gelska eskadern jemte den tagna danska flottan den 21. oktober Öresund. Gustaf Adolf åsåg skådespelet från en brygga i Helsingborg och saluterades af de engelska krigsskeppen, hvarefter han inbjöd amiral Gambier och lord Cathcart till frukost i sin bostad.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
m. fl. 21. okt.

Den svensk-engelska subsidietraktaten upphörde samtidigt med den engelska flottans afsegling att ega gällande kraft. Numera hade Sverige ingen bundsförvant.

Brytningen mellan Ryssland och England.

Enligt bestämmelserna i Tilsit-freden hade ryska regeringens genast efter fredsslutet tillbud till engelska hofvet sin medling för biläggandet af stridigheterna med Napoleon. Med otålighet hade man afbidat svar på denna framställning. Kejsar Alexanders systemförändring hade ingalunda helsats med något allmänt bifall i Ryssland. Man ansåg här, att det skulle vara en riksolycka, om en allvarlig brytning med England deraf blefve en följd. Ännu var minnet färskt af den senare tidens blodiga nederlag. Och hade man än skäl att beklaga sig öfver det mindre verk samma sätt, hvarpå England understödt sina bundsförvanter, var dock den obehindrade handeln med detta land och friheten från dess kaperier af så stor betydelse för Ryssland, att dess handelsverld ej kunde annat än med fruktan motse den dag, då kontinentalsystemet skulle komma att sträcka sina verkningar ända till Östersjön. Äfven kejsar Alexander, hvars planer drogo honom söder ut, kunde ingalunda önska någon brytning med det mäktiga öriket. Då han framstälde sitt medlingsförslag, fullgjorde han blott hvad Napoleon äskat såsom villkor för Rysslands handlingsfrihet i Turkiet. Lika ifrigt som han

Not fr. Alo-
pæus d. ä. till
Canning den 1.
aug.

Papers presented to parliament.

i hemlighet önskade, att den franske kejsarens medling mellan honom och Porten skulle misslyckas, lika ifrigt längtade han därför efter ett gynnsamt svar på sina egna medlingsförslag från London.

Dep. fr. Ste-
dingk ^{24. aug.}
5. sept.

Men först den 29. augusti kom svaret till Petersburg. Rysslands medling afböjdes visserligen icke, men såsom vilkor för dess antagande fordrade engelska regeringen att få veta de grunder, på hvilka en fred med Napoleon skulle byggas, och framför allt ville den hafva del af de hemliga artiklarne i Tilsit-freden. Någon tid derefter kom underrättelsen om de engelske truppernas landstigning på Seland, en nyhet, som väckte oerhördt uppseende och äfven ingaf farhågor för Petersburgs säkerhet. Såsom svar på en not af den 1. september, deri Budberg å ryska regeringens vägnar begärde förklaring öfver Englands afsigter med expeditionen, delgaf honom lord Gower redan följande dag de orsaker, som förmått engelska kabinettet att taga ett sådant steg, samt framhöll dervid, att enda utvägen till förekommande af allt missförstånd vore meddelandet af de hemliga artiklarna. Budberg svarade, att sådana artiklar visserligen funnos, men att de icke innehöllo någon bestämmelse till Englands skada, och att han bestämdt kunde afgifva den försäkran, att Ryssland ingalunda lofvat att stänga sina hamnar för den engelska handeln. Det ryska kabinettet, som vid första underrättelsen om den engelska landstigningen ärnat lägga beslag på alla engelska skepp i rikets hamnar, afstod nu vid lugnare besinning derifrån, då en sådan åtgärd kunnat medföra vida obehagligare följder för Ryssland sjelft än för England.

Not fr. Can-
ning till Alo-
pæus d. ä. 5.
aug.

Gowers not
2. sept.

Not fr. Gower
till Canning
2. sept.

(Adlerbergs
dep. 2. febr.
1808).

Dep. fr. Ste-
dingk 5. sept.

Emellertid saknades icke å andra sidan uppmaningar till en snar brytning med England. General Savary hade redan gång efter annan framställt nödvändigheten af att ej

tåla hvarje förolämpning från engelsk sida, och sjelf hade Napoleon begärt att få veta, hvilka mått och steg den ryske kejsaren ärnade taga för att hjälpa Danmark. Allt hvad Alexander gjorde inskränkte sig dock dertill, att han den 9. september afslog Englands begäran att få kännedom om de hemliga artiklarne; men från denna tid blef hans hållning mera fiendtlig. Några dagar förut hade general Budberg på grund af sjukdom entledigats från utrikesportföljen, hvilken öfvertagits af handelsministern, den franskvänlige grefve Romanzoff. Det franska inflytandet hade härmed vunnit i styrka, och de följande händelserna skulle snart ytterligare öka det samma.

Den 17. september meddelade lord Gower officielt ryska kabinettet nyheten om Köpenhamns kapitulation. Samtidigt synes det som kejsar Alexander skulle hafva fattat sitt beslut att bryta med England. Han meddelade sina tankar härom till general Savary. »Mitt beslut är fattadt», sade han; »jag är färdig att uppfylla mina förbindelser. Under mitt samtal med kejsar Napoleon beräknade vi, att, om kriget fortfore, skulle jag komma att förklara mig i december, och jag önskade, att det ej blefve tidigare, för att ej få krig med England, förr än Östersjön blifvit stängd. Det betyder dock ingenting; jag skall genast förklara mig. Säg Eder herre, att, om han önskar det, skall jag skicka lord Gower till baka. Kronstadt är armeradt. — — — Emellertid skall jag ej besluta något, innan nästa kurirpost ankommit från Paris, ty vi få ej handla mot Napoleons beräkningar. Dess utom skulle jag, innan brytningen sker, vilja hafva mina flottor åter i de ryska hamnarne. Jag är dock i allt fall fullkomligt beredd att handla så som bäst passar Eder herre. Må han till och med, om han vill, sända mig en fullständigt redigerad not, och jag skall lemna den till lord Gower på samma gång som hans pass.»

Bref fr. St.
Cloud 26. aug.
Corresp. de N.

Dep. fr. Gower
till Canning
1. okt. 1807.
(Dep. fr. Ad-
lerberg 2. febr.
1808).

Thiers liv.
XXVIII, sid.
215.

Krigets utbrott mellan England och Ryssland berodde sålunda endast på Napoleons svar. Under väntan härpå och i anledning af Köpenhamns intagande hade grefve Romanzoff den 23. september aflåtit en ny not till lord Gower. Efter att hafva vidrört frågan om den engelska expeditionen säger han, att kejsaren ingalunda visat sig okänslig för det våld, som öfvergått Danmark, samt förklarar, att det ej kunde vara annorlunda, då »Hans Majestät betraktar sig såsom garant af Östersjöns säkerhet och lugn». Redan följande dag var lord Gower färdig med sin svarsnot, deri han bland annat förklarar, att »hvad Östersjöns lugn beträffar, hade England aldrig erkänt några uteslutande rättigheter», tilläggande med hänsyftning på stängningen af de preussiska hamnarne, att »vilka än Rysslands anspråk på titeln af garant af detta hafs säkerhet kunde vara, synes det dock hafva afstått derifrån genom sin tystnad vid britiska flaggans utestängande från hamnarne mellan Lübeck och Memel.

Papers presented to parliament 1808.

Papers presented to parliament 1808.

Efter Alexanders ofvan anförda yttrande till general Savary kunde man vänta sig en krigsförklaring såsom svar på denna not. Men så blef ej fallet. Kejsar Alexander hade allt skäl att vänta dermed. Hans bemödanden att medla för fransmännens räkning hade stött på stora svårigheter, medan åter Napoleons ingripande mot Turkiet kröntes med den fullständigaste framgång. Under fransk medling hade den 24. augusti ett stilleståndsfördrag afslutats i Slobosia, enligt hvilket ryssarne skulle utrymma både Moldau och Wallachiet¹. Och tvärt emot hvad man trott, hade den regering, som under förhandlingarna i Tilsit kommit till makten i Turkiet efter den störtade franskvänliga sultanen Selim III, visat sig lika välvilligt stämd

¹ Napoleon hade i ett särskildt bref uppmanat Alexander, som tycktes tveka, att foga sig i dessa vilkor. Joyneville.

mot fransmännen som denne. Franska sändebudet i Konstantinopel, general Sébastiani, hade skrifvit till Napoleon, att om turkarne blott finge det minsta hopp om understöd från Frankrikes sida, skulle de utan betänkanke kasta sig i hans armar. Om man, i stället för att vilja tvinga dem att blifva ryssar, gäfvade dem det allra ringaste understöd, skulle detta hafva den verkan, att de ville blifva hans egne undersåtar. Det fanns sålunda ej längre något skäl för honom att uppoffra en så gammal bundsförvant. — Allt detta anade kejsar Alexander och var därför icke lätt att förmå till en brytning med England. De löften och antydningar Napoleon gifvit i Tilsit, hade ju gjorts under en helt annan förutsättning.

Thiers liv.
XXVIII, sid.
222.

I sjelfva verket hade Napoleon länge sedan insett de fördelar han kunde vinna genom att begagna sig af den franskvänliga sinnesstämningen i Turkiet. För intet pris ville han nu mera släppa ryssarne närmare inpå detta Konstantinopel, om hvilket han i Tilsit yttrat: »C'est l'empire du monde!» Det var med Österrike och ej med Ryssland, ansåg han, som han borde uppgöra den viktiga frågan om Donauländerna. Men å andra sidan var Englands kufvande ett lika så väsentligt mål, och för att vinna detta var Rysslands medverkan nödvändig. Derför gälde det för honom att kunna leda de politiska förhandlingarna på ett sådant sätt, att Alexander tvangs att uppfylla sina förbindelser, utan att han behöfde uppfylla sina — framför allt, utan att han behöfde låta ryssarne vinna spelet i Turkiet.

Thiers liv.
XXVII, sid.
654.

För detta ändamål fordrades emellertid en ny trumf, och denna hade också Napoleon redan på hand. I Tilsit hade äfven ett annat land kommit på tal, nämligen Sverige, hvilket han framställt såsom Rysslands geografiske fiende. Han beslöt nu att utveckla denna idé, beslöt att så ute-

slutande fästa Alexanders uppmärksamhet på det farliga grannskapet, att dennes tankar skulle alldeles dragas bort från Turkiet. Eröfringen af Finland kunde just blifva en lämplig ersättning åt Ryssland för de olägenheter, som krigsförklaringen mot England skulle medföra.

Men kejsar Alexander var ingalunda lätt att inleda på en dylik tankegång. Visserligen ansåg han, att besittningen af Finland vore mycket önskvärd, men Finland betraktades vid denna tid såsom en ödemark, och ryska folkets stämning mot Sverige var långt ifrån ovänlig. På Sveriges tron satt för öfrigt en nära frände till honom, en gammal bundsförvant, med hvilken han ej ville bryta. Sverige kunde dess utom påräkna Englands mäktiga skydd, och de faror, för hvilka han utsatte sig genom ett fredsbrott med både England och Sverige, kunde ingalunda anses betalda genom besittningen af Finland. Donaufurstendömena vore en mera lämplig ersättning för ett krig mot England, och hans underhandling med Napoleon rörde sig därför en tid framåt om utverkandet af ett bestämdt löfte af denne, att dessa sist nämnda landsträckor skulle användas såsom köpeskilling för kriget mot England. Såsom en följd af denna sin ståndpunkt vägrade kejsar Alexander att ratifiera stilleståndsfördraget i Slobosia och drog ej sina trupper till baka från furstendömena.

Detta fick dock ett för Ryssland mindre behagligt efterspel. När Napoleon märkte, att hans bundsförvant blef motsträfvig, lät också han sina trupper stå kvar. Ännu stodo af dem 100,000 man i Schlesien, färdige att när som helst infalla i Ryssland, under det att större delen af de ryske trupperna var på marsch till sina hemorter. Den nyfödda vänskapen mellan kejsarne tycktes börja svalna. Men fruktan fick till slut öfverhanden hos Alexander. Då förhandlingarna i Petersburg ej ledde till något

resultat, hotade det franska sändebudet med att afresa samt lät honom på omvägar förstå, att Napoleon var missnöjd med hans vankelmod och ärnade låta sina trupper öfverskrida ryska gränsen. Rysslands läge vardt derigenom allt annat än afundsvärdt. Förklarade det icke krig mot England, kunde det frukta det värsta af Napoleon, och förklarade det krig, kunde det när som helst vänta, att den starkaste flotta, som ännu seglat in i Finska viken, skulle styra upp i Nevan med en landstigningscorps af 30,000 man ombord.

Då fick kejsar Alexander den 2. november veta, att engelska flottan lemnat Öresund och var på återväg till England. Faran från Englands sida var sålunda icke längre öfverhängande, och dermed hade risken att gå i Napoleons ledband bortfallit. Han tog genast sitt parti. Den 8. november aflemnade ryska kabinettet till det engelska sändebudet en not, deri kejsaren förklarade de diplomatiska förbindelserna mellan de båda rikena afbrutna och 1801 års traktat upphäfd. Änjo, hette det i skrifvelsen, ville han proklamera den väpnade neutralitetens grundsatser, detta minnesmärke af kejsarinnan Katharinas visdom, och förband sig att aldrig upphäfva de samma.

Dep. fr. Ste-
dingk $\frac{16.}{28.}$ nov.

Dep. fr. Ste-
dingk $\frac{27. \text{ okt.}}{3. \text{ nov.}}$

Dep. fr. Gower
till Canning
8. nov. 1807.

(Adlerbergs
dep. 2. febr.
1808).

Uppkomsten af frågan rörande Östersjöns neutralisering.

Egendomligt nog var det dessa, i vårt land alltid och gerna omfattade grundsatser om »väpnad neutralitet», som skulle blifva närmaste orsaken till vårt indragande i det

krig, som nu utbröt mellan Ryssland och England. Det är därför af särskild vikt för oss att känna denna frågas uppkomst och utveckling.

Under det nordamerikanska frihetskriget hade engelsmännen öfvat åtskilligt kaperi äfven mot neutrala makters handelsfartyg, under förevändning att de medförde krigskontraband. Dessa öfvergrepp hade till följd, att ett fördrag afslöts den 9. juli 1780 mellan Ryssland och Danmark, afseende gemensamt uppträdande till skydd för de begge landens handelsflottor. Fördraget biträdades den 1. augusti samma år äfven af Sverige. I dess första artiklar bestämdes, hvad som skulle förstås med krigskontraband, och huru handeln borde skyddas. Derefter heter det i 8. artikeln: »Om det så skulle hända, att den ena eller den andra af de två makterna eller båda tillsammans, med anledning af detta fördrag eller af hat till det samma eller i följd af någon orsak, som dermed har sammanhang, oroas, skadas eller anfallas, har likaledes blifvit öfverenskommet, att de båda makterna skola göra gemensam sak för att försvara hvarandra och för att tillsammans arbeta och verka i ändamål att skaffa sig en hel och fullkomlig upprättelse, så väl för den skymf, som vederfarits deras flagga, som för de förluster, som blifvit deras undersåter tillfogade.» Uti 9. artikeln heter det vidare: »Detta fördrag, fastställt och afslutadt för hela den tid, som närvarande krig kan räcka, skall tjena såsom bas för de öfverenskommelser, till hvilkas afslutande omständigheterna kunna föranleda under tidernas lopp, i händelse af nya sjökrig, genom hvilka Europa kan hafva olyckan att oroas. Dessa stadgar böra för öfrigt anses såsom beständigt gällande och skola utgöra lag, i hvad handel och sjöfart beträffar, och hvarje gång, som fråga blifver att fastställa neutrala nationers rättigheter.»

Detta fördrags »hufvudändamål» var sålunda, såsom också uttryckligt säges i den 10. artikeln, »att betrygga handels och sjöfartens allmänna frihet». Till fördraget voro fogade sex »separatartiklar», af hvilka den första och viktigaste¹ hade följande lydelse. »Som det för Hennes Majestät Kejsarinnan af Ryssland och Hans Majestät Konungen af Sverige är af lika vigt att vaka öfver Östersjöns trygghet samt att freda den för fiendtligheter och kaperier: ett system så mycket naturligare och billigare, som alla angränsande makter njuta af den mest ostörda fred, hafva de å ömse sidor öfverenskommit att framgent häfda, att Östersjön är ett slutet haf, ostridigt (såsom) sådant genom dess belägenhet, på hvilket alla nationer böra och kunna trygt segla och njuta alla fördelar af ett fullkomligt fredslugn, äfvensom att för detta ändamål å ömse sidor taga alla de mått och steg, som kunna skydda detta haf och dess kuster för alla fiendtligheter, sjööfverier och våldsamheter. De förbinda sig äfven att, så vidt omständigheterna och deras staters väl det fordra, beskydda lugnet i sina farvatten vid Nordsjön.»

Original i
R. A. (Öfvers.)

Men denna öfverenskommelse hade, såsom 9. artikeln föreskref, upphört att gälla i samma stund som det nordamerikanska frihetskriget slutade. Det var blott grundsatserna, angående krigskontraband, fartygsvisitation m. m., som fortfarande skulle hållas i helgd. Dock kunde den naturligtvis tjena såsom grund för framtida fördrag i liknande syfte, då ett sådant af behovet påkallades.

Detta blef förhållandet under det andra koalitionskriget mot Frankrike². Mellan de nordiska makterna afslöts då

¹ De öfriga innehöllo blott en del detaljbestämmelser, rörande rätten att begagna hvarandras hamnar, befälet å sammansatta flottor, salut m. m.

² Redan dess för innan hade mellan Sverige och Danmark ingåtts ett fördrag af den 27. mars 1794 angående väpnad neutralitet, i hvars

ett fördrag af nästan liknande innehåll med det år 1780 afslutna, hvilket Sverige biträdde genom traktaten med Ryssland den $\frac{4}{18}$. december 1800. I likhet med 1780 års fördrag hade äfven detta några separata och hemliga artiklar, af hvilka den 3. var af följande lydelse: »Deras Majestäter, som allt jemt (constamment) anse Östersjön såsom ett slutet haf, skola använda alla medel, som stå i Deras makt, för att skydda segelfarten och kusterna för hvarje fiendtlighet, våldsamhet och förtryck.» Öfriga hemliga artiklar innehöllo, liksom den officiela texten, blott bestämmelser angående sjöfarten och dennas skyddande,

Original i
R. A. (Öfvers.) visitationsrätt m. m.

En del af dessa bestämmelser föranledde Engelslands fiendtliga uppträdande emot fördragsmakterna. Den 27. februari 1801 anföll en engelsk flotta Köpenhamn. Hvarken den svenska eller ryska flottan hann komma den danska till hjälp; och efter sjöslaget på Köpenhamns redd tvangs Danmark att frånträda förbundet. Turen kom sedan till Sverige och Ryssland. En stark engelsk flotta utanför Karlskrona uppfordrade Sverige att frånträda förbundet med Ryssland. Konungen lät svara den engelske amiralen Parker: »öfvertygad att Eders Excellens fullkomligen känner gifna löftens helgd och värde, föreställer Hans Maj:t sig, att Eders Excellens ingalunda lärer såsom oväntad anse den högtidliga förklaring, att Konungen af Sverige intet ögnablick tvekar att med trohet och redlighet uppfylla de förbindelser, dem Hans Maj:t med Dess bundsförvandter ingått; och sådant utan afseende

10. artikel äfven Östersjöns tillslutande afhandlades med följande ord: »Östersjön, som alltid bör anses såsom ett slutet och för de aflägsna krigförande parternas krigsfartyg otillgängligt haf, förklaras ånyo såsom sådant af de kontraherande parterna, hvilka äro beslutna att bevara dess mest fullständiga lugn.» Konventionen skulle vara gällande så länge

Original i
R. A. (Öfvers.) pågående krigsroligheter varade.

på någon annan makts enskilte öfverenskommelser, af hvad namn de vara må, hvilkas värkan aldrig kan utsträckas till de hittills neutrala nordiska makternas gemensamma intresse. Sådant är Konungens oryggliga beslut.» Genom kejsar Pauls död räddades emellertid Sverige från att dela Danmarks öde. Hans son, kejsar Alexander I, inseende den fara, af hvilken hans hufvudstad hotades genom den engelska flottan, beslöt nämligen att frånträda neutralitetsförbundet. Då äfven Sverige förklarar sig villigt att mottaga »de billiga förslag till närvarande stridigheters biläggande», hvilka af den engelska regeringen framställdes till »nordens förenade makter», upphörde Englands fiendtligheter i Östersjön. I stället afslöt kejsar Alexander med England en ny konvention, rörande den neutrala handeln och sjöfarten i krigstid, hvilken undertecknades den 17. juni 1801, och genom hvilken England fick ökad visitationsrätt för upptäckande af krigskontraband. På kejsarens uppmaning slöt sig äfven Sverige till denna konvention genom en accessionsakt, undertecknad i Petersburg den 30. mars, i Stockholm den 16. april och i S:t James den 5. maj 1802¹.

Skrifvelse
23. april 1801.
(Kanslipresidensens koncept R. A.)
Adlerbeth III,
sid. 130.

Ibidem.

Alexanders
bref till G. A.
2. juli (g. s.)
1801. R. A.

Original i
R. A.

Det var denna konvention, som Ryssland för sin del frånträdde genom förklaringen af den 8. november 1807.

Sverige bryter med Ryssland och ingår förbund med England.

De farhågor, som Gustaf Adolf och hans omgifning uttalat vid underrättelsen om den vänskap, som plötsligt

¹ I denna nya traktat, till hvilken Danmark redan den 23. oktober 1801 anslutit sig, hade sålunda England ingått såsom fjerde kontrahent. Såväl i hufvudtexten som i dess separata och tillagda artiklar återfinnas blott bestämmelser angående den neutrala handeln i krigstid.

uppstått mellan Napoleon och Alexander, tycktes i förstone icke gå i fullbordan. Efter den i det föregående omnämnda notvexlingen mellan svenske ambassadören och ryske utrikesministern, i augusti månad, synes förhållandet mellan Sverige och Ryssland tvärt om hafva antagit en ganska vänskaplig karaktär. Ett visst omslag blef dock efter hand märkbart. Såsom redan är omtaladt, väckte underrättelsen om Köpenhamns öfverlemnande till engelsmännen ett oerhördt uppseende i Petersburg, och i det samtal, som kejsar Alexander med anledning häraf hade med general Savary, berördes äfven det inflytande, som denna händelse utöfvade på Rysslands politik mot Sverige.

»Hvad Sverige beträffar», sade kejsaren, »är jag ej ännu färdig, och jag begär tid att reorganisera mina genom sista kriget mycket illa medfarna regementen, hvilka dess utom, all den stund de måste dragas från rikets södra till dess norra del, äro mycket aflägsna från Finland. För öfrigt är min armé ej tillräcklig på en dylik krigsskådeplats. På de nordiska vikarnes grunda vatten använder man mycket roddflottor. Svenskarne hafva en ganska talrik sådan; min är ännu ej utrustad, och jag vill ej utsätta mig för ett nederlag af ett så litet land. Säg därför till Eder herre, att jag skall angripa Sverige, så snart jag fogat mina anstalter, men att jag måste invänta december eller januari månad.»

Thiers liv.
XXVIII, sid.
215, 216.
(Öfvers.)

Redan i en depesch af den 18. september uttalade också Stedingk, såsom förut är nämndt, sina farhågor. Sedan han meddelat konungen, att England vägrat mottaga Rysslands medling, och omtalat den växande förtroligheten emellan kejsar

De föregående traktaternas gällande kraft bör därför anses hafva upphört, så mycket mer som det nu säges: »Bestämmelserna skola följaktligen anses såsom framgent bestående och skola tjena såsom ständigt

Original i R. A. (Öfvers.) rättesnöre för de kontraherande makterna i fråga om handel och sjöfart.»

Alexander och Napoleons sändebud, tillägger han, att »det ej borde förvåna, om man började göra gemensam sak med Frankrike mot Sverige». Man talade redan ganska allmänt derom i Petersburg. Han berättar äfven, att gardes-officerarne fått order att hålla sig färdiga, och att en corps af 40,000 man var under marsch mot ryska Finland. Sverige borde därför hålla sig beredt att möta den hotande stormen. I sjelfva verket gjordes också de ifrigaste ansträngningar denna tid för att förmå Ryssland till ett fredsbrott ej allenast med England utan äfven med Sverige. »Jag är otålig», skref Napoleon till ryske kejsaren, »att få veta, hvad Eders Maj:t tänker göra för att bistå Danmark och tvinga konungen af Sverige att göra gemensam sak med detta land.... Det synes mig såsom om det första man skulle göra vore att tvinga Sverige att förklara sig mot England.... Hvad Sverige vidkommer kan jag ej fatta, att den nuvarande monarken kan vara ligkiltig för hvad som tilldrager sig i Köpenhamn. Förklaringen kan endast ligga i denne furstes karaktär. I alla händelser är det obehagligt, att han förblir neutral. Om han gör gemensam sak med engelsmännen, vill jag minnas, att Eders Maj:t sagt mig, att Eders Maj:t genom sina fördrag vore förbunden att hjälpa Danmark. För min del skall jag lemna det allt bistånd, och den armé, som denna makt har i Norge, skulle kunna åstadkomma en diversion vid det anfall Eders Maj:t företager mot Sverige.»

Dep. fr. Ste-
dingk ^{6.}/_{18.} sept.

Napoleon till
Alexander 26.
aug. 1807.
Corresp. de N.

Napoleon till
Alexander 28.
aug. 1807.
Corresp. de N.

Dylika påminnelser blefvo icke utan verkan. Den 7. oktober öfverlemnade grefve Romanzoff till Stedingk afskrift af de noter, som vexlats mellan honom och lord Gower med anledning af Köpenhamns kapitulation. De voro åtföljda af en not till svenska sändebudet, hvori det bland annat heter: »De på Hans Kejsarliga Majestäts befallning öfverlemnade noterna lemna ej rum för något

tvifvel angående det sätt, hvarpå Han betraktar det våld, som England nyligen begått mot Hans Maj:t Konungen af Danmark. Hans Kejserliga Maj:t är beredd att uppfylla sina löften. Han vill vara trogen de förbindelser, som ingåtts med Sveriges och Danmarks hof genom traktaterna 1780 och 1800, hvilkas hemliga artiklar stadga den gemensamma och formliga förbindelsen, att såsom grundsats fastställa och förfakta, ej blott att Östersjön är ett slutet haf, utan äfven att detta haf och dess kuster skola skyddas mot hvarje fiendtlighet, våldsamhet och förtryck. För att nå detta mål begagnar han sig af alla de medel, som stå honom till buds.» Samtidigt fick ryska sändebudet i Stockholm, Alopæus d. y.¹, sin regerings befallning att afresa till Helsingborg, för att, på samma gång han gjorde sig underrättad om svenske konungens helsotillstånd, öfverlemna till honom en kejserlig handskrifvelse.

Emellertid hade Stedingks depesch af den 18. september kommit Gustaf Adolf till handa². Det allt jemt fortsatta närmandet mellan Ryssland och Frankrike, som deri framhålles, ökade farhågorna. »Rysslands politiska system skall svårligen undgå att i längden röna inflytande deraf», skref konungen till svenske ministern i London, som fick befallning att yrka på den engelska flottans och de engelska truppernas qvarstannande i Danmark. Han borde framhålla för Canning, att då Sverige för Englands skull utsatte sig för ett krig med Ryssland, hvarvid det hufvudsakligen måste egna sina omsorger åt Finlands försvar, vore det ej mer än rättvist, om England skyddade dess södra och vestra gränser.

Den 27. oktober kom Alopæus till Helsingborg och fick samma dag öfverlemna den kejserliga handskrif-

¹ Hans äldre bror var ryskt sändebud i London.

² Den 1. oktober.

Not fr. Roman-
zoff till Ste-
dingk $\frac{24. \text{sept.}}{6. \text{okt.}}$
(Öfvers.)

Dep. fr.
Stedingk 10.
okt. 1807.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
1. okt.

velsen, dagtecknad den 9. oktober. Kejsaren yttrade deri bland annat: »Jag har blott allt för sent mottagit Eders Maj:ts bref af den 6. juli¹, och om jag ej så tidigt, som jag sjelf önskat, erkänt mottagandet, är orsaken den, att mångfaldiga tilldragelser sedan dess följt hvarandra med en sådan hastighet, att det varit nödvändigt att afbida deras vidare utveckling. Bland dessa händelser är det en, som förtjenar all vår uppmärksamhet, nämligen Danmarks undergång, som nyligen fullbordats i all hast och så att säga under Edra och mina ögon. Jag har befallt min minister att delgifva baron Stedingk den not, som jag i denna fråga låtit tillställa lord Gower, samt dennes svar. Hans Majestät Konungen Eder Fader ingick år 1780 med Kejsarinnan Katharina en ömsesidig förbindelse att anse Östersjön såsom ett slutet haf, hvars säkerhet och lugn de garanterade. Denna förbindelse har återupplifvats emellan Eders Majestät och Kejsaren min fader, och det är för att visa mig trogen denna grundsats, så väsentlig för oss, som jag beder Eders Majestät meddela mig, hvilka mått och steg Ni ärnar taga vid detta tillfälle. Eders Maj:it kan vara fullkomligt öfvertygad, att jag mycket gerna skall medverka till alla åtgärder, hvilka kunna ådagalägga, att det ej är förgäfves, som de nordiska makterna lofvat hvarandra att på intet sätt tåla, att Östersjöns lugn störes. För att ådagalägga hvilken vikt jag fäster vid Eders Majestäts svar, har jag befalt min minister att begifva sig till Eders Majestät — — —»

Skrifvelser fr.
kejsar Alexan-
der. R. A.
(Öfvers.)

Sedan skrifvelsen blifvit uppläst, utbytte konungen med Alopæus tankar angående dess innehåll. Det ryska sändebudet beklagade visserligen Danmarks olycka, men utan att

¹ Deruti konungen uppmanat kejsar Alexander till deltagande i ett gemensamt anfall på Frankrike, i ändamål att återuppsätta Ludvig XVIII på tronen.

G. A. hand-
bref 6. juli
1807. R. A.

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
30. okt.

röja någon ovilja mot England. Han förklarade, att hans kejsare intet hellre önskade än fred, och att de ryska hamnarne ingalunda såsom de preussiska voro stängda för den engelska sjöfarten.

Wetterstedt
till Ehren-
heim 30. okt.

I ett senare samtal med konungens förste kabinettssekreterare förklarade sig Alopæus mycket belåten med sitt mottagande och prisade konungens hofsamhet. Han klagade visserligen öfver Englands öfvergrepp samt önskade en uppgörelse, hvarigenom någon gräns kunde sättas därför, men, tillade han, »ehuru vi hafva gjort fred med Frankrike, och denna fred var nödvändig, säger jag Er uppriktigt, att jag ej känner någon annan gemensam fiende än Frankrike. England skulle därför handla illa, om det droge vår uppmärksamhet derifrån.»

Kab.-sekr. till
Stedingk m. fl.
30. okt.
(Öfvers.)

Af samtalet med Alopæus, liksom af den kejsrerliga skrifvelsen, hade emellertid Gustaf Adolf fått det intryck, att ryska hofvet var särdeles angeläget att lära känna hans ståndpunkt i den omhandlade frågan, samt att det varit en dylik önskan, snarare än afsigten att bryta med Sverige, som föranledt brefvet från kejsaren, hvilken tankar i ämnet han för öfrigt ansåg ej ännu hade stadgat sig. »Det är ganska anmärkningsvärdt», skrifer han emellertid den 30. oktober till Stedingk, »att kejsaren af Ryssland börjar kämpa till förmån för Östersjöns okränkbarhet vid en tidpunkt, då, i följd af vinterns annalkande, hvarje försvar till sjös blifver omöjligt(!) och då för öfrigt engelsmännen genom Seland utrymmande af sig sjelfva gjort, hvad Ryssland önskade¹. Och ej mindre förvånande är, att detta hof vänder sig till Danmark för att återupplifva gamla förbindelser, hvilka betinga företag till sjös, just vid den tidpunkt, då dylika företag af detta land äro omöjliga,

¹ Utrymningen af Seland hade emellertid ej skett, då den ryska noten redigerades. Detta anmärkes också i skrifvelse till Adlerberg.

emedan det förlorat hela sin flotta. Man måste därför tro, att Rysslands begäran vid detta tillfälle förestafvats, antingen af en känsla af deltagande för Danmark, hvilken blott skall hafva till följd en del från olika håll vexlade depescher, eller ock af en hemligare med Bonaparte öfverenskommen plan.» »Om kejsaren», tillägger han, »i Tilsit lofvat Bonaparte att förmå alla Östersjöns strandmakter att sluta sina hamnar för engelsmännen, skulle framställningen härom, hvilken återoppar fördragen 1780 och 1800, mycket väl kunna vara endast en fint, af hvilken man, förutseende min mening, begagnar sig i ändamål att skaffa sig en förvändning till krig, i den händelse ett sådant vore hemligen öfverenskommet mellan kejsaren och Bonaparte.»

G. A. till Stedingk 30. okt.
R. A. (Öfvers.)

Gustaf Adolf hade lofvat att med det första besvara kejsarens bref. Detta skedde den 30. oktober. Innan svaret afsändes till Stedingk, upplästes det för Alopæus tillika med den not, som Stedingk skulle öfverlemna till ryske utrikesministern. Noten innehöll visserligen intet bestämdt afböjande af kejsarens förslag om Östersjöns neutralisering, men deri framhölls, att återupplifvandet af 1780 och 1800 årens fördrag endast kunde ske, så snart förhållandena i öfrigt gestaltade sig såsom vid den tid, då dessa fördrag afslötos. Skilnaden mellan ställningen 1807 och tillståndet, då fördragen af 1780 och 1800 afslötos, påpekades därför uttryckligt: »Den franska regeringen», heter det, »som nu så föga respekterar Östersjöns oantastlighet och handelsfrihet, hade då ännu icke öfverflyttat kriget till kusterna af detta haf eller så vidsträckt utbredd inflytandet af det prohibitiva kontinentalsystem, som det (nu) tillämpar mot Storbritannien. Först sedan de fiendtligheter, som ständigt förnyas på kusterna af Östersjön, upphört, först sedan derifrån aflägsnats de franske trupper, som fortfarande kvarstå der, i trots af de senaste fördragen, och

först sedan Tysklands alla hamnar öppnats för den engelska handeln, först då blifva förhållandena åter de samma som de voro, då de gäfvo anledning till ofvan anförda tvänne öfverenskommelser. Ett påpekande häraf hade konungen också väntat sig i kejsar Alexanders framställning till den franska regeringen . . . »

Koncept till Stedingks not. R. A. (Öfvers.) Zlobin, sid. 94.

I handskrifvelsen till kejsaren behandlar Gustaf Adolf sjelf frågan ur samma synpunkt. »Den öppenhet», säger han, »hvarmed Eders Majestät gifver mig sin mening till känna, angående de tilldragelser, som nyligen timat i Danmark, och de mått och steg, som Eders Majestät anser nödiga att taga mot den fara, som hotar Östersjöns integritet, ålägga mig en lika öppen förklaring. — Fördragen 1780 och 1800 motsyara, efter min mening, ej de olyckliga omständigheter, som för närvarande råda. Napoleon Bonapartes trupper äro nu mera i besittning af flere hamnar vid Östersjön. Preussen, som förut hade en ganska vidsträckt handel, står efter freden i Tilsit i sådant beroende af Bonaparte, att det tvungits att sluta sina hamnar för engelsmännen. Danmark har nyligen förklarat Storbritannien krig. Denna tafra borde göra till fyllest, då man vill ådagalägga svårigheten eller snarare omöjligheten af det påståendet, att ofvan nämnda fördrag skola under närvarande omständigheter respekteras; men jag tror mig böra tillägga, att om Sverige framträdde vid Rysslands sida såsom Östersjöns försvarare, skulle detta land komma uti krigstillstånd med Storbritannien, dess gamle bundsförvant, som försvarar samma sak, och som aldrig velat skilja sina intressen från sina förbundsvänners.

G. A:s hand-bref 30. okt. R. A. (Öfvers.)

Utrikesministeriets arkiv i Petersburg.

Dessa äro, min bror, de gällande skäl, som hindra mig att ingå på Eders Majestäts åskådningssätt, och hvilka komma mig att önska, att det goda förståndet mellan Ryssland och Storbritannien ej måtte störas.»

Såväl handskrifvelsen som noten till utrikesministern synes hafva rönt Alopæi bifall. Särskildt yttrade han om den senare, att »den var utomordentligt väl skrifven»¹. Afskrifter af dem båda sändes samtidigt till svenska sändebudet i London, som skulle meddela innehållet åt Canning och på samma gång fråga honom, huru stort understöd Sverige kunde vänta från England, i händelse af en brytning med Ryssländ. Konungen uppmanade på samma gång engelska regeringen, att, då Alexander hade att välja emellan två system, icke påskynda ett afgörande. »Den minsta småsak skulle kunna komma vågskålen att luta uteslutande till förmån för Bonaparte, som redan har allt för stort inflytande i Petersburg.»

Wetterstedt
till Ehren-
heim 5. nov.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
4. nov.

Dep. fr. Adler-
berg 20. nov.

Sist nämnda uppmaning synes emellertid icke så mycket hafva varit föranledd af den kejserliga skrifvelsen som icke mer af de underrättelser, som kommo från Ryssländ om nya truppsammandragningar på finska gränsen. I en rapport af den 10. oktober, den samma genom hvilken ryska noten af den 6. öfversändes, säger sig emellertid Stedingk vara öfvertygad om, att dessa truppförflyttningar hufvudsakligen afsågo att skydda Petersburg mot en landstigning af engelsmännen. Ryssarne, skref han, fruktade den mycket och arbetade med all ifver på Kronstadts befästade. Den hos kejsar Alexander anställde franske ingenjööfficern Ponthon hade nämligen påstått, att denna fästning svårli- gen skulle kunna hålla sig i mer än tre dagar mot en stark fiendtlig flottas anfall. Då en landstigning på Finska vikens norra kust och ett anfall från landsidan mot den ryska hufvudstaden äfvenledes kunde tänkas, måste man göra sig redo för en sådan eventualitet. Den 4. november

Dep. fr. Ste-
dingk 26. dec.
1807.

¹ Preussiske statsministern, baron Stein, yttrade om konungens svar, hvilket äfven kom till preussiska regeringens kunskap: »Denna not saknar blott alla sjelfständiga suveränens underskrift.»

Dep. fr.
Brinckman 22.
nov. 1807.

mottog konungen en ny depesch från Stedingk, dagtecknad den 17. oktober, deri han berättade, att fyra ryska fördelningar skulle sammandragas på finska gränsen. Han hade länge hört talas derom, men först nu, tack vare sina förbindelser inom den diplomatiska corpsen, fått visshet om, att verkligen »något dylikt var på tapeten».

Wetterstedt
till Ehren-
heim 5. nov.

Ehuru det var att antaga, att dessa truppsammandragningar sannolikt endast gälde England, förorsakade de likväl Gustaf Adolf allvarsamma bekymmer. Det sattes i fråga, att högste befälhafvaren för de finska trupperna, general Klingspor, som för tillfället vistades i Sverige, skulle resa öfver till Finland och återtaga befälet. Detta skedde emellertid ej. Underrättelserna från Ryssland voro visserligen i nästa depesch lika krigiska, och truppsammandragningarna mot finska gränsen fortsattes allt jemt, men å andra sidan hade lord Gower förklarat för det svenska sändebudet, att England ej skulle tillåta något angrepp på Sverige, och att »det minsta försök af detta slag genast skulle hafva till följd en krigsförklaring från Englands sida». Allmänna meningen i Ryssland var afgjort emot en brytning med Sverige. Ehuru det franska inflytandet ingalunda minskats, säger sig därför Stedingk kunna »hoppas, att denna brytning ej skall ega rum». »Om den», tillägger han, »blott kan uppskjutas några år, och om Eders Majestät kan lyckas återgifva sitt land fred och lugn, skall man snart hafva så mycket att sköta här, att detta land, långt ifrån att vara farligt för Sverige, kanhända skall upphöra att vara det för någon af sina grannar.»

Dep. fr. Ste-
dingk 24. okt.
(Öfvers.)

Men om dessa förhoppningar voro egnade att stärka modet hos statsmännen på vestra sidan om Östersjön, berördes i depeschen andra ting, hvilka, ehuru till utseendet skäligen obetydliga, skulle hafva de betänkligaste följder. Stedingk berättade sålunda om den med hvarje dag ökade

förtroligheten mellan Napoleon och Alexander, den förres med hvarje dag stigande inflytande samt de franska utpressningarna i Preussen. Det synes som skulle denna framställning bragt till mognad hos konungen den länge närda tanken att återställa till kejsar Alexander S:t Andreas-ordens insignier. Redan då han i Stralsund fick höra talas om freden i Tilsit, hade han beslutit, att så snart han finge veta, att den franske kejsaren tilldelats någon rysk orden, skulle han återsända till ryske kejsaren den S:t Andreas-orden, som kejsarinnan Katharina gifvit honom. Ordensutbytet mellan de båda kejsarne hade sedan egt rum, och Gustaf Adolfs ryska orden hade legat färdig att när som helst afsändas; han hade flere gånger talat derom, dock utan att öfvergå från ord till handling. Stedingks depesch göt nu olja på elden, och konungen beslöt att göra allvar af sin hotelse. Detta beslut förestafvades ej af någon personlig ovilja mot kejsar Alexander. Det var endast och allenast ett uttryck af samma förbittring mot Napoleon, som kom honom att återsända Svarta Örns-ordens insignier till konungen af Preussen. Hans egendomliga karaktär, utmärkt för sin ständiga fordran på pedantisk, regelrätt konsekvens, utgör också en alldeles tillfyllestgörande förklaring. Från hans synpunkt sedt, skulle det vara i hög grad orätt och orättvist handladt mot konungen af Preussen, om han haft mindre konsiderationer för honom än för Alexander, och därför måste det ske.

Wetterstedt
till Ehrenheim
22. juli.

Wetterstedt
till Ehrenheim
27. juli, 4. aug.,
27. sept.

Wetterstedt
till Ehrenheim
27. juli.

Den 17. november hade Alopæus afskedsaudiens. Nu fann Gustaf Adolf lämpliga ögonblicket vara inne att taga ut steget i ordensfrågan. Midt under samtalet bad han honom helt plötsligt att återställa till sin suverän de insignier till S:t Andreas-orden, som konungen bar. Det ryska sändebudet vägrade emellertid att mottaga ett så

kinkigt uppdrag, hvarpå ordensinsignerna afsändes med kurir till Petersburg för att genom Stedingk återställas till kejsaren. Ett medföljande handbref från konungen hade följande lydelse:

»Min Herr Bror, Svåger och Kusin. Jag fullgör en sorglig pligt, då jag till Eders Kejsersliga Majestät återställer S:t Andreas-orden, men då jag handlat på samma sätt mot konungen af Preussen, då han dekorerat Napoleon Bonaparte med Svarta Örnens-orden, skulle å min sida ej funnits följdriktighet, om jag ej i ett liknande fall handlat på samma sätt mot Eders Majestät. Jag innesluter här en afskrift af mitt bref till konungen af Preussen, hvilket för Eders Majestät skall förklara skälen till mitt handlingssätt, som är grundadt på lika oföränderliga grundsatser som de känslor, hvarmed jag förblifver etc.»

Handbref fr.
G. A. 17. nov.
1807. R. A.
(Öfvers.)

Emellertid hade Gustaf Adolfs svar å den kejsersliga handskrifvelsen af den 9. oktober och å noten af den 6. i samma månad ankommit till Petersburg den 11. november. Den politiska ställningen var nu i väsentlig mån ändrad i den ryska hufvudstaden. Brytningen med Storbritannien var fullbordad. Att Sveriges ställning derigenom icke blifvit gynsammare är tydligt. I en depesch af den 8. november säger också Stedingk: »Hvad som är säkert det är, att Sveriges läge blifver mer och mer kritiskt. Efter ett så kraftigt bevis på Frankrikes inflytande öfver kabinettet i Petersburg vägar jag ej längre hoppas, att det skall vara möjligt för Eders Maj:t att med nu varande system hålla fred med sina grannar.» I de tongifvande kretsarne talade man om, att brytningen med England ganska snart skulle följas af ett krig med Sverige och ryske truppers inbrott i Finland. Kejsar Alexander hade dock tillbakavisat ett dylikt påstående. Han sade sig iek umgås med några mot Sverige fiendtliga planer. Till en

Dep. fr. Ste-
dingk 8. nov.
(Öfvers.)

medlem af den preussiska beskickningen hade han strax efter brytningen med England yttrat: »Min ställning och mina förbindelser hafva nödgat mig att göra förberedelser och vidtagna försvarsanstalter, men jag är långt ifrån att vilja anfälla konungen af Sverige. Jag smickrar mig tvärt om med, att denne monark å sin sida skall göra allt hvad som är honom möjligt för att underlätta en vänskaplig uppgörelse oss emellan. Med allt hvad jag för närvarande gör har jag ej annat mål än att främja den allmänna freden. Alla fastlandsmakter äro lika intresserade deruti.»

Depeesch fr.
Brinckman
24. nov. 1807.

På Gustaf Adolfs befallning anhöll Stedingk om audiens för att öfverlemnna till kejsaren den kungliga handskrifvelsen af den 30. oktober. Audiensen utsattes till den 13. november, och innan han begaf sig till den samma, tillstälde han greffe Romanzoff svaret å dennes not af den 6. oktober. Under audiensen, som egde rum på utsatt tid, talade kejsaren om Sveriges och Rysslands politik under väl en och en half timme. Stedingk framhöll omöjligheten för Sverige att bryta med England, då det icke inom sig egde tillräckliga medel för sina invånarens existens, utan var hänvisadt till den af engelsmännen förmedlade tillförseln, bestående förnämligast uti spanmål och salt. Han påpekade jemväl det godtyckliga deri, att Alexander, som varit den förste att, då hans egen säkerhet fordrade det, bryta 1780 och 1800 årens traktater, nu ville tvinga den svenske konungen att respektera dessa, redan upphäfda fördrag, samt derigenom sätta sitt lands lifsintressen på spel, och detta ehuru de förhållanden, som framkallat sjelfva neutralitetsfördragen, under tidernas lopp blifvit helt och hållet förändrade. Kejsaren svarade blott med allmänna fraser. Han talade mycket om nödvändigheten att gifva vika för Napoleon, hvilket vore den enda utvägen till fre-

dens bevarande. Det var endast engelsmännens envisa motstånd, som hindrade denna fred. Nu måste han själf finna sig uti, tack vore Preussens senfärdighet med betalandet af krigskontributionerna och i trots af freden i Tilsit, att hans »käre vänner» fransmännen stannade kvar vid hans rikets gränser. Då Stedingk begärde att få veta betydelsen af de ständigt pågående truppkoncentreringarna, svarade han, att allt samman »ej var något annat än försigtighetsmått», och att han »ville hafva trupperna till hands för att betjena sig af dem i händelse af behof», samt »att han ej hade smak för eröfringar». Till slut talade han om den uppriktiga aktning och vänskap han hyste för konungen af Sverige.

Dep. fr. Stedingk 18. nov.

Under samtalet öppnade han icke Gustaf Adolfs bref. Detta skedde först efter audiensens slut, sedan Stedingk aflägsnat sig. Det är därför af stort intresse att se, huru han för Napoleons fullmäktige framstälde resultatet af den till Sverige aflåtna noten. »Jag har», yttrade han till general Savary, »i går mottagit svenska sändebudet, som medfört konungens svar; det har ej stort att betyda; det bar prägeln af förlägenhet. Han säger mig, att han är böjd att följa mina råd, men att han är i ett ganska brydsamt läge. I denna ställning tager han intet parti alls. Längre har jag samtalat med svenska sändebudet, och jag har lifligt uppmanat honom att råda sitt hof att snart närma sig Frankrike, föreställande honom hvilket åtlöje ett så litet land som Sverige skulle ådraga sig, och hvilken fara det skulle löpa genom att icke sluta sig till den gemensamma saken. Sändebudet svarade mig, att han genom nyligen mottagna enskilda bref blifvit underrättad, att man hade de bästa afsigter att snart sluta fred med Frankrike, men att man ej egde något medel härtill, att det sedan lång tid till baka ej fanns någon

diplomatisk förbindelse mellan de båda landen, hvarför man ej visste, på hvad sätt ett dylikt närmande kunde ske.»¹ »Af allt detta», skulle kejsaren hafva yttrat, »ser jag, att afslutandet af denna fred blott beror på en obetydlighet, och att allt skall ordnas efter kejsarens önskan. Detta oaktadt marscherar jag, såsom Ni ser. Om sju eller åtta dagar är min sista division framme . . . I alla händelser är ingen tid förlorad, ty endast vintern kan tillsluta hamnarne, och den gifver oss en dubbel fördel.» Jag vill minnas, skulle han hafva tillagt, att kejsaren en gång sagt, att han ej ville »behandla Sverige allt för illa, då detta land en lång tid varit en af Frankrikes trognaste bundsförvanter. Jag tror mig därför handla i öfverensstämmelse med kejsarens afsigter, om jag blott tvingar det att sluta fred, och ni skall få se, att det ej ens skall invänta första kanonskottet.»

Dep. fr. Sa-
vary till Na-
poleon 14. nov.
1807.

Garden.

Uti den devesch, hvori Stedingk å sin sida redogör för sin märkliga audiens, kommer han åter in på ämnet om det franska inflytandet samt framhåller såsom en möjlighet, att någon hemlig artikel i Tilsit-freden innehölle »löftet att tvinga Sverige att tillsluta sina hamnar för England». — Emellertid fortgingo truppsammandragningarna vid finska gränsen. Under åtta dagars tid hade 5 regementen om 3 bataljoner passerat Petersburg på väg till Finland; ytterligare tvänne regementen samt 100 kanoner hade helt nyligen gått samma väg, allt, såsom det hette, till skydd mot ett anfall af engelsmän och svenskar. Detta oaktadt säger sig dock Stedingk ej tro faran vara alldeles öfverhängande, då han ej kunde begripa, »huru ryssarne skulle kunna göra ett vinterfälttåg i Finland utan magasin»; och då Sverige för öfrigt under nu varande förhållanden

¹ Af Stedingks devesch framgår ej, att han under sin audiens haft något dylikt yttrande.

ej kunde blottas på trupper, trodde han, att det enda man kunde göra vore att till Finland sända mera lifsmedel, ammunition och vapen. »Om här finnas elaka afsigter», tillägger han, »må man akta sig att genom att visa misstroende eller oro bringa dem till utbrott.»

Det är mycket svårt att utröna kejsar Alexanders afsigter mot Sverige vid denna tid. Med stor sannolikhet kan man dock sluta sig till, att Finlands eröfring icke föreföll honom lockande, och att hans sträfvan — nu sedan brytning inträffat med England — egentligen endast gick ut på att *skrämma* Sverige till förlikning med Napoleon, på det denne sedermera måtte lemna Ryssland den härför utlofvade lönen. »Finland, dit Ni tvingar mig att gå», sade han sålunda en dag till Savary, »är en öken, hvars egande ej lockar någon. Dess utom måste denna öken tagas från en gammal bundsförvant, från en frände och på ett trolöst sätt, som sårar den nationela finkänsligheten och kan gifva förbundets fiender förevändning att gripa in... Ni envisas, att jag skall förklara Sverige krig. Jag är också färdig att göra det; mina arméer äro vid gränsen, men hvad gifver Ni väl oss för så många uppoffringar? — Wallachiet och Moldau är den lön nationen väntar, och den försöker Ni beröfva oss.»

Thiers liv.
XXVIII, sid.
219.

Joyneville.

Napoleon till
Savary 14. okt.
Corresp. de N.

Det ingick i Napoleons plan att hålla kejsar Alexander i full sysselsättning. Sedan han betygat sitt välbehag öfver, att denne låtit sin armé gå till Finland, hade han skrifvit den 14. oktober, att man äfven måste tvinga Sverige att sluta sina hamnar och förklara England krig. Nu, sedan Danmark genom fördraget i Fontainebleau, den 31. oktober, fullständigt öfvergått på hans sida, hade han också flere medel att bringa Sverige till undergifvenhet. »Det är blott konungen af Sverige kvar», skref han den 7. november till Alexander, »och han skall förmodligen taga

skäl, då Eders Majestät talat litet allvarsammare med honom.» Han erbjöd sig att låta en fransk-dansk armé från Norge infalla i Sverige för att underlätta angreppet på Finland, ja, det talades till och med om, att han skulle hafva framställt ett förslag att låta sina egne trupper tåga genom Ryssland för att direkt bemäktiga sig Finland.

Napoleon till Alexander och till Savary 7. nov. Corresp. de N. Dep. fr. Stedingk 10. okt. 1807.

Truppsammandragningen mot Finland pågick oafbrutet. »Sedan tre veckor», skref general Savary den 14. november till kejsar Napoleon, »passera trupper oupphörligt genom Petersburg för att gå till Finland. Kejsaren har sagt mig, att det derstädes skulle finnas ej mindre än femtio tusen man. Det är samma trupper, som nyss kämpade mot oss, och de hafva tillryggalagt en förskräcklig väg. Men jag vågar försäkra, att de äro i mycket godt stånd, ty jag ser dem alla dagar. Soldaterna äro endast allt för unga och kunna ej blifva bra förr än om ett par år. Till Finland har också afgått en artilleriträng af hundra fältstycken, äfven den i allra bästa stånd. Ja, i detta ögonblick är här samma verksamhet, som om det gälde att anfalla en stormakt.»

Savary till Napoleon 14. nov. Garden.

Stedingks rapporter öfverensstämma med Savarys. Vid krigsförklaringen mot England, skref han, funnos 35,000 man i Petersburg och ryska Finland, och denna styrka ökades allt jemt. Mot slutet af november hade 17. divisionen (15,000 stridande) ankommit till Petersburg, hvarigenom de mellan Petersburg, Viborg och Fredrikshamn förlagda trupperna uppgingo till 30,000 man (2 divisioner). En tredje division stod mellan Schlüsselburg och Narva samt gardesdivisionen i Petersburg, hvadan fyra divisioner, eller tillsamman 60,000 man, kunde utan dröjsmål kastas mot Finland. Samtidigt hade Danmarks sändebud vid ryska hofvet, baron Blome, låtit Stedingk veta, att om Napoleon skulle yrka på de franske trupper-

Dep. fr. Stedingk 8. nov.

Dep. fr. Stedingk 28. nov.

Dep. fr. Stedingk 28. nov. nas marsch genom danskt område, skulle danska regeringen ej kunna lägga något hinder i vägen.

Hotande voro sålunda de moln, som sammandrogo sig mot Sverige. Men vissa omständigheter höllo hoppet om en fredlig lösning ännu vid lif. Konungens vägran att besätta Seland eller mottaga engelske trupper hade gjort ett gynnsamt intryck i Ryssland. Likaså hans svar på den ryska noten. Den ryska allmänheten afskydde det franska inflytandet. Äfven svårigheten att underhålla de sammandragne trupperna gjorde sitt till att minska stridsifvern. Skulle ett fälttåg börjas i svenska Finland, måste stora magasin anskaffas, hvilket i anseende till den rådande spanmålsbristen skulle stöta på många hinder. Härtill kom, att den nyss så varma vänskapen mellan Alexander och Napoleon något svalnat, i följd af den senares obenägenhet att uppfylla sina löften rörande Moldau och Wallachiet, hvilket senare land han äfven lofvat åt Österrike. Stedingk yttrade sig dock om förhållandet mellan Ryssland och Sverige vid slutet af november månad med följande ord: »Sverige har icke sedan länge befunnit sig i ett så kritiskt läge som för närvarande, och man måste sannerligen vara beredd på alla möjligheter, om man ej vill blifva ett offer för dem.» Han tillrådde uppsättandet af en milis till landets försvar samt vargeringens ordnande. »Men», tillägger han, »om jag än vågar afråda från alla truppsammandragningar på Finlands gränser, på det allt må undvikas, som kan ådraga sig uppmärksamhet eller tjena en anfallande till förevändning, kan det å andra sidan ej utan den största fara försummas att i all tysthet förbereda alla upptänkliga medel till motstånd.»

Stedingk till Ehrenheim 6. nov.

Dep. fr. Stedingk 28. nov.

Stedingk till Ehrenheim 6. nov.

Dep. fr. Stedingk 28. nov. (Öfers.)

Denna desech var ej fullständigt afslutad, då en svensk kurir ankom till Petersburg, den 27. november, medförande Andreas-ordens insignier med konungens befallning, att de

skulle återställas till ryske kejsaren. I lifliga färger skildrar Stedingk sin förtviflan öfver det uppdrag han erhållit och sin fruktan för de ödesdigra följder detta steg kunde medföra: »Man måste nu vänta sig det allra värsta», skriver han, »om man ej vill blifva öfverraskad. Jag vet ej, om jag har qvar tre gånger tjugofyra timmar i Petersburg.»

Dep. fr. Stedingk 28. nov. (Öfers.)

Samma dag den ryska orden ankom, lät Stedingk sända henne till grefve Romanzoff. Det visade sig genast, att en vändning till det sämre skulle blifva föluden. Den 29. november afgick till Sverige en rysk kurir med Serafimer-ordens insignier jemte en till Gustaf Adolf stäld kejsarlig handskrifvelse. Denna var daterad den $\frac{10.}{27.}$ november, men efter all sannolikhet uppsatt först den 28., och hade följande lydelse:

Dep. fr. Stedingk 5. dec.

»Min Herr Bror, Svåger och Kusin. Då jag förutser, att Eders Majestät är hågad att återsända S:t Andreas-orden, gör jag, för att underlätta det, sjelf en början genom att återställa Serafimer-orden, som jag mottagit af Eders Majestät. Jag ber Eders Majestät på samma gång mottaga min försäkran om oföränderligheten af de tänkesätt, hvarmed jag förblifver etc.»

Skrifvelse fr. kejsar Alexander. R. A. (Öfers.)

Kuriren medförde äfven en skrifvelse från Romanzoff till Alopæus, deruti det bland annat heter: »Ni skall ej dölja för ministern och konungen, att all den stund det är mot England, som vi äro tvungne att taga våra försigtighetsmått, är det af vigt för oss att bestämdt lära känna, om konungen, vikande för sina staters intresse och för de gamla förbindelser, som han ingått med oss, önskar medverka med oss till Östersjöns stängande för engelsmännen och till att hämnas den skymf desse tillfogat Danmark. Det vore viktigt för oss, att något tvifvel rörande konungens af Sverige beslut icke funnes.» På samma gång befaldes Alopæus att med den största uppmärksam-

het följa de svenska flottornas rörelser och den svenska arméns förberedelser, samt söka utforska de förbindelser, Zlobin, sid. 91. i hvilka Gustaf Adolf kunde träda till England.

Emellertid fick Stedingk intet svar från Romanzoff i ordensfrågan. Den 28. november, eller dagen efter den då ordenstecknet lemnats, kom visserligen en not från ryska kansliet, men denna utgjorde endast svar å den svenska noten af den 30. oktober, hvilken Stedingk öfverlemnadt redan den 13. november.

Den ryska regeringen, hette det i denna not, trodde sig uti den svenska noten finna uttryckt en önskan, att de vänskapliga förbindelserna mellan Ryssland och England måtte fortfara. Genom deklARATIONEN af den 26. oktober¹ hade emellertid Ryssland brutit med Storbrittannien, och intet tvifvel kunde därför nu mera råda angående dessa båda makters ställning till hvarandra. Kejsaren hade icke kunnat dölja sitt missnöje med England för det våldsamma förfarande, som detta rike tillåtit sig mot en konung, som var hans frände och vän, och detta på ett haf, som stod under skydd af de makter, som herska öfver dess kuster. Ingångna traktater tillförsäkrade kejsaren Sveriges och Danmarks medverkan i alla angelägenheter, som rörde Östersjön. Med synnerlig ledsnad skulle han därför se, om konungen af Sverige visade sig likgiltig för Danmarks olyckor. Ryska regeringen önskade nu erfara, hvilket beslut konungen skulle fatta, sedan han fått veta, att en brytning inträdt mellan Ryssland och England. Hon ville äfven höra, om han vore färdig att vidtaga nödiga åtgärder för att hindra Storbrittannien att mot Danmark eller någon annan baltisk makt förnya de våldsåtgärder, som det nyligen öfvat mot Köpenhamn.

Dep. fr. Stedingk 5. dec.
Zlobin, sid. 95.

¹ Bör vara den 27. oktober (g. s.), eller, såsom den förut blifvit benämnd, förklaringen af den 8. november 1807.

På denna not, som genast afsändes till Sverige, svarade Stedingk sjelf genom en not af den 1. december, deruti han endast hänvisade till den senast af honom öfverlemnade noten. Återsändandet af Andreas-orden, skref han, stod ej på något sätt i samband med ryska krigsförklarungen mot England. När konungen afsände ordenstecknet, hade han ej haft någon kunskap om denna tilldragelse. Samma dag Romanzoff mottog denna not, hade han ett samtal med Stedingk. Han visade sig dervid mycket vänligt stämd och försäkrade, att kejsaren, som af sin minister i Stockholm blifvit förberedd på ordenssaken, ej upptagit den samma så illa, som man kunnat hafva anledning förmoda. »Denna händelse förändrade ej på något sätt kejsarens känslor» mot Sverige och den svenske monarken.

Dep. fr. Stedingk 5. dec.

På Romanzoffs fråga, om någon modifikation vore att vänta i de tvänne senast af ambassadören aflemnade noterna, svarade Stedingk, att med kannedom om konungens tänkesätt vore något sådant ej att förmoda, hvarpå han närmare utvecklade ämnet. Han visade, hursom Sverige, äfven om det ville gå kejsarens önskan till mötes, icke kunde göra det, emedan ett krig med England deraf skulle blifva följden; och ett dylikt krig skulle medföra Sveriges ekonomiska undergång. En afspärrning af Sundet och Bälten genom de förenade Östersjö-makternas flottor vore för öfrigt faktiskt ogörlig, så länge England egde öfvermakten till sjös. Dessa föreställningar syntes emellertid icke göra minsta intryck på Romanzoff. Han svarade blott, att svenske konungen skulle ganska lätt kunna draga sig ur det kritiska läge, hvori han råkat, om han ville göra gemensam sak med de båda kejsarne. Den politiska ställningen vore sådan, tyckte han, att »man måste följa med strömmen för att ej uppslukas af den samma». Stedingk framkastade då på eget bevåg ett medlingsförslag. Måhända,

sade han, skulle engelsmännen afstå från all trafik i Östersjön, om de derigenom kunde vara förvissade om Sveriges neutralitet. Ostörd af engelsmännen, kunde sedan handeln i Östersjön pågå mellan detta hafs strandmakter, då Sverige kunde tjena såsom mellanhand mellan dem och England, på det sätt att engelska fartyg mottogo eller aflämnade varorna i hamnarne å Sveriges vestkust. Men ett sådant tillvägagående kunde endast vara möjligt med ett neutralt Sverige. Förklarade detta land krig mot England, skulle ofvan angifna förmån för de andra Östersjö-makterna upphöra, och Ryssland utestängas från världsmarknaden, hvarpå det ej kunde annat än förlora. Utan att vilja afgjort förkasta detta förslag, ansåg dock Romanzoff, att dess genomförande skulle stöta på ett bestämt hinder i Napoleon, som aldrig skulle lemna sitt samtycke dertill. I den depesch, hvori Stedingk redogjorde för samtalet, fäste han emellertid konungens uppmärksamhet på möjligheten af att på detta sätt finna en utväg till fredens bevarande.

Dep. fr. Stedingk 5. dec.

Någon tid derefter råkade Stedingk kejsaren. Det var första gången efter ordenssaken. Depeschen, hvori mötet beskrives, är dagteknad den 8. december. Trots Romanzoffs försäkringar syntes tydligt, att kejsarens vänskapliga känslor mot den svenske konungen fått en svår stöt. »Alla mina iakttagelser», skref Stedingk, »öfvertyga mig om, att det är omöjligt att noggrant förutse, hvad som här kan hända om två eller tre månader. Man måste vara beredd på allt. Om fred ej dess för innan är sluten, skola vi säkerligen tvingas att förklara oss för eller emot England.»

Stedingk till Ehrenheim 8. dec. (Öfvers.)

Gustaf Adolf hade också länge sedan insett den fara, som hotade honom från öster, och ansträngde sig på allt sätt för att vinna den hjälp, som i så hög grad tarvades honom. Tvänne dagar efter Andreas-ordens afsändande hade

han mottagit underrättelsen om Rysslands krigsförklaring mot England. Nyheten kom ganska oväntad, och konungen insåg genast vådan af den ställning, hvori Sverige derigenom råkade. Men långt ifrån att häraf förmås till eftergifvenhet, beslöt han att i förbund med England trotsa faran. Den 19. november skref han till svenske ministern i London, Adlerberg, att han ansåg det ganska troligt, att Ryssland, »som nu helt och hållet synes hafva öfverlåtit sig åt Frankrikes système och föreskrifter», ville begagna vintern för att, i förening med danske och franske trupper från Seland, anfälla Sveriges östra gränser, medan de vestra äfven hotades. »Förmodligen stannar icke Ryssland efter det steg, som nu skett, vid ett enda försök att vinna Sverige till deltagande i mésurerne mot England, och följden af ett förnyadt afslag är lätt att förutse». Han var dock icke hågad att bryta sina förbindelser och ville därför gerna veta, om Sverige kunde vänta sig någon hjälp af sin bundsförvant. Adlerberg fick sålunda befallning att begära bestämda förklaringar af den engelska regeringen, hvad hon ville göra, i händelse Sverige anfölles af Ryssland. Efter Pierrepoints afresa, den 13. november, sköttes den engelska legationen i Sverige endast af en legationsekreterare. Konungen skulle därför gerna se, om en minister afsändes till svenska hofvet för underhandlingarnas fortsättande.

Kab.-sekr. till
Adlerberg 19.
nov.

Gustaf Adolf afsåg dock icke blott att vinna trygghet mot anfall. I förbund med England synes han äfven hafva tänkt sig möjligheten af att gå anfallsvis till väga. Ännu talades det ganska allmänt om Napoleons planer på Indien, och det påstods med anspråk på tillförlitlighet, att han uppgjort en plan till ett anfall på detta land. Frankrike, Ryssland och Turkiet sades skola deltaga i den stora expeditionen. I sitt bref till Adlerberg framhöll också Gu-

Kab.-sekr. till
Adlerberg 19.
nov.
Wetterstedt
till Ehrenheim
19. nov.

staf Adolf, hurusom det bästa medlet för England att möta ett dylikt anfall just vore en kraftig offensiv mot Rysslands Östersjö-kust, i hvilket företag Sverige skulle kunna medverka. »Gå Fransoser och Ryssar till Bengalen», sade han vid ett annat tillfälle, »kan jag gå till Petersburg!»

Schinkel IV,
sid. 260.
Wetterstedt
till Ehrenheim
30. nov.

Då kom ett nytt oroande bud öster ifrån. Midt i natten till 1. december mottog konungen Stedingks depesch af den 18. november, deruti denne redogjorde för sitt nyss nämnda samtal med ryske kejsaren. Gustaf Adolf blef genast mycket upprörd och uttryckte oförbehållsamt sin förtrytelse öfver det beroende, hvori kejsar Alexander syntes hafva kommit till Napoleon, samt icke minst öfver de för Sveriges sjelfständighet sårande uttryck, som opåtaladt finge föllas vid det ryska hofvet. Faran var också hotande. Och oron ökades ännu mera, då engelsmännen samtidigt drogo bort den lilla eskader, som de hittills haft kvar i Sundet. Sverige var nu mera alldeles öfverlemnadt åt sig sjelft. Adlerberg uppmanades åter att på allt sätt söka förmå den engelska regeringen till ett hastigt afgörande. Konungen äskade två millioner pd sterling i subsidier till krigets förande samt hjälp till våren af en större flotta med landtrupper. Adlerberg skulle förklara för Canning, »att Hans Maj:t kunde se sig nödsakad att förekomma faran, i stället för att invänta den, och sjelf slå första slaget». Härmed afsågs gifvetvis i främsta rummet Danmark. Det synes nämligen som om konungen, i likhet med många bland sin omgifning, förtviflat om att i längden kunna hålla Finland och därför uppgjort planer på Norges eröfring för att derigenom skaffa sig en ersättning för sin förlust. Engelska regeringen uppmanades att säga sin tanke om detta förslag och att om möjligt medverka till dess realiserande. Öfver hufvud taget synes konungen vid denna tid förnämligast hafva bygt sitt hopp på Eng-

Kab.-sekr. till
Adlerberg 2.
dec.

Schinkel IV,
sid. 268.

Dep. fr. Ad-
lerberg 4. dec.

land, men han tyckes äfven hafva hoppats på ett hastigt omslag i den ryska politiken, hvartill symptomerna ingalunda saknades. Några egentliga försvarsanstalter vidtogos dock icke. Sedan de engelska subsidiemedlen utsinat, var penningbristen så stor, att ingenting kunde uträttas. Den främsta omsorgen blef därför att skaffa penningar. Befallning afgick emellertid den 9. december till Finland om rekryterings- och kassationsmötenes hållande. Stedingk fick äfven tillåtelse att lemna Ryssland, när han så fann lämpligt, på det att han icke, till följd af ett krigsutbrott, skulle behöfva taga hela den långa omvägen genom Tyskland.

Wetterstedt
till Ehrenheim
9. dec.

Gust. Ad.
8. dec.

Den 10. december återreste konungen från Helsingborg till Stockholm. Följande dag mottog han i Halmstad den återlemnade Serafimer-orden jemte Stedingks depeesch af den 28. november, och vid ankomsten till Lidköping, den 16. december, kom honom äfven till handa depeesch af den 5. december jemte den ryska noten af den $\frac{16.}{28.}$ november; allt poster, som ingalunda voro egnade att framställa det politiska tillståndet i någon bättre dager. Den 18. december anlände han till Strömsholm. Han qvarstannade här ett par dagar och for slutligen, efter ett kort besök i Stockholm, den 28. december till Gripsholm, der han beslutat tillbringa vintern. Tre dagar derefter mottog han svar från England, angående det understöd i penningar och trupper, som han äskat. Canning, som fått del af konungens svar å den ryska noten, och som fullständigt gillade hans hållning mot Danmark, lofvade 1,200,000 pd sterling i subsidier, hvaraf 100,000 pd genast skulle afsändas till Göteborg. Någon hjälpsändning af landtrupper kunde han deremot ej med säkerhet utlofva. En dylik hjälpsändning kunde i alla händelser ej blifva af någon betydligare storlek. Deremot lofvade han ett så mycket verksammare

Dep. fr. Ad-
lerberg 18.
dec.

bistånd af flottan, hvilken dock ej, såsom konungen önskat, finge ställas under befäl af en svensk amiral.

Sedan konungen sålunda fått visshet om det understöd han hade att vänta af England¹, kunde han svara på den sista ryska noten. Stedingks förslag till Sveriges neutralitet och engelska handels drifvande med Sverige såsom mellanhand hade vunnit hans bifall. Engelsmännen fingo nu mera hvarken anlöpa danska, preussiska eller ryska hamnar, och deras handelsomsättning på Sverige med kolonialvaror² steg ej till mera än 200,000 pd sterling årligen. Man borde därför hafva skäligen orsak att hoppas, att deras regering skulle ingå på förslaget. Hvad åter Ryssland vidkom, utgjorde Napoleons motstånd ett bestämdt hinder; men en brytning mellan Ryssland och Frankrike kunde icke vara aflägsen, och i alla händelser skulle man genom underhandlingar vinna tid.

Då anlände i början af nyåret 1808 underrättelser från Stedingk, som målade ställningen mörkare än någonsin. Det förslag, skrifver han, den 5. januari, som han framställt angående Östersjöns neutralisering, hade han visserligen sökt bringa under diskussion och dervid rönt mycken sympati i den ryska hufvudstaden. Men en allmän invändning,

¹ För att visa, hvilken betydande makt England denna tid var, anföras följande siffror ur Adlerbergs rapporter:

<i>Armén</i> (Indiske trupperna oräknadt):	
Linietrupper (nummerstyrkan) ...	229,596 man.
»Volunteers»	296,671 »
Milis	77,164 »
<i>Flottan</i> (med danska flottan):	
Linieskepp	249.
Femtiokanons-skepp	33.
Fregatter	276.
Mindre krigsfartyg	334.
Kanonbåtar	251.

² Sedan 50 år tillbaka egde England icke rätt att till Sverige införa manufakturvaror.

som gjorts, hade visat, att en dylik neutralisering aldrig skulle godkännas af Napoleon. Och som ryske kejsaren helt och hållet uppgifvit sin politiska sjelfbestämmelserätt, ansågs förslaget öde dermed vara afgjort. Mer än någonsin syntes det franska inflytandet hafva fått makt med kejsar Alexander.

I samma depeesch omtalade Stedingk, att Danmarks sändebud vid ryska hofvet förklarar för honom, att dess regering genom fördrag vore förpligtigad att handla i öfverensstämmelse med den ryska. Det vore därför mycket antagligt, att Danmark skulle anfalla Sverige, om konungen längre motsatte sig Napoleons vilja¹. Sådan var ställningen. Ehuru ryssarne sjelfve, om de haft makt att bestämma öfver sina handlingar, skulle hafva varit emot ett angrepp på Sverige, var dock ett sådant, tack vare Frankrikes öfvervigt, ganska sannolikt. Ryske ministrar och generaler hade enstämmigt förklarar för Stedingk, att »kejsaren arbetade emot ett krig med Sverige, och att nationen hade afsky därför». »Om konungen», hade de sagt, »fortfar att gå till väga med sin vanliga måtta och klokhet, hafva vi ej något skäl i verlden, nej, icke ens den minsta förevändning att anfalla Sverige. Trots detta

¹ Danske utrikesministern hade den 16. november 1807 skrivit till baron Blome angående det nyligen afslutade fördraget med Frankrike i Fontainebleau: »— Deremot har man i konventionen låtit inflyta en artikel, som nödvändigt ålägger oss att vidblifva deklARATIONERNA (mot England) och att bringa till utförande de mått och steg, hvarom Frankrike kan finna skäl att öfverenskomma med Ryssland, i ändamål att förmå andra makter att biträda koalitionen emot Storbritannien. Då verkningarna af detta, uppenbarligen emot Sverige riktade stadgande gjorts beroende af kejsar Alexanders vilja och beslut, kan endast öfvertygelsen om denne monarks rättvisa och klokhet förmå oss att öfvervinna vår rättmätiga motvilja mot att lofva vårt bifall till de mått och steg, som man kan vilja taga i enlighet med grundsatser, diametralt motsatta mot dem vi ständigt hyllat, och hvilkas öfvergifvande nu mer än någonsin skulle falla oss olägligt.»

Bernstorff till
Blome 16. nov.
Danska geh.
ark. (Öfvers.)

kunna vi dock ej svara för, att icke ett anfall blir af. Man hade till och med från rysk sida uppmanat Stedingk, att han skulle sörja för, att kraftiga mått och steg vidtoges till Finlands försvar, på det att icke hela landet skulle blifva borttaget genom öfverraskning. Äfven danska sändebudet hade förklarat, att det ansåg såsom en stor olycka, om Danmark nödgades deltaga i kriget mot Sverige, emedan franske trupper i sådant fall egde rätt till fritt tåg genom de danska staterna, hvilket danska regeringen ville undvika till hvarje pris, då fransmännen, en gång inkomne i ett land, ej så lätt skulle förmås att lemna det.

De ryska rustningarna voro nu så godt som avslutade. En armé, hvars styrka Stedingk uppskattade till ungefär 60,000 man, var förlagd mellan Petersburg och finska gränsen. Det enda, som fördröjde anfallet, var den ofantliga svårigheten att i det fattiga Finland kunna underhålla så stora truppmassor. Denna svårighet skulle, ansåg man också, säkerligen fördröja krigsutbrottet åtminstone i tvänne månader.

Dep. fr. Ste-
dingk $\frac{14}{26}$ dec.

Under sådana förhållanden kunde emellertid Gustaf Adolf svårligen hoppas, att förslaget till Östersjöns neutralisering skulle lända till något verkligt resultat. Dess värde såsom ett nytt uppslag, hvaraf man kunde vänta sig en fortsättning af underhandlingarna med ty åtföljande tidsutdrägt, qvarstod dock likafullt. Han beslöt därför att påyrka det sammans antagande. Efter åtskilliga ändringar i det af kanslipresidenten uppsatta konceptet erhöill noten, som handlade derom, på konungens befallning följande lydelse:

»Då konungen såsom svar å noten af den $\frac{24 \text{ sept.}}{6 \text{ okt.}}$ redan meddelat hofvet i S:t Petersburg sin tanke rörande nordens nu varande ställning och svårigheten att efter den samma

kunna lämpa förbindelserna af 1780, trodde han sig hafva något hopp om att vinna Hans Kejsersliga Majestäts erkännande af riktigheten i detta sitt åskådningssätt. Vid första blick på då varande omständigheter och på de nu för handen varande synes deras oändliga olikhet tillräckligt böra falla i ögonen, hvadan kabinettet i S:t Petersburg, lika litet som något annat lands styrelse, torde behöfva tveka att gifva till känna, på hvilken sida öfvervigten då var, och på hvilken sida den nu är.

Ryssland, det hufvudsakliga stödet för 1780 års konvention, var 1801 den förste att upplösa den. Om än Sverige på dess inbjudning antog det nya systemet och genom dess medverkan åter försonade sig med England, ingick det äfven å andra sidan med denna makt särskilda förbindelser, hvilka det, enligt den allmänna moralens föreskrifter, anser sig skyldigt att uppfylla, så länge den andra kontrahenten ej brutit sina.

Men, sedan man en gång upphäft den väpnade neutraliteten af år 1780, synes Östersjöns tillslutande, som då för tiden var grundad på den samverkan och de gemensamma rustningar, som föreskrefvos af neutralitetstraktaten, nu mera så mycket mindre angå Sverige, som allt sedan den sista konventionen hvarken samverkan eller ens öfverensstämmelse i grundsatser i denna fråga funnits mellan strandmakterna. Östersjöns tillslutande, som vid förklaringsens afgifvande egentligen afsåg Sundets försvar, har för öfrigt nu mera blifvit till sin verkställighet af en mycket vidsträcktare och svårare art, sedan engelsmännen funnit farleden genom Stora Bält ganska användbar för krigskepp, och i synnerhet sedan den danska flottan icke längre existerar.

I allmänhet skulle en förändring af de sist antagna grundsatserna rörande neutraliteten icke allenast vara

stridande mot de förbindelser, som konungen ingått, och för hvilkas uppfyllande Ryssland sjelf gått i borgen, utan skulle troligen äfven vara utan allt gagn, så länge kriget pågår, då England icke derigenom skulle kunna förmås att ändra sina grundsatser. Den skulle säkerligen endast medföra ett fredsbrott mellan de båda staterna, onyttigt för Rysslands bundsförvant, skadligt kanhända för Ryssland sjelft och helt säkert förderligt för Sverige¹.

Men, ehuru trogen sina förbindelser, är konungen icke okänslig för nyttan af Östersjöns neutralisering. Möjligt är, att England skulle kunna samtycka till den samma, ja, att det till och med skulle lofva att icke ditsända några krigsfartyg², så framt icke de mot den brittiska handeln utefter nästan hela Östersjö-kusten vidtagna åtgärderna skulle

¹ Härefter hade kanslipresidenten insatt en mening af följande lydelse: »Dess utom, i fall dessa grundsatser äro besvärliga för den neutrala makt, som godkänt dem, synes afhjelpandet häraf böra lemnas åt dess eget fria val: de äro alltid värdelösa för den som upphör att vara det (nämligen neutral) och uppskjutna, hvad honom beträffar, till fredsunderhandlingarna.» Denna mening utströks emellertid på befallning af konungen, som icke ansåg Sverige såsom en neutral makt i förhållande till Frankrike.

Wetterstedt
till Ehrenheim
4. jan. 1808.

² Återstående delen af denna punkt hade i kanslipresidentens concept följande lydelse: »så framt ej någon annan makt der rustade, och så framt ej ett anfall på Sverige dtkallade först nämnda land såsom bundsförvant.» Här talades sålunda intet om engelska handeln såsom uti den af konungen omredigerade noten. (Wetterstedts bref till Ehrenheim 4. jan. 1808.) Rörande denna ändring säger kanslipresidenten följande: »I noten gör insättningen om Engelska handels entraver i Östersjön en brydsam dans, som reducerar hela neutralitetspropositionen till en blott påtaglig illusion. Det hade varit vackert att säga: om intet annat armeradt fartyg skickas ut på fientligheter i Östersjön af någon dess strandmakt, så torde England förbinda sig att ej heller ditsända något. Men att begära, att emot denna förbindelse alla Östersjöhamnarne skola öppnas igen för Engelska handeln, det är mer än England sjelft vågar hoppas eller begära, och så mycket mer öfver höfvan, som ändamålet för Engelske krigsskepp i detta haf aldrig kan bli att forcera in sina handelsfartyg, där de nu äro förbudne, utan att beskydda dem som gå till de tillåtne, om nemligen ej Sveriges belägenhet fordrar undsättning.»

Ehrenheim
12. jan.

så att säga framkalla dess rustningar, och så framt icke nya fiendtligheter ditkallade dem för att hjälpa någon bundsförvant. Detta är åtminstone en åsigt, om hvilken hela nordens handelsintressen borde kunna förenas, och som hofvet i Petersburg måhända kan finna vara af tillräcklig vigt att förtjena dess noggranna uppmärksamhet.»

Kanslipresidensens konc. till Stedingk 11. jan. (Öfvers.)

Noten daterades den 11. januari, och till Stedingk skrefs, att han skulle officiellt öfverlemna den till grefve Romanzoff. Att konungen ej fäste stora förhoppningar vid den samma, framgår af den med hans egen hand justerade skrifvelsen till Stedingk, deri det bland annat heter: »Slutmeningen af inneliggande not innehåller en tanke, öfverensstämmande med den som Eders Excellens redan utvecklat i Petersburg, och skall kunna blifva till nytta, i fall Ryssland börjar frigöra sig från Frankrike. Ett dylikt hopp är dock ännu allt för aflägsset, för att man skulle kunna vänta sig någon påföljd af ifrågavarande begäran.» Kabinettsekreteraren tillägger derefter: »Det är följaktligen nödvändigt att undanrödja alla utmanande mått och steg, icke lemna kejsar Alexander någon giltig förevändning att anfälla Sverige samt att på honom kasta hela det förhatliga af ett krig, grundadt på ett fullständigt öfvergifvande af Rysslands gamla förbindelser.»

Kab.-sekr. till Stedingk 11. jan. (Öfvers.)

Samma dag som dessa skrivelser afgingo till ryska hofvet, undertecknades ett kungligt bref, hvilket anbefalde tillsättandet af den s. k. »hemliga krigsberedningen». Denna komité skulle uppgöra en försvarsplan för landet och föreslå de åtgärder, som kunde pröfvas nödiga för arméns och flottornas sättande på krigsfot. Alltså ville konungen ändtligen på allvar bereda sig att möta den hotande faran. Nödiga penningmedel funnos nu tillgängliga. Ehuru förbundstraktaten med England ännu icke var undertecknad,

Dep. fr. Adler-
berg 18. o. 29.
dec. 1807, hade engelska regeringen lofvat förskottera af subsidierna
8. jan. 1808. så mycket som kunde behövas. Den första sändningen,
100,000 pd sterling, var redan på väg till Göteborg.

Emellertid blef det nu lugnt en tid på ryska sidan. Det ryska kabinettet tycktes förhålla sig skäligen passivt. Ännu i slutet af januari hade intet af vigt timat. Ehuru general Savary gjorde allt för att förmå Ryssland till kraftig handling, syntes man vid ryska hofvet, trots alla försäkringar i motsatt riktning, ej vilja brådska med att förklara Sverige krig. Savary sökte nu personligen inverka på det svenska sändebudet genom att uppskrämma det med tal om Sveriges delning. Men hans försök att genom danske ministern närma sig baron Stedingk misslyckades fullständigt. Denne afböjde alla samtal med Napoleon's sändebud.

Dep. fr. Adler-
berg 19. jan.

Grunden till kejsar Alexanders obenägenhet att taga ett afgörande steg mot Sverige låg helt säkert i den meningsskiljaktighet, som rådde mellan honom och Napoleon angående löftena i Tilsit. Donau-furstendömenas öde var ännu oafgjordt. Ingen visste, åt hvem Napoleon ärnade skänka dem. Det sattes äfven i fråga, huruvida han skulle tillåta tsarriket att utsträcka sin makt närmare Balkan, eller om han skulle tvinga det samma att utan vederlag allt jemt gå hans ärenden. Då inträffade nya händelser, som grepo in uti verldshistoriens stora kuggjul, och i första hand tvungo Napoleon att behandla Ryssland med en viss försigtighet.

Efter freden i Tilsit hade Napoleons tankar äfven sysselsatt sig med Pyreneiska halfön, som han beslöt lägga under sitt välde. Från Portugal skulle huset Braganza fördrivas, från Spanien huset Bourbon. Det senare hoppades han kunna tvinga till tronafsägelse till förmån för sin egen familj. Men härigenom skulle hans krafter under

den närmaste framtiden fjettras i vestra Europa, och det var därför af vigt att söka vinna det östra Europas mäktigaste herskare till bundsförvant. Ett dylikt förbund vore värdt ett offer. Då Caulaincourt i slutet af 1807 afgick såsom ambassadör till Petersburg, fick han därför i uppdrag att på allvar underhandla med Alexander härom och på samma gång göra sig noga underrättad om det billigaste priset för Rysslands allians. Svaret lydde: »Moldau och Wallachiet». Napoleon beslöt betala hvad man fordrade. Balkanhalfön hade nu mera förlorat sin betydelse för honom, sedan den pyreneiska trädt i förgrunden. Ryssarne kunde gerna för honom få marschera på Konstantinopel. Åtskilliga underrättelser, som på senaste tiden anländt från Bosporen, hade äfven gjort sitt till för att inverka på detta beslut. Hemligt uppviglade af Österrike och offentligt eggade af England, hade turkarne börjat bryta med det franska förmyndarskapet. Frankrikes anhängare hade till och med varit utsatte för flere våldsamma utbrott af folklidelsen.

Då Napoleon visade sig allt mera benägen att tillmötesgå Alexanders önsknings, vardt det ryska kabinettet småningom alldeles vunnet för de franska intressena, och i samma stund detta skedde, kunde det icke längre underlåta att villfara Napoleons ständigt upprepade fordran, att Ryssland skulle tvinga Englands ende återstående bundsförvant att träda ur detta förbund och ansluta sig till kontinental-systemet. Under loppet af januari blef förhållandet mellan kejsar Alexander och Caulaincourt allt förtroligare. Innan något afgörande beslut kunde fattas med afseende på Sverige, var det emellertid nödvändigt att läsa svenska regeringens svar på den sista ryska noten. Grefve Romanzoff påminde Stedingk derom. Men denne invände genast, att han redan besvarat den samma. Detta hjälpte dock ej långt; man ville hafva ett svar direkt från konungen.

Dep. fr. Stedingk $\frac{4}{18}$ jan.

Ändtligen den 20. januari ankom Gustaf Adolfs svar, som följande dag aflemnades till Romanzoff. Det väckte mycken oro vid ryska hofvet. Stedingk synes hafva väntat, att krigsförklaringen nu skulle omedelbart följa. Ryssland kunde icke för Napoleons skull ingå på det svenska neutralitetsförslaget, hvarför tanken på krig med Sverige blef allt mera allmän. Det återstod, sade man, ingen annan utväg, då detta lands regering endast framstälde orimliga förslag. »Faran är utomordentligt stor», skref Stedingk den 23. januari till konungen, »och man får ej förlora ett ögonblick, innan ett afgörande steg tagges. Har Eders Majestät beslutat att utsätta sig, sin familj och sina stater för vexlingarna af ett krig, hvars största framgångar endast skola tjena till att förlänga försvaret, då måste man genast besluta sig för utomordentliga åtgärder samt sätta alla möjliga krafter i verksamhet för att åtminstone ej duka under utan ära.» Ryska anfallet var nu mera endast en tidsfråga. Efter hvad jag fått veta, skref Stedingk, går planen ut på »att anfalla Finland på tre ställen. Med tjugo tusen man vill man rycka in öfver Abborrfors och Anjala, för att innan islossningen göra sig till herre öfver Svartholmen och om möjligt äfven öfver Sveaborg. Medan man från detta håll framtränger ända till Åbo, skall en kolonn af fem tusen man framtränga mot S:t Mickel och en annan kolonn af samma styrka öfver Nyslott. Trettio tusen man skola hållas i reserv för att kunna hjälpa, der sådant kan blifva af nöden. Man hoppas att på detta sätt, som ej är illa uttänkt, kunna bemäktiga sig Finland inom loppet af tre månader.»

Dep. fr. Stedingk 23. jan.
(Öfvers.)

Ännu tycktes dock svårigheten att förse de ryska truperna på gränsen med tillräckliga lifsmedel vålla ett uppskof med anfallet, ehuru lifsmedelstransporter oafbrutet afgingo från Petersburg. Men Stedingk hade fått flere

vinkar om, att hans afresa skulle komma att ske inom fjorton dagar och inbrottet i Finland inom fyra veckor. Förr än i slutet af februari eller början af mars ansåg han icke, att det kunde väntas, hur mycket än fransmännen drefvo derpå. »Man har aldrig brådtom här», skref han, »och man har det ännu mindre med en expedition, som hvarken det stora flertalet eller den mera sansade delen af nationen gillar.» Ett rykte gick för öfrigt, att ryska krigsstyrelsen väntade på ankomsten af ännu en division till ryska Finland, innan den ville gå löst.

Då uppstod ett nytt hinder mot ett krig med Sverige och detta från ett håll, derifrån man allra minst kunnat vänta det. Det danska sändebudet uppträdde plötsligt med de allvarligaste föreställningar mot ryssarnes krigshot. Enligt ingångna förbindelser skulle Danmark, sade det, vara förpligtigadt att deltaga deri. Men danska hofvet befarade, att följden endast skulle blifva den, att svenskar och engelsmän eröfrade Norge, samt att Danmark nödgades mottaga och under en oberäknelig framtid herbergera sina nya vänner, fransmännen. Stedingk begagnade sig genast af detta gynsamma tillfälle och förordade Gustaf Adolfs förslag till Östersjöns neutralisering såsom första medlet till att vinna uppskof med fredsbrottet. Men ryssarne vågade ingenting göra på egen hand. Den svenska noten hade redan afsändts till Napoleon. På dennes svar berodde allt. Stedingk hoppades dock, att kriget åtminstone skulle uppskjutas, till dess att detta ankommit.

Dep. fr. Stedingk 23. jan.

Förhållandena antogo dock snart en så hotande karaktär, att Stedingk ansåg sig skyldig att den 28. januari underätta t. f. högste befälhafvaren i Finland, generalen af Klercker derom samt meddela honom den ryska anfallsplanen. Och följande dag, eller den 29. januari, måste han till konungen afsända ännu mera oroande underrättelser.

Bref fr. Stedingk till Klercker 28. jan.

Krigsförklaringen, sade man vid ryska hofvet, var redan skrifven, och Caulaincourt hade öppet yttrat, att det nu vore slut så väl med Gustaf Adolfs regering som med Sverige. General Buxhöwden hade redan anländt till Petersburg för att taga befäl öfver invasionshären. Ehuru grefve Romanzoff nyligen försäkrat Stedingk, att »ett anfall aldrig kunde vara mera orättvist och mera motsatt de grundsatser, som kejsaren under hela sin regering häfdat», syntes kriget oundvikligt.

Dep. fr. Stedingk 29. jan.

Dep. fr. Stedingk 2. febr.

Medan sålunda ovädersmolnen i öster hopade sig allt tätare öfver Sverige, hade Gustaf Adolf, ifrigare än någonsin, sökt vinna hjälp af England. Och han möttes här så väl af medkänsla som af materielt understöd. Vid parlamentets öppnande på nyåret 1808 mottog det ett budskap från sin konung, som fäste dess uppmärksamhet på det isolerade läge, hvori landet råkat genom Napoleons statskonst. Hvarje försök att få ett slut på de fiendtligheter, som uppörde verldsdelen, hade strandat mot dennes inflytande. Den ende, som Napoleon icke lyckats förmå att öfvergifva förbundet med Storbrittannien, var Sveriges konung. Konungen tviflade därför icke på, att parlamentet lika med honom skulle känna den heliga förbindelse, hvori han stod till Gustaf Adolf för hans fasthet och trohet, samt var viss på, att parlamentet ville medverka till att sätta honom i stånd att fullgöra den på ett för landet värdigt sätt.

Dep. fr. Adlerberg 22. jan.

Underhandlingarna om detta förbund hade fortgått under en längre tid. De fördes hufvudsakligen i London under täta konferenser mellan Adlerberg och Canning, till hvilken ständigt meddelats från Stockholm de viktigaste af de från Stedingk ankomna rapporterna, äfvensom de ryska noterna och konungens svar. Äfven den svenska noten af den 11. januari hade öfverlemnats till honom under anhållan att få veta hans tankar derom. Samtidigt fick Adlerberg befall-

ning att förklara för Canning, att Gustaf Adolf ansåg sin ställning till Ryssland vara sådan, att hans sträfvanden borde så mycket som möjligt gå ut på »att vinna tid för att i tysthet och utan uppseende» sätta Sverige i försvarstillstånd till den instundande våren. Den varsamhet, hvar med ryska hofvet hittills gått till väga i sina framställningar till Sverige, syntes gifva hopp om, att man åtminstone så länge skulle kunna bibehålla det fredliga förhållandet mellan de båda rikena. Konungen ville därför, så långt möjligt var, föra ett moderat språk emot Ryssland och söka undanrödja »alla provoquerande orsaker», för att derigenom söka bibehålla den närvarande ställningen, intill dess årstiden tillät Sverige och England att gemensamt motsätta sig ett anfall. »Huruvida», skref kabinettssekreteraren till Adlerberg, »Bonapartes politik, som nu leder ryska hofvets beslut och företag, gör detta nyttiga uppskof möjligt att vinna blir en ännu osäker omständighet; men emedlertid är det af mycken vigt att häfva hela lasten af ett orättmätigt anfall på en Magt, som under den brydsamma belägenhet, hvaruti den sig befunnit för Tilsitska freden, med trygghet lämnat sine gränser emot Sverige utan försvar, och nu, sedan faran är förbi och Konungen enständigt afslagit de framställningar, som blifvit honom gjorde å Franska sidan att nyttja tillfälle att anfalla Ryssland, äfven synes vilja rikta emot Sverige de samma vapen, som nyss varit förde emot en gemensam fiende.»... »Emellertid ligger i sjelfva fastheten af Konungens beslut att icke skilja Sitt intresse ifrån Englands en billig grund till den förmodan, att kriget med Ryssland blir oundvikeligt.»

Kab.-sekr. till
Adlerberg 8.
jan.

Gustaf Adolf önskade, att den engelska regeringen måtte godkänna det neutralitetsförslag, som han låtit framlägga för ryska hofvet. Detta godkännande lemnades genast. I allmänhet visade man sig mycket benägen i London att gå

Kab.-sekr. till
Adlerberg 8.
jan.

hans önsknings till mötes. Sålunda utbetalade det engelska kabinettet vid årets början i förskott de subsidier, som enligt löfte först skulle utbetalas under årets två sista månader. I slutet af februari lofvade det att fortast möjligt afsända till Östersjön 13 linieskepp och ett motsvarande antal fregatter under befäl af amiralerna Saumarez, Hood och Keith, en hjälpsändning så mycket mer behöfzig, som äfven Holland fått befallning af Napoleon att med sin sjö- makt understödja den tillämnade landstigningen i Skåne.

Dep. fr. Adler-
berg 23. o. 26.
jan.

Nap. till kon.
Ludvig 17.
febr.

Corresp. de N.

Den 14. februari ankom den nyutnämde engelske ministern Thornton till Sverige för att avsluta den definitiva förbundstraktaten. Då tillstötte åtskilliga icke beräknade svårigheter och hinder. Gustaf Adolf synes nämligen icke hafva varit sinnad att utrusta stora flottan, utan låta dess roll helt och hållet öfvertagas af de engelska örlogsfartygen,

Ehrenheim till
Thornton 4.
febr.

G. A. till
Ehrenheim 5.
febr.

hvarpå den engelske underhandlaren icke kunde ingå. Dessutom ville han, att i sjelfva konventionen skulle inflyta en bestämmelse, att England äfven skulle lemna understöd genom sin krigsmakt till lands. Thornton fordrade, att subsidierna skulle användas både för arméns och flottornas räkning, samt att ett eventuellt understöd af engelska landtrupper endast skulle omnämnas i en separatartikel. Det var egentligen blott denna sista fordran, som konungen icke ville bifalla. Tack vare en dylik separatartikel, sade han, hade engelsmännen under det pommerska fälttåget haft möjlighet beredd att, utan att bryta det egentliga fördraget, draga sina hjälptrupper från krigsskådeplatsen, och han fruktade därför, att så snart England finge ett annat intresse, viktigare än att hjälpa Sverige, skulle det gå till väga på samma sätt. Engelske ministern var emellertid bunden af sina instruktioner och kunde ej göra något medgifvande, hvarför hela underhandlingen stannade af. Icke ens de oroande underrättelser, som Stedingsk förut nämnda

Bref till
kanalipresi-
denten 5. febr.

deposch af den 23. januari innehöll, kunde rubba konungens uppfattning. Ett bref uppsattes till kanslipresidenten, deri denne fick befallning att gifva den engelske ministern till känna, att »underhandlingarna ej kunde ha någon fortgång»,
 derest icke konungens motförslag till alla delar antogs. Då framkom samma dag detta skedde, eller den 5. februari, Stedingks deposch af den 29. föregående månad, och innehållet i denna lyckades ändtligen förmå konungen att ändra sitt beslut. Depeschen synes hafva djupt gripit honom. Han ville sjelf resa till Finland för att taga befäl öfver der varande trupper, men lät dock på fleres inrådan öfvertala sig att afstå derifrån i anseende till den svåra färden öfver Ålands haf. Nu fick ändtligen kanslipresidenten befallning att underteckna subsidietraktaten, sådan den af engelske ministern formulerats.

Wetterstedt
till Ehrenheim
5. febr.

Wetterstedt
till Ehrenheim
5. febr.

Den 8. februari vardt förbundstraktaten med England undertecknad. England utlofvade deri ett månadligt understöd åt Sverige af 100,000 pd sterling under ett år, hvar emot Gustaf Adolf förband sig att underhålla hela sin landtarmé och den nödvändiga delen af sina flottor, i synnerhet skärgårdsflottorna, allt i ändamål att på det kraftigaste motsätta sig de gemensamma fienderna. Vidare förbundo sig de begge kontrahenterna till »att hvarken sluta fred, stillestånd eller neutralitetsafhandling med fienden utan i förening och efter gemensam öfverenskommelse.» Uti en separat artikel kommo de öfverens om att med det snaraste öfverlägga om de krigsätgärder, som borde vidtagas, samt om det understöd i hjälpsändningar, som kunde behövas, i händelse af ett verkligt krig mellan Sverige och dess grannar.

Original i
R. A.

Denna förbundstraktat blef sedermera godkänd af det engelska öfverhuset utan diskussion. I underhuset åter uppträdde oppositionen ganska lifligt mot den samma, hållande före, att regeringen, hellre än att sluta förbund med Sverige,

bort söka förmå detta land att göra fred med sina fiender, äfven om det derigenom nödgats förklara England krig. Särskildt vände man sig mot den artikel i förbundstraktaten, som stadgade, att ingen af de förbundne finge sluta fred utan den andres vetskap och samtycke. En dylik bestämmelse, sade man, skulle leda till Sveriges undergång. Men Canning svarade, att denna förbindelse från Sveriges sida mera vore en formsak, och att meningen ingalunda vore att hindra Sverige från att sluta en billig och hedrande fred. Bestämmelsen gälde hufvudsakligen England, hvilket ej borde sluta fred utan att dervid tillgodose Sveriges säkerhet och intressen. Sedan denna förklaring afgifvits, godkändes traktaten enhälligt äfven af underhuset.

Dep. fr. Adlerberg 18. mars.

De från Stedingk den 2. och 5. februari ankomna depecherna hade emellertid bestämt Gustaf Adolf att sätta svenske hären på krigsfot. Generalintendenten, öfversten af Schenbom, hade den 1. februari fått order att afresa till Finland för att derstädes draga försorg om magasins uppläggande, och den 4. februari hade förhållningsorder afgått till general af Klercker angående finske arméns mobilisering. Nu erhöll general Klingspor befallning att skyndsamt afresa dit för att taga befäl öfver alla finske trupper. När ordern delgafs honom, fick han på samma gång tillåtelse att afgå från sin post, »om han funne sig oförmögen att uppfylla den under närvarande omständigheter.» Men han begagnade sig ej af tillbudet, utan påtog sig det stora ansvaret och reste.

Wetterstedt till Ehrenheim 5. febr.

På det att dessa åtgärder icke skulle misstydvas från rysk sida och kanske påskynda fredsbrottet, lät konungen den 8. februari, eller samma dag som fördraget med England under-tecknades, kalla till sig den ryske ministern och begärde af honom förklaring öfver orsaken till de ryska rustningarna. Då denne sade sig vara fullkomligt okunnig om, att några

rustningar mot Sverige förehades, meddelade honom konungen, att han sett sig nödsakad att gifva de finska regementena samlingsorder samt att sända finska arméns general-en-chef till sin post, hvilket han ville öppet gifva till känna, på det att ryska regeringen måtte veta, att de rustningar, som komme att företagas i Finland, endast hade ett rent defensivt ändamål. Han tillade, att de öster ifrån kommande underrättelserna föreföllo honom så mycket mera öfverraskande, som den ryske ministerns språk hittills icke antydte någon fiendtlighet. Alopæus invände, att ryktet om de rustningar, som konungen hört omtalas, mycket förstorats under vägen, och att rustningarna utan tvifvel endast hade till mål att förekomma engelsmännens landstigning. På konungens fråga, om Alopæus vore berättigad att afgifva denna försäkran skriftligt, svarade denne, att det var honom omöjligt, all den stund han icke sedan slutet af november mottagit någon befallning från sitt hof. Dess utom kunde ju den nära förbindelse, hvori konungen stod till Rysslands och Danmarks förklarade fiende, måhända nödgå kejsaren att sätta sig i säkerhet äfven mot Sverige, och detta så mycket mera som han i konungens sista not trott sig finna hotfulla uttryck. Härpå genmälde konungen, att ett tillkännagifvande, att man ämnar försvara sig i händelse af anfall, ej kunde få namn af hot, och, hvad förbindelsen med England beträffade, vore den ju endast och allenast riktad mot Bonaparte och icke mot någon annan.

Kab.-sekr. till
Adlerberg
8. febr.
Zlobin, sid. 99.
Dep. fr. Moltke
till danska
hofvet 9. febr.
Danska gch.
ark.

I Petersburg rådde vid samma tid skenbart det djupaste lugn. Efter ankomsten af svenska svarsnoten den 11. januari hade ryska kabinettet förhållit sig alldeles tyst. Hvarken någon svarsnot eller något ultimatum hade öfverlemnats till svenska sändebudet. Under ett samtal med Romanzoff i början af februari hade baron Stedingk begärt att få veta kejsarens tankar angående konungens neutralitetsförslag,

men han hade fått till svar, att då dessa förslag endast stödde sig på möjligheter, under det kejsaren fordrade garantier, hade denne ej kunnat fästa något särskildt afseende vid dem. Då Stedingk ånyo, till försvar för konungens handlingsätt, framhållit den omständigheten, att fördraget mot England angående den väpnade neutraliteten och Östersjöns tillslutande blifvit på kejsar Alexanders eget initiativ upphäfdt, afgaf Romanzoff en ny förklaring rörande detta förhållande. Fördragen om den väpnade neutraliteten och om Östersjöns tillslutande voro, sade han, tvänne olika traktater, som ej hade något med hvarandra att skaffa. Upphävandet af den först nämnda förbindelsen betingade icke nödvändigt upphävandet af den senare. Stedingk bestred detta åskådningssätt och visade, att traktaten af 1800 ej var annat än en rekapitulation af 1780 års traktat, samt att fördraget angående Östersjöns tillslutande blott var en till dessa fördrag hörande hemlig artikel, hvilket ock af sjelfva urkunderna¹ tydligt och klart kunde bevisas.

Dep. fr. Stedingk 2. febr.

Dep. fr. Stedingk 5. febr.

Den 5. februari fick Stedingk bref från Finland, deri han underrättades om, att då hans varningsbref kommit general af Klercker till handa, hade allt befunnit sig såsom i djupaste fred. Detta gaf honom anledning till att ytterligare varna konungen för den hotande faran. Han hade trott, skref han, att då konungen gaf honom fullmakt att lemna Ryssland, när förhållandena sådant fordrade, var man från svensk sida äfven redo att upptaga striden. De underrättelser han nyligen mottagit från Finland, att man der lefde i djupaste fredslugn, hade derfor i

¹ I 1780 års traktat säges rörande separatartiklarne följande: »Dessa separatartiklar skola anses och betraktas såsom utgörande en del af sjelfva konventionen, och skola ega samma kraft och giltighet, som om de ord för ord införts i nämnda konvention, hvilken samma dag afslutats emellan de tvänne höga kontraherande parterna.» En liknande bestämmelse finnes äfven angående separatartiklarne till 1800-års traktat.

hög grad oroat honom. På ryska sidan var allt i verksamhet. Vägen till Fredrikshamn var öfverfylld af trupper; Caulaincourt gjorde allt för att påskynda infallet; danske ministern, som nyligen arbetat deremot, hade nu ändrat uppförande och understödde på det ifrigaste fransmännens eggelser. Den styrka, som var bestämd till det första anfallet, hade minskats till 20,000 man linietrupper. General Buxhöwden hade till rådgifvare fått general Spengtporten, hvilken dock ansåg den ryske öfverbefälhafvaren både för »dum och fåfång». Om blott ryssarne i början lede ett nederlag, skulle de snart tröttna både på kriget och förbundet med Frankrike.

Dep. fr. Stedingk 5. febr.

Den 13. februari uppsatte Stedingk en ny depesch till Sverige. Ställningen syntes honom nu ytterligare förvärrad. »Det finnes icke», skref han, »nu mera någon hjälp». Han uppskattade de ryske truppersnas antal till 25—30,000 man.

Knappt hade han slutat denna depesch, förr än han mottog ett reskript från Gustaf Adolf, dagtecknad den 6. februari 1808, af följande märkliga lydelse: »Sedan jag genom svar af den 11. januari på kejsarliga ministerns not af den 23. november (menas 28. november) på ett lika öppet som förtroendefullt sätt låtit för Eder tydliggöra min svåra ställning mellan Ryssland och England, efter att hafva framställt förslag till förlikning, för att så mycket som på mig beror bevara lugnet i nordens, har jag blifvit synnerligen öfverraskad af underrättelsen om nya fiendtliga demonstrationer från kejsarens sida, då jag borde vänta mig hans vänskapliga samverkan för ett mål, som ej allenast intresserade Sverige och Ryssland, utan äfven en stor del af fastlandet. Jag kan ej erinra mig, att Sverige har gifvit det minsta skäl till missnöje eller misstroende från Rysslands sida. Dess rent defensiva förbindelser äro ej riktade mot detta land, dess tvister böra vara detta land främmande.

Det är ej jag, som öfvergifvit kejsaren af Ryssland, utan tvärtom han, som öfvergifvit mig. Efter de bevis på trohet och ärlighet, som jag gifvit honom under den tid vi voro förbundne, kan jag så mycket mindre tro, att han nu utan grund anfaller mig, som han vid andra tillfällen förklarar mig, att han har nog med land och ej önskar någon utvidgning.»

»Öfvertygad att omsorgen för freden i Östersjön ännu är det enda skälet för kabinetts i S:t Petersburg oro, uppdrager jag åt Eder att åter rikta dess tankar på det förslag, som jag framlagt att söka neutralisera denna sjö genom en allmän öfverenskommelse. Det bör vara lätt för Eder att uppgöra en jemförande framställning mellan följderna för Ryssland af ett sådant sakernas tillstånd och af ett krig, ty ännu smickrar jag mig med hoppet, att ryska kabinettet skall derpå fästa sin uppmärksamhet såsom på ett medel att förekomma många olyckor, af hvilka den närvarande tiden erbjuder blott alltför många exempel.»

Kanslipres.
kong. R. A.
(Öfvers.)

Så snart Stedingk läst reskriptet, anhöll han, med förbigående af Romanzoff, om audiens hos kejsaren. Hans ansökan beviljades, och den 16. februari¹ fick han nådigt företräde. Derunder förklarade kejsar Alexander, att han led vid tanken på, att han befann sig i tvist med svenske konungen, men att han nödgats dertill af omständigheternas bjudande makt. Han insåg klart och sade, att äfven jag borde inse, skrifver Stedingk, »att i detta ögonblick kunde hvarken han eller någon annan monark i verlden motstå Frankrikes vapen. Man måste vika för nödvändighetens lag, söka hålla sig uppe till gynsammare tider och af två onda ting välja det minst onda.» Då Stedingk, sedan han varnat kejsaren för att allt för mycket gå Frankrikes ärenden, begärde upplysning om skälet till de stora truppsamman-

¹ Möjligen den 15; Stedingk uppger båda dagarne.

dragningarna på finska gränsen, fick han till svar, att det endast var försigtighetsmått, som vidtagits mot ett befaradt anfall af engelsmännen. »Ni äro icke i stånd», sade han, »att motstå dem och att försvara er mot deras inbrott. Men om de innästlade sig i Finland och kunde begagna sig af eder flottilj, skulle jag vara ganska illa deran.»

Stedingk anhöll nu att få uppläsa det reskript, som han nyligen mottagit från sin konung. Kejsaren gaf härtill efter någon tvekan sitt samtycke. Efter att hafva åhört det samma, sade han: »Skulle jag nöja mig med en sådan uppgörelse, vunne den dock icke bifall på annat håll. Faran kommer ej från min sida! Gud är mitt vittne, att jag icke eftersträfvar en enda by, *det vill säga, icke af er.* Det är mot faran från Norge och Skåne, som ni bör skydda er. Der är den verkliga faran för er.»

Stedingk vidrörde nu Napoleons hot mot svenska konungahuset och bad tsaren enträget att rädda både sig sjelf och Sverige. »Räddningen», svarade denne härpå, »kan endast komma från konungen. Må han förena sig med mig, må han åtminstone för ögonblicket underkasta sig nödvändighetens lag, och vi skola draga oss ur spelet. Jag har 200,000 fransmän på mina gränser; mot dem stå endast 100,000; hvad kan jag göra?»

I den deפש, deri Stedingk redogör för konungen för detta samtal, fäller han sitt slutomdöme om hela audiensen. Det är helt och hållet negativt. Han hade »intet annat vunnit», skrifver han, »än den innerliga öfvertygelsen, att det ej finnes någon hjälp, och att kejsaren genom en oemotståndlig makt drages ned i ett svalg af olyckor, hvilka skola öfverhopa Sverige liksom hela den öfriga verlden.» Kejsarens afsigter voro icke elaka, men han var till den grad beherskad af fruktan för fransmännen, att han icke vågade göra dem något emot. Hans ministrar och rikets store hyste samma

fruktan. Dertill kom, att herr Romanzoff hatade engelsmännen och trodde, att han ej kunde hålla sig uppe, om
 Dep. fr. Stedingk 21. febr. han icke kastade sig i Frankrikes armar.

Men ännu var fredsbrottet icke, hvad kejsaren vidkommer, afgjort, såsom Stedingk innan sitt företräde hos honom också ganska riktigt skrifvit. Ett ultimatum var dock uppsatt. Det dagtecknades sedermera den 22. februari, ehuru det redan den 17. afsändes med en kurir till Alopæus för att tillställas svenska regeringen. Först den 21. öfverlemnades det samma till Stedingk. Det var af följande lydelse:

»Intagen af billig harm vid underrättelsen om det våld, som England tillåtit sig emot konungen af Danmark, lät Hans Maj:t Kejsaren, trogen sin karaktär och lifvad af oupphörligt nit att försvara sitt rikets intressen, förklara konungen af England, att han icke med liknöjdhet ämnade anse denna skymf och detta rövveri utan exempel, föröfvade mot en konung, dess släkting, dess vän och Rysslands gamla bundsförvant.»

»Hans Maj:t Kejsaren meddelade konungen af Sverige detta sitt beslut genom en till dess ambassadör den 24. september¹ sistlidet år aflemnad not.»

»En år 1780 af kejsarinnan Katarina och nu afidne konung Gustaf III ingången uttrycklig traktat och en senare traktat, afslutad år 1800 mellan nu afidne kejsar Paul och den nu regerande konungen, innehålla en ömsesidig och formlig förbindelse att upprätthålla den grundsatsen, att Östersjön är ett slutet haf, att skydda detta haf och dess kuster för hvarje fiendtlighet, våldsamhet och förtryck, samt att för detta ändamåls vinnande använda alla tillgängliga medel. Hans Kejsarliga Maj:t ansåg sig på grund af dessa två traktater icke allenast berättigad

¹ g. s.

utan äfven förbunden att yrka på Sveriges samverkan mot England.»

»Konungen förnekade väl icke de här ofvan åberopade förbindelserna, men vägrade all samverkan, så länge de franske arméerna ej dragit sig tillbaka från Östersjöns kuster och *Tysklands hamnar ej voro öppna för Englands handel*. Det var dock fråga om att hämnas det våld England föröfvat, hvilket väckt hela Europas förtrytelse. Då nu kejsaren, i kraft af traktaterna, yrkade på konungens biträde, blef svaret endast ett förslag att till en annan tid uppskjuta traktaternas uppfyllande och att för tillfället bemöda sig om att skaffa England handel på alla Tysklands hamnar; med ett ord att tjena detta samma England, mot hvilket fråga var att vidtaga försvarsåtgärder.»

»Det är svårt att tydligare ådagalägga konungens af Sverige partiskhet för England än han sjelf gjort.»

»Den 16. november (g. s.) lät Hans Kejsrerliga Maj:t till konungen af Sverige aflemna ännu en not, hvori han, erinrande om sitt fredsbrott med England, ånyo yrkade på konungens medverkan.»

»Men på denna not följde under nära tvänne månaders tid intet svar, och det svar, som sedan afgafs, och som den 9. dennes (g. s.)¹ öfverlemnades till Hans Kejsrerliga Maj:ts minister, bär samma prägel som det föregående.»

»Långt ifrån att förebrå sig sin foglighet, är kejsaren synnerligen nöjd med att ända hittills hafva försökt alla möjliga medel, för att förmå Hans Svenska Maj:t att antaga det enda system, som är tjenligt för hans stater. Men kejsaren är skyldig sitt folk och sitt kejsardömes säkerhet, som är hans högsta lag, att icke längre låta Sveriges sam-

¹ Svaret öfverlemnades dock den $\frac{9}{21}$. januari.

verkan med Ryssland och Danmark mot England vara ett oafgjordt spörsmål.»

»Man har underrättat kejsaren om, att kabinettet i St. James under sina försök att skrämma Danmark att öfvergå på sin sida, hotat det samma med, att konungen af Sverige skulle sända sina trupper till Seland, och att han såsom vedergällning härför skulle erhålla Norge.»

»Då nu kejsaren äfven kommit i erfarenhet af, att medan konungen lemnade honom utan svar, underhandlade han hemligen i London om ett fördrag, så har Hans Maj:t funnit, att hans kejsardömes intresse skulle mycket illa tillgodoses, om konungen af Sverige, som var en så nära granne till hans stater, skulle till någon tid, när striden mellan England och Ryssland begynte, under skenet af en låtsad neutralitet dölja sin kända tillgifvenhet för England. Hans Maj:t Kejsaren kan icke lemna Sveriges förhållande med hänsyn till Ryssland obestämdt. Han kan följaktligen icke tillåta dess neutralitet.»

»Som konungens tänkesätt redan ligga för öppen dag, återstår det endast för Hans Kejsarliga Maj:t att utan dröjsmål begagna sig af alla de medel, som Försynen anförtrott honom till sitt rikets säkerhet, och han underrättar derom konungen och hela Europa.»

»Under det kejsaren sålunda fullgör, hvad hans rikets väl fordrar, är han likväl beredvillig att förvandla de steg han ärnar taga i ett försigtighetsmått, om konungen utan uppskof vill förena sig med Ryssland och Danmark om att stänga Östersjön för England, ända tills freden på hafvet är återställd. Han anmodar nu för sista gången konungen sin svåger, och det med hela den sanna vänskapens värme, att icke längre tveka att uppfylla sina förbindelser, och att antaga det enda system, som öfverensstämmer med de nordiska makternas fördelar. Dessutom, hvad har väl

Sverige vunnit, sedan dess monark blef Englands intresse tillgifven?»

»Ingenting skulle mera bedröfva kejsaren än att se Sverige och Ryssland söndrade, och det beror ännu af Hans Maj:et Konungen af Sverige att taga ett beslut, dock ofördröjligen, som kan bibehålla båda rikena i det närmaste förbund och i en fullkomlig endragt ¹»

Ryska dekl.
utan datum, se
dep. fr. Sted-
dingk 23. febr.
1806.
(Öfvers.)

Medan dessa händelser timade i Petersburg, lefde man i Sverige i ostördt lugn. I Stockholm var man under större delen af februari månad fullkomligt okunnig om, hvad som tilldrog sig på andra sidan Östersjön. Ifrån den 5. till den 26. februari hade inga kurirer anländt från Ryssland. Den ihållande nordliga vinden hade medfört massor af drifis till

¹ Enligt Zlobin, sid. 95, skulle detta aktstycke redan den ^{30. dec. 1807}
^{11. jan. 1806}
öfverlemnats till Stedingk. Detta påstående vederlägges emellertid deraf, att den sista af de i Rysslands ultimatum omtalade svenska svarsnoterna först den ^{9.}/_{21.} januari öfverlemnades till ryska regeringen. Först den ^{10.}/_{22.} februari begärde Stedingk förklaring öfver de i deklARATIONEN förekommande orden: »S. M. Imperiale va recourir sans délai aux moyens que la Providence Lui a confiés, pour assurer la securité de son Empire» och han säger på samma gång, att den not, som innehöll dessa ord, öfverlemnades till honom den ^{9.}/_{21.} februari *odaterad*.

I *den del* af deklARATIONEN, som af Zlobin anföres, finnes emellertid den svenska svarsnoten icke återopad. Hans citat börjar nämligen strax efter den punkt i deklARATIONEN, hvori svarsnoten omtalas. Detta, jemte det redan förut anmärkta förhållandet, att i deklARATIONENS text influtit, att svarsnoten lemnades »den 9. *dennes*», hvilket skulle vara den 9. februari (g. s.), då den i sjelfva verket öfverlemnades den 9. *januari* (g. s.), tyckes antyda, att Rysslands ultimatum till hufvudsaklig del låg färdigskrifvet mera än en månad (efter Zlobin redan den 11. jan.), innan det — tillökt med anledning af senare händelser — öfverlemnades till svenska sändebudet. Om det sålunda ingalunda är otänkbart, att ett i ryska utrikesministeriet befintligt och af Zlobin citeradt koncept till ultimatum kan bära såsom datum den 30. december (g. s.), är deremot uppgiften, att det *då* öfverlemnades, oriktig, och i sitt sammanhang så mycket mera vilseledande, som man deraf kunde bibringas den föreställningen, att ett ryskt ultimatum kommit svenska regeringen till handa en månad före ryska anfallet, då det i sjelfva verket framkom först sedan kriget redan var i full gång.

Åbo tidningar
20. febr.

Ålands haf, hvilka i förening med snötjockan hindrade all kommunikation mellan Åbo och Grisslehamn. Först den 26. februari aflemnades Stedingks depescher af den 2. och 5. februari å Gripsholm. Dagen derpå hade äfven depescherna af den 13. och 14. februari framkommit. Af dessa skrivelser framgick tydligt, att allt hopp om en fredlig lösning af konflikten med den östra grannen var ute. Striden om Finland hade måhända redan börjat.

Huru dermed i verkligheten förhöll sig fick man dock veta först den 2. mars. På eftermiddagen denna dag ankom nämligen en kurir från general af Klercker med den märkliga underrättelsen, att ryssarne utan minsta varsel den 21. februari infallit öfver gränsen samt efter smärre strider vid Abborrfors och Lovisa framträngt på vägen mot Helsingfors¹. En proklamation från ryske öfverbefälhafvaren uppmanade finska folket till landsförräderi (Bil. 1). Samtidigt fick konungen veta, att en rysk kurir, som medförde depescher till Sverige och den 28. februari varit synlig vid Signildsskär, måst på grund af omöjligheten att passera Ålands haf vända om och taga norra vägen. Förbittrad öfver det ryska anfallet, hvilket icke föregåtts af någon krigsförklaring, ej ens af ett ultimatum, gaf konungen genast befallning, att kuriren skulle gripas och hans papper tagas i beslag. En kammarhusar, som afsändes, grep honom den 7. mars i närheten af Hernösand. De depescher han medförde voro stälde dels till Alopæus, dels till det danska sändebudet i Stockholm.

Det var på detta vis Gustaf Adolf fick del af Rysslands ultimatum. Af Rysslands sätt att gå till väga kunde han vänta allt. Oviss om det öde, som vederfarits Stedingk,

Kansl.-pres.
konc. 3. mars.
(Publ. verk o.
embetsmän.)

Posttidningen
3. mars.

¹ Samma underrättelse ankom den 29. februari på aftonen genom telegrafan till Grisslehamn.

från hvilken alla underrättelser saknades, och sökande efter medel att kunna utkräfvå repressalier, gaf han order om, att ryske ministern Alopæus skulle arresteras. Den 2. mars kl. $\frac{1}{2}$, 12 på natten infann sig konungens öfveradjutant, baron Boye, i ministerns bostad med arresteringsordern jemte befallning att lägga beslag på hela ministerarkivet. En not från kanslipresidenten förklarade orsaken till den stränga åtgärden. »Detta oväntade anfall», heter det i den samma, »icke föregånget af något slags krigsförklaring, bär trolöshetens kännemärke. I följd deraf har Hans Maj:t befalt undertecknad förklara herr Alopæus, Hans Maj:t kejsarens af Ryssland envoyé extra-ordinaire och minister plenipotentiaire, att konungen anser dess diplomatiska åligganden hos Hans Maj:t hafva fullständigt upphört.»

Kansl.-pres.
skrifv. 2. mars.
R. A.
(Öfvers.)

Orsaken, hvarför Stedingk icke på så länge låtit höra af sig, berodde på ryska försigtighetsåtgärder. Då han, efter att hafva nedskrifvit hufvudinnehållet af det samtal han haft med kejsaren, begärt kurirpass, hade detta vägrats honom. Först den 21. februari på aftonen lemnades det honom, men på samma gång äfven Rysslands ultimatum. Passet var ställdt på Memel; men en öfverfart derifrån till Sverige var vid denna tid nästan ogörlig. Då han icke lyckades utverka någon ändring, nödgades han därför sända sina depescher med posten och lemna den till Memel afgående kuriren afskrifter deraf.

Dep. fr. Stedingk 23. febr.

Dep. fr. Stedingk 26. febr.

Kort derefter fick Stedingk kunskap om ryssarnes infall i Finland, och han begärde nu pass för sin egen person att afresa till Sverige. Detta lemnades den 27., men som ryska regeringen icke vågade låta honom resa genom Finland, fruktande, att den popularitet han åtnjöt i detta land skulle göra ryssarne skada, var äfven det ställdt på Memel. Stedingk begärde då att få återvända öfver någon annan ort till Sverige, och man lofvade slutligen att öfverföra honom

Dep. fr. Stedingk 26. febr.

Dep. fr.
Stedingk 7.
mars.

Dep. fr.
Stedingk 6.
juli.

med ett ryskt krigsskepp. Han föredrog likväl att göra resan på ett svenskt fartyg. Härigenom fördröjdes emellertid hemfärden ända till den 23. juni. Den 6. juli inträffade han i Karlskrona. Nu fick äfven Alopæus återvända till sitt land på samma fregatt, som afhemtat Stedingk.

Brytningen med Danmark.

Det dröjde icke länge, sedan underrättelsen inträffat om det ryska infallet, innan budbärare kommo söder ifrån, meddelande danskarnes fredsbrott. De orsaker, som framkallade kriget med denna makt, hafva redan i det föregående vidrörts. I samma mån osämjan mellan Sverige och Ryssland tilltog, hade spänningen mellan svenska och danska hofven, hvilken hufvudsakligen väcktes till lif genom engelsmännens bombardering af Köpenhamn, ökats. Det engelska kabinettet hade, såsom nämdt är, med alla medel sökt förmå den danska regeringen att öfvergå på sin sida mot Napoleon eller att åtminstone iakttaga en välvillig neutralitet. Dervid hade det bland annat hotat med, att svenske trupper skulle ockupera Seland. Danmarks chargé d'affaires vid engelska hofvet, herr Rist, hade redan den 27. september 1807 rapporterat till sin regering, att under ett muntligt samtal, som han haft med Canning, hade denne hotat med, att derest Danmark icke ville ingå förbund med England, skulle dess vägran, förutom andra obehagliga följder, äfven kunna leda derhän, att engelska regeringen kunde »nödgas låta svenska trupper rycka in i Köpenhamn» samt »belöna hans svenska majestät (derför) och hålla honom skadeslös genom besittningen af Norge»¹.

Ræder I,
sid. 441.

¹ Canning försäkrade emellertid under samtal med svenske ministern, att Rists berättelse angående samtalet var felaktig, hvilket han erbjöd

De misstankar, som härigenom väcktes i Danmark, ökades ytterligare vid underrättelsen om, att ett förbund höll på att afslutas mellan Sverige och England. Danska regeringen, som icke haft kännedom om den separatartikel, på grund af hvilken engelsmännen drogo sin hjälpcorps från Rügen och läto den anfälla Danmark, hade allt sedan dess trott, att Gustaf Adolf varit delaktig i detta företag. Den ynnest och bevägenhet, som denne efter Köpenhamns intagande och särskildt vid engelska flottans afsegling visat de engelska officerarne, hade ytterligare styrkt denna förmodan. Äfven åtskilligt annat tycktes gifva danskarne rätt i denna sin uppfattning. Sålunda hade den svenska beskickningen tvärt emot skick och sed qvarstannat inom det af engelsmännen ockuperade området, då danska regeringens säte förlades till Kiel. Orsaken dertill var emellertid följande. Sveriges ambassadör i Köpenhamn, friherre C. G. Oxenstierna, var tjenstledig sedan början af juli 1807. Beskickningen förestods under tiden af legationsekreteraren, friherre C. W. Taube, i egenskap af chargé d'affaires. Denne hade vid engelsmännens landstigning verkligen lemnat Köpenhamn för att afresa till Kiel, men hade icke hunnit längre än till Slagelse, då han insjuknat. När han blifvit någorlunda återstald, hade han velat försöka att passera Stora Bält, men detta hade visat sig alldeles omöjligt, då ingen båt vågade gå öfver af fruktan för den engelska flottan, som kryssade der. Efter samråd med ryske ministern, som var i samma belägenhet, beslöt han då att tills vidare qvarstanna, der han var, och kom först i

Taube till
Wetterstedt
29. aug.

Dep. fr. Taube
30. aug.

sig styrka med protokollsutdrag. Utan att Canning nämt ett ord om saken, var det Rist sjelf, som yttrat sina farhågor för Sveriges planer på Norge. Den tystnad, hvarmed han möttes, hade af honom tolkats såsom ett bevis för, att den engelska regeringen samtyckt till de svenska förslagen.

Dep. fr. Adler-
berg 9. febr.
1808.

slutet af oktober, efter ett kort besök i Köpenhamn och Helsingborg, till Kiel.

Emellertid ansåg sig danska regeringen böra begära officiel dementi å de rykten, angående planer på Seland och Norge, som kommit till dess kännedom. Danske utrikesministern, grefve Bernstorff, aflät derfor den 17. oktober från Kiel följande skrifvelse, hvilken, då svenska sändebudet ej var till städes, ställdes till svenske konungens förste kabinettssekreterare:

»Tillåt mig, herr baron, att jag omedelbart vänder mig till Er för att officielt utbedja mig upplysningar, som det för mitt hof är af vigt att erhålla på ett autentiskt sätt.»

»Engelska regeringen har funnit lämpligt att göra mitt hof ett förslag, som den delvis trott sig böra grunda på hotet om Sveriges medverkan i dess fiendtliga tillvägagående mot Danmark. Kabinettet i London vågar påstå, att Hans Svenska Majestät tillbjudit sig att låta aflösa de engelske trupperna på Seland med en del af sina trupper, i den händelse de först nämde skulle nödgas utrymma ön. Rättrådigheten hos den suverän, hvars afsigter man tillåter sig förtala, och beskaffenheten af de förhållanden, som bestå mellan Danmark och Sverige, äro oss en fullkommen borgen för osanningen af detta försåtliga påstående.»

»Men vi skulle känna stor tillfredsställelse, om vi af hans Svenska Majestät sjelf befullmäktigades att formelt och bestämdt motsäga ett påstående, som är mera förnärmande för honom än för oss.»

Not fr. Bernstorff till Wet-
terstedt 17.
okt. (Öfers.)

R. A.

Ræder II,
sid. 92.

»Detta är den enda bevekelsegrund, herr baron, som föranlåter mig att af Er begära en öppen hjertig och bestämd förklaring i detta afseende.»

På denna skrifvelse erhöles endast det svar, att då vid dess öfverlemnande ej följts den brukliga vägen vid officiella

meddelanden emellan de två hofven», kunde förste kabinettssekreteraren endast erkänna dess emottagande. Emellertid anlände baron Taube den 4. november till Kiel. Redan följande dag fick han sig tillstald i fråga varande not. I en åtföljande skrifvelse från Bernstorff påpekades, att svenska sändebudets bortovaro från danska hofvet och saknaden af direkt förbindelse med Stockholm varit orsakerna till, att noten omedelbart tillstälts konungens kabinettssekreterare. Men då detta sätt att meddela sig befunnits oantagligt, anmodades nu baron Taube att för sin regering tolka den i noten uttryckta önskan; ty, oaktadt händelserna redan delvis ådagalagt grundlösheten af kabinetts i St. James beskyllningar, så var det dock af vigt för danska regeringen att erhålla ett mera autentiskt bevis härför.

Kab.-sekr. till
Bernstorff 27.
okt. R. A.

Not fr. Bernstorff till Taube
5. nov.
Danska geh.
ark.

Ræder II,
sid. 93.

Under tiden, och innan svar hann ingå från svenska regeringen, hade förhållanden inträffat, som ökat mistroendet mellan de båda hofven.

Den 31. oktober 1807 hade, såsom redan förut är omtaladt, fördraget i Fontainebleau afslutats mellan Danmark och Frankrike. Det rörde sig hufvudsakligen om förpligtelsen för Danmark att tillämpa kontinentalsystemet, mot rättigheten att af franske trupper erhålla skydd för de farliga följder, som här af kunde uppstå. De båda kontraherande parterna skulle använda hela sin styrka till lands och vatten mot den gemensamme fienden. Frankrike lofvade att i förening med Ryssland söka förmå Europas öfriga stater att biträda en koalition, i syfte att vinna upprättelse för den gemensamma förnärmelse, som England tillfogat dem genom öfverfallet på Köpenhamn. Danske konungen förpligtigade sig å sin sida att tillträda denna koalition och medverka till de mått och steg, som deraf kunde blifva en följd. I dessa bestämmelser låg det egentliga fröet, kan man säga, till förvecklingarna i nordén.

Ræder II,
sid. 88.

I några hemliga artiklar bestämdes närmare, huru koalitionens skulle handla för att nå sitt mål. Deri förband sig Danmark att göra gemensam sak med Ryssland, om detta land förklarade Sverige krig, samt att låta sin armé från Norge eller annat håll rycka öfver gränsen. Danmark kunde påräkna medverkan af franske trupper, hvilka likväl icke fingo beträda danskt område förr än på danska regeringens begäran. All sådan hjälp (äfvén krigsförnödenheter tillhandahållande) skulle betalas; franske trupper, som genomtågade landet, skulle underhållas på danska kronans bekostnad, och de subsidier, som Frankrike lemnade, betraktas såsom lån, löpande med viss ränta.

Nap. till Sa-
vary 30. okt.
Corresp. de N.

Dep. fr.
Brinckman 28.
nov.

Det låg i sakens natur, att ett dylikt förbund förr eller senare måste leda till krig med Sverige. Såsom redan framhållits, saknades icke heller andra och ännu mera direkta orsaker. Spänningen mellan de båda rikena ökades för hvarje dag, medan man från ingendera sidan arbetade på att undanrödja den samma. Ehuru engelsmännens planer på Sveriges medverkan i deras anfall mot Danmark strandat, visste man dock ganska väl i Köpenhamn, att Gustaf Adolf ej allenast gillade deras förfarande i allmänhet utan äfvén yttrat sin belåtenhet med deras företag mot danska hufvudstaden. Svenske konsuln i Köpenhamn, Gram, arresterades i november månad, beskyld att hafva stått i förbindelse med engelska flottan ¹, hvilket naturligtvis å ömse sidor förbittrade sinnesstämningen. På svenska sidan ökades dessutom oviljan genom trakasserier vid svenska postens gång genom Danmark. Långa tider uteblef nämligen posten från Tyskland helt och hållet, och bref, som ändtligen hunnit fram till sina bestämmelseorter, befunnos brutna, hvilket allt gaf anledning till upprepade klagomål. Härtill kom,

Dep. fr. Taube
10. nov.

¹ Vid undersökningen visade sig, att Gram ej gjort annat, än hvad honom ålegat såsom svensk konsul.

att det öfver allt i Danmark berättades, att 40,000 fransmän stodo redo att öfvergå till Seland för att derifrån försöka en landstigning i Skåne.

Dep. fr. Taube
29. okt.

Svenska regeringens svar på den genom baron Taube ånyo öfversända noten från Bernstorff blef därför ej synnerligen tillmötesgående. »All upplysning med afseende på noten i fråga», hette det, »blifver onödig, då Hans Maj:t ej tror sig böra bedömas annat än efter sina *handlingar*, dem han alltid skall veta försvara.» Med detta svar kunde likväl svenska regeringen icke känna sig nöjd. I en ny not af den 4. december skrifver danske utrikesministern, att svenska regeringens undvikande svar gäfvade hans regering anledning att tolka det samma såsom »ett stillatigande erkännande af de afsigter, som på officiellt sätt blifvit bekantgjorda för henne genom Sveriges förtrogne bundsförvant.» Nu voro dessa afsigter öppet fiendtliga mot Danmark, hvarför svenska regeringen var skyldig sig sjelf att utan uppskof formligt anhålla om svenska regeringens dementi. Hon ansåg sig ej behöfva vänta, tills »handlingen» skulle upplysa henne om rätta förhållandet.

Kansl.-pres.
konc. 24. nov.
(Öfvers.)

Bernstorff till
Taube 4. dec.
Danska geh.
ark.

Svenska regeringen svarade genom en not af den 21. december. I fråga om det befarade öfverförandet af svenske trupper till Seland, skref hon, hade konungen undvikit att förklara sig; men då svenska regeringen påyrkade ett svar, hade svenske chargé d'affairen fått i uppdrag att officiellt tillkännagifva, »att om Hans Maj:t ansett nödvändigt att i förening med sin bundsförvant besätta Seland, skulle han hafva gjort det; han önskar nu, att han aldrig måtte få anledning ångra, att han derutinnan handlat annorlunda.»

Kab.-sekr. till
Bernstorff gm.
Taube 21. dec.
R. A.
(Öfvers.)

Samtidigt aflemnades en andra not med anledning af svårigheterna för den svenska postgången genom Danmark¹:

Dep. fr. Taube
22. dec.

¹ Rådets uppgift, att denna not öfverlemnades först den 26. januari 1808, är felaktig.

De hinder, som från danska sidan blifvit lagda mot svenska postens befordran hade, säges det, icke kunnat annat än öfvertyga konungen om, att det var danska regeringens hemliga afsigt att afbryta förbindelsen mellan Sverige och Tyskland. De svenska posternas gång genom Danmark skulle därför helt och hållet upphöra, liksom de danska posternas genom Sverige. Brefven kunde hädanefter befordras af de respektiva gränspostkontoren. I följd af denna anordning upphörde alla tidigare posttraktater att ega gällande kraft.

Kanal.-pres.
konc. till
T'aube 14. dec.

Svaret var just icke vänligt. Men den danska regeringen sökte i det längsta hålla god min för att komma ifrån ytterligheten af ett fredsbrott. Efter förlusten af sin flotta kunde Danmark icke vänta sig någon framgång i ett krig mot Sverige, så vidt det ej kunde räkna på främmande hjälp. En sådan hjälp hade det visserligen löfte om från Frankrike. Men den innebar äfven en viss risk, hvarför de ledande personerna i de danska regeringskretsarna i det längsta ville undvika att påkalla den. Danmarks sändebud i Petersburg fick till och med befallning att förklara för den kejsrerliga regeringen, att ehuru danska regeringen blifvit bemött på ett föga aktningfullt sätt genom den svenske konungens svar, fann hon sig dock ej förolämpad deraf. Emellertid började man i Köpenhamn allt mer inse, att ett krig mot Sverige var oundvikligt. Men ett dylikt krig utan Rysslands medverkan kunde i följd af Sveriges förbund med England blifva ganska olyckligt och möjligen medföra Norges förlust. Det var sålunda af vigt för Danmark, att stridigheterna mellan Sverige och Ryssland icke måtte biläggas. Sändebudet i Petersburg erhöi därför, såsom förut är antydt, i början af februari andra instruktioner, nämligen att med all makt påskynda de ryske truppernas inbrott i Finland, på det att de svenska stridskrafterna i första rummet måtte vändas åt detta håll och ej mot Norge.

Dep. fr. Ste-
dingk 23. jan.

Dep. fr. Ste-
dingk 24. jan.
5. febr.
1808.

Det var likväl ej de ofvan anförda stridigheterna mellan de båda kabinetten, som omedelbart framkallade kriget. Här liksom i Ryssland var det Frankrike, som bestämde öfver krig och fred. Genom att på detta lands bud rätta sig efter Rysslands åtgärder hade Danmark redan i verkligheten tagit sitt parti. Krig i Finland var krig vid Öresund och efter norska gränsen. Så snart Napoleon fått säker kunskap om ryska anfallet, gaf han också befallning åt de trupper, som skulle hjälpa danskarne, att bryta upp. De hade redan under hösten samlats vid Lübeck, Hamburg och Stade under befäl af marskalk Bernadotte och närmade sig i början af mars 1808 den holsteinska gränsen. De utgjordes af två franska divisioner, Dupas och Boudet, två spanska, under befäl af markisen de la Romana, samt en holländsk division. Divisionen Boudet jemte de båda spanska divisionerna, hvilkas styrka uppskattades till 22,000 man, skulle förena sig med 14,000 man danske trupper, helst af dem, som befunno sig i Holstein, och marschera till Köpenhamn, medan åter divisionen Dupas och den holländska divisionen genom besättandet af Fyen och hertigdömena skulle skydda förbindelsen med fastlandet. De för hufvudoperationerna bestämde trupperna — tillsammans 36,000 man — borde inträffa i Köpenhamn den 20.—25. mars, eller vid samma tid som ryssarne beräknades hafva hunnit fram till Åbo.

I fråga om krigföringen påbjöd Napoleon största försigtighet. Någon öfvergång öfver Sundet fick icke företagas, innan Bernadotte för den samma kunde beräkna 14,000 man danske trupper. Invasionshärens styrka fick på inga vilkor understiga 36,000 man. Innan öfvergången egde rum, skulle marskalk Soult i Pommern samla transportfartyg på kusten af Rügen och vidtaga storartade anstalter, i ändamål att ingifva fruktan för en landstigning i Sverige på flere punkter.

Røder II,
sid. 172.

Nap. till fursten af Neuchatel 22. febr. Corresp. de N.

För att skaffa danska regeringen tillräckliga transportmedel för en så stor styrka, befalde Napoleon konung Ludvig af Holland att göra gemensam sak med Danmark och att afsända till Köpenhamn så många kanonslupar som möjligt. Till Bernadotte skrefs, att så snart han erhållit underrättelse om, att ryssarne framträngt till Åbo, borde han med sina 36,000 man öfvergå till Skåne, bemärkta sig sådana punkter vid Sundet, hvarifrån han kunde hindra engelska flottans genomfart, samt bereda sig en be-
 Nap. till fur-
 sten af Neu-
 chatel 22. febr.
 o. 23. mars.
 Corresp. de N.

fast operationsbas. Innan detta skett, och innan han var viss om att i Stockholm hafva stöd af ett säkert parti, fick han ej framrycka mot denna stad ¹.

Om dessa Frankrikes och Danmarks planer på en landstigning i Skåne var man emellertid på svenska sidan icke okunnig. Det ifriga arbete, som hela vintern pågick längs seländska kusten för åstadkommandet af en transportflotta, kunde därför icke annat än i högsta grad stegra svenska regeringens mistroende mot den danska. Faran var så mycket större, som Sundet ännu i slutet af februari var isfritt och engelska flottan ej hördes af. De underrättelser, som Taube insände, voro i allmänhet lika sparsamma som betydelselösa. Då danska regeringen återvände till Köpenhamn från Kiel, vardt han icke inviterad att medfölja,
 Kab.-sekr. till
 Taube 10. febr.

hvarför han på sin regerings befallning fortfarande stannade

¹ Enligt fältmarskalken Tolls biograf (se sid. 106, förra delen), hvilken påstår denna uppgift härleda sig från konung Carl XIV Johan sjelf, skulle planen till anfallet på Sverige varit uppgjord gemensamt af kejsarne Napoleon och Alexander sålunda, att Bernadottes corps efter landstigningen i Skåne skulle dela sig i tvänne kolonner. Den ena skulle gå till Carlskrona samt förena sig med en rysk truppstyrka, som öfver Gotland skulle infalla i Kalmar län. Den andra kolonnen skulle marschera till Göteborg, dit ständerna skulle sammankallas, och Bernadotte förklara dem, att då Gustaf Adolf ej erkände Napoleon, erkände ej heller Napoleon honom, hvarefter Sverige skulle delas mellan Ryssland och Danmark.

qvar i Kiel, hvilket naturligtvis icke kunde bidraga till att underlätta förbindelsen mellan de båda hofven. I Kiel var han emellertid i tillfälle att inhemta nyheter angående de franske trupperna, hvarigenom han ändock kunde göra någon nytta.

Den 24. februari fick han veta, att 20,000 fransmän upptrutit ur sina kvarter och tågade mot holsteinska gränsen¹. Han afsände då genast en kurir till Sverige med under rättelse härom. Denne kurir framkom natten till den 1. mars till Gripsholm, der Gustaf Adolf vid denna tid vistades. Då underrättelserna snart syntes bekräftas från andra håll, lät konungen den 12. mars tillkalla danske ministern, grefve Moltke, och begärde förklaring af honom angående Danmarks beteende. Moltke svarade, att han »ej var i besittning af instruktioner om sitt hofs politiska system». Samma dag tillställdes honom därför en skrifvelse, deruti han, med anledning af de från Danmark ingångna oroande underrättelserna, uppmanades att inom 12 dagar lemna ett bestämdt svar rörande hans regerings afsigter i fråga om Sverige. Härjemte tillsades honom konfidentiellt att, i händelse Danmark i likhet med Ryssland skulle börja fiendtligheter utan föregående krigsförklaring, skulle han komma att dela Alopæi öde. Redan dagen derpå var grefve Moltke i tillfälle att kunna afgifva det begärda svaret. Denna dag ankom nämligen den danska krigsförklaringen (Bil. 2), hvilken han den 14. mars aflemnade till kanslipresidenten. Svenska regeringen svarade genom en not, deri de gjorda beskyllningarna tillbakavisades (Bil. 3).

Kort derefter lemnade danska sändebudet Sverige. Vid samma tid afreste äfven svenska beskickningen från Danmark, sedan baron Taube, af fruktan för att hans arkiv

Dep. fr. Taube
24. febr.

Kab.-sekr. till
Adlerberg 1.
mars.

Ræder II,
sid. 97.

Ræder II,
sid. 98.

Meddelelser
fra Krigsarkiv-
verne. III. b.
4. h., sid. 324.

¹ Detta var dock ett misstag, ty först den 5. mars satte sig franske armén i marsch.

Dep. fr. Taube
17. mars. skulle falla i fransmännens händer, uppbränt större delen af det samma i Helsingör.

Förhållandet till Preussen.

Ännu ett land i Europa skulle på Napoleons bud bryta med Sverige. Detta land var Preussen. Genom sitt krig åren 1806 och 1807 hade det kommit i det mest tryckande beroende af honom. Hvarje befallning från Paris måste blindt åtlydas. Till följd af en dylik ukas hade det måst afbryta de diplomatiska förbindelserna med England och stänga sina hamnar för den engelska handeln. I början af februari 1808 förbereddes svenske ministern, von Brinckman, på ett dylikt afbrott med hans hof. Preussiske ministern, grefve von Goltz, förklarade för honom utan omsvep, att konungen af Preussen »genom omständigheternas tryck (var) nödsakad att nästan blindt rätta sig efter, hvad som tilldrog sig vid kabinetten i Petersburg och i Tuilerierna.» Han skulle därför svårligen kunna i längden undgå att stänga de preussiske hamnarne för svenska fartyg, om Sverige vidhölle förbundet med England. På samma gång gaf dock grefve von Goltz till känna, att om än hans konung vidtog en sådan åtgärd, hyste han dock personligen den största motvilja därför. Han föreslog emellertid, att svenska regeringen i sådant fall skulle afstå från att lägga embargo på de preussiska skepp, som befunno sig i svenske hamnar, då Preussen skulle lofva full reciprocitet.

Dep. fr.
Brinckman 13.
febr. 1808.

Den 4. mars blef Rysslands ultimatum mot Sverige bekant i Königsberg, preussiska hofvets då varande residens. Under ett samtal, hvilket nämde dag egde rum mellan grefve von Goltz och den svenske ministern, tillkännagaf den förre,

att Rysslands förklaring ej längre tillät konungen af Preussen att dröja med uppfyllandet af det åt Frankrike gifna löftet. Han såg sig därför nödsakad att oförtöfvadt skrida till det formliga afbrytandet af alla handelsförbindelser mellan Sverige och Preussen. Von Brinckman lyckades emellertid utverka af grefve von Goltz, att i den not, som denne med anledning häraf skulle tillsända svenska hofvet, skulle endast afbrytandet af *handels*-förbindelserna omtalas. För att bespara sin regering förödmjukelsen, att dess sändebud uppmanades att aflägsna sig, skulle v. Brinckman sjelf få taga första steget till de diplomatiska förbindelsernas afbrytande, genom att i en svarsnot afgifva den förklaringen, att »konungens (af Sverige) värdighet möjligen ej skulle tillåta Hans Majestät att vid detta sakernas tillstånd hålla en minister vid preussiska hofvet». På samma gång noterna rörande denna fråga (Bil. 4 och 5) vexlades, förklarade dock v. Brinckman, att han ej ansåg sig kunna lemna sin post, förr än han formligen blefve återkallad af sin regering.

Dep. fr.
Brinckman 8.
mars.

Emellertid hade Preussens officiella tidning den 10. mars intagit en kungörelse, dagtecknad den 6. s. m. (Bil. 6), deri den preussiska regeringen med hänsyn till Rysslands ultimatum tillkännagaf, att hon hade »afbrutit alla förbindelser med Sverige.» Von Brinckman afbröt i följd häraf den officiella förbindelsen med preussiska hofvet. Han uttalade dock enskildt till grefve von Goltz sin förvåning öfver, att en dylik kungörelse blifvit utfärdad, tvärt emot hvad man lofvat. Denne beklagade hvad som skett, men anförde såsom skäl den absoluta nödvändigheten. »Ni kan icke känna», yttrade han, »hela *vidden* af vår rysliga ställning. Det är ej fråga om mer eller mindre försigtiga underhandlingar med främmande makter; de senast från Paris med enspän-

Dep. fr.
Brinckman 14.
mars.

nare¹ ankomne bref, lemna oss blott valet emellan ovilkorlig *lydnad* eller *statens upplösning*. Bonaparte har ändteligen *aflagt* all förställning, *befaller* som segrare utan minsta afseende på Tilsitska freden — — —. Von Goltz tillade, att 153,000 man franske trupper ännu funnos qvar inom Preussens område, och att utrymningen ej längre berodde af krigskontributionernas erläggande utan af vissa andra politiska kombinationer.

Dep. fr.
Brinckman 15.
april.

I afvaktan på förhållningsorder från sitt hof qvarstannade v. Brinckman tills vidare i Königsberg. Men i början af april framställde franska regeringen en bestämd fordran, att svenska beskickningen skulle lemna Preussen. Preussiske utrikesministern aflät då, den 8. april, en not till v. Brinckman, deri han förklarade, att hans konung var skyldig sig sjelf och sina förbindelser med Frankrike och Ryssland att på grund af en uttrycklig fordran af först nämnda land gifva svenska sändebudet till känna, att ej mer än några dagar kunde lemnas det att göra sina förberedelser för afresa till Pillau, derifrån legationen hade att återvända till Sverige. Nu begärde v. Brinckman den 10. april sina pass, förklarande på samma gång, att han blott nödgats vika för omständigheternas tvång, samt afreste strax derpå till Pillau. Men ännu en månad derefter hade icke någon förhållningsorder från svenska regeringen kommit honom till handa.

Så snart Gustaf Adolf erhållit kunskap om preussiska kungörelsen af den 6. mars, hade han genast gifvit befallning om utrustandet af en fregatt, som skulle återhemta svenska sändebudet. Men denna hann icke fram till Pillau förr än den 11. maj. Den medförde preussiske ministern i Stockholm, v. Tarrach. v. Brinckman fick först nu höra, att meningen var, att han och legationen skulle återvända med

¹ Kurir.

fartyget, hvarför han genast steg ombord. I följd af vidriga vindar skedde dock icke ankomsten till Sverige förr än den 21. maj.

Gustaf Adolf hade äfven utfärdat befallning om seqvestering på alla preussiska skepp i svenska hamnar. Denna befallning återtog dock snart, och de seqvestrerade skeppen frigåfvos, sedan konungen kommit till insigt om Preussens nödtvungna hållning. I stället inleddes under Englands medling underhandlingar med preussiska hofvet, i syfte att upprätta en hemlig handelsförbindelse mellan Sverige och Preussen.

Kansl.-pres.
till Brinckman
29. mars.

Kansl.-pres.
till Brinckman
28. april.

27093A

Sveriges försvarskraft.

Hären.

Den tid, som närmast föregick utbrottet af 1808—09 årens krig mellan de nordiska staterna, utgör ett viktigt skede i svenska krigsförfattningens utveckling.

Sverige hade icke lemnats oberördt af de nya strömningar, som franska revolutionen framkallat äfven på krigskonstens område. Då det gälde att efter 1788—90 årens krig med Ryssland och Danmark bota bristerna i det svenska härväsendet, funnos många, som med ifver kämpade för de nya åsigternas tillämpning; men endast ett fåtal vågade ifrågasätta en fullständig omdaning af vårt försvar. Förändringarna afsågo därför hufvudsakligen att minska olägenheterna i det bestående och bereda utvägar att öka hären, i den mån landets tryckta ekonomiska ställning det medgaf. Detta skede i vårt försvarsväsendes utveckling kan därför med skäl betecknas såsom en de partiela reformernas tid. Mer än någonsin tillförne i vårt land hade krigskonsten gjorts till föremål äfven för teoretiska studier. Personer med ej vanlig begåfning stodo i spetsen för flere af krigsstyrelsens grenar, och det arbetades på många håll med pligttrohet och med en på länge icke sedd ifver. Flere verkliga reformer påbörjades; man sökte förbättra, stärka och framför allt förenkla, hvar man så kunde. Men i allt detta ar-

bete saknades det väsentligaste: den sammanhållande ledningen af det hela. Det saknades en väl genomtänkt och följdriktig plan för arbetet. Härtill kom, att yttre förhållanden verkade störande. Derför blefvo många af reformerna blott till hälften genomförda, och sträfvandet efter enkelhet ledde ofta till förvecklingar, större än de brister man ämnat afhjelpa. Ständiga försök, reglementerande i småsaker och gifna föreskrifters utbytande mot andra, i följd af någon tillfällig ny strömning, medförde osäkerhet. Bristen på stadga hindrade en följdriktig utveckling af försvarsväsendet och gjorde Sveriges härordning till ett verk af den mest brokiga och olikartade beskaffenhet. — Och så kom kriget.

Fröet till de olyckor, som drabbade Sverige, förefanns således redan, långt *innan* kriget var börjad. En noggrann kännedom om de svenska stridskrafternas beskaffenhet är därför så mycket nödvändigare, som man utan denna icke kan bilda sig en riktig uppfattning af krigshändelserna. Då derjemte kriget gälde Finland, då afgörandet skedde inom dess gränser, och då striden hufvudsakligen utkämpades med finska truppafdelningar, är det framför allt af vigt att noggrannt studera den del af hären, som var förlagd öster om Bottenhafvet.

Härens öfverstyrelse.

Enligt 1772 års regeringsform och de uti den samma genom 1789 års förenings- och säkerhetsakt¹ vidtagna för-

---

¹ Denna godkändes aldrig af adeln under Gustaf III:s regering, men då den vid Gustaf IV Adolfs kröning i Norrköping 1800 inrycktes i så väl konungaförsäkran som ständernas tro- och huldhetsed, hvilken af alla Naumann. Sv. statsförf.s hist. sid. 288. fyra stånden aflades, ansågs den hafva blifvit erkänd såsom grundlag.

ändringarna var Sveriges konung nästan enväldig¹. Han egde rätt att bestämma riksrådets antal och att efter eget behag välja sina rådgifvare, om han för öfrigt ville hafva några sådana, samt utöfvade den högsta domsrätten genom högsta domstolen, hvars ledamöter förordnades af honom. De administrativa eller, såsom det hette, »riksvårdande» ärendena kunde han sköta såsom honom syntes nyttigast. Konungen egde vidare full makt att freda och frälsa riket, börja krig samt sluta fred och förbund med främmande makter. Högsta

Naumann. Sv. befålet öfver krigsmakten tillkom honom allena; endast på statsförfs hist. sid. 282—285. hans befallning kunde uppbåd af manskap ega rum.

De ärenden rörande försvaret till lands eller sjö, som skulle afgöras af konungen, föredrogos inför honom, så framt de ej föllo under högsta domstolens pröfning, antingen af hans tjenstgörande generaladjutant för armén eller för flottorna eller ock af statsekreteraren för krigsärendena, allt efter som de voro att hänföra till rena kommandomål eller utgjordes af administrativa och civila mål.

Konungens tjenstgörande generaladjutant för armén, som föredrog kommandomålen² rörande krigsmakten till lands, var chef för »generaladjutantsexpeditionen». Denna utgjordes vanligen af 1 öfveradjutant, 2 stabsadjutanter och en eller två civila tjenstemän, samt var i början gemensam för armén och Stockholms garnison, hvilken förut lydt omedelbart under öfverståthållaren. Under Gustaf Adolfs långa vistelse utomlands delades den emellertid uti tvänne. Den ursprungliga generaladjutantsexpeditionen qvarstannade nämligen då

Instr. för gen.-
adj. 12. dec.
1796.

¹ Endast i den lagstiftande makten deltog rikets ständer. Svenska folket egde derjemte att sig sjelf beskatta, ehuru sist nämnda rättighet omtalas i mycket sväfvande ordalag, utan att rikets ständers befogenhet dervid nämnes. Vid riksdag kunde dess utom blott kongl. propositioner behandlas.

Instr. för gen.-
adj. 12. dec.
1796.

² Ursprungligen ålåg det generaladjutanten endast att öfvervaka garnisonstjenstgöringen i Stockholm, att mottaga och sammanfatta arméns kvartalsförslag, föreslå uniformsförändringar och författa rangrullan.

i hufvudstaden under ledning af en generaladjutant, som endast hade befäl öfver Stockholms garnison, och konungen åtföljdes af en tjänstgörande generaladjutant för armén, hvilken i högqvarteret var föredragande af arméns kommandomål¹. Under det konungen vistades utom riket och en t. f. regering var tillsatt, var i allmänhet generaladjutanten i Stockholm ledamot af den samma. Då han i denna egenkap stod öfver statsekreteraren för krigsärendena, kom hela den hemma varande delen af krigsmakten till lands att på visst sätt stå under hans befäl. De befallningar, som generaladjutanten utfärdade i konungens eller i den t. f. regeringens namn, underskrefvos af honom »på allernådigste befallning» eller »på befallning» och benämndes i allmänhet »generalorder».

v. Hartmans-
dorff. Förslag
till Sv:s stats-
förr. II, sid. 71.

Statsekreteraren för krigsärendena föredrog inför konungen alla mål rörande krigsmakten, utom rena kommandomål och justitieärenden. Innan de föredrogos, utarbetades de i »Kongl. Maj:ts och rikets krigskollegium», om de rörde armén, och i »förvaltningen af sjöärenderna», om de rörde flottorna. Härifrån öfverlemnades alla de mål, som borde afgöras af konungen, till krigsexpeditionen², hvilken var sammansatt af civila tjänstemän med statsekreteraren till chef. Denne föredrog sedan frågan i »rikets ärenders allmänna beredning»³, som egde att yttra sig öfver den samma. Han inlemnade derefter till konungen en förteckning på de mål, som voro färdiga att företagas till afgörande. De föredrogos och afgjordes i konseljen, hvars sammansättning konungen för hvarje gång bestämde med afseende på ärendenas beskaffen-

Naumann. Sv.
statsförr:s hist.
sid. 285.

Blom. Sv.
statsförr:s sid.
10.

¹ Generaladjutantsbeställningen i detta fall omtalas vid redogörelsen för härens tjänstgöring i fält och innehades enligt instruktionen för generalstaben 1806 af »generaladjutanten för expeditionen».

² En af de tre expeditionerna i Kongl. Maj:ts kansli. De öfriga voro utrikesexpeditionen och inrikescivilexpeditionen.

³ Hette efter år 1809 »rikets allmänna ärenders beredning».

het¹. Sålunda afgjorda mål erhöilo konungens namnunderskrift och utgingo under benämningen »kongl. bref». I början af år 1808 bestämde emellertid konungen, att fastän han sjelf befann sig inom riket, kunde vissa ärenden, utan att behöfva föredragas inför honom personligen, afgöras i en s. k. »kongl. beredning», skild från »rikets ärenders allmänna beredning». Sålunda afgjorda ärenden kontrasignerades af den föredragande, undertecknades af den äldste i beredningen och försågos med »Kongl. Maj:ts sekret». För att målen skulle kunna behandlas på detta sätt, fick dock ingen meningsskiljaktighet om dem förefinnas inom någondera beredningen. I annat fall hänskötos de till konungen.

v. Hartmans-
dorff. Förslag
till Sv:s stats-
förv. II, sid. 45.

Styrdes riket af en t. f. regering, hade »rikets ärenders allmänna beredning» beslutanderätt i de mål, som konungen ej förbehållit sig att sjelf afgöra. Besluten, som fattades genom ledamöternas pluralitet, skulle underskrifvas och expedieras af t. f. regeringen. Stannade beredningens ledamöter vid *paria vota*, afgjordes ärendet af t. f. regeringen.

Naumann. Sv.
statsförs hist.
sid. 286.

Såsom nämndt är, skulle alla ärenden, som rörde krigsmakten till lands, utarbetas i *krigskollegium*², innan de öfverlemnades till statsekreterarens för krigsärendena föredragning. Detta embetsverk var likväl sjelfständigt och lydde hvarken under statsekreteraren eller generaladjutanten för armén. Enligt dess instruktion af den 4. april 1805 skulle det vara »föreningspunkten för hela krigsväsendet till lands», hvarför det ålåg »alla Militaire Befälhafvare, Embetsmän och Werk till Collegium inkomma med sina rapporter

¹ Genom förenings- och säkerhetsakten var »rådkammaren» upplöst, och år 1791 befallde Gustaf III, att titeln »rikets råd» skulle upphöra. Vid föredragning af krigsärenden borde dock alltid krigspresidenten (se under krigskollegium) närvara.

² Förekommofrågor, som endast delvis rörde krigsväsendet, t. ex. sådana som stodo i samband med indelningsverket, behandlades de i krigskollegium i förening med annat vederbörligt kollegium.

och redogörelser, som dit höra, samt derifrån undfå sina Ordres och Embets-föreskrifter, med undantag af hvad som til Konungen directe i underdånighet skal insändas eller från Kongl. Maj:t utfärdas bör.». I kollegiet var »krigs-presidenten» ordförande och hade till sitt biträde en »vice ordförande». Båda förordnades bland högre i tjänst varande eller f. d. militärer. För de olika ärendenas behandling funnos inom kollegium följande departement, nämligen:

Presidentsdepartementet, hvars föredragande departementschef var chefen för fältmätningsscorpser eller, i hans frånvaro, en högre regimentsofficer af generalstabens. Det behandlade sådana ärenden, som rörde härens militära organisation, det militära kartverket, officerares utländska resor, regimentenas beordrande, i följd af Kongl. Maj:ts befallning, till mönstringar, arbetskommenderingar och garnisonsombyten samt »alla andra uppbrott och tåg, enär Kongl. Maj:t ej finner hastigheten fordra, at derom Sjelf Befälhafvaren i nåder deruti befalla.» Departementet uppgjorde vidare förslag till mönstringar och öfningsläger, sammandrog de ingångna förslagen öfver arméns styrka, mottog och förvarade officerarnes tjänsteförteckningar samt upprättade arméns rangrulla.

Artilleridepartementet, som bestod af presidenten, generalfälttygmästaren eller en högre regimentsofficer af artilleriet samt en krigskommissarie, emottog till behandling alla mål, som rörde artilleri- och pontonstaterna, tyg-, ammunitions- och gevärsförråd, styckebruk, salpeter, svafvel- och kruttillverkningen, gevärsfaktorier och klingsmidens samt alla för nämnda ändamål afsedda kronans byggnader.

Fortifikationsdepartementet, hvilket bestod af presidenten, chefen för fortifikationen och en krigskommissarie, behandlade antingen ensamt eller tillsammans med tjänstemän i presidents- och artilleri-departementen eller i förvaltningen

Krigsreg. 4.
maj 1807.

af sjöärendena alla frågor, som rörde byggnad och underhåll af rikets fästningar.

Intendentsdepartementet, som bestod af presidenten, en militärledamot, hvartill utsågs en högre regementsofficer, samt en krigskommissarie, behandlade ärenden rörande arméns rekrytering och remontering, aflöning, underhåll, beklädnad, utredning och tross samt sjukhus- och medicinalbehof. Då sjukvårdsärenden förekommo deltog chefen för fältläkarcorpsen i departementets förhandlingar. Under det samma lydde passevolansinrättningarna med dit hörande kassor.

Regl. för fältläk.-corpsen.

Krigsreg. 27.
juli 1807.

Instruktionsdepartementet, som bestod af presidenten, generalfältygmästaren, guvernören vid krigsakademien, ett krigsråd och i öfrigt de personer, som af Kongl. Maj:t förordnades, utgjorde öfverstyrelsen för alla militära undervisningsverk, med undantag af dem som *särskildt* voro afsedda för flottorna.

Civildepartementet, som bestod af presidenten och tvänne krigsråd, behandlade alla mål, som rörde indelningsverket, de indelta regementenas räkenskaper samt krigsmanshus- och husesyns-verken ¹.

Till krigskollegium hörde dess utom *advokatfiskals-* och *krigskassörs-kontoren*.

Ehuru ej underordnad krigskollegium, borde styrelsen för de i riket upplagda proviant- och furage-förråden, till hvilka naturautskylderna ingingo, eller den s. k. »direktionen öfver allmänna magasinsinrättningen», särdeles under krig, i samråd med kollegium biträda vid ordnandet af arméns underhåll.

Under krig bildades inom krigskollegium ett särskildt s. k. »*krigsdepartement*». Detta hade till ändamål att förse

¹ Utom nämnda personal hörde till hvarje departement en arbetspersonal, som (utom vid civildepartementet) var fördelad på en militär och en eller flera civila afdelningar.

fältarmén med alla dess behof af vapen, ammunition, fält-
 aflöning, proviant, furage, beklädnad och utredning samt
 tross- och sjukvårdsmateriel. Dess medlemmar utgjordes af
 krigspresidenten, vice ordföranden, ledamöterna i artilleri-
 och intendents-departementen samt i öfrigt de personer, som
 förordnades af Kongl. Maj:t¹. Till departementets förfogande
 ställdes derjemte en civil arbetspersonal², och tjänstgöringen
 fördelades på tre afdelningar, nämligen artilleridepartemen-
 tet, intendents- och aflöningsdepartementet samt underhålls-
 departementet.

Krigsreg. 4.
 april 1805
 (instr. för
 krigskoll.).

Krigsreg. 4.
 mars 1808.

Oberoende af generaladjutanten för armén, statsekre-
 teraren för krigsärendena och krigskollegium afgjordes ar-
 méns och flottornas justitieärenden i *konungens högsta dom-
 stol*. Ett dit hänskjutet justitiemål rörande krigsmakten
 hade förut genomgått behandling i *krigshofrätten*, som bestod
 dels af militära och dels af civila ledamöter, samt derefter,
 på föredragning af *generalauditören*, undergått ytterligare
 utredning i nedre justitierevisionen.

I följd af Finlands från moderlandet mera afskilda läge
 var befälet öfver der varande försvarskrafter till lands, och
 i vissa fall äfven öfver dit förlagda afdelningar af flottorna,
 anförtrödt åt en general-en-chef³. Såsom generalbefälhaf-
 vare för de finske trupperna lydde han i kommandoärenden
 omedelbart under Kongl. Maj:t, men stod i egenskap af chef
 för »finska generalkrigskommissariatet» under krigskollegium.
 Då order från Kongl. Maj:t omedelbart eller genom krigs-
 kollegium ej kunde väntas framkomma i tid, kunde han på
 eget bevåg förordna om allt, som hade sammanhang med

¹ Dessa personer voro vid början af 1808 års krig sek.-chefen för
 Lifgardet till häst och en statskommissarie.

² 1 kanslist, 1 revisor, 1 bokhållare, 1 kammarskrifvare, 1 sekre-
 terare, 1 kamrerare och 1 upphandlingskommissarie.

³ Denna post bekläddes sedan den 23. augusti 1790 af generalen,
 grefve Mauritz Klingspor.

finska försvarsverket, såsom tid och ort för truppsammansdragningar, magasins anläggande m. m. Till biträde vid handläggningen af kommandomålen hade han tvänne stabsadjutanter, en af infanteriet och en af kavaleriet, hvaremot de administrativa och ekonomiska angelägenheterna voro fördelade på ett kansli och ett fältkontor. Ehuru hela generalbefålet var uppfördt på »finska generalkrigskommisariatets» stat, synes dock denna benämning närmast hafva betecknat fältkontoret. I spetsen för detta stod en intendent, eller som han vanligen kallades »generalintendent», hvilken till militärt biträde hade en stabsadjutant. Under denne intendent lydde de olika proviant- och furagemagasinen, hvarjemte han hade närmaste tillsynen öfver det finska passevolansverkets förvaltning. Alla expeditioner i ekonomiska frågor måste emellertid hafva både general-en-chefs och generalintendentens underskrift.

Krigsreg. 25.
maj 1798.

Artilleri- och fortifikationsvapnen synas ej hafva varit ställda under general-en-chefs myndighet annat än i disciplinärt afseende.

Härens sammansättning och styrka i fred.

Den svensk-finske armén bestod vid 1808 års ingång af högre staber och trupper, hvilka senare voro fördelade på trenne vapenslag: infanteri, kavaleri och artilleri. Början var äfven gjord till organiserandet af ingenjörtrupper.

Rådsp. 10.
maj 1792.

Rådsp. 13.
febr. 1797.

Rådsp. 12.
maj 1802.

År 1792 hade af trupperna inom Sverige och Finland bildats 8 fördelningar, men redan i början af år 1797 hade denna indelning blifvit upphäfd, och år 1802 hade generalitetets löner satts på indragning¹. Efter denna tid funnos

¹ Af de indragna generalslönerna skulle emellertid utgå traktamenten åt generalspersoner, som tjänstgjorde vid storläger m. m. Generalerna hade eljest lön på regementenas stat.

sålunda i regeln inga förmedlande myndigheter mellan krigsstyrelsen och arméns olika regementen och corpser ¹. Undantag härifrån utgjorde dock — fränsett hela den finska armén, hvilken, såsom ofvan är nämnt, intog en säregen ställning — dels trupperna i Skåne, som redan i fred lydde under der varande generalguvernör ², dels lifregementsbrigaden, som bestod af två smärre kavalericorpser och en infantericorps ³; vidare trupperna i Savolaks och Karelen, hvilka redan under fred bildade en af alla vapen sammansatt formation, den s. k. Savolaks-brigaden; samt slutligen artilleriet, som, med undantag af det i Savolaks, stod under en gemensam chef.

De högre staberna utgjordes af generalstaben, fältmätningscorpserna, fortifikationstaten, inspektörstaberna och artilleristaben.

Generalstaben, hvars organisation fastställdes år 1806, bestod endast af officerare. De indelades uti generaladjutanter, öfveradjutanter och stabsadjutanter ⁴. För generalstaben fanns emellertid ej någon särskild stat, och antalet generalstabsofficerare var icke begränsadt. De tillhörde arméns regementen och öfriga staber eller hofvet samt gjorde generalstabstjänst, endast då de särskildt der till kommenderades. Generaladjutanterna hade sålunda, blott då de tjänstgjorde i denna egenskap, generalmajors

¹ Den 10. febr. 1808 indelades visserligen trupperna i Sverige i fyra generalbefäl, men då denna åtgärd stod i omedelbart sammanhang med mobiliseringen för det väntade kriget mot Ryssland, förbigås den här.

² Under rustningarna 1806 och 1807 förde denne äfven befälet i Halland, Blekinge, Västergötland och Bohus län.

³ Lifregementsbrigadens tre corpser hörde i ekonomiskt afseende tillsammans och hade en gemensam chef, men beföringarna skedde inom hvarje corps särskildt. Lifgrenadierregementets två »fördelningar» eller divisioner utgjorde deremot i alla afseenden hvardera ett regemente.

⁴ Härmed upphörde den gamla benämningen »generaladjutant af flygeln».

Krigsreg. 24.
febr. 1806.

Rådsp. 27.
sept. 1792.

Rådsp. 24.
febr. 1794.

rang, men räknade i all annan tjänstgöring tur såsom öfverstar i armén. Öfveradjutanterna åter — hvartill kallades de officerare, som förut erhållit fullmakt såsom generaladjutanter af flygeln eller såsom öfveradjutanter — räknade tur antingen såsom öfverstar, öfverstelöjtnanter eller majorer, allt efter deras fullmakter i armén. Till stabsadjutanter räknades de officerare, som före år 1806 erhållit fullmakt såsom sådana, och hvilka fortfarande egde rätt att bära denna titel; men för öfrigt kommenderades till stabsadjutanter vid hvarje särskildt tillfälle kaptener, ryttmästare eller subalternofficerare ur armén, hvilka efter slutad kommendering återgingo till sina regementen. Desse sist nämde tillhörde alltså generalstabben endast så länge de användes till generalstabstjenst, hvartill man under fredstid räknade tjänstgöring antingen hos konungen eller någon af de kungliga personerna eller ock i generaladjutantsexpeditionen för armén, i krigskollegium samt i inspektörstaberna eller finska generalkrigskommissariatet. Begreppet generalstab var sålunda under denna tid ganska sväfvande, och dit räknades äfven alla generalspersoner och kaptenlöjtnanterne i Lifdrabantcorpserna. Generalstabben bestod också år 1807 af icke mindre än 159 officerare.

Krigserp:s
konc. 19. febr.
1806.

Krigsreg. 16.
april 1805 o.
6. juni 1806.

Kr. V. Ak. H.
1807.

Fältmätningsscorpsern, hvilken organiserades år 1805, bestod af 18 officerare jemte ett par civila tjänstemän under befäl af en »generalqvartermästare». Dess väsentliga åliggande var landets kartläggning och militärgeografiska beskrifning. Fredstjenstgöringen var delad på tre kontor: det topografiska, det statistiska och det historiska. Det första hade befattning med allt, som rörde landets uppmätning, det andra med landets beskrifning och det tredje med allt, som rörde svenska krigshistorien¹. Det ålåg äfven corpsen att följa utvecklingen af främmande lands militära institu-

¹ Under fältmätningsscorpsern lydde krigsarkivet.

tioner¹. Under fred var fältmätningsscorpserna att anse såsom en från generalstabens skild corps, men räknades deremot i fält såsom tillhörande den samma.

Krigsreg. 16.
april 1806.
Ber. af milit-
led. i instr.-
dep.

Fortifikationsstaten bildade en särskild corps, som stod under befäl af en generalsperson, hvilken, sedan fältmätningsscorpserna skilts från corpsen, benämndes »chef för fortifikationen». Den hade till uppgift att bygga, vårda och hafva inseende öfver rikets fästningar och militära etablissement, så framt dessa ej stodo under annan myndighet. Den bestod år 1807 af 67 officerare, 39 underofficerare samt en ganska talrik civil personal, hvilken hade vård om fortifikationens upplag m. m.

Krigsreg. 6.
juni 1806.

För öfvervakandet af truppernas utbildning och öfning samt för mönstringars förrättande var hären indelad i tre *inspektioner* — artilleriets oräknad — hvardera under en generalinspektör, som till sitt biträde hade tvänne adjutanter. Generalinspektören öfver svenska infanteriet hade inspektionsrätt öfver infanterivapnet i Sverige. Han biträdades härvid af en inspektör för svenska jägaretrupperna till fot. Generalinspektören öfver svenska kavaleriet hade inspektionsrätt öfver kavalerivapnet² i Sverige. Han biträdades härvid af en inspektör öfver kavaleriet. Generalinspektören öfver trupperna i Finland hade inspektionsrätt öfver alla der varande trupper med undantag af artilleriregementet. Befattningen utöfvades af finske arméns general-en-chef.

Rådapr. 9.
nov. 1802.

Rådapr. 9.
nov. 1802.

Krigsreg. 9.
febr. 1803.

Artilleriet, så väl i Sverige som i Finland, stod, såsom nämnt är, under en gemensam chef, hvilken hade större makt och myndighet än den som tillkom inspektörerna vid de öfriga vapnen. Detta chefskap hade sedan Gustaf III:s tid undergått flera förändringar. År 1794 de-

¹ Dock hufvudsakligast på topografens område.

² Generalinspektören för kavaleriet skulle äfven intill år 1808 inspektera ridande artilleriet; men den 29. februari s. å. lades detta under generalfälttygmästarens och chefens för artilleriet inspektionsrätt.

- lades svensk-finska artilleriet i fyra regementen, och samtidigt utnämndes en »general-en-chef för artilleriet», hvilken till sitt biträde hade en »generalfältygmästare», som ansvarade för materielen. Redan 1796 upphörde emellertid general-en-chefs-beställningen, och artilleriets förvaltning lemnades åt generalfältygmästaren ensam. Följande år tillsattes likväl en »direktör för artilleriet» med en befogenhet, som någorlunda motsvarade general-en-chefs. Artilleriets styrelse blef derefter oförändrad till år 1802. Då tillsattes en artillerikomité för att fastställa vapnets organisation och uppgöra¹ förslag till ny materiel. Ordföranden i denna komité utnämndes till »generalinspektör för artilleriet». Nu fanns sålunda både generalinspektör, direktör och generalfältygmästare, den senare biträdd af en fältygmästare, hvilken befattning hela tiden funnits. År 1805 förklarade emellertid Kongl. Maj:t, att all den stund generalinspektören och direktören hade ungefär samma åligganden, borde befattningarna förenas. Generalinspektören blef då äfven direktör och biträdde af en »inspektör». År 1807 skildes emellertid de båda befattningarna åter, och på samma gång bestämdes, att direktören hädanefter skulle benämnas »generalfältygmästare och chef öfver allt artilleriet»¹. Härtill utnämndes den förut varande »inspektören» (Helvig). Den förre generalfältygmästaren (af Klercker) blef samtidigt »inspektör öfver artilleriet», med hufvudsaklig uppgift att företräda generalfältygmästaren, då denne ej kunde vara till städes. Sedan generalinspektörsbefattningen i januari 1808 upphört, utgjordes artilleriets öfverstyrelse af en generalfältygmästare och chef med säte och stämma i krigskollegium samt af en inspektör och en fältygmästare.

¹ Han kallades äfven »direktör och chef öfver artilleriet».

I sammanhang med ofvan nämnda förändring år 1807 inrättades en *artilleristab*, som närmast stod under inspektörens ledning och, honom oräknad, utgjordes af 8 från artilleriet kommenderade officerare, nämligen 2 majorer, 2 kaptenar och 4 löjtnanter. Denna stab hade till uppgift att följa förändringarna vid artillerivapnet inom främmande arméer och att på grund häraf och efter andra studier i ämnet föreslå förbättringar vid svenska artilleriet. Samtidigt upplöstes artillerikomitén, som slutat sina arbeten, men i dess ställe bildades en ständig artillerikomité af inspektören, de två majorerna vid artilleristaben och professorn vid Svea artilleriregemente. Den skulle, i liket med den äldre, behandla tekniska och organisatoriska frågor.

Krigsreg. 4.
maj o. 20. juli
1807.

Krigsreg. 4.
maj 1807.

De trupper, öfver hvilka Sverige vid denna tid kunde förfoga, uppsattes dels på grund af den skyldighet, som häftade vid större delen af rikets jord att uppsätta soldat, ryttare eller vargeringskarl, dels genom värfning i vanlig mening, dels ock, hvad hufvudstaden beträffade, genom borgarnes skyldighet till krigstjenst i vissa fall. I de landsdelar, som icke uppsatte krigsfolk på indelningsverkets grund, eller som icke voro befriade derifrån genom särskilda privilegier, kunde kronan taga i anspråk sin gamla rätt att *utskrifva* folk till härens eller flottans förstärkning. Derjemte egde konungen rättighet att vid hotande fara uppkalla rikets hela vapenföra befolkning till fäderneslandets värn.

Indelningsverket räknades fortfarande såsom »ett af de dyrbaraste smycken i konungens krona». Ehuru det samma och de på dess grund uppsatta regementen och corpsen, hvad det egentliga Sverige vidkommer, i hufvudsak ännu eger och ega bestånd, torde dock en kortfattad redogörelse

här böra lemnas öfver denna viktiga del af vårt försvarsverk, särskildt med hänsyn till dess beskaffenhet vid början af år 1808.

Roteringen, eller jordegarnes skyldighet att uppsätta krigsfolk, ålåg i allmänhet alla oberustade skattehemman, utom i bergslagen och några andra orter samt i Svartsjö län af Upland, i Garpenbergs socken af Dalarne, i Skåne, Herjedalen och Lappland; vidare sådana kronohemman, hvilka ej på annat sätt voro indelta, frälsehemman, som ej

Grill. Sv.
ind.-v. sid. 23.

egde säterinatur — någon gång äfven sådana — samt slutligen städernas utjord¹. Roteringskyldigheten var i allmänhet ej förenad med någon skattelindring². Antalet hemman, som tillsamman uppsatte en soldat, vexlade mellan $1\frac{1}{4}$ och 4, allt efter deras godhet. Det vanliga var 2 till $2\frac{1}{4}$, utom

Rådopr. 29.
juli 1799.

i Småland och en del af Vestergötland, der oftast blott $1\frac{1}{2}$ hemman sammansattes om en rote och i Finland, der hem-

Grill. Sv.
ind.-v. sid. 23.

mantalet för hvarje rote uppgick från 2 till $\frac{1}{4}$, samt i Sveriges norra landsdelar och å frälset, der det utgjorde 3 o. s. v.

Den betydligaste rotedelen, å hvilken torpet merendels låg, då sådant fanns, eller der soldaten bodde, kallades »stamrote» och de öfrige »strörotar». Å några orter, såsom i Dalarne och större delen af Norrland, funnos egentligen ej stamrotar, utan dessas åligganden flyttades från den ena rotedelen till den andra. Å öfriga orter hade soldaten i allmänhet rättighet att enligt de olika knektekontraktens bestämmelser erhålla torp med stuga samt nödiga uthus för några kreatur. Oftast hörde till denna lägenhet åker af omkring $\frac{1}{2}$ tunnlands vidd samt äng och mulbete för

Krigskoll. ber.
1795.

¹ De icke roterade men dock oprivilegerade landsdelarne, äfvensom en del af de roterade samt städerna, erlade vissa årliga afgifter för friheten från att uppsätta krigsfolk, s. k. »rotefrihetspenningar».

Krigskoll. ber.
1795.

² I Jemtland hade dock hvarje rote sig tilldelad 20 daler s. m. om året. I Finland lemnades äfven af kronan visst kontant bidrag till sol-

Krigsreg.

20. maj 1776. datens lega och hemkall. Se noten, sid. 115.

en till två kor och några får. Fanns ej torp, var roten skyldig att lemna nödigt husrum eller kontant ersättning därför. Så var t. ex. förhållandet i Dalarne, der soldaten med vederbörligt tillstånd kunde bo, hvar han ville. De öfriga förmåner soldaten åtnjöt af rotehållaren voro städja och lega, beräknade för hela tjänstetiden, samt för hvarje år lön af ett mindre penningbelopp och hemkall, vanligen bestående i en del naturaförmåner¹. Dessutom erhöll han i allmänhet släpkläder med viss slitningstid, hvarjemte rotehållarne vid några regementen åtagit sig att lemna bidrag, när ny lifmundering skulle anskaffas. Värdet af dessa förmåner vexlade ganska betydligt, dels i följd af knektekontraktens skiljaktiga bestämmelser, dels därför att när det var svårt att erhålla folk, betingade sig rekryten, trots upprepade förbud, utöfver knektekontraktens bestämmelser förmåner, som sedan ofta icke kunde nekas vid ny rekrytering.

Grill. Sv.
ind.-v. sid. 24.

Då vakans uppstod vid ett kompani, anmäldes sådant af kompanichefen till regementschefen, som åter hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande begärde, att den rote, vid hvilken vakansen inträffat, måtte tillhållas att, i allmänhet inom tre månader², anskaffa ny karl. Vid sådan rekrytering hade emellertid rotehållarne full frihet att sjelfve skaffa antaglig karl och uppgöra vilkoren med denne. Karlen antogs derefter vanligen ad interim af kompanichefen, till dess de årliga rekryteringsmötena inträffade. Vid dessa voro närvarande: å ena sidan regements- och kompanichef, jemte läkare och skrifbiträden; å den andra landshöfdingen jemte rotehållaren eller deras ombud. Å rekryteringsmötena antogs de föreslagne eller ad interim antagne rekryterna för

¹ I Finland utgick hemkallet i kontant af vissa dertill anslagna hemmansräntor, hvilka uppbyros af regementsskrifvarne och sedermera Krigskoll. ber. genom militärbefälet tilldelades manskapet. 1795.

² I krigstid skulle vakansen snarast möjligt fyllas.

vissa rotar, och kontrakt upprättades i laga ordning mellan dem och rotehållarne.

Rekryteringen ålåg i regeln hvarje rote för sig, men då genom hvarjehanda tillfälligheter afgang oftare kunde inträffa vid en rote än vid en annan, hade under tidernas lopp mellan en del rotar bildats föreningar i ändamål att jemnare fördela rekryteringsbördan. Detta kunde ske antingen derigenom, att hvarje vakant rote af föreningskassan erhöll ett visst rekryteringsbidrag, eller derigenom att rekryteringen gick i en bestämd tur mellan föreningens medlemmar, oafsedt hvilken rote, som för tillfället var vakant. Detta sist nämnda sätt var ganska vanligt och benämndes rekrytering efter »skof»; den rote, som var i tur till rekrytering, kallades »skofrote». Sammansättningen af rotarne bildades antingen inom en socken, inom ett korpralskap eller inom någon annan del af regementet. Då rekryteringen ordnades på detta sätt, kom emellertid endast undantagsvis soldaten att tillsättas af sin egen rotehållare. Det var då fara värdt, att den rekryteringsskyldige skulle mer sträfva efter att komma ifrån saken för billigaste pris än att anskaffa en så god soldat som möjligt. Följden häraf blef också, att på detta sätt erhållet manskap ofta var ganska underhaltigt. Denna olägenhet afhjelpes dock på vissa håll derigenom, att skofroten, i stället för att uppsätta rekryt, lemnade en viss legosumma till den inom skofvet för tillfället vakanta roten.

Vissa rotar höllos ständigt vakanta till aföning af personal, som tillkommit efter indelningsverkets fastställande, såsom en del underbefäl och spel m. m. Dess utom voro i allmänhet tvänne nummer på hvarje kompani anslagna till volontärer. De utgjordes före år 1805 merendels af s. k. »minderårige volontärer», men nämnda år befallde Kongl. Maj:t, att hädanefter endast »tjenstbare volontärer» finge antagas.

Wijkander. Sv.
krigsförf. sid. 245.

Grill. Sv.
ind.-v. sid. 30.

Frosterus.
Krigslagf. sid. 435.

Krigsreg. 19.
maj 1805.

Större delen af befäl och underbefäl aflönades genom boställen¹ å kronodomäner, och i flere fall tillika med räntor i penningar och spanmål från dertill anslagna hemman såsom lönefyllnad.

Wijkander. Sv
krigsförf. sid.
278.

Skyldigheten att genom *rustning* uppsätta krigsfolk ålägg vissa hemman af så väl krono- som skatte-natur. För det åtagna besväret erhöll rusthållaren eftergift i räntor för sitt hemman eller, om denna ej motsvarade kostnaderna, tillägg i fulla beloppet från s. k. augmentshemman, hvilka för öfrigt kunde vara roterade. Rekryten antogs vanligen på samma vilkor som vid rotehållet, men det ålägg rusthållaren att äfven bekosta allt, hvad ryttaren eller soldaten behöfde för sin tjänst, vare sig detta skedde direkt eller genom särskild öfverenskommelse med krigskollegium.

Befällets aflönning utgick efter ungefär samma grunder som vid rotehållet. Den hästersättning, som lemnades vid den beridna delen af rusthållet, utgick af s. k. hästehemman, hvaraf ett tillika var boställe. Lönen utgick för öfrigt dels i penningar och dels in natura² från »fördels»- m. fl. hemman.

Wijkander. Sv.
krigsförf. sid.
278.
Krigskoll. ber.
1795.

Genom rotering uppsattes för hären endast infanteri. Genom rustning åter uppsattes från början blott kavaleri³. Under och strax efter Gustaf III:s krig med Ryssland och Danmark hade emellertid kavaleriregementena i Östergötland och Bohus län⁴ samt Lifdragonregementet i Finland

¹ Ett kongl. bref den 20 febr. 1805 stadgade, att subalternofficerarnes vid infanteriet boställen skulle för deras räkning utarrenderas.

² I Skåne och Bohus län utgick alltid räntan i penningar.

Krigskoll. ber.
1795.

³ Jemtlands regemente, som ursprungligen var afsedt att bilda ett dragonregemente, men aldrig blef beridet, var äfven uppsatt genom ett slags rustning. Hvarje rote åtnjöt nämligen, såsom nämdt är, 20 daler s. m. i skattelindring, men skulle bekosta soldatens mundering utom klädet, som erhöles af kronan. De indelta hemmanen benämnas både rusthåll och rotehåll. En under regementet lydande hästjägareskvadron åter uppsattes genom vanlig rustning.

Forsberg.
Stadg. rör.
ind. inf.-reg.
II. art. 17.

⁴ En del af härvarande kavaleri hade redan förut afsuttit.

ombildats till infanteri. De uppsattes dock fortfarande genom rustning.

Allt ifrån det första krig, hvori indelta trupper deltagit, har behovet af deras förstärkning medelst reservuppsättningar gjort sig gällande. Under det adertonde århundradet återfinnas dessa hufvudsakligen under benämningen *vargering*, och i det krig, som här afhandlas, kommo de under samma namn äfven till användning.

Uppsättning af vargeringsmanskaper hade ofta påbjudits, och äfven verkstälts af rust- och rotehållarne efter bästa förmåga, ehuru de enligt sina kontrakt icke från början voro förbundne dertill. Såsom belysande för hela denna organisation må anföras följande utdrag ur det protokoll, som hölls i beredningen af krigsärendena den 6. januari 1790:

»År 1741 åtogo sig Riksens ständer at til då förestående krigs utförande uppsätta en fullständig Vargerning, så at Arméen derigenom måtte bringas til dubbel styrka. Den samma finnes äfven hafva blifvit uppsatt, til Exercice sammandragen och jemväl til försvar på serskildte ställen inom Riket upbådad, då tidningen ankom at Generalen Grefve Leijonhufvud (Lewenhaupt) med Svenska Arméen retrogarderade. Denna Wargjerning var fri från Mantalspenningars erläggande, bekläddes och bevärades af Kronan på det sätt, at Infanterie Wargjerningen erhöill kläder af Wallmar och Cavalleriet de på Rusthållen varande cassetade monderingar. Befålet förordnades dels af Kongl. Lif Drabante Corpsen, dels af Adels Fanan och andra förfarne Officerare, som redan tagit Afsked; dock fick ingen, som i början af kriget utan lagliga orsaker det begärt, dervid i tjenst återingå. At man i förra tider icke ansett denna Wargering uppsatt för krigets skul kan deraf antagas, at densamma år 1749 den 9. mars genom almän kungörelse å nyo påbuden blef; men år 1752 den 15. september öfverlemnades det til

rust- och rotehållares fria Wilja at Wargerningskarlar antaga eller intet, hvilket ytterligare stadfästades genom Kgl. Resol. på Krigs Befälets besvär År 1757 28 §.»

Rådopr. 6. jan.
1790.

Vid upprättandet af nya kontrakt sökte man emellertid få in bestämmelser om uppsättning af vargeringsmanskap. Då sålunda den 20. sept. 1783 kontrakt uppgjordes med rotehållare vid Bohus läns regementets infanteribataljon, införde man deri en bestämmelse, att hvarje rotehållare efter hand borde förse sig med en vargeringskarl, hvilken skulle antagas vid särskilda rekryteringsmöten, införas i vargeringsrullan samt hvar tredje år lemna uppgift till rotehållaren om sin vistelseort ¹.

Då krigen med Ryssland och Danmark år 1788 utbröto, sökte Gustaf III på allt sätt förmå allmogen i Sverige att ånyo uppsätta vargeringen, åtminstone till regementenas halfva nummerstyrka. Några rust- och rotehållare gingo konungens önskan till mötes, men andra kunde icke öfvertygas om, att anskaffning af vargeringskarl var till deras egen båtнад; de vägrade derfor bestämdt. År 1789 åtog sig emellertid Dal-allmogen att för hvarje rote uppsätta en vargeringskarl, mot det att rotehållarne erhöilo en del naturaförmåner och dessutom befriades från skyldigheten att under krig ersätta afgången bland det ordinarie manskapet. Samma år åtog sig äfven allmogen i Helsingland att uppsätta vargering till det ordinarie regementets halfva styrka, mot vilkor att ej behöfva fylla vakanser bland vargeringskarlarna, förr än de alla blifvit insatte i stället för ordinarie soldater; först då skulle hela vargeringen ånyo uppsättas. Rotehållarne vid Elfsborgs och Vestgötadals regementen åtogo sig ock, på några få när, att uppsätta vargering till det ordinarie manskapets halfva styrka. Vid

Rådopr. 27.
jan. 1790.

Rådopr. 10.
jan. o. 22.
febr. 1790

¹ I början af 1790 hade 741 vargeringskarlar blifvit anskaffade.

Rådopr. 10.
maj 1790.

dessa regementen erhöll vargeringen äfven fast befäl samt skulle hvarje år vapenöfvas kompanivis 14 dagar och hvar tredje år sammandragas till regementsmöte.

Rådsp. 6. jan.
1790.

Vid de öfriga svenska regementena, utom de skånska, för hvilka nedan redogöres, lyckades konungen icke öfvertala allmogen att anskaffa vargering¹. Man visste ej, svarades det, huru och till hvad utsträckning konungen ärnade använda det nya manskapet. Då alla andra medel visade sig fruktlösa, tog konungen sin tillflykt till maktspråk. Den 10. januari 1790 befaldes genom ett kongl. bref, att vargeringen vid alla de regementen, som ej redan åtagit sig den samma, skulle uppsättas till hälften af den ordinarie nummerstyrkan. Jemtlands regemente, »hvilket äfven från vargeringens uppsättande i förra tider undantaget varit», befriades dock ifrån detta åliggande. Uti nyss nämnda kongl. bref stadgades:

Rådsp. 10.
jan. 1790.

att »tvenne soldat- eller tvenne rusthållsnummer om en vargjernings- eller Reserve-karl (skulle) sig förena; likväl och i händelse någon Rote eller något Rusthållsnummer skulle finna för sig bättre eller beqvämare att dess egen Reserve karl utan deltagande med annat nummer i beredskap hafva, må det densamma tillåtas, så vida icke någon Rote eller något Rusthållsnummer, som endast till hälften uti Reserven vill eller kan deltaga, derigenom förhindras att i sammansättning med annat nummer dess vargjernings karl anskaffa»;

»att vargjernings- eller Reserve karlen i nummer insättes, så snart den ordinarie Kneckten eller Ryttaren afgår, samt då dess torp i vanlig ordning tillträdes, börande han för att dertill skicklig blifva under tiden exerceras, men dess förinnan icke till annan tjenstgöring commanderad varda,

Rådsp. 6.
jan. 1790.

¹ Kronobergs och Vestmanlands regementen synas dock varit benägna dertill på vissa vilkor.

med mindre Sveriges gränsof en anfallande fiende skulle ofredas eller hotas och arméén till annan ort dragen vara;

»att då 2:ne Rotar eller Rusthålls Nummer deltaga uti en Reserve, densamma på förberörde sätt inträder uti det nummer, som af dem bägge först vacant blifver, då den som sig af Reserven betjenar ersätter den andra Roten eller Rusthållet, hvad den till dess legande bidragit, samt sedermera bägge sig förena om en ny Reserve Karls anskaffande, börande, der lego-hjelp af dertill inrättade Cassor består, densamma icke förr utbetalas, än då Reserven i ordinarie Soldatens ställe inträder samt då den vacanta Roten tillfaller»;

att då i ofvan berörda händelse vargeringen skulle behöfva att uppbådas till landets värn och försvar, den samma af kronan skulle förses med »vederbörlig beväring» men beklädas af allmogen efter landets sed mot skäligen ersättning af kronan;

att vargeringskarl skulle njuta lika frihet från kronotskylderna som ordinarie ryttare eller knekt, samt att han, för att ej ligga rust- eller rotehållare till last, vore skyldig att taga årstjenst inom det län, der regementet var indeladt.

Krigsreg. 10.
jan. 1790.

Vid de båda skånska kavaleriregementena lyckades det bäst att genomföra vargeringsinrättningen. Den 11. januari 1790 bestämdes, enligt en föregående år med allmogen gjord öfverenskommelse, att norra och södra regementena hvar för sig skulle hålla en vargeringsstyrka af 500 man, som Kongl. Maj:t egde att såsom en regulär trupp använda inom landet till dess försvar. Rusthållarne fingo uppsätta detta manskap på hvad sätt de sjelfve funno för godt, antingen derigenom att tvänne nummer förenades om en reservkarl, eller ock, såsom de flesta önskade, genom att hvarje nummer anskaffade sin karl. Äfven om den reserv, som på sist nämnda vis erhöles, uppginge till regementenas

hela styrka, lofvade Kongl. Maj:t att icke använda mera än 500 man af hvardera regementet till landets värn och försvar. De skånske vargeringskarlarna borde öfvas en viss tid hvarje år och skulle vara i årstjenst. Befålet togs ur de skånska ordinarie regementena. Kronan bestod beväpning, remtyg och utredning. Beklädnaden deremot skulle anskaffas af rusthållarne mot ersättning af kronan och vara efter landets sed, men af lika utseende inom hvarje regemente. Afgången bland den till nämnda styrka uppbådade vargeringen skulle ersättas af de rusthåll, som enligt sina nummer voro närmast i ordningen dertill. Det rusthåll, vid hvilket vakansen inträffat, behöfde icke uppsätta ny vargeringskarl, förr än det efter nyss nämnda grund blef i tur att utsända denne. Denna bestämmelse skulle dock ej tillämpas på de rusthållsnummer, som ingått i sammansättningar; vakansen skulle då genast fyllas genom båda rusthållarnes försorg. I fält skulle vargeringskarlen af kronan besoldas och förplägas i likhet med det ordinarie manskapet.

Rådsp. 11.
jan. 1790.

Då vargeringsinrättningen emellertid ansågs mycket betungande, tillät Kongl. Maj:t på bondeståndets begäran redan den 23. April 1791, att vargeringsnumren i fredstid fingo hållas vakanta, utom vid de skånska kavaleriregementena, der de fortfarande borde vara tillsatta. Skånska allmogen sökte visserligen blifva befriad från detta besvär, men erhöll endast ett tillfälligt uppskof med dess utgörande. År 1795 skulle skånska vargeringen vara uppsatt till bestämd styrka, eller 500 man på regemente. Den skulle under tiden för regementsmötet öfvas bataljonsvis, dock såsom infanteri. Häri beviljades likväl sist nämnda år den lindringen, att öfningarne skulle få ega rum kompanivis, årligen under 3 dagar, på annan tid än den för regementsmötet anslagna, så att allt befäl kunde deltaga i detta möte. Innan denna bestämmelse hann tillämpas, befriades dock

vargeringen från alla öfningar under fredstid. Den skulle likväl ständigt hållas fulltalig med approberadt manskap. Vid öfriga regementen skulle vargeringen uppsättas först i krigstid. Rotehållarne i Jemtland voro likväl, såsom nämndt är, fria äfven från denna skyldighet. Vesterbottens län hade visserligen af förmyndarestyrelsen erhållit samma förman, men Gustaf Adolf förklarade detta medgifvande vara utan all kraft och verkan.

Rådsp. 30.
sept. 1795.

Krigsreg. 7.
april 1795 o.
26. mars 1806.

I Finland hade vargeringsinrättningen nått en betydligt större stadga än i moderlandet. Efter flera gifna och åter upphäfdade bestämmelser befalldes genom ett kongl. bref den 24. mars 1773, att hvarje rote och rusthåll i Finland skulle anskaffa en vargeringskarl. Genom ett nytt kongl. bref den 20. maj 1776, ändrades dock denna befallning och bestämdes:

Krigsreg. 24.
mars 1773.

att »Warjernings manskapet uti Finland hädanefter må till hälften minskas, så att två Rust- eller Rothåll tillsammans utgjöra en Warjernings Karl, hvilken får vara vid antagningen af 16 års ålder, då han lofvar växt och anseende, men ej öfver 30 år gammal; att Karlen, utom den af Oss och Kronan vid antagningen bestådde vanliga lega af 4 dr Smt, samt hvad han af Rust- och Rothållaren kan skäligen sig betinga, får njuta dubla beklädnings pgr eller 16 dr Smt om året jemte befrielse ifrån mantals pgrs erläggande¹ för sig och hustru, om han är gift; hvaremot honom åligger att sjelf hålla sig med släpkläder samt föda och underhåll under exercitie tiden, hvilken hvart år påstår 14 dagar och bör då skje Comp:vis, men Regts möten hållas allenast hvart 3:dje år med dessa varjernings Batt:ner.»

»Till et jemt fördelande af Recrueringen», säges det vidare, »och på det Rust- och Rotehållarne måga med en lindrigare legas utbetalande alltid finna en säker tillgång på

¹ Han befriades sedermera äfven från erläggande af alla andra utskylder, hvarifrån den ordinarie soldaten var fritagen.

Krigsreg. 1.
febr. 1805.

ej allena redan approberade utan ock Disciplinerade Recruter vid skjeende afgångar för deras ordinarie Dragon- eller Soldatenummer, så anse Wi i Nåd bäst och tjenligast vara, det all recruiting inom hvar Comp. serskilt bör utan vidare lega skje utur Comp:s Wargjerning och af de älsta, så framt en sådan äger det i författningarne påbudne målet; och skall det Rust- eller Rothåll, som på ett sådant sätt undfår Dragon eller Soldat, ärsätta den befordrade vargjernings Karlen.»

»På det Warjernings Karlarne måge stendigt vara till hands, böra de Rust- och Rothållare, hvilka ej kunna genast förse dem med torp, lika fult blifva för deras vistande hos sig ansvarige, förmodandes Wi dock, at denna W. Nåd. dispensation från Rust- och Rothållarns redan ingångne föreningar för det närvarande icke förminska en hvars bemödande om desse torpens anskaffande och iståndsättande . . . .»

»Till befremjande af Warjernings Exercice och Discipline samt i afseende på Reg:ternas härigenom vinnande försterkning finna Wi i Nåd. godt att vid hvarje Reg:te bestå en förökning af subaltern officerare och under officerare löner.»

Krigsreg. 20.
maj 1776.

Denna författning, som framgent låg till grund för finska vargeringens organisation, gälde alla indelta regementen i Finland med undantag af Österbottens, der vargering på grund af allmogens bestämda vägran aldrig blef uppsatt.

Krigsreg. 20.
maj 1776 o.
23. aug. 1790.

Vargeringen i Finland var sålunda i det hela taget afsedd att utgöra en redan under fred uppsatt trupp, organiserad och öfvad enligt samma grunder som de ordinarie indelta regementena; eller med andra ord, påbudet om uppsättning af vargering afsåg här ingenting mindre än att redan under fred låta den indelta armén svälla ut med nära hälften af sin ursprungliga styrka. Detta lyckades också, tack vare finska allmogens beredvillighet att för värnandet

af det gemensamma fäderneslandet bringa nästan hvilket offer som helst.

Sedermåra utgifna förordningar afsågo egentligen endast att fullända den påbörjade organisationen till likhet med de ordinarie truppernas. Sålunda befalldes den 15. juli 1777, att vargeringssoldaten i likhet med den ordinarie skulle svåra trohetseden samt lyda under militårdomstol i mål, som rörde tjensten, då han var inkallad till militår tjenstgöring. År 1778 försågs vargeringen med erforderligt antal reparerade gevår af 1716, 1725 och 1731 års modeller åfvensom med remtyg, hvartill användes från Sverige öfversända gamla reparerade remtygspersedlar. Derjemte tilldelades vargeringen lika mycket exercisammunion, som det ordinarie manskapet erhöå. År 1779 befalldes, att vargeringskarl skulle antagas af regementschef och landshöfding å de vanliga rekryteringsmötena. Följande år befalldes, att torp skulle anskaffas åt honom, dock med den inskrånkning, att om han vore ogift, skulle han taga årstjenst, till dess han inginge åktenskap. Med år 1780 hade sålunda vargeringsförfattningen i Finland utvecklats derhån, att vargeringen, såsom i Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse den 20. maj 1776 påbjudits, var åfter de utstakade grunder fullkomligen completerad, beklådd och hvarje Bataillon med Remtyg och Gevår försedd.

Rådspr. 15.
juli 1777.

Krigsreg. 15.
sept. 1778.

Krigsreg. 15.
sept. 1779.

Krigsreg. 14.
febr. 1780.

Krigsreg. 13.
juli 1781.

Befål för finska vargeringsmanskapet sagnades likväl ånnu. Denna brist afhjelptes dock genom ett kongl. bref den 13. juli 1781, hvari stadgades, att vid hvarje dragon- och infanteriregemente skulle för vargeringens råkning tillståttas 8 subalternofficerare och 8 underofficerare. Dessa skulle hafva penninglöner, med undantag af två underofficerare, som skulle åfönas genom dragon- eller soldat-indelningar. Alla vargeringsofficerare skulle vara af fånriks eller kornetts grad, på det att en officer vid de ordinarie trup-

perna ej skulle kunna befordras till högre grad vid vargeringen och dervid nödgas afstå från sin indelning. Följande år stadgades, att officerare och underofficerare vid vargeringen skulle under kompanichefernas öfverinseende få användas tillsammans med det öfriga befalet äfven till det ordinarie manskapets exercis.

Krigsreg. 13.
juli 1781.

Krigsreg. 4.
mars 1782.

Af hvad ofvan blifvit anfördt synes, att vargeringsmanskapet i Finland skilde sig från det ordinarie nästan endast deruti, att det saknade uniform och ej så allmänt som detta egde torp. Landshöfdingarne hade visserligen af nit för kronans bästa pliktfält de bönder, som ej skaffat sina vargeringskarlar torp, men denna åtgärd ogillades af Kongl. Maj:t. Då derjemte invånarne å de skoglösa finska skären befriades från att bygga torp för vargeringen, vill det synas som om man ej så strängt hållit på denna organisationsdetalj. De rust- och rotehållare, som ej lemnade torp, erlade dock vanligen i stället en viss ersättning till vargeringssoldaten; å de finska skären t. ex. utgjorde denna en tunna råg och en åm hö.

Krigsreg. 16.
maj 1786.

Krigsreg. 16.
maj 1786.

En särskild afart af vargeringsinrättningen i Finland var det s. k. landtvärns- eller enrulleringsmanskapet vid Kajana bataljon, för hvars organisation nedan redogöres.

Det på indelningsverkets grund i Sverige uppsatta *infanteriet* hade bibehållit samma organisation i olika truppförband, som varit gällande sedan Gustaf III:s tid. Endast vid *Lifregementsbrigaden* hade en mindre förändring egt rum, i det att en kyrassiersquadron (Södermanlands) i slutet af år 1804 fått afsitta och införlivats med brigadens lätta infanteribataljon, som derigenom ökats till fyra kompanier. Denna erhöll samtidigt benämningen *Lifregementsbrigadens grenadiercorps*¹.

Rådopr. 5.
nov. 1804.

¹ I slutet af 1798 organiserades »Konungens egen grenadierbataljon» genom kommendering af kontingenter från 13 indelta svenska regementen.

Vid 1808 års ingång funnos följande svenska indelta infanteriregementen och corpser:

	Kompanier.	Nummerstyrka enligt plan.
Lifregementsbrigadens grenadiercorps	4	500
Lifgren.-regementets rothållsfördelning	8	1,200
rusthållsfördelning	8	1,000
Uplands regemente	8	1,200
Skaraborgs »	8	1,200
Södermanlands »	8	1,200
Kronobergs »	8	1,100
Jönköpings »	8	1,100
Dalregementet	8	1,200
Helsinge regemente	8	1,200
Elfsborgs »	8	1,200
Vestgötadals »	8	1,200
Bohus läns »	8	904
Vestmanlands »	8	1,200
Vesterbottens »	8	1,056
Kalmar »	8	1,100
Nerike och Vermlands regemente	10	1,674
Jemtlands regemente	8	1,048
Summa	142	20,282

Det indelta *kavaleriet* hade under Gustaf IV Adolfs regeringstid varit underkastadt flere förändringar än infanteriet.

Vid *Lifregementsbrigadens kyrassiercorps* afsatt, såsom redan är nämndt, år 1804 en sqvadron, hvarigenom corpsen kom att bestå af 505 nummer, fördelade på 4 sqvadroner, eller såsom det ännu kallades, kompanier.

Den hade särskild uniform och användes till vakttjenstgöring och arbeten å Drottningholms slott samt bestod af 250 man på 3 kompanier. Bataljonen upplöstes 1799.

Rådspr. 24.
sept. 1798.

Rådspir. 19.
april 1802. *Vestgöta kavaleriregemente* erhöill 1802 benämningen *Vestgöta liniedragonregemente*.

Smålands kavaleriregemente, eller såsom det äfven kallades, »Smålands regemente till häst», fick år 1801 namnet *Smålands lätta dragonregemente*. Följande år befalldes, att 400 hästnummer skulle sättas på vakans, med vilkor att de vid krigstillfälle och efter tre månaders förutgången uppsägning af vakanstiden skulle åter remonteras. Sadelmun-
Rådspir. 30.
sept. 1802. dering m. m. skulle allt jemt vidmakthållas. Innan årets slut gafs tillåtelse, att de nummer, som hade hästvakans, äfven fingo hafva vakans för ryttaren, mot en årlig ersättning för häst och karl af 65 Rdr b:co. 398 rusthållare begagnade sig häraf för både häst och karl, ytterligare 2 endast för hästen. Vid början af år 1808 funnos på grund häraf vid Smålands lätta dragoner endast 600 effektiva nummer¹.

Norra skånska kavaleriregementet, som år 1802 fick benämningen »Skånska liniedragonregementet», blef år 1806
Krigsreg. 21.
juli 1806. husarregemente under namn af *Skånska husarregementet*.

Södra skånska kavaleriregementet åter erhöill år 1805 be-
Krigsreg. 27.
jan. 1805. nämningen *Skånska karabinierregementet*.

Jemtlands dragonkompani, eller såsom det egentligen kallades »det under Jämtlands regemente lydande lätt be-
ridne dragone-compagnie», förändrades mot slutet af 1802
Rådspir. 11.
nov. 1802. till en hästjägaresquadron, benämnd *Jemtlands hästjägaresquadron*.

Efter dessa förändringar bestod indelta kavaleriet i Sverige vid 1808 års ingång af följande regementen och corpser:

¹ Vid krigets början gafs befallning om vakansernas fyllande.

	Skvadroner.	Nummerstyrka enligt plan.
Lifregementsbrigadens kyrassiercorps	4	505
» husarcorps	8	500
Vestgöta liniedragonregemente	8	1,000
Smålands lätta dragonregemente	8	1,000 ¹
Skånska husarregementet	8	1,000
Skånska karabinierregementet	8	1,000
Jemtlands hästjägaresskvadron	1	100
Summa	45	5,105 ¹

Till indelta kavaleriet räknades äfven *Adelsfaneregementet*, hvilket var indeladt både i Sverige och Finland med undantag af Öster- och Vesterbotten, Dalarne och Gotland. Det skulle uppsättas på grund af den adliga rusttjenstskyldigheten, hvilken dock sedan år 1743 icke tagits i anspråk. Regimentets styrka vexlade, allt efter som de rustande »sammansattes» för rusttjenstens fullgörande. Enligt 1723 års adliga privilegier skulle för 580 rusttjenstmarker (24 $\frac{1}{6}$ Rdr b:co specie) hållas en häst. Den som hade mera ränta skulle därför hålla särskild mundering; de som hade mindre skulle sammansättas till 500 markē, för hvilka en ryttare skulle uppsättas². Enligt den sammansättning, som sedan år 1743 bibehållits oförändrad, bestod Adelsfanan af 395 nummer, fördelade på 6 kompanier. Alla dessa nummer voro emellertid sedan nämde tid vakanta. Befäls- och underbefälsbeställningarna tillsattes deremot fortfarande. Först år 1793 förordnades, att de, i mån af innehafvarnes afgang, skulle

Wijkander. Sv.
krigsförf. sid.
196 o. 197.

¹ Deraf 400 nummer vakanta under fredstid.

² I de gamla danska provinserna var rusttjenstskyldigheten strängare. Wijkander. Sv. Der rustades efter »det danska maneret» med en häst för 312 tunnor krigsförf. sid. 196.
hartkorn.

Rådspr. 15.
april o. 25.
juni 1793.

indragas och lönerna tillfalla passevolansverket. Denna indragning verkställdes likväl ganska ofullständigt, och Adelsfane-indelningar, som blifvit lediga, lemnades framgent till åtskillige officerare. Angående tjenstgöringsskyldigheten i händelse af fredsbrott yttrade krigskollegium i en år 1795 till konungen afgifven berättelse, att regementet »vid omträngande tillfälle och såsom tjenstgörande i ofred på riksgränsen endast nyttjas, samt då egentligen bör kompletteras.»

De indelte truppernas reserv utgjordes, såsom nämnt är, af *vargeringen*, som i allmänhet skulle uppsättas till regementenas halfva nummerstyrka. Ursprungligen afsedd att ersätta afgången bland dessa, organiserades den i behofvets stund i särskilda truppförband till arméns förstärkning.

Endast de båda skånska kavaleriregementena hade i fred effektiv vargering. Vid alla andra indelta trupppafdelningar, utom de jemtländska, kunde dock regeringen vid krigsutbrott påbjuda dess uppsättande. Den torde kunna beräknas till följande styrka:

	Nummerstyrka enligt plan vid hvar regemente.	Summa nummer.
<i>Vid infanteriet:</i>		
Lifregementsbrigadens grenadiercorps.....	261	
Lifgren.-regementets rothållsfördelning.....	600	
» rusthållsfördelning	500	
Uplands regemente.....	600	
Skaraborgs »	600	
Södermanlands »	600	
Kronobergs »	548	
Trsp.	3,709	

	Trsp.	3,709	
Jönköpings regemente		550	
Dalregementet		1,200	
Helsinges regemente		600	
Elfsborgs »		600	
Vestgötadals »		600	
Bohus läns »		904	
Vestmanlands »		600	
Vesterbottens »		528	
Kalmar »		550	
Nerike och Vermlands regemente		837	10,678
<i>Vid kavaleriet:</i>			
Lifregementsbrigadens kyrassiercorps		257	
» dragoncorps		252	
Vestgöta dragonregemente		495	
Smålands »		500	
Skånska husarregementet		500	
» karabinierregementet		500	2,504
	Summa		13,182 ¹

¹ Förestående siffror äro hufvudsakligen hemtade från förslagen för 1. och 2. kvartalen 1792, de sista å hvilka vargeringen mera allmänt redovisas. Vid Lifregementsbrigaden angifva dessa en något större styrka än den författningenliga, beroende på sammansättningarna mellan rotarne. Fördelningen af styrkan på denna brigads olika corpser har underkastats den jemkning, som betingats deraf, att Södermanlands kompani flyttats från kyrassier- till grenadiercorpsen. Vid Kronobergs regemente upptagas af obekant orsak två man och vid Vestgöta dragonregemente fem man mindre än som författningenligt skulle lemnas. Vid Jönköpings regemente redovisas, egendomligt nog, vargeringen i hvarje förslag äfven efter 1792 med 456 effektiva och 644 vakanta, ehuru detta regemente veterligen ej intog någon undantagsställning, hvad beträffar vargeringen, och icke heller hade någon »effektiv» vargering, förr än den 1808 anbefaldes att uppsättas. Regimentets rullor utvisa ock, att äfven här två och två rotar sammansattes om en vargeringskarl. Vid Södermanlands, Vestmanlands, Vesterbottens, Nerike och Vermlands regementen samt Smålands dragonregemente redovisas ingen vargering, ehuru den samma enligt författningarna borde uppsättas till ofvan angifven styrka. För de skånska kavaleriregementenas vargering ligga 1807 års förslag till grund.

på kavaleriets bekostnad. Genom att låta en del af det samma sitta af bildades s. k. rusthålls- och jägarebataljoner, hvilka lades under de förra infanteriregementena.

Åbo läns regemente undergick ej någon förändring utan bestod fortfarande af 1,025 nummer, fördelade på följande 8 kompanier: Lif-, Öfverstelöjtnantens, Förste majorens, Andre majorens¹, Loimjoki, Bjerno, Letala och Nykyrko. Det var förlagdt i södra delen af Åbo och Björneborgs län samt, med en obetydlig del, i Nylands och Tavastehus län (Bil. 8 A och B).

Sedan 1791 hade en ny bataljon, *Åbo läns regementes rusthållsbataljon*, varit förenad med regementet. Detta år befalldes nämligen, att halfva Lifdragonregementet, som då afsatt för en tid af 50 år, skulle anslås till Åbo läns infanteri, på det sätt att Haliko och Masko kompanier skulle bilda dettas jägarebataljon samt Lif- och Premiermajorens kompanier dess lätta infanteribataljon. I följd af en senare befallning, att »allt infanteri skulle vara lika lätt», upphörde skilnaden i taktiskt afseende mellan regementet och dess af nyss nämnda kompanier sammansatta rusthållsbataljon, som dock fortfarande i ekonomiskt afseende intog en sjelfständig ställning. Dess nummerstyrka utgjorde 500 man, fördelade på 4 lika starka kompanier, hvilka bibehöllo namnen: Lif-, Förste majorens, Haliko och Masko samt voro förlagda i södra delen af Åbo och Björneborgs län samt med en obetydlig del i Nylands och Tavastehus län.

Björneborgs regemente bestod fortfarande af 1,025 nummer, fördelade på 8 kompanier: Lif-, Öfverstelöjtnantens, Förste majorens, Andre majorens, Kyrö, Vesilaks, Ruovesi och

Rådspr. 22.
mars 1791.

¹ Benämningarna premier- och sekundmajor voro sedan 1807 utbytta mot »förste» och »andre major.» Såväl regementschefen som öfverstelöjtnanten och majorerna voro tillika kompanichefer, ehuru kompanierna sköttes af s. k. stabskaptenener.

Krigsreg. 12.
juni 1807.

Eura, förlagda i norra delen af Åbo och Björneborgs län, nordvestra delen af Nylands och Tavastehus län samt i södra delen af Vasa län.

Björneborgs regementes rusthållsbataljon uppstod på samma sätt som Åbo läns regementes, i det att den andra hälften af Lifdragonregementet bildade den samma. Bataljonen hade 500 nummer, fördelade på 4 kompanier, hvilka bibehöllo namnen: Öfverstelöjtnantens, Andre majorens, Öfredels och Vehmo, samt voro förlagda i mellersta delen af Åbo och Björneborgs län samt i nordvestra delen af Nylands och Tavastehus län.

Tavastehus regemente undergick år 1794 den förändringen, att det afläggse förlagda Rautalampi kompani skildes från regementet för att, deladt i tvänne kompanier, bilda en egen bataljon, tillhörande Savolaks-brigaden. År 1797 för- enades emellertid kompaniet, som bibehållit sin nummer- styrka, åter med regementet, hvilket derefter organise- rades på samma sätt som förut. Det bestod sålunda af 1025 nummer, fördelade på följande 8 kompanier: Lif-, Öf- verstelöjtnantens, Förste majorens, Andre majorens, Syssmä, Jämsä, Rautalampi och Sääksmäki, förlagda i norra delen af Nylands och Tavastehus län, vestra delen af Kym- menegårds län, östra delen af Vasa och vestligaste delen af Kuopio län. I likhet med de förut omtalade finska rege- mentena, erhöll äfven detta en rusthållsbataljon, benämnd

Tavastehus regementes jägarebataljon. År 1791 befaldes nämligen, att Öfverstelöjtnantens, Sekundmajorens, Öfre Hol- lola och Sääksmäki kompanier af Nylands dragonregemente skulle sitta af och såsom en lätt bataljon läggas under Tavastehus regemente. Denna bataljon kom sålunda att räkna 500 nummer, fördelade på nämnda 4 kompanier. Den var förlagd i norra delen af Nylands och Tavastehus län samt i vestra delen af Kymmenegårds län.

Rådspr. 22.
mars 1791.

Rådspr. 4.
juli o. 17. nov.
1794.

3. qvart. förl.
1797.

Rådspr. 22.
mars 1791.

Savolaks infanteriregementes nummerstyrka nedgick genom 1743 års fredsfördrag från 1037 till 954 rotar, fördelade på 8 kompanier sålunda: Lif- 127, Öfverstelöjtnantens 103, Förste majorens 129, Pieksämäki 126, Kuopio 126, Idensalmi 124, Pumala 82 och Jokkas 137. Regimentet tillhörde Savolaksbrigaden samt var förlagdt i vestra delen af Kuopio och norra delen af Kymmenegårds län¹.

Nylands infanteriregemente hade 1,025 nummer, fördelade på följande kompanier: Lif-, Öfverstelöjtnantens, Förste majorens, Andre majorens, Helsinge, Borgå, Lojo och Ingo, samt var förlagdt i södra delen af Nylands och Tavastehus län samt i sydvestligaste delen af Kymmenegårds län. Det tillhörde den s. k. Nylands-brigaden. Dit hörde ock

Nylands jägarebataljon, sammansatt af ett indelt och två värfvade kompanier. Ehuru sålunda blott en mindre del af denna bataljon hörde till de indelte trupperne, redogöres här i ett sammanhang för dess tillkomst. Då det år 1791 beslöts, att en del af Nylands dragonregemente skulle afsitta, bestämdes tillika, att Lif- och Raseborgs kompanier af detta regemente skulle sammanslås med de 92 rotar (Elimä kompani), hvilka utgjorde återstoden af den s. k. Kymmenegårds bataljon efter 1743 års fredsslut, för att tillsammans med dem bilda Nylands regementes jägarebataljon. Då hvarterdera af de afsutna kompanierna räknade 125 nummer, blef dessas antal vid den nybildade bataljonen 342. År 1803 befaldes emellertid, att Lif- och Raseborgs kompanier åter skulle uppsitta och införlifvas med Nylands dragoner, hvarigenom jägarebataljonen minskades till ett kompani (Elimä). Redan år 1805 bestämdes dock, att Premiermajorens eller Elimä kompani af det nyligen uppsatta Adlercreutzska värfvade regimentet skulle för-

Rådsp. 22.
mars o. 15.
juni 1791.

Krigsreg. 27.
dec. 1803.

¹ Det bör noga skiljas från Savolaks jägareregemente, som var värfvad.

Krigsreg. 2.
maj 1805. delas på 2 kompanier och jemte Elimä indelta kompani bilda en ny jägarebataljon. Då det värfvade kompaniet ursprungligen räknade 200 nummer, blef sålunda den nya jägarebataljonens styrka 292 nummer. Kompanierna benämndes: Sekundchefens, Littis (värfvade) och Elimä (indelta). De förra utgjorde garnison på Svartholmens fästning; det senare var förlagdt i sydöstra delen af Kymmenegårds län.

Rådspr. 11.
jan. 1796. *Österbottens regemente* räknade ursprungligen 1,200 nummer, men minskades år 1796 med 3 rotar, hvilka öfverfördes till Kajana bataljon. Regimentet, som sålunda kom att utgöras af 1,197 rotar, var fördeladt i följande 8 kompanier: Lif-, Öfverstelöjtnantens, Förste majorens, Andre majorens, Ilmola, Kemi, Nerpes och Pyhäjoki. Det var förlagdt i vestra delarne af Vasa och af Uleåborgs län.

Kajana bataljon, hufvudsakligen bildad under och närmast efter sista kriget med Ryssland, var en säregen företeelse inom hären. Den torde därför vara förtjent af en närmare redogörelse.

Krigsreg. 23.
aug. 1788. År 1788 stadfäste Gustaf III Kajana allmoges förslag till ett ökad försvar. Hyrynsalmi, Paltamo och Sotkamo socknar i Kajana härad, hvilka förut egt 149 soldater, tillhörande *Österbottens regemente*, åtog sig nu att uppsätta 307 roterade soldater och att förse dem med torp. Så snart torpen blifvit färdiga, skulle underhållet åligga soldaterna sjelfva; endast hvar tredje år skulle de få en omgång kläder af rotehållarne. Bataljonens manskap skulle årligen vapenöfvas, 14 dagar under sommaren och 3 dagar under vintern. Socknarne åtog sig derjemte att uppsätta 300 man »landtvärn» eller »enrolleringsmanskap», hvilket skulle öfvas inom vederbörande socken under 3 år, hvar efter nya 300 man skulle uppsättas o. s. v. Dessa öfningar skulle årligen pågå i 6 dagar samt de båda första åren ega rum under sommaren, men det tredje året under vin-

Mönsterrullor
1800.

tern, och då företagas på skidor. Afsigten var, att häradets hela manliga befolkning småningom skulle erhålla någon vapenöfning. Landtvärnsmanskapet åtnjöt underhåll af kronan under mötestiden med 2 sk b:co dagligen. Så väl det roterade manskapet som landtvärnet skulle dess utom af kronan erhålla beväpning och ammunition.

Kajana bataljon räknade alltså 307 roterade soldater och 300 man landtvärn. Inom kort ökades styrkan ytterligare. Kuusamo och Kemiträsk socknar, hvilka förut, på grund af för finska lappmarken gällande privilegier, blott uppsatte 3½ rotar under Österbottens regemente, åtog sig nämligen år 1790 att under Kajana bataljon uppsätta ett kompani om 49 soldater och 55 »jägare». De sist nämde torde hafva motsvarat de andre socknarnes landtvärn. Kuusamo kompani, såsom denna nyformation benämndes, räknade sålunda 104 man, men kunde blott användas till hemortens försvar. Hela Kajana bataljon bestod derefter enligt plan af 711 nummer, fördelade sålunda:

Rådspr. 4.
maj 1794.

Rådspr. 11.
sept. 1797.

	Ordinarie soldater.			Landtvärn.	Summa.
	Profoss.	Spel.	Menige.		
Profoss	1	—	—	—	1
Paltamo kompani.....	—	3	90	91	184
Hyrnsalmi »	—	3	90	91	184
Sotkamo »	—	3	117	118	238
Kuusamo »	—	2	47	55	104
Summa	1	11	344	355	711

Mönsterrullor
1800.

Sedan år 1791 hade bataljonen sin egen befälhafvare, hvilken förordnades ur Österbottens regemente, under hvilket bataljonen lydde.

Rådspr. 16.
mars 1791.

Redan mot slutet af 1792 ändrades emellertid denna organisation, derigenom att Kuusamo socken och Kuolajärvi

Rådsp. 18.
juli 1792. tingslag af Kemiträsk socken befriades från all skyldighet att i fred uppsätta krigsfolk. Återstoden af Kemiträsk socken skulle dock såsom förut uppsätta 15 soldater och 14 jägare. Först bestämdes, att desse skulle ingå i Hyrynsalmi kompani, men kort derefter, att de skulle vapenöfvas inom sin egen socken af dertill kommenderadt befäl.

Rådsp. 12.
maj 1794. År 1793 fick bataljonen sin egen chef af öfverstelöjtnants grad, men den ansågs dock fortfarande lyda under chefen för Österbottens regemente.

Rådsp. 4.
aug. 1794. Landtvärnsorganisationen blef emellertid icke fullständigt genomförd. Först år 1796 började manskapets öfningar. De fortgingo visserligen på föreskrifvet sätt under de tre derpå följande åren, men upphörde derefter för alltid, och år 1799 erhöll Kajana befrielse¹ från att uppsätta landtvärnsmanskap, utom i Kemiträsk socken. Samtidigt sattes en så stor del af bataljonens öfriga styrka på vakans, att blott 172 effektiva rotar återstodo². Vid krigsutbrott skulle likväl alla vakanser fyllas.

Ett förslag öfver bataljonens styrka får med iakttagande af dessa förändringar följande utseende:

¹ De bördor Kajana befolkning hade åtagit sig för försvaret öfverstege nämligen dess krafter. Lega och underhåll för ordinarie soldater och landtvärnsmanskap beräknades uppgå till 4,912 Rdr b:co, hvilken summa fördelad på de 124 mantal, som uppsatte bataljonen, gifver ungefär 40 Rdr b:co på mantal. Denna kostnad ökades ytterligare, enär det dess utom ålåg rotehållaren att bestå soldaten 6 tunnland åker och 15 skrinor hö. Hvad detta ville säga torde framgå af den omständigheten, att de flesta hemman blott hade 4 till 6 tunnland öppen jord samt skördade 30 skrinor hö. Under det att i den öfriga delen af Uleåborgs län 2 mantal uppsatte en soldat, uppsattes i Kajana af $\frac{1}{4}$ mantal både en soldat och en landtvärnsman, och medan i det öfriga Finland hvar 17. man var soldat, räknades i Kajana 1 soldat på hvar 12. till 8. man. Detta syntes Kajanas befolkning så mycket hårdare, som s. k. gräns- eller bondefred sedan uråldriga tider var sluten mellan allmogen å ömse sidor om gränsen.

Rådsp. 5.
aug. 1799.

² För denna frihet måste emellertid allmogen betala de s. k. knekteaug. 1799. frihetspenningarna enligt kontrakt af år 1683.

	Ordinarie soldater.			Landtvärn.			Summa.
	Effektive.	Vakante i fred.	S:a.	Effektive.	Vakante i fred.	S:a.	
Profoss	1	—	1	—	—	—	1
Paltamo kompani	47	46	93	—	91	91	184
Hyrnsalmi »	48	45	93	—	91	91	184
Sotkamo »	61	59	120	—	118	118	238
Kemiträsk socken	15	—	15	14	—	14	29
Kuusamo socken ¹	—	34	34	—	41	41	75
Summa	172	184	356	14	341	355	711

Allt kavaleri i Finland var uppsatt på indelningsverkets grund. Detta vapen hade sedan sista kriget med Ryssland, såsom ofvan är visadt, väsentligen minskats för att bereda infanteriet en väl behöflig ökning.

Lifdragonregementet hade sålunda helt och hållet afsuttit.

Af *Nylands dragonregemente* eller det förut s. k. »Tavastehus läns och Nylands kavaleriregemente» återstod, sedan år 1791 fyra kompanier förenats med Tavastehus regemente och två (Lif- och Raseborgs) med Nylands infanteri, endast två beridna kompanier, Premiermajorens och Borgå. Dessa skulle sammanslås med Kymmenegårds sqvadron och en »värfvad lätt sqvadron», som förut tillhört Karelska kavaleriregementet, eller, såsom det då kallades, »Karelska dragonregementet.» Den sålunda nybildade corpsen erhöll namnet »Nylands lätta dragoner». Det dröjde dock ej längre än ett år, förr än den värfvade sqvadronen skildes från corpsen och öfverfördes till Sverige för att förenas med den der varande »Lätta dragoncorpsen» (sedermera Lifgardet till häst). I följd deraf räknade Nylands lätta dragoner vid 1792 års slut endast 3 sqvadroner, nämligen Helsing (f. d.

Rådpr. 22.
mars o. 25.
juni 1791.

Krigereg. 18.
juli 1792.

¹ Denna sockens kontingent upptages ej i kvartalsförslagen.

Premiermajorens) 125 nummer, Borgå 125 nummer och Kymmenegårds 50 nummer. År 1797 delades emellertid hvar-dera af de tvänne stora sqvadronerna i två, så att corpsen fick 5 sqvadroner, två med 63, två med 62 och en med 50 nummer. År 1803 ändrades organisationen ånyo. Lif- och Raseborgs kompanier återförenades nämligen då med »Nylands lätta dragoner». Desse bestodo nu af 7 sqvadroner: två med 125, två med 63, två med 62 och en med 50 nummer, tillsammans 550. Två år derefter befalldes, att denna nummerstyrka skulle fördelas på 8 sqvadroner, af hvilka de sex första skulle hafva 69 och de två öfrige 68 nummer. Sqvadronerna benämndes Lif-, Tenala, Raseborgs, Vihtis, Helsinge, Sibbo, Borgå och Kymmenegårds; de voro förlagde i södra delarne af Nylands och Tavastehus län samt af Kymmenegårds län.

Rådsp. 21.
aug. 1796.
Qvart. försl.
1797.

Krigsreg. 27.
dec. 1803.

Krigsreg. 16.
april 1805.

Karelska dragoncorpsen, en svag återstod af det genom fredssluten 1721 och 1743 reducerade »Karelska kavaleriregemente», räknade blott 200 nummer, lika fördelade på Nedre och Öfre Savolaks sqvadroner. Corpsen var förlagd i norra delen af Kymmenegårds och i södra delen af Kuopio län.

Efter genomförandet af alla nu omtalade förändringar bestodo de ordinarie indelte finske trupperna vid 1808 års ingång af följande regementen och corps:

	Kompanier och sqva- droner.	Nummer- styrka en- ligt plan.	Summa.
<i>Infanteri:</i>			
Åbo läns regemente.....	8	1,025	
» rusthållsbataljon.....	4	500	
Björneborgs regemente.....	8	1,025	
Trsp.	20	2,550	

	Trsp.	20	2,550	
Björneborgs reg:tes rusthållsbataljon...		4	500	
Tavastehus regemente.....		8	1,025	
» jägarebataljon.....		4	500	
Savolaks infanteriregemente.....		8	954	
Nylands infanteriregemente.....		8	1,025	
» jägarebataljon (indelta delen)...		1	92	
Österbottens regemente.....		8	1,197	
Kajana bataljon (roterade delen).....		3	356	
	Summa	64	8,199	8,199
<i>Kavaleri:</i>				
Nylands dragonregemente.....		8	550	
Karelska dragoncorpsen.....		2	200	
	Summa	10	750	750
	Summa ordinarie nummer			8,949

Totalstyrkan var sålunda så när som på tre man den samma som förut. Endast förhållandet mellan vapenslagen var ändradt. Vid den tid, då det nya kriget utbröt, stod man likväl i begrepp att, såsom nedan skall visas, ganska betydligt öka de indelte truppers styrka.

Äfven *vargeringen* hade sedan sista kriget med Ryssland till sin styrka bibehållits oförändrad. I början af år 1808 bestod den af följande trupper:

		Nummer- styrka en- ligt plan.	Summa.
<i>Vid infanteriet:</i>			
Åbo läns regementes	vargering.....	512	
» rusthållsbataljons	»	250	
Björneborgs regementes	»	512	
» rusthållsbataljons	»	250	
	Trsp.	1,524	

	Trsp.	
Tavastehus regementes vargering	512	
» jägarebataljons »	250	
Savolaks infanteriregementes »	476	
Nylands infanteriregementes »	512	
» jägarebataljons »	46	
Kajana bataljons landtvärn	355	3,675
<i>Vid kavaleriet:</i>		
Nylands dragonregementes vargering	275	
Karelska dragoncorpsets »	100	375
Summa		4,050

Vid ingången af år 1808 hade sålunda den finska indelta armén enligt plan följande nummerstyrka:

Ordinarie trupper: Infanteri 8,199

Kavaleri 750

Vargering 4,050

Summa 12,999

Man hade emellertid sträfvat efter att på indelningsverkets grund öka de finske truppers styrka. Enär så väl nya odlingar upptagits som flera gamla hemman undergått förändring med hänsyn till förmågan att bära roteringsbördan, hade behovet af en ny roteindelning gjort sig gällande. Detta behof visade sig så mycket mera oafvisligt, som en del »rotesällar» genom de senaste landafträdelserna till Ryssland blifvit åtskilde, och gränsregementena på hvarjehanda sätt minskade.

Nyrotering och rotejemkning blef därför påbjuden i Finland¹. Ändamålet härmed var enligt kongl. brefvet den 15. november 1806, »att alle Regementen och Compagnier, så vidt möjligheten medgifver, (skulle) varda lika manstarke

Krigsreg. 2.
okt. 1806.

¹ I Sverige förbereddes äfven en dylik rotejemkning.

och förlagde Regements- eller åtminstone Compagnievís inom ett och samma Län. Redan år 1803 hade en rotejemkningskommission blifvit tillsatt. Denna skulle börja i Vasa län, och sedan arbetet der afslutats, fortsätta i de öfriga, län efter län. Man märkte dock snart, att om arbetet bedrefs på detta sätt, skulle det gå alldeles för långsamt. Sedan rotejemkningen i Vasa län afslutats, tillsatte derför Kongl. Maj:t en rotejemkningskommission för hvarje län.

Krigsreg. 15.
nov. 1806.Krigsreg. 15.
juni 1803.

Då kriget utbröt, voro redan förslag till nyrotering och rotejemkning för alla länen inlemnade till Kongl. Maj:t. De öfver kommissionernas förfarande inkomna besvärsskrifterna voro likväl ännu icke alla afgjorda. Enligt nämnda förslag skulle de nya rotarnes antal i hela Finland uppgå till ungefär 2,000, såsom framgår af nedanstående tabell.

	Nya rotar.	Summa.
Österbottens reg:te i	Uleåborgs län	278
	Vasa län	753
		1,031
Björneborgs reg:te i	Åbo och Björneborgs län	192
	Nylands och Tavastehus län	33
	Vasa län	24
		249
Nylands inf.-reg:te i	Nylands och Tavastehus län	78
	Kymmenegårds län	12
		90
Tavastehus reg:te i	Nylands och Tavastehus län	88
	Kuopio län	31
	Kymmenegårds län	334
	Vasa län	37
		490
Savolaks inf.-reg:te i	Kuopio län	178
		178
Nylands jägarebataljon i	Kymmenegårds län	11
		11
	Summa nya rotar	2,049
hvarifrån afgår det antal rotar, som indragits vid den i Kymmenegårds län indelta styrkan af Savolaks infanteriregemente		121
	Återstår nya rotar	1,928

Krigsreg. 16.
okt. 1804, 15.
nov. 1806, 16.
mars o. 25.
juni 1807.

I denna nyrotering voro ej inbegripne de 416 rotar, hvaruti det hittills oroterade Karelen blifvit indeladt. Man hade nämligen för afsigt att i stället för de i Karelen förlagde värfvade soldaterna uppsätta indelte. På allmogens begäran beviljade dock Kongl. Maj:t anstånd härmed, intill dess storskiftet inom provinsen vore verkställt, dock med vilkor, att allmogen erlade dubbelt så stor »jägareskatt», mot hvad den år 1776 förbundit sig att lemna för provinsens försvar. För denna ökade skatt skulle, från och med år 1806, uppsättas och underhållas 600 jägare, bland hvilka afgangen skulle fyllas genom allmogens egen försorg.

Krigsreg. II.
mars 1806
o. 20. juli
1807.

Äfven genom andra medel än nyroteringen sökte man öka den indelta arméns styrka. På de stora myrtrakterna å kronoallmanningarna i Ikalis och Ruovesi socknar af Åbo och Björneborgs län hade sedan flere år storartade torrläggningsarbeten pågått, hvartill arbetskommenderingar ur de indelte trupperna användts. Genom ett kongl. bref den 20. juli 1803 befalldes, att torplägenheter om 75 till 150 tunnlands vidd skulle utses å sagda kronoallmanningar och upplåtas åt personer, som, mot befrielse från jordeboksräntor, åtogo sig att vid krigsutbrott antingen sjelfve tjena såsom soldater eller anskaffa dylike. De skulle i fred bestrida underhållet för sig eller för sina soldater under 8 till 14 dagars årlig vapenöfning. I början af år 1806 förändrades emellertid dessa bestämmelser derhän, att i stället för torp skulle vanliga hemman om 150 till 300 tunnlands vidd eller $\frac{1}{4}$ mantal upptagas. De åbor, som anmälde sig att bruka dessa, skulle åläggas att i likhet med öfrige hemmansegare, mot åtnjutande af 20 års skattefrihet, uppsätta soldater, hvilka såsom alla andra indelte skulle undergå 21 dagars årlig vapenöfning. Genom torpinrättningen trodde man sig kunna uppsätta 300 soldater; men enligt de sist

anförda bestämmelserna torde man ej kunnat anskaffa mer än hälften af detta antal.

Om alla dessa nyuppsättningar kunnat utföras, skulle den i Finland förlagda delen af indelta armén ökats med ungefär följande nummerstyrka:

	Nummer- styrka.
Genom nyrotering af Finland med undantag af Karelen	1,928
Genom rotering af Karelen	416
Genom nybyggen i Ikalis och Ruovesi	150
Summa	2,494

och sålunda vid krigsutbrott kunnat uppbringas till 15,493 man. Om Karelen blifvit roteradt, skulle man dock nödgats indraga de 600 värfvade nummer, som uppsattes för jägare-skatten från denna provins. Den verkliga ökningen af armén hade sålunda endast blifvit 1,894 nummer, hvartill likväl troligen snart kommit hälften så mycket vargering.

I fråga om anskaffning af folk för de nya rotarne stadgades, att gamla och nya under frihet stående hemman, som gemensamt skulle deltaga i roteringsbesväret, samt de rotar, som tillkommit på grund af vissa hemmans ökade förmåga att utgöra detta besvär, skulle erhålla trenne års anstånd med rekrytering och nybyggnad af torp. Om krig dess förinnan utbröte, skulle dock soldat-genast anskaffas. Beträffande de hemman åter, hvilkas frihetsår ej gått till ända, skulle frågan om rekrytering för dem uppskjutas, till dess minst halva antalet åtnjutit sina frihetsår. Soldaterna för hemmanen å Ikalis och Ruovesi allmänningar skulle visserligen genast anskaffas, så snart

Krigsreg. 15.
nov. 1806, 16.
mars o. 25.
juni 1807.

åbon tillträdt sin jord, men ehuru 90 personer anmält sig till dylik åborätt, voro dock inga soldater ännu antagne vid krigets utbrott.

Då emellertid rotejemkningen och nyroteringen i Finland började så sent som år 1803, kunde blott de tvänne först nämnda kategorierna af nya rotehållare hafva medhunnit att anskaffa soldater före kriget. Denna förstärkning af indelta armén kunde i första hand påräknas i Österbotten, der den nya indelningen först afslutats.

Såsom nämndt är, hade Österbottens regemente genom nyroteringen vunnit en tillväxt af icke mindre än 1,031 rotar. Härigenom ökades roteantalet från 1,197 till 2,228. När kriget utbröt, hvilade ännu hos Kongl. Maj:t ett förslag till detta stora regementes delning i tvänne, »Uleåborgs» och »Vasa regementen». Det sist nämnda skulle organiseras på 8 kompanier om 157 nummer eller tillsamman 1,256 man, hvarigenom det skulle hafva blifvit ungefär lika starkt som Uleåborgs eller Österbottens regemente jemte den under det samma lydande Kajana bataljon. Ehuru planen för delningen ännu icke var faststæld, hade dock anbefalts, att rekryteringen af de nya rotarne i Vasa län skulle verkställas och torpen uppbyggas. Vid krigsutbrottet hade man härmed hunnit så långt, att inom Vasa län funnos 753 nya soldater, d. v. s. hela det antal, som skulle uppsättas. De hade dock ännu icke erhållit någon öfning. Befäl för detta manskap var kommenderadt ur Österbottens regemente. Meningen var emellertid, att befäl till Vasa regemente skulle erhållas af den personal, som blef öfverflödig, då Enkedrottningens och Jägerhornska värfvade regementena sammanslogos till ett, hvilket äfven ingick i planen.

Af hvad ofvan anförts framgår, att de indelte trupperna i Finland vid tiden för krigets utbrott genom nyroteringen

Skrifv. fr.
landsh. i
Österb. 19.
okt. 1806.

Krigsreg. 17.
nov. 1807.

Skrifv. fr.
landsh. i
Österb. 28.
nov. 1807 o.
27. mars 1808.

Krigsreg. 10.
febr. 1808.

hunnit ökas med minst 753 man, hvarigenom de kunde uppbringas till en nummerstyrka af 13,752 man ¹.

Sammanställas uppgifterna om de indelte trupperna i det egentliga Sverige och i Finland vid ingången af år 1808, får man följande förslag:

	Ordinarie manskap enligt plan.			Reservmanskap enligt plan.			Summa.
	Uppsatt i fred.		att uppsättas vid krigstillfälle.	Uppsatt i fred.		att uppsättas vid krigstillfälle.	
	Öfvade.	Öfvade.		Öfvade.	Öfvade.		
I det egentliga Sverige	24,987	—	² 795	—	³ 1,000	12,182	38,964
I Finland	8,765	⁴ 753	⁵ 184	3,233	—	⁶ 817	13,752
Summa	33,752	753	979	3,233	1,000	12,999	52,716

Genom värfning i vanlig mening uppsattes ett ej obetydligt antal truppafdelningar. Större delen af dessa var behöflig för garnisonstjensten å rikets fästningar och garni-

¹ Jemf. sid. 142.

² Smålands dragoner 400, Adelsfanan 395.

³ Skånska kavaleriregementena hvartdera 500.

⁴ Vasa läns nya rotering.

⁵ Vid Kajana bataljon.

⁶ 476 vakanser i vargeringen för trosskuskar, hvilka vakanser i krig skulle fyllas, samt 341 man vakant enrolleringsmanskap vid Kajana bataljon.

sonsorter samt låg ständigt i tjänst; en annan, mindre del var uteslutande afsedd att tillhöra fältarmén och hade samma tjänstgöringsförhållanden som de indelte trupperna.

Det värfvade manskapet, i synnerhet det till garnisonstjänst afsedda, var merendels af mindre god beskaffenhet. Då nämligen erforderligt antal rekryter sällan kunde erhållas på frivillighetens väg, anlätades för att fylla bristen flitigt de medel värfningsstadgan af den 7. april 1802 anvisade. Enligt den samma kunde värivas eller voro, såsom det hette, »till krigstjänst förfallne» icke allenast lösdrivvare och straffade personer (dock ej de till vanhederligt brott förvunna), utan äfven utländske handverksgesäller, som ej inom föreskrifven tid skaffat sig arbete, öfverlöpare, uttjente soldater, som ej inom viss tid tagit ny tjänst, borgare, som ej kunde fullgöra sina utskylder, drängar, som å förbjuden tid anträffades å utskänkingsställen eller ditlockats af värfvare, gesäller, som trenne gånger sträffats för fylleri, m. fl.¹ Till och med krigsfångar försmåddes ej.

Drottens lif-
reg:te. Gen-
mönsterrulla
1791.

Med den värfvade uppgjordes kontrakt om tjänst på minst 3, högst 12 år; han borde vid anvärfningen vara mellan 17 och 40 år, så framt han ej antagits till spel, då han kunde vara yngre. Den som »dömdes» till krigstjänst, måste tjena minst 6 år. Efter uttjent kapitulationstid kunde soldaten rekapitulera, och dylik rekapitulation var tvungen, om han 6 veckor efter afskedstagandet ej på annat håll skaffat sig laga försvar. Kompanicheferna ombestyrde soldaternas anskaffning och underhåll enligt med krigskollegium uppgjorda passevolanskontrakt.

De icke garnisonerade värfvade trupperna — Vermlands fältjägarebataljon i Sverige samt Savolaks jägareregemente,

¹ Äfven uti indelta armén kunde dylika personer insättas, men detta var dock mindre vanligt.

Karelska jägarecorpsen och Adlercreutzska regementet i Finland — närmade sig, hvad beskaffenheten vidkommer, mera de indelte. Särskildt synes detta hafva varit fallet vid de finska regementena. I likhet med finska vargeringen skulle desse soldater mellan mötena hafva anställning såsom torpare eller drängar, så vida de ej voro handverkare, i hvilket fall de likväl skulle hafva fast bostad, helst inom kompaniets stånd enligt kompanichefens bestämmelse. Vid anvärfningen borde därför hvarje karl medföra ett intyg, att han var eller bestämdt kunde blifva dräng, torpare eller fast boende handverkare. Han förband sig att utöfver den i kapitulationen föreskrifna årliga mötestiden första året på egen bekostnad fullgöra 14 dagars rekrytexercis, vid äfventyr af att mista halfva aföningen, om han undandrog sig derifrån. Hvar tredje månad skulle han infinna sig till kyrkparad vid närmaste kyrka, iklädd uniform, men utan öfver- och undergevär. Uniformen anskaffades och underhölls af kompanichefen på passevolans.

Rådpr. 8.
nov. 1797 o.
28. april 1805.

De i Sverige och Pommern genom värfning uppsatta trupperna hade sedan Gustaf III:s tid undergått ganska omfattande förändringar. År 1792 hade de följande nummerstyrka:

	Kompanier.	Nummerstyrka enl. plan.	Summa.
<i>Infanteri.</i>			
Svea lifgarde	10	1,200	
Göta garde	10	1,200	
Enkedrottningens lifregtes 3. bat.	4	460	
Konungens eget värfvade regte	8	500	
Trsp.	32	3,360	

	Trsp.	32	3,360	
Drottningens lifregemente ¹		12	1,200	
Stedingkska regementet		8	800	
Sprengtportenska »		8	800	
Psilanderhielska » ¹		12	1,200	
Vermlands fältjägarebataljon		3	300	7,660
<i>Kavaleri.</i>				
Lätta dragoncorpsen		4	200	
Husarregementet		8	400	600
<i>Artilleri.</i>				
Artilleri-regts Lifbrigad		13	1,048	
» Göteborgs-brigad		7	568	
» Skånska brigad ¹		10	800	2,416
<i>Ingenjörtrupper.</i>				
Fortifikations-pioniercorpsen ¹		2	200	200
	Summa	119		10,876

Vid *Svea lifgarde* sattes i början af år 1797 20 man vid hvarje kompani på vakans för kronans räkning, så att regementet från denna tid blott utgjorde 1,000 nummer. I början af 1803 återfick dock regementet sin förra styrka, men redan år 1806 befaldes, att 666 man skulle afskedas och motsvarande antal nummer hållas vakanta för kronans räkning. Regementets nummerstyrka nedbragtes härigenom till 534 man. Samtidigt ändrades dess benämning till *Lifgardet till fot*.

Rådsp. 20.
mars 1797.

Krigsreg. 6.
juni o. 12. juli
1806.

Göta garde uppsattes år 1790 och erhöi år 1792 detta namn. Det undergick genom vakanssättning för kronans räkning samma förändringar som *Svea lifgarde*. Sedan år

¹ Drottningens lifregemente, Psilanderhielska regementet, en del af artilleriregementets skånska brigad samt pioniercorpsen voro förlagda i Pommern och bestodo hufvudsakligen af tyskar.

1806 anbefalts, att 667 nummer skulle sättas på vakans, räknade regementet blott 533 nummer. Samtidigt förändrades dess benämning till *Svenska gardet*.

Krigsreg. 6.
juni o. 12. juli
1806.

Enkedrottnings lifregementets 3. bataljon var år 1792 förlagd i Sverige, under det regementets öfriga båda bataljoner voro garnisonerade i Finland. År 1793 skildes bataljonen fullständigt från regementsförbandet, ökades till 696 man på 6 kompanier samt lades under Lifregementsbrigaden, med namn af »Värfvade bataljonen af Lifregementsbrigadens lätta infanteri» eller »Kongl. Lifregementets värfvade infanteri». 96 nummer sattes år 1796 på vakans. Bataljonen, som derefter räknade 600 man, erhöll år 1803 namnet *Konungens finska gardesregemente*. Det öfverfördes till Finland och förlades till Sveaborg och Borgå. År 1805 flyttades det emellertid åter till Stockholm för att göra garnisonstjänst, då Svea och Göta garden gingo till Pommern. Samtidigt som nummerstyrkan nedbringades vid dessa regementen, minskades den vid Finska gardesregementet till 400 man. Snart derefter ökades den dock till 533 man, fördelade på 6 kompanier.

Rådapr. 19.
maj 1793.

Rådapr. 20.
mars 1797.

Krigsreg. 15.
juni 1803.

Krigsreg. 20.
juli 1803.

Krigsreg. 3.
okt. 1805.

Krigsreg. 6.
juni o. 12. juli
1806.

Konungens eget värfvade regemente och det *Sprengtportenska* eller, såsom detta då kallades, *Dackwardtska regementet* sammanslogos år 1798 till ett, som behöll det förras namn. Då 300 nummer samtidigt indrogos, räknade regementet 1,000 man, fördelade på icke mindre än 14 kompanier. Två af dessa bildade en särskild grenadierbataljon, och de tolf öfriga voro fördelade på tvänne bataljoner. Grenadierbataljonen förlades i Malmö, Lifbataljonen i Landskrona och Öfverstelöjtnantens bataljon i Kristianstad. Mot slutet af år 1800 sattes regementet, med bibehållen nummerstyrka, på 13 kompanier, deraf 2 grenadierkompanier, men omorganiserades redan år 1802 på 11 kompanier, deraf 3 grenadierkompanier. År 1806 befaldes, att regementets num-

Rådapr. 12.
juni 1797.

merstyrka skulle nedbringas till 500 man; en ny befallning af samma år bestämde dock den samma till 800 man, fördelade på 10 kompanier¹. Regimentets garnisonsort var derefter Landskrona.

Krigsreg. 1.
juli, 11. o. 28.
okt. 1806.
Krigsreg. 27.
sept. 1807.

Drottningens lifregemente, ett af de s. k. tyska regementena, minskades under kriget i Pommern, hufvudsakligen genom rymning, till halfva sin styrka. Då det mot slutet af år 1807 visade sig omöjligt att uppbringa denna högre än till 600 man, befaldes, att de öfriga 600 numren skulle hållas vakanta för kronans räkning. Regimentet öfverfördes samma år till Sverige och förlades i garnison i Malmö.

Krigsreg. 16.
nov. 1807, 18.
maj 1808 o.
27. sept. 1807.

Stedingkska regementet, som låg garnisoneradt i Göteborg, upphörde år 1801 att vara infanteri och sammanslogs med Göta artilleriregemente och arméns flotta.

Rådopr. 31.
maj 1801.

Psilanderhielmska regementet var liksom Drottningens lifregemente tyskt. I likhet med detta och af enahanda orsaker minskades det, innan det öfverfördes från Pommern, till 600 man. Regimentet, som sedan 1796 efter sin nye chef kallades *Engelbrechtska regementet*, förlades i Kalmar.

Krigsreg. 27.
sept. o. 16.
nov. 1807.

Vermlands fältjägarebataljon uppsattes år 1788. Dess styrka fastställdes till 600 man, men då det visade sig svårt att uppnå denna, bestämdes år 1792, att allt ifrån påföljande år skulle af Kongl. Maj:t och kronan med hjälp af räntorna från den redan bildade s. k. landtvärnskassan i Vermland underhållas en jägarecorps af 300 man, fördelade på 3 kompanier. Den skulle stå under en majors befäl, men lyda under chefen för Nerike och Vermlands regemente. Befordringarne skulle dock ske inom bataljonen. Till år 1797 gjorde 150 man af bataljonen garnisonstjänst i Karlstad, men denna upphörde derefter, och allt manskapet permitterades emellan mötestiderna.

Krigsreg. 30.
juni 1792.

Rådopr. 13.
juli 1797.

¹ Grenadierer skulle ej längre finnas vid regementena och följaktligen ej heller några grenadierkompanier.

Utom nu nämnda värfvade regementen, hade under kriget i Pommern, uteslutande af fransmän, uppsatts en corps under befäl af den franske emigranten duc de Piennes. Denna corps öfverfördes jemte de svenska trupperna till Sverige år 1807 samt garnisonerades i Karlshamn, under det bostäder för dess räkning inreddes å Karlstens fästning. Den blef dock ej förlagd dit, utan sändes efter krigets utbrott till Karlskrona. Vid ankomsten dit räknade den 105 man. Corpsen kallades vanligen »Duc de Piennes värfvade corps», men dess officiella benämning var *Régiment du Roi*.

Krigsreg. 1.
dec. 1807.
Krigsreg. 10.
febr. 1808.

Mönsterrullor
öfver corpsen.

Invalidcorpsen i Karlshamn bestod visserligen blott af gamla, mindre tjenstduglige soldater, men torde dock i viss mån kunna hänföras till det värfvade infanteriet. Den hade nämligen garnisonstjenstgöringen å Karlshamns kastell sig ålagd. Dess styrka utgjordes år 1791 af 1 underofficer, 1 korpral, 1 trumslagare och 16 invalidsoldater. Under en senare tid upptogs den ej i förslagen öfver armén¹.

Rådsp. 15.
maj 1791.

Det värfvade *kavaleriet* i Sverige utgjorde vid Gustaf III död blott 600 man, men detta antal ökades småningom.

Lätta dragoncorpsen förstärktes mot slutet af år 1792 med en värfvad lätt sqvadron, hvilken, såsom förut är nämnt, först tillhört Karelska dragonregementet och derefter Nylands lätta dragoner. Corpsen räknade derefter 250 man, fördelade på 5 sqvadroner. I början af år 1793 värfvades ytterligare en sqvadron, och corpsen, hvars nummerstyrka härigenom ökades till 300 man, fördelade på 6 sqvadroner,

Krigsreg. 18.
juli 1792.

Rådsp. 21.
jan. o. 2. maj
1793.

¹ Utom nu nämde värfvade trupper egde Sverige å ön S:t Barthelemy en värfvad styrka, enligt plan bestående af 30 man, svenskar till börd. År 1808 hade styrkan nedgått till 21 man, af hvilka blott 3 voro friska och flere redan uttjent sin kapitulationstid men ej kunde komma från ön. Dess utom fanns på ön en »landtmilis», hvilken år 1800 — senare uppgifter föreligga ej — bestod af 4 officerare, 8 underofficerare och 136 man, beväpnade med gevär af 1791 års modell.

Rådsp. 5.
juli 1797.

Krigsreg. 27.
okt. 1800.

fick på samma gång namnet »Kongl. Maj:ts Lifhusarregemente». Mot slutet af år 1794 förstärktes regementet ytterligare. Tvänne sqvadroner, hvardera om 50 man, skildes nämligen då från Mörnerska husarregementet och förenades med Lifhusarerna, som sålunda kommo att uppgå till 400 nummer, fördelade på 8 sqvadroner. Men redan år 1797 återgingo de två sqvadronerna till sitt förra truppförband. Följande år ändrades regementets namn till »Kongl. Maj:ts lätta Dragoncorps». År 1801 gjordes tvänne af dess sqvadroner till hästjägare, men likställes redan år 1806 med de öfriga sqvadronerna. Samma år erhöi regementet benämningen *Kongl. Maj:ts Lifgarde till häst*. Sqvadronerna skulle hvardera uppbringas till 75 nummer, af hvilka likväl fem tills vidare skulle hållas vakanta för kronans räkning. Lifgardet till häst bestod sålunda från år 1806, oafsedt nämnda vakanser, af 420 nummer, fördelade på 6 sqvadroner.

Rådapr. 11.
aug. 1794.
Rådapr. 20.
mars o. 23.
sept. 1797.
Rådapr. 29.
nov. 1801 o.
30. okt. 1806.

Krigsreg. 1.
o. 28. aug.
1806.

Krigsreg. 9.
april 1806.

Husarregementet minskades, såsom nyss är nämndt, år 1794 med två sqvadroner, men återfick dessa redan år 1797. Sqvadronernas styrka ökades år 1806 från 50 till 75 nummer eller hela regementets från 400 till 600. Regementet var förlagd i Ystad och benämndes allt ifrån år 1801 efter sin chef: *Mörnerska husarregementet*.

Allt *artilleri*, såväl i det egentliga Sverige som i Finland, tillhörde vid slutet af Gustaf III:s regering det s. k. *Artilleriregementet*, indeladt i fyra brigader. Tre af dem voro förlagda i det egentliga Sverige och i Pommern, nämligen: *Lifbrigaden* i Stockholm, på Vaxholm och i Frösö skans i Jemtland; *Göteborgs-brigaden* i Göteborg, Karlstad och Eda skans i Vermland samt *Skånska brigaden* i Kristianstad, Malmö, Landskrona, Jönköping, Kalmar och Stralsund. Den fjerde eller *Finska brigaden* var garnisonerad i Helsingfors,

Qvartalsförslagen 1792.

Lovisa, Tavastehus och Varkaus. Ehuru förläggningen i de särskilda garnisonsorterna delvis förändrades, bibehölls denna indelning till slutet af år 1792, då en ridande artilleri-division¹ om 40 man uppsattes af artilleriet i Stralsund. Denna omorganiserades snart derefter på en »brigad» om 80 man och redovisades såväl som den »Stralsundska bataljonen» — 240 man — såsom särskild enhet under artilleriregementet.

Rådopr. 27.
juli 1792, 28.
april o. 9. okt.
1793.

Qvartalsförslagen.

År 1794 delades detta stora regemente i fyra mindre, hufvudsakligen motsvarande de forna brigaderna, nämligen Svea, Göta, Vendes och Finska artilleriregementena.

Rådopr. 19.
maj 1794.

Svea artilleriregemente kom att bestå af den förra Lifbrigaden. Af dennas 13 kompanier, hvartera om 80 man¹, voro 12 förlagda i Stockholm och 1 på Vaxholm, hvarjemte en styrka af 8 man låg i Frösö skans. Af Stockholmskompanierna detascherades år 1803 trenne till Finland, der de förlades på Sveaborgs fästning. Två af dem återkommo dock år 1805 till hufvudstaden, hvaremot det tredje vid utbrottet af 1808 års krig fortfarande var förlagdt på Sveaborg.

Krigereg. 15.
juni 1803.

Göta artilleriregemente bildades af Göteborgs-brigaden och Jönköpings-kompaniet af skånska brigaden samt bestod under tiden närmast efter delningen af 648 man. Dessa voro så fördelade, att 6 kompanier lågo i Göteborg, 1 i Karlstad, 1 i Jönköping och en styrka af 8 man i Eda skans. År 1795 flyttades Karlstads-kompaniet till Varberg. År 1801 förstärktes, såsom förut nämnts, Göta artilleriregemente ur Stedingkska regementet. Det erhöll derigenom en nummerstyrka af 1,288 man, fördelade på 16 kompanier samt kontigenten på Eda skans, hvilken dock påföljande år flyttades till Leckö slott.

Qvartalsförslagen.

¹ Kompaniet var sammansatt af styckemanskåp, sappörer, fyrverkare och minörer, på det hvarje kompani, »hvaräst det ock nu är eller framdeles kan blifva förlagt, må vara i Stånd att värkställa alt hvad i orten kan förefalla och af Artilleriet ärfordras».

Krigereg. 8.
dec. 1779.

Vendes artilleriregemente, den förra skånska brigaden, bestod, sedan det minskats med Jönköpings-kompaniet, af 720 man, fördelade på 8 kompanier och 1 ridande brigad. Af dessa lågo 2 i Kristianstad, 1 i Malmö, 1 i Landskrona, 1 i Kalmar samt 3 kompanier och den ridande brigaden i Stralsund. Före 1794 års slut förstärktes emellertid denne sist nämde med 1 kompani af Stralsundska bataljonen, organiserades på 2 batterier och tilldelades den s. k. Lif-fördelningen samt förlades i Stockholm. Redan följande år fick dock den nya brigadens 2. batteri, med kvarlemnande af hästarne, återvända till Stralsund, der nya hästar anskaffades för det samma. I början af 1797 indrogs hela ridande brigaden, och batteriet i Stockholm öfverfördes till Stralsund, der sålunda 4 kompanier vid denna tid voro förlagda. År 1802 uppsattes likväl i Pommern ånyo ett ridande batteri, hvilket efter hand försågs med 56 stamhästar. Ytterligare ett dylikt batteri uppsattes år 1806, och antalet stamhästar ökades under kriget till 174. Stralsundska bataljonen, som derefter bestod af 2 ridande batterier och 2 kompanier, erhöll år 1807 benämningen Lifbataljonen; den öfriga delen af regementet benämndes Öfverstelöjtnantens bataljon och bestod af 5 kompanier. När Pommern utrymdes, öfverfördes Lifbataljonen till Sverige och förlades i och omkring Kristianstad. Dervid fördelades bataljonens manskap på de båda ridande kompanierna (batterierna), och de tvänne fotkompanierna sattes, hvad spel och manskap beträffar, på vakans för kronans räkning. Regementet kom sålunda att räkna endast 7 effektiva kompanier med 560 nummer.

Rådspir. 30.
juni 1794.

Rådspir. 20.
mars 1797.

Rådspir. 8.
juni 1802.

Krigsreg. 27.
sept. 1807.

Vendes art.-
reg:te. 4. quart.
förel. 1807.

Ingenjörtrupper i egentlig mening funnos på denna tid icke vid armén. En *fortifikations-pioniercorps* hade likväl bildats år 1778 i Stralsund. Den skulle bestå af 200 man

under befäl af fortifikationsofficerare. Afsedd för den pågående fästningsbyggnaden vid Stralsund, aflönades den från fonden för den samma. År 1793 minskades corpsen till 100 man, af hvilka hälften skulle vara permitterad under vintern. Under pommerska kriget användes pioniererna hufvudsakligen till trosskuskar vid de beridna vapnen. Sedan corpsen — 60 man stark — på hösten 1807 kommit öfver till Sverige, befaldes emellertid, att den skulle upplösas och manskapet tilldelas de »tyska regementena» samt *Pioniercorpsen vid Höganäs*. Denna corps hade blifvit uppsatt i början af 1807. Höganäs grufbolag hade nämligen, i anseende till svårigheten att vid Gustaf Adolfs grufva erhålla tillräckligt antal arbetare, anhållit att få uppsätta en »militäriskt organiserad arbetscorps af 200 man med nödigt befäl.» Corpsen blef uppsatt på försök under 4 år. Under fredstid skulle den så godt som uteslutande användas till grufarbete och då underhållas och beklädas af bolaget, hvaremot krigskollegium försåg den med gevär och remtyg. Manskapet skulle hafva särskild uniform och anses såsom krigsmän samt svära tro- och huldhetseden. Öfningarne i fredstid skulle inskränkas till tvänne timmar hvarje söndagsmorgon. I krigstid och då Skåne anfölls, borde corpsen uteslutande användas till försvaret samt underhållas af kronan. Den stod vid 1808 års ingång under befäl af en kapten ur Konungens eget värfvade regemente¹.

Krigsreg. 22.
jan. 1778.Rådspr. 10.
o. 31. maj
1793.Rulla 9. nov.
1807.Krigsreg. 6.
nov. 1807.Krigsreg. 10.
april 1807.Krigsreg. 19.
mars 1808.

Efter ofvan omnämnda förändringar bestod den i det egentliga Sverige (och Pommern) förlagda delen af värfvade armén vid 1808 års ingång af följande regementen och corpser:

¹ Förslag öfver corpsens styrka har ej kunnat igenfinnas.

	Kompanier.	Nummerstyrka enligt plan.	Summa.
<i>Infanteri:</i>			
Lifgardet till fot.....	10	534	
Svenska gardet.....	10	533	
Finska gardet.....	6	533	
Konungens eget värfvade regemente	10	800	
Drottningens lifregemente	12	600	
Engelbrechtska regementet	12	600	
Vermlands fältjägarbataljon	3	300	
Régiment du Roi.....	1	105	4,005
<i>Kavaleri:</i>			
Lifgardet till häst.....	6	420	
Mörnerska husarregementet	8	600	1,020
<i>Artilleri:</i>			
Svea artilleriregemente.....	13	1,048	
Göta >	16	1,288	
Vendes >	7	560	2,896
<i>Ingeniörtrupper:</i>			
Pioniercorpsen vid Höganäs		200	200
Summa	114		8,121

Häri äro vakanserna för kronans räkning likväl icke inräknade.

Styrkan af de värfvade trupperna i Sverige, som vid Gustaf III:s död utgjorde 10,876 man, hade sålunda minskats ganska betydligt, dock endast hvad infanteriet beträffar. Det värfvade kavaleriet samt artilleriet hade deremot ej obetydligt ökats.

Denna minskning af de värfvade trupperna i det egentliga Sverige motsvarades emellertid af en ökning af dem, som voro förlagda i Finland.

Dessa senare utgjordes år 1792 af:

	Kompanier.	Nummerstyrka enligt plan.	Summa.
<i>Infanteri:</i>			
Enkedrottningens lifregementes 1. och 2. batalj.	8	800	
Stackelbergiska regementet.....	8	800	
Savolaks jägareregemente.....	6	798	
Karelska jägarecorpsen.....	2	200	2,598
<i>Artilleri:</i>			
Artilleriregementets Finska brigad.....	10	800	800
<i>Ingenjörtrupper:</i>			
Pioniercorpsen.....		300	300
Summa	34		3,698

Af *Enkedrottningens lifregemente* hade, såsom i det föregående är omtaladt, 3. bataljonen efter 1788—90 års krig blifvit öfverförd till Sverige och år 1793 skild från regementet för att läggas under Lifregementsbrigaden. Regementet kom derigenom att räkna 800 man. Samtidigt med den betydliga reduktionen af det öfriga värfvade infanteriet indrogos 20 nummer på hvarje kompani af regementet, hvars styrka derigenom minskades till 640 man, liksom förut fördelade på 8 kompanier. Det var garnisoneradt i Helsingfors och å Sveaborg.

Krigsreg. 11.
okt. 1806

Stackelbergiska regementet undergick år 1806 samma minskning som *Enkedrottningens lifregemente* och kom sålunda att liksom detta bestå af 640 man på 8 kompanier. Lifbataljonen var förlagd i Lovisa och på Svartholmen, Öfverstelöjtnantens bataljon i Helsingfors. Sedan 1799 kallades det efter sin nye chef: *Jägerhornska regementet*.

Savolaks jägareregemente, eller såsom det ock benämndes, *Savolaks fotjägareregemente*, hörde till det icke garnisone-

rade värfvade infanteriet. År 1804 ökades det med fyra kompanier af lika styrka med de gamla, hvarigenom det kom att räkna 1,330 nummer på 10 kompanier. År 1805 afskildes ett af kompanierna för att bilda ett särskildt artillerikompani, tillhörande Savolaksbrigaden. Regementets återstående styrka ökades till 1,200 man, som fördelades på följande 8 kompanier: Kerimäki, Sulkava, Kristina, Rantasalmi, Maaninka, Mäntyharju, Hirvensalmi och Leppävirta.

Krigsreg. 11.
okt. 1806.

Rådspr. 15.
juni 1791.

Krigsreg. 20.
juli 1807.

Krigsreg. 8.
april 1793.

Krigsreg. 13.
juni 1806 o.
20. juli 1807.

Karelska jägarecorpsen uppsattes år 1791 till 200 man med hjälp af den förut omnämnda jägareskatten, hvilken Karelen allmoge allt sedan 1776 erlagt mot frihet från rotering. Corpsen ökades år 1793 till 400 man och formerades på 4 kompanier. Då jägareskatten år 1806 fördubblades, tillkommo ytterligare 200 man, som fördelades på de 4 redan befintliga kompanierna. Denna nyuppsättning var verkställd år 1807. Jägarecorpsen var liksom Savolaks jägare icke garnisonerad. Enligt kongl. brefvet den 20. juli 1807 var allmogen i Karelen skyldig att under krig hålla sin jägarecorps fulltalig på så sätt, att vid krigsutbrott konungens befallningshafvande »med anledning af hvarje Sockens deltagande i Jägare-skatten bestämde dess skyldighet att delta i rekryteringen för afgangen, och då antalet af manskap för hvar socken således vore gifvet, skulle det ankomma på Socknens samfälta besörjande att betinga och anskaffa det nödiga manskapet, så att det vid uppbrottsordres vore ovilkorligen i beredskap». Namnen å corpsens kompanier voro: Tohmajärvi, Pielis, Pelgjärvi och Libelits.

Krigsreg. 20.
juli 1807.

År 1804 uppsattes enligt samma grunder, som gälde för Savolaks jägare, ett regemente om 2,000 man, hvilket efter sin chef erhöll benämningen *Adlercreutzska regementet*. Det indelades på 13 kompanier, af hvilka det första, Premiermajorens eller Elimä kompani, räknade 200 och de

Krigsreg. 20.
febr. 1805.

öfriga 150 nummer. Såsom förut är omtaladt skildes emellertid redan följande år Elimä kompani från regementet och förenades med Nylands jägare. Regementet bestod derefter af 1,800 man, fördelade på följande 12 kompanier: Nummis, Hauho, Tavastehus, Gustaf Adolphs, Luopiois, Borgå, Asikkala, Hattula, Hollola, Laukas, Lojo och Heinola. Truppen var, såsom dessa namn angifva, förlagd öfver hela Nylands och Tavastehus län samt i vestra delen af Kymmene-gårds län.

Krigsreg. 2.
maj 1805.

Såsom nämndt är, bildades år 1794 af det stora artilleriregementets finska brigad det *Finska artilleriregementet*, som vid 1808 års ingång var förlagdt sålunda:

I Helsingfors:	de 7 första kompanierna ¹
» Ekenäs:	8. kompaniet
» Tavastehus:	9. och 10. kompanierna
» Tölö (nära Helsingfors):	7 man af ett Helsingfors-kompani
på Svartholmen:	12 » » »
i Varkaus:	17 » » »
på Hangö udd:	19 » Ekenäs- »

Det är förut omnämndt, att år 1805 ett särskildt artillerikompani bildades för Savolaks-brigaden. Kompaniet, som räknade 133 nummer, skulle egentligen lyda omedelbart under brigadchefen, men Kongl. Maj:t bestämde, att så länge öfverste Sandels var chef för Savolaks jägareregemente, skulle *Savolaksbrigadens artillerikompani* i administrativt afseende lyda under detta regemente.

Ingenjörtrupper funnos icke i Finland. Försök att organisera dylika hade likväl gjorts. De från de indelta finska regementena ständigt utgående arbetskommenderingarne, hvilka

¹ På Sveaborg fanns ett kompani af Svea artilleriregemente (se sid. 155).

afsågo dels fästningsbyggnader, dels strömrrensningar och torr-läggningsarbeten, voro nämligen för dem ganska betungande. Soldaterna vid Åbo läns, Björneborgs, Nylands och Tavastehus regementen ingingo därför en öfverenskommelse med Kongl. Maj:t och kronan, hvarigenom de, mot att afstå 2 Rdr b:co af sitt hemkall, befriades från dylika kommenderingar. För de sålunda erhållna medlen uppsattes, genom passevolanskontrakt med tvänne enskilda personer, en »pioniercorps» af 300 man. Denna skulle förrätta »fästnings- och andra kronoarbeten» och under 5 månader af året stå till K. Maj:ts och kronans tjenst. Då emellertid corpsen ej kunde uppbringas till bestämd styrka, uppsades kontraktet med passevolantörerna, och general-en-chef i Finland erhöill order att på mera militära grunder uppsätta en ny pioniercorps, »hvilken till inga andra behof finge nyttjas än till fästningsbyggnader i krigstid, till retranchementers och fältverks uppkastande samt vägars och broars iståndsättande, der armén kommer att framtåga.» Denna corps, med hvilken pioniercorpsen förenades, erhöill benämningen *Valldrängs-corpsen*. Den skulle bestå af 4 på militäriskt sätt organiserade kompanier om 100 man hvardera under befäl af officerare och underofficerare af fortifikationen. Manskabet skulle i fred ej vara beväpnadt, men i krig jemte verktyg erhålla gevär och huggare. Corpsen befanns emellertid snart otjenlig för sitt ändamål, hvarför den upplöstes år 1797. De indelte soldaterna återfingo då sitt fulla hemkall, men måste ånyo bestrida erforderliga arbetskommenderingar. Då dessa likväl blefvo allt mer betungande och återkommo nästan hvart annat år, uppgjordes år 1806 ett nytt förslag till pioniertruppers uppsättande, äfven detta stödt på de afgifter man kunde påräkna från manskabet vid de förut nämnda fyra infanteriregementena. För att befrias från arbetskommenderingar skulle hvarje man årligen afstå 3 Rdr

Rådopr. 10.
aug. 1791.
Gen.-en-chefs
skr. 14. maj
1793.
Rådopr. 27.
maj 1793.

Rådopr. 15.
sept. 1794.
Rådopr. 18.
dec. 1797.

16 sk b:co af sitt hemkall. Då nummerstyrkan vid i fråga varande regementen efter verkställd nyrotering skulle uppgå till 4,400, kunde man således påräkna en årlig behållning af 14,666 Rdr 32 sk b:co. För denna summa borde värfvas en pioniercorps af 960 man, eller 30 man för hvart och ett af de fyra regementenas kompanier. Manskaper skulle erhålla 3 Rdr b:co i årslön samt beklädnad och underhåll och vara skyldigt att arbeta under 5 månader om året. Corpsen skulle liksom den förra beklädas på passevolans, men då härtill ej kunde bestås mera än 2 Rdr b:co för hvarje karl om året, och inga kompanichefer funnos villiga att avsluta passevolanskontrakt på dylika villkor, hade man vid krigets utbrott ännu icke lyckats få corpsen uppsatt.

Sedan nu skildrade förändringar blifvit vidtagna, bestodo de värfvade finske trupperna vid 1808 års ingång af följande regementen och corpser:

	Antal kompanier.	Nummerstyrka enl. plan.	Summa.
<i>Infanteri:</i>			
Enkedrottningens lifregemente	8	640	
Jägerhornska regementet	8	640	
Savolaks jägareregementet	8	1,200	
Karelska jägarecorpsen	4	600	
Adlercrentzska regementet	12	1,800	
Nylands jägarebataljon (värfvade delen)	2	200	5,080
<i>Artilleri:</i>			
Finska artilleriregementet	10	800	
Savolaks-brigadens artillerikompani	1	133	933
Summa	53		6,013

Då den värfvade delen af finska armén vid Gustaf IV Adolfs tronbestigning uppgick till 3,398 man — den icke fullt

militära pioniercorpsen oräknad — hade den sålunda under hans regering ökat med 2,615 man. Om derjemte nyroteringen hunnit fullständigt genomföras, skulle hela den finske armén förstärkts med ej mindre än 4,693 ordinarie soldatnummer, d. v. s. med omkring 38 %.

Sammanfattas de anförda uppgifterna rörande styrkan af de värfvade trupperna i det egentliga Sverige och i Finland vid 1808 års ingång, finner man, att denna utgjorde:

	Nummerstyrka enligt plan.		
	Garnisonerade.	Ej garnisonerade.	Summa.
I det egentliga Sverige	7,821	300	8.121
I Finland	2,280	3,733	6,013
Summa	10,101	4,033	14,134

Ett gemensamt öfverslag af hela vår indelta och värfvade armé vid sagde tid visar följande slutsummor:

	Ordinarie manskap.			Reservmanskap.			Summa.
	Uppsatt i fred.		Att uppsättas vid krigstillfälle.	Uppsatt i fred.		Att uppsättas vid krigstillfälle.	
	Öfvade.	Öfvade.		Öfvade.	Öfvade.		
I det egentliga Sverige..	33,108	—	1,795	—	1,000	12,182	47,085
I Finland	14,778	3,753	1,184	3,233	—	3,817	19,765
Summa	47,886	753	979	3,233	1,000	12,999	66,860

¹ Smålands dragoner 400; Adelsfanan 395.

² Skånska kavaleriregementena, hvaradera 500.

³ Vasa läns nya rotering.

⁴ Vid Kajana bataljon.

⁵ 476 vakanser vid vargeringen för trosskuskar, hvilka vakanser i krig skulle fyllas, samt 341 man enrullering vid Kajana bataljon.

Den i fredstid uppsatta nummerstyrkan — 52,872 man ordinarie soldater och vargering — var på följande sätt fördelad på de olika vapenslagen:

	Ordinarie manskap.	Reserv- manskap. ¹	Summa.
<i>I Sverige:</i>			
Infanteri.....	24,287	1,000	25,287
Kavaleri.....	5,725	—	5,725
Artilleri.....	2,896	—	2,896
Ingenjörtrupper.....	200	—	200
<i>I Finland:</i>			
Infanteri.....	13,848	3,233	17,081
Kavaleri.....	750	—	750
Artilleri.....	933	—	933
Summa	48,639	4,233	52,872

Utom desse trupper funnos tvänne militäriskt organiserade corps, bestående uteslutande af officerare med vederlikar, nämligen:

Konungens lifdrabantcorps, hvilken enligt reglementet den 6. mars 1797 bestod af öfverbefäl, underbefäl, lifdrabanter och civile tjänstemän. Öfverbefålet utgjordes af 4 kaptenlöjtnanter med generalmajors eller öfverstes rang, 1 adjutant och en fanjunkare, båda med öfverstelöjtnants rang. Underbefålet bestod af 4 korpraler och 1 stallmästare, båda med majors rang, samt 4 vicekorpraler med ryttmästares rang. Drabanterne voro 50, alla beridne. De 25 äldste hade löjtnants och de öfrige kornetts grad, så framt de icke eljest egde högre fullmakter. Derjemte funnos 18 oberidne »surnumerärer på stat», af hvilka 6 alltid voro i tjänstgöring. Lifdrabantcorpsen skulle bestrida vakthållningen närmast konungens person såväl i fred som krig, i hvilket

¹ Vargeringen, hvilken uppföres på infanteriet.

Krigsreg. 25.
maj 1805.

senare fall den formerades på en sqvadron. År 1805 företogs med corpsen den förändringen, att de 4 vicekorpralerna utbyttes mot 2 korpraler, och surnumerärernes antal minskades till 6.

Utom denna lifdrabantcorps fanns sedan år 1790 äfven *Hertigens af Södermanland lifdrabantcorps*, organiserad efter samma grunder, men blott hälften så stark.

Rörande arméns *verkliga styrka* och tillstånd vid 1808 års ingång hänvisas, hvad beträffar personalens antal och fördelning m. m., till Bil. 9 och 10 samt till tabellen å nästa sida.

Den verkliga befintliga styrkan af stridande, alla grader inräknade, hvilka erhållit någon krigsbildning, utgjorde sålunda 52,937. Af dem voro dock följande sjuke inom landet ¹:

Officerare	96
Underofficerare	72
Spel	20
Ordinarie manskap	1,555
Menige af vargeringen	68

Summa sjuke 1,811 personer.

Den tjenstdugliga styrkan utgjorde följaktligen 51,126 stridande af alla grader.

Antalet fångne eller sjuke utom riket var följande:

Officerare	70
Underofficerare	80
Spel	26
Manskap	2,094

Summa 2,270 personer.

Vakanser att ersätta upptagas i förslagen till följande antal:

¹ Dessa liksom följande siffror äro hemtade från 4. kvartalets förslag år 1807.

	P e r s o n a l.										H ä s t a r.		
	Ö f v a d.						O ö f v a d.				Rid-	Drag-	Summa hästar.
	S t r i d a n d e.			S u m m a.			Ordinarie manskap.	Vargeringsmanskap.	Summa.				
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Ordinarie.	Vargering.	Summa.	Icke stridande.	Summa.					
Å trupp placerade	1,368	1,478	913	29,088	—	32,797	970	33,767	789	34,556	5,216	5,736	
I Sverige.....	646	655	355	14,884	3,133	19,673	783	20,456	753	21,209	734	1,293	
I Finland.....	410	52	5	—	—	467	13	480	—	480	—	—	
Ej å trupp placerade.....													
	Summa	2,424	2,185	1,273	43,922	3,133	52,937	1,766	54,703	753	56,245	5,950	1,079
													7,029

Anm.: Jmfr Bil. 9 och 10.

för officerare	60
› underofficerare	65
› spel	42
› ordinarie manskap	1,531
› vargeringen	311

Summa 2,009 vakanser.

Häri är dock icke den nästan helt och hållet vakanta svenska vargeringen inräknad.

Härens förstärkning vid krigsutbrott.

Det är redan nämndt, att *borgarne* i hufvudstaden i vissa fall voro krigstjenstskyldige. I och för vaktgöringen inom Stockholm under krigstid skulle de uppsätta tvänne corpser, nämligen *Stockholms stads borgerskaps kavaleri- och infanteri-corpser*. Grunden för deras uppsättning var följande. Hvar och en, som antogs till borgare i Stockholm, var skyldig att efter eget val inträda i någon af dem och att deri kvarstå intill fyllda 55 år. Endast bestyrkt sjuklighet eller ekonomiskt obestånd gälde såsom giltig orsak för befrielse härifrån. Borgarne skulle sjelfve förse sig med nödig utrustning. Kavalericorpsen bestod af 4 sqvadroner, infantericorpsen af 5 bataljoner, af hvilka fyra voro formerade på 4 och den återstående på 3 kompanier. Begge corpserna stodo under befäl af stadens borgmästare såsom »brigadchef». Kavalericorpsen samt infanteribataljonerna stodo hvardera under befäl antingen af en »stadsmajor» eller af en kapten. Infanteribataljonernas namn voro: Stads-, Norra första, Norra andra, Södra första och Södra andra bataljonerna. Kavalericorpsen samt de trenne första infanteribataljonerna bestodo uteslutande af stadens borgare. Vid de södra bataljonerna

beklädde desse blott befälsposterna, hvaremot nummerstyrkan utgjordes af »stadens drängar». Sqvadronernas och kompaniernas styrka och sammansättning vexlade ganska betydligt. Båda corpserna räknade tillsammans 1,916 man och 277 hästar (Bil. 9). På de sista 16 åren hade de icke haft några egentliga militärofvingar, men under det näst föregående kriget mot Ryssland hade de varit uppbådade.

Skogs- och jägeristatens personal synes äfven sedan äldre tider vid krigstillfällen varit vapenskyldig inom landets gränser. Den var till ersättning härför befriad från utskrifning. Under Carl XII:s och Gustaf III:s tid hade dess vapentjänst i ganska omfattande grad tagits i anspråk. Särskilda militäriskt organiserade corpser af skogvaktare och djurskyttar hade då upprättats. Till beställningarne inom denna stat befordrades nästan uteslutande militärer¹.

Instr. för riksjägmäst. 31. maj 1638.
K. br. 26. jan. 1682.

Krigsreg. 10. mars 1790.

Utskrifning af manskap till härens förstärkning kunde ännu ega rum i sådana landsdelar, hvilka ej ingått uti det vissa och ständiga knektehållet. De hade visserligen erhållit frihet från utskrifning mot erläggande af en viss ersättning i penningar; men kronan kunde afsäga sig den senare och i stället fordra den förra. Så var till en början förhållandet uti de från Danmark eröfrade provinserna Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län samt Herjeådalen. Halland, Blekinge och Bohus län hade dock ganska snart blifvit roterade för flottans räkning, och skatt för frihet från utskrifning erlades der endast af en del ståndspersoner. Deremot erlade Skåne och Herjeådalen, som icke blifvit roterade, en viss skatt för att vara fria från utskrifningar. Denna

Frosterus. Krigslagf. sid. 488.

Frosterus. Krigslagf. sid. 486.

Jemtl. reg. tes räkensk. 1807.

¹ I Södermanland förstärktes jägeristaten år 1793 till 50 man under befäl af en öfverjägmästare. De skulle bilda en särskild trupp, af hvilken hälften skulle vara beriden, och hade skyldighet att i krig göra tjänst i synnerhet såsom kunskapare. De öfvades årligen 8 dagar i »målskjutning och andra jägare-exerciser.» År 1801 medgaf emellertid Kongl. Maj:t, att öfvingarne tills vidare finge inställas.

Rådspr. 16. dec. 1793, 29. juli 1799 o. 6. juli 1801.

Frosterus. skatt benämndes i den förra provinsen »utskrifningspenningar» och i den senare »knekte- eller rotepenningar». Det var sålunda hufvudsakligen i dessa provinser, som kronan kunde anskaffa krigsfolk till den stående härens förstärkning, efter samma grunder, som före indelningsverkets fastställande användes i större delen af riket.

Frosterus.
Krigslagf. sid.
477.

Frosterus.
Krigslagf. sid.
448.

Der skyldigheten att genom utskrifning lemna kontingenter till hären utbytts mot roteringen eller det vissa och ständiga knektehållet, kunde kronan icke lagligen fordra utskrifning, så länge de indelta regementena höllos fulltaliga till den bestämda styrkan. »Så länge å allmogens sida», hette det nämligen i knektekontrakten, »ingen brist uti fulla knektehållet förspörjes», skulle den, med dess »barn och folk, hvilka till gårdarnes cultur och bruk, samt till ersättande af manskapets afgang nödvändigt kunde behövas, vara »för utskrifningar och alla dervid hängande besvär, hvad namn de häldst hafva kunna, samt fördubblingar och våldsamma värfningar» befriade. Dock finge icke några »underslef, androm till förfång, härvid föröfvas med en hop onödigt folks understickande och antagande på gårdarna, det Landshöfdingarna böra hafva en noga uppsigt uppå.»

Kontr. med
Upland, Öster-
götland, Söder-
manl., Nerike,
Vestmanl. 5.
dec. 1682;
med Dalarne
12. jan. 1728
m. fl.

Dessa kontrakt voro till ordalydelsen i flere delar olika, men de hade dock samma syfte, nämligen utskrifningarnes fullständiga utbytande mot det ständiga knektehållet. Frihet från krigstjänst beviljades ej blott bonden sjelf, utan äfven det folk, som erfordrades för att ersätta afgangen inom det ordinarie regementet — d. v. s. vargeringskarlen, der sådan fanns — samt bondens barn och tjänstefolk, som voro nödiga till hemmansbruket. Detta antal var från början noga bestämdt genom andra förordningar. Rusthållarne åtnjöto samma frihet som rotehållarne. Stundom inbegrepos i privilegierna äfven »sockenembetsmännen», d. v. s. skräddare och skomakare.

Kontr. med
Elsborgs län
10. dec. 1685.

Alla som kunde innefattas under benämningarne löst folk, inhyseskarlar, olagliga försvarskarlar m. fl. stodo utom privilegierna. Så framt de ej togo tjenst å hemman med otillräckligt antal tjenstefolk, skaffade sig eget bruk eller öfvertogo ödeshemman, voro de hemfallna till krigstjenst, då så påfordrades. De utom privilegierna ståendes antal minskades likväl mer och mer. Allmogen erhöll nämligen under frihetstiden rätt att på sina hemman lagstädja allt flere och flere tjenare, och slutligen (den 4. april 1789) att »antaga och nyttja så många arbetare af egna barn och tjenstehjon, som han finner nödige.»

Det är emellertid väl att märka, att den i knektekontrakten omnämnda lösa och utom privilegierna stående befolkningen ursprungligen ej kunde omedelbart och emot fri vilja tagas i anspråk af kronan för komplettering af de icke indelta ständiga truppförbanden. Då nämligen roteringen tillkommit »i betraktande af de stora svårigheter, som kompletteringen af det afgångna manskapet igenom utskrifning» medfört, innebar den ett öfverlåtande till allmogen af de med denna komplettering förenade besvär. För att samma allmoge skulle kunna gå i land härmed, fann äfven »Kongl. Maj:t billigt att alla dugliga inhyseskarlar, lösdrifvare och utom privilegierna stående försvarskarlar måga tagas och komma rotarne till lisa och understöd, när någon afgang sker.» Detta tolkades sålunda, att den rotehållare, som skulle rekrytera och kände till dylik lösdrifvare, egde rätt att anlita landshöfdingembetet för hans insättande i nummer. För detta ändamål hade allmogen äfven, såsom redan är nämndt, erhållit Kongl. Maj:ts försäkran, »att alla värfningar, som ske med våld emot ens vilja och samtycke, skola vara kraftlöse och förbudne.» Värfning af folk, som i händelse af behof kunnat komma de indelta regementenas rotar till godo, finge alltså från kronans sida endast ske på frivillig-

Kontr. med
Viborgs o.
Kymmene-
gårds läu
1696.

Resol. å adelns
desiderier 27.
mars 1684.

Kontr. med
Skaraborgs län
16. mars 1685.

hetens väg. Det var dock tydligt, att detta allmogens privilegium skulle verka hindrande för de värfvade regementenas rekrytering. Man finner ock, att besvär häröfver anfördes från dessa regementens sida. På grund deraf bestämdes genom en kongl. resolution den 18. aug. 1731, »at den som möda och besvär för lösdrifvarens uppspanande haft, och den först angifvit, må vara till honom närmast.» Då någon vapenför karl af de i privilegierna icke inbegripne ej redan var tagen i anspråk för fyllandet af vakans vid indelt regemente, egde sålunda Kongl. Maj:t rätt att insätta honom vid ett värfvadt. Denna svaga återstod af utskrifningsrätten kan dock snarare betecknas såsom våldsamt värffning.

Af hvad ofvan anförts framgår, att utskrifning i egentlig mening endast i högst ringa mån kunde användas till att förstärka den stående hären. Vid trängande fara kunde dock, såsom redan är nämndt, *alla vapenföre män* i riket uppbådas till fosterlandets försvar. I de allmogens privilegier, hvilka bekräftats genom förenings- och säkerhetsakten, heter det nämligen, sedan förbudet mot våldsamt värffning omtalats: »Dock må icke någon i nödfall eller i krigstider undandraga sig rikets försvar, då det fordras och omtränger.» Då det tillkom konungen ensam att afgöra, när »nödfall» inträdde, kunde han sålunda redan före ett befaradt krig uppbåda ett landtvärn eller en landstorm och äfven låta denna vapenöfvas, dock under förutsättning att den ökade härsmaktens underhåll ej kräfde påläggandet af nya skatter. Enligt 1772 års regeringsform hade han nämligen icke rätt att »pålägga undersåtarne någre krigshielper, nya gärder, utskrifningar och andre afgifter utan riksens ständers vetskap, fria vilja och samtycke» utom i »then olyckliga händelse, at riket med härsmagt angripit blefve». Då kunde han taga »the mått och steg, som med rikets säkerhet och undersåtar-

nes fromma öfverensstämmande äro», men så snart kriget upphört, skulle riksdag utlysas och de nya gärderna genast upphöra.

1772 års reg.-
form § 45.

Härens beväpning, beklädnad och utredning.

Att lemna en fullt trogen redogörelse för härens beväpning, beklädnad och utredning under den ifrågavarande tiden är ingalunda lätt. Förordningar i dessa angelägenheter aföste nämligen hvarandra snart sagdt utan afbrott. Då de icke alltid genast kunde vinna tillämpning, är det ofta omöjligt att afgöra, huru förhållandena vid en bestämd tidpunkt i verkligheten gestaltade sig. Dessa ständiga ändringar måste i mycket verkat ofördelaktigt på armén, ehuru väl flere af dem voro ganska välbetänkta och vitna om ett träget arbete inom de till krigskollegium hörande skilda förvaltningsgrenarne. Man sträfvade sålunda med allvar efter att få hären tidsenligt utrustad och att på bästa vis och med största sparsamhet använda de befintliga tillgångarne, äfven om man ej alltid lyckades häri.

Personlig beväpning. Hufvuddelen af *infanteriet* var beväpnadt med infanterigevär (musköt), d. v. s. slätborrade flintlåsgewär, försedda med bajonett. Jägarne voro beväpnade med flintlåsstudsare med spiralformiga refflor, dels med, dels utan bajonett. Huggare begagnades sedan år 1806 endast af lif- och hustrupperna under fredstjenstgöring, samt af de jägare, som voro beväpnade med studsare utan bajonett. Officerare och underofficerare voro beväpnade med värja, utom vid jägaretrupperna der de hade sabel.

Krigsreg. 8.
mars o. 8. juli
1806 samt 16.
juni 1807.

Rådpr. 30.
aug. 1792.

Gevären voro af flere olika modeller; det ordinarie manuskapets i allmänhet af åren 1762, 1775, 1791 och 1799, de

för vargeringsmanskapet afsedda af åren 1716, 1725, 1731, 1738 och 1747. Denna olikformighet i beväpningen, som till och med förefanns inom ett och samma regemente, måste utan tvifvel hafva varit ofördelaktig. Dock voro olägen-

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 30.

Enander.
Handgevären
sid. XXXVIII.

heterna häraf mindre, än man vid första påseendet är böjd att antaga. Infanterigevärets kaliber hade nämligen i Sverige under mer än ett århundrade bibehållits oförändrad.

Den var noga bestämd och utgjorde 20,04 mm. (6^{'''},75) ¹.

Samma slags ammunition kunde sålunda användas till de olika gevärsmodellerna. Dessa skilja sig från hvarandra i allmänhet deruti, att de yngre äro mera omsorgsfullt gjorda, och i allmänhet nättare och lätthandterligare. 1716, 1725

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 31.

Katalog öfver
art. museum
sid. 226, n:r
104.

och 1731 års modeller förete ej några väsentliga olikheter.

Beslagen äro af jern, bajonetten är flat och dess arm af samma bredd som klingan; laddstocken är af trä. Med sist-

nämnda modell infördes studeln ² i låset. Gevären af år

1738 utmärka sig från de föregående derigenom, att alla

beslag äro af messing, att alla gevärskdelar i allmänhet äro

omsorgsfullare bearbetade samt att bajonetten är försedd

med en smalare fyrkantig arm; en del af dem erhöill jern-

laddstock. Från år 1740 började man äfven att å de äldre

gevären utbyta träladdstocken mot en af jern. Å 1747

års modell ökades pipans längd från 1,09 m. (36,67 d.t) till

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 32.

1,12 m. (37,84 d.t) ³, hvarjemte bajonetten gjordes trekantig.

1762 års gevär hafva bajonetten fästad till höger ⁴ om pipan,

bajonettarmen är rund och försedd med urhålkning; eldstål

och beslag äro afrundade i stället för kantiga, som dittills

afvändades i stället för kantiga, som dittills

¹ Denna kaliber bibehölls till år 1811, då karbinkalibern (18,55 mm. eller 6^{'''},25) infördes.

² Studeln är en liten skifva inuti låset, afsedd för dess jemnare gång.

³ Det för Jemtlands regemente detta år fastställda geväret hade en betydligt kortare pipa.

⁴ En del af 1747 års gevär hafva bajonetten till höger, en del till venster.

Katalog öfver
art. museum
sid. 227, n:r
120.

varit brukligt. 1775 års gevärsmo­dell har likaledes bajonet­ten till höger om pipan; de förut brukliga »laddstocksrörkorna» äro å den samma utbytta mot band, och på det öfversta af dessa, »näsbandet», sitter kornet; gevär­delarne äro i all­mänhet bättre bearbetade än å de äldre gevären. Med 1791 års gevär infördes den cylindriska laddstocken ¹. Dessa gevär hafva något kortare pipa, 1,08 m. (36,25 d.t), men längre stock och längre bajonettklinga än de föregående. Låset saknar studel ².

Spak. Hand­skjutvapn:s hist. sid. 33.

Katalog öfver art. museum sid. 229, n:r 157.

År 1791 faststäl­des derjemte förändringsmodeller å ge­vären af år 1716, 1725, 1738 och 1747; och år 1799 å gevären af år 1738 och 1791, den sist nämnda äfven kallad 1799 års modell. Förändringen var dock icke af någon särskild be­tydelse. År 1805 faststäl­des reparationsmodeller å äldre gevär af till och med 1762 års modeller, å hvilka piporna afså­gades till 1,08 m. (36,25 d.t) längd. Att de gamla fiint­läsgevären så länge kunde bibehållas i brukbart skick, visar deras stora hållbarhet.

Katalog öfver art. museum sid. 230, n:r 160—166.

Enander. Handgevären sid. 55.

Sigtet på infanterigeväret utgjordes vanligen af en ur­filning uti svansskrufvens högsta rundning ³. Kornet var fastlödt antingen å pipan, såsom på gevären före år 1775 samt å 1805 års förändringsmodell, eller ock å näsbandet, såsom å 1775, 1791 och 1799 års gevär. Bajonetten fasthölls på de flesta modeller genom en skruf, som gick genom bajonethylsan och ansattes mot den å pipan fastlödda bajonettklacken. Geväret med bajonett vägde i allmänhet

Enander. Handgevären sid. 55.

¹ Denna afskaffades å 1815 års gevär, som erhö­llo koniska ladd­stockar.

² Å det för kadettcorpsen samma år fastställda geväret har pipan pistolkaliber (16,08 mm. eller 5,4").

³ Detta var ett s. k. gropsigte. Utländska gevär från denna tid sakna i allmänhet sigte; riktningen skedde då öfver bottenstyckets hög­sta punkt.

Katalog öfver art. museum sid. 230, n:r 167.

Enander. Handgevären sid. 18.

mellan 5 och 5,3 kg. (12—13 $\mathcal{E}$), deraf bajonetten omkring 400 gr. (nära 1 $\mathcal{E}$)¹.

Studsaren utgjorde, såsom nämnt är, företrädesvis jägarnes vapen. Låset var likt infanterigevärets, men kalibern, som vexlade med olika modeller, var ursprungligen mindre, pipan ett godt stycke kortare och hela vapnet lättare. Bajonett saknas å en del modeller, å andra är huggaren lämpad dertill. Med det refflade loppet afsåg man att gifva studsarens »trångkula» en stadigare gång, samt dermed äfven längre skottvidd och större träffsäkerhet, än infanterigevärets »passkula» kunde erhålla. Om reffloras verkliga betydelse, liksom om ballistiken i allmänhet, hade man dock ännu ganska obestämda begrepp. Vid svenska armén infördes studsaren första gången under pommerska kriget (1756—1762) såsom beväpning för de då uppsatte jägarne till häst och fot samt för husarskyttarne. Denne studsare hade 8 runda refflor och en kaliber af 15,5 mm. (5,"2). En del af desse studsare hade bajonett, en del saknade dylik. Den Sprengtportenska studsaren, tillverkad omkring år 1776, och studsaren af 1788 års modell, båda afsedde för Savolaks jägare, hade en kaliber af 19 mm. (6,"4) och 8 refflor samt saknade bajonett. Dessa båda modeller skilja sig från hvarandra endast med afseende på reffloras form. Studsarne af 1793 års modell, konstruerade af öfversten Jägerhorn, likaledes för Savolaks jägare, hade pistolkaliber (16,03 mm. eller 5,"4) och samma antal refflor som de förra. De voro försedda med sabelbajonett. Helvigs studsare af år 1803 hade muskötkaliber samt 4 grunda refflor. Den är särskildt anmärkningsvärd

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid 32.

Katalog öfver
art. museum
sid. 230, n:r
168—171.

Enander.
Handgevären
sid. 97.

¹ 1815 års infanterigevär med karbinkaliber vägde utan bajonett 4,95 kg. (11 $\mathcal{E}$ 20 lod) och med bajonett 5,26 kg. (12 $\mathcal{E}$ 12 lod), jägaregeväret respektive 4,57 kg. (10 $\mathcal{E}$ 24 lod) och 5,15 kg. (12 $\mathcal{E}$ 4 lod). 1867 års gevär väger utan bajonett 4,25 kg., med bajonett 4,67 kg.

derför, att vid den samma för första gången användes jemte vanliga runda kulor, äfven aflånga ovala sådana, hvilka i bakre ändan voro försedda med en konisk urhålkning. Den profskjutning, som på våren 1804 företogs med denne studsare på isen vid Kaknäs, nära Stockholm, lemnade synnerligen goda resultat och ådagalade dess öfverlägsenhet i alla afseenden öfver de äldre studsaremodellerna. På det för då varande eldhandvapen stora afståndet af 297 m. (1,000 fot) visade han ganska god träffförmåga, och de aflånga kulorna hade en vida kraftigare verkan än de runda. Emellertid blefvo först nämnda kulor ändock icke antagna. Af denna modell förfärdigades under åren 1804—1806 minst 1,000 stycken. Den vägde, med laddstock af jern, icke mer än 4 kg. (9,5 α), då Sprengtportens studsare med träladdstock vägde 4,73 kg. (11,2 α). Den saknade från början bajonett.

Spak. Hand-
skjutvapens
hist., sid. 35,
36.

Helvig konstruerade äfven år 1805 ett reffladt gevär, afsedt för såväl infanteri som jägare. Det hade lika antal refflor och samma kaliber som studsaren samt var försedt med en lång stickbajonett. År 1807 fastställdes modell å detta gevär med brungjord pipa, och under året tillverkades vid Norrtelge fabriki 200 stycken. År 1808 vidtogos några mindre förändringar; pipa och bajonett skulle vara blanka. Sist nämnda år fastställdes äfven reparationsmodell å reffladt gevär med flintlås och bajonett för såväl infanteri som jägare; geväret var uppreffladt i likhet med 1807 års gevär. Någon större anskaffning af dessa refflade gevär af 1807 och 1808 årens modeller kom likväl aldrig att ega rum. Kriget afbröt här, liksom på så många andra områden, de påbörjade förbättringarne. Konungen afsände dock vid krigets början en artilleriofficer till England för att der beställa 12,000 dylika gevär. Till följd

Katalog öfver
art. museum
sid. 232, n:r
186—189.

af de stora kostnader och den långa tid, som tillverkningen skulle erfordra, måste man emellertid afstå från denna plan. I stället uppköptes i England ej mindre än 35,000 gamla gevär¹, hufvudsakligen för landtvärnets räkn-
 Spak. Skjut- handvapn:s hist., sid. 36, 37, 39. ning. Före maj månads utgång år 1808 voro de äfven öfverförda till Sverige.

Ammunitionen utgjordes af kula och krutladdning, förenade i en patron. Till infanterigevären begagnades s. k. passkula af sferisk form, med något mindre diameter än loppets, till studsaren s. k. trångkula, äfvenledes sferisk med en diameter lika eller något större än loppets. Kulan till infanterigeväret vägde nära 40 gr. (3 lod), till studsaren i allmänhet något mindre². Krutladdningens storlek var omkring $\frac{1}{3}$ af kulans vikt, sålunda för geväret omkring 13,3 gr. (1 lod). Kulan och krutet omslötos af en pappershylsa. Denna skulle enligt åren 1804 och 1805 utfärdade bestämmelser vara klistrad med lim, ombunden med tråd i båda ändar samt försedd med en strypning mellan kula och krutladdning³. Vid laddning af studsarne begagnades alltid en s. k. fetlapp, bestruken med talg eller annat osaltadt fett på den mot loppet vända sidan. Fetlappens ändamål var att fylla loppets refflor och derigenom borttaga spelrummet samt att i möjligaste mån hålla loppet fritt från krutsmuts. I början medfördes till studsarne krutpatroner, fetlappar och kulor hvar för sig, men efter år 1805 infördes s. k. fetlapps-
 Spak. Hand- skjutvapn:s hist., sid. 45. patroner, i hvilka krut, kula och fetlapp voro förenade.

Katalog öfver art. museum sid. 237, nr 237, 247, 248. ¹ 23,000 af dem voro engelska af 1762 års modell med en kaliber af 21 mm. (7 $\frac{1}{2}$ "), 12,000 voro i England ändrade preussiska gevär, med kalibern i det närmaste lika den svenska karbinkalibern.

Callerström. Unders. af sv. inf.-gev. ² För karbinkalibern var vigten 33 gr. (2 $\frac{1}{2}$ lod), för pistolkalibern 20 gr. (1 $\frac{1}{2}$ lod). Kulan till 1815 års gevär med karbinkaliber vägde 30,5 gr. (2,317 lod).

³ Se närmare Spak, Handskjutvapnens hist., sid. 50—51.

Antändningsmedlen voro den mellan hanens »läpp» och »mulen» fastskrufvade flintan, eldstålet och fångkrutet. Genom flintans slag mot eldstålet antändes fångkrutet, från hvilket elden genom fånghålet meddelade sig åt laddningen. Flintstenarne försletos ganska fort. Så beräknades inom svenska armén under kriget 7 flintor för 50 skott¹. Fångkrutet förvarades ursprungligen i särskilda kruthorn, hvilka buros i »bandtlertaskan» (patronköket). Men år 1805 befaldes, att kruthornen ej vidare skulle användas. Fångkrutet måste då i stället tagas från patronen. Denna bestämmelse, tydligen afsedd att förenkla utredningen, var dock i många afseenden ofördelaktig. Det blef nämligen nästan omöjligt att till alla skott få lika krutladdning, då en del af denna efter ögonmått skulle hållas i fångpannan; och om en patron klickade, hvilket med flintlåsgevären ofta inträffade, måste en ny patron uppoffras endast för att erhålla nytt fångkrut. Denna olägenhet kunde dock förekommas, om särskilda fångpatroner medfördes.

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 47.

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hits. sid. 53.

Patronerna förvarades i med segelgarn ombundna paket om 10 stycken i hvarje. Ammunitionsutrustningen var bestämd till 70 patroner för hvarje man. Af dessa skulle soldaten sjelf bära 30; 20 skulle föras å bataljonens ammunitionsfordon, men kunde vid detaschering eller under förposttjänst äfven utdelas åt manskapet; de återstående 20 funnos vid brigadens artilleripark.

Krigsreg. 8.
mars 1806.

Trossregl. 16.
mars 1807.

Tillverkningen af ammunitionen, kulornas gjutning häri inbegripen, ålåg ursprungligen infanteriet sjelft, som för detta ändamål medförde all erforderlig materiel, såsom kulformar, kulsaxar och stöpslefvar m. m. År 1806 bestämdes dock, att all ammunition skulle tillverkas af artilleriet med biträde af manskap från infanteriet. Rekryterna vid detta

¹ Under vanlig exercis, då skjutning icke förekom, användes i stället för stensflintan en träbit, skuren i flintform.

vapen skulle under de årliga mötena öfvas uti tillverkning af såväl lös som skarp ammunition.

Infanterigevärets någorlunda verksamma skottvidd torde kunna antagas till 120—180 m. (200—300 alnar), de bästa studsarnes, såsom Helvigs, ända till 300 m. (500 alnar).

Gevärens beskaffenhet lemnade vid flere regementen mycket öfrigt att önska. Särskildt voro de finska regementena styfmoderligt behandlade. Vid Nylands jägarebataljon t. ex. hade det värfvade manskapet infanterigevär och det indelta studsare, båda sorterna af två modeller. Gevären fingo vid 1806 års generalmönstring det vitsord, att de på grund af sin längd voro alldeles olämpliga till jägareexercis, och studsarne, att de voro felaktiga så väl till lås som pipornas uppborrning och ej mäktade »drifva skottet längre än högst 120 steg», hvadan de voro mindre användbara. Vid Savolaks jägareregemente funnos tre olika gevärsmodeller, dels nya studsare med sabelbajonett, dels gamla Sprengtportenska studsare utan bajonett och slutligen vanliga infanterigevär med trekantig bajonett. Man klagade öfver, att de Sprengtportenska studsarne »buro» åt annat håll än de i följd af refflingen skulle gå¹.

¹ I fråga om beskaffenheten för öfrigt af det finska infanteriets gevär må följande utdrag anföras ur finska general-en-chefs underdåniga memorial den 8. december 1807 angående förrättad inspektion af finska armén: »I öfrigt får jag Näden at hos Eders Kongl. Majest. i underdånighet omnämna, at de på Regementerne anbefalte Jägare borde förses med bättre ock skottställda Gevär, härvid undantagandes Studsare, ty de Modeller, som Finska Arméen nu äga äro högst obrukbara för denna slags trupp, ock jag vågar anmäla äfven svåra för Musquetterarne, i anseende till deras stora olägenhet, at de stöta grufveligen, då de äro laddade skarpt; det är intet ovanligt at den contusjon de förorsaka har gordt Soldaten, för flere dagar obrukbar i ledet, ock i stället för förtroende till sitt Gevär, inger honom en riktig frucktan som gör all hans skutning osäker och onyttig.»

Om de till Enkedrottnings och Jägerhornska regementena utdelade gevären säges, att de »äro vid båda Regementerne af Mindre pålitlig god-

Finska vargeringens gevär, hvilka utdelats 1778 och i allmänhet voro af 1716, 1725 och 1731 årens modeller, kunde naturligtvis ej heller vara i särdeles godt stånd. Af Bil. 11 framgår, att äfven vid de svenska truppafdelningarne ett stort antal gevär voro i mindre dugligt skick. Särskildt gälde detta de regementen, som deltagit i det senaste kriget i Pommern. Vid Skaraborgs regemente voro sålunda i slutet af år 1807 ej mindre än 602 gevär i behof af reparation, vid Lifgrenadierregementets rothållsfördelning 428, vid Nerike och Vermlands regemente 344 ¹, vid Konungens eget värfvade regemente 290, vid Helsinge regemente 232 o. s. v.

Vid gevärsförråden i Stockholm, Göteborg, Kristianstad, och Malmö samt vid fabriekerna i Norrtelge, Husqvarna och Söderhamn funnos vid slutet af år 1807 15,741 brukbara och 32,596 reparabla infanterigevär (Bil. 11). Vid samma tid funnos vid förråden i Helsingfors, Tavastehus och Varkaus 5,327 brukbara och 13,623 reparabla infanterigevär. Inberäknadt de till regementena utlemnade gevären funnos inom det egentliga Sverige 39,360 brukbara och 35,525 reparabla infanterigevär samt 683 brukbare och 564 reparable studsare. I Finland hade man i allt 19,980 brukbara och 15,685 reparabla infanterigevär samt 1,801 brukbare och 906 reparable studsare. Hela antalet brukbara gevär och studsare i Sverige och Finland uppgick sålunda till 61,824.

---

het, de elda mycket illa, men til Exercitie Gevär i fredlig tid äro de dock brukbara.» En med de samma företagen målskjutning synes dock enligt ofvan citerade memorial hafva lyckats »öfver förmodan i anseende til de öfverklagade Gevären; ty alla skott som ej träffade tafian höllo linien.» »Ett lod krut», tillägges det, »åstadkom mycken stöt af Geväret och mera kastning, men med $\frac{3}{4}$ lod tycktes Gevären hafva den säkraste portée utan olägenhet för Karlen.»

¹ Enligt chefens för Nerike och Vermlands regemente rapport till generalmajor Vegesack den 6. mars 1808 skulle 492 gevär såsom mer eller mindre odugliga utbytas mot andra från förrådet i Kristianstad.

Vestra armén
1. brig.
ordr. journ.

Då infanteriets nummerstyrka enligt plan utgjorde 42,368 man, fanns således en reserv af nära 20,000 gevär. Större delen af dessa behöfdes likväl för vargeringen, om denna skulle fullständigt uppsättas. Endast 6- till 7,000 gevär skulle derefter återstå i reserv. För att beväpna ett allmänt uppbåd måste sålunda de »reparabla» gevären användas, så vida man ej kunde anskaffa vapen från utrikes ort. Beklagligt och vittnande om föga omtanke var det därför, att under närmast föregående tid ett ej obetydligt antal vapen afytrats både till Ryssland och Preussen. Ensamt under år 1806 försålde sålunda ej mindre än 21,665 reparabla ge-
 vär af flere modeller och under följande år 17,683 huggare
 och sablar¹. Vid krigsutbrottet måste man därför, såsom redan är nämndt, anskaffa nya gevär från England.

Krigsreg. 30.
 dec. 1806, 8.
 febr., 17. o.
 21. april samt
 1. maj 1807.

Sedan såväl karbiner som dragongevär år 1806 afskaffats för allt kavaleri till fältbruk, skulle *ryttarens* beväpning utgöras af sabel eller pallasch samt tvänne pistoler med flintlås. Pallaschen, som skiljer sig från sabeln derigenom, att klingan är rak och längre, samt bygeln på fästet större (korgfäste), begagnades af Lifregementsbrigadens kyrassiercorps och Skånska karabinierregementet, sabeln af det öfriga rytteriet. Dessa vapen voro vid kavaleriet i Sverige af 1774, 1791, 1793, 1805 och 1807 årens modeller. Af pistolerna var den ena en refflad s. k. studsarepistol, den andra en slätborrad s. k. flankör- eller blänkarepistol. Modellerna till dem voro konstruerade af Helvig. Den förra fastställdes den 5. januari 1807. Den var försedd med 4 refflor och skottställd på ett afstånd af 178 m. (600 fot). Till den

Spak. Blanka
 vapen, sid. 39.

¹ De till Ryssland lemnade gevären betaltes aldrig. Rörande ge-
 värshandeln skriver general Armfelt den 8. mars 1808: »Allmogem (i
 Finland) har önskat beväpna sig, men ett oförlitligt Krigs-Collegium
 har haft den faderliga försorg att skaffa oss af med alla gevär och onödig
 ammunition.»

samma hörde en löskolf, som kunde fästas vid den vanliga kolfven. Vapnet ersatte derigenom fullständigt den slätborrade karbinen, men var betydligt lättare och bekvämare att medföra. Äfven blänkarepistolen var så konstruerad, att löskolfven kunde användas till den samma. Pistolerna skulle hafva gemensam laddstock. Äldre pistoler af 1716 och 1738 årens modeller blefvo vid samma tid ändrade, så att löskolf kunde å dem användas. Å en del af pistolerna af 1738 års modell bibehölls härvid endast den gamla pipan, hvaremot stock samt lås gjordes nya; å andra bibehölls äfven det gamla låset.

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 37.

Katalog öfver
art. museum,
sid. 277, n:r
596, 599, 600.

Pistolkalibern var den sedan slutet af 1600-talet i Sverige fastställda, eller 16,03 mm. (5,"4)¹. Kulan till studsarepistolen vägde omkring 20 gr. (1½ lod), krutladdningen 6,6 gr. (½ lod). Patronen till denna pistol var, liksom till studsaren, en s. k. fetlappspatron. Enligt år 1808 utfärdade bestämmelser skulle till de slätborrade pistolerna endast användas s. k. rännkulor, d. v. s. flere mindre kulor i samma skott. Ryttarens ammunitionsutrustning utgjordes af 24 patroner för hvarje pistol.

Spak. Hand-
skjutvapn:s
hist. sid. 52.

Ehuru karbiner och dragongevär, såsom nämndt är, blifvit aflagda för fältbruk, skulle de dock tills vidare bibehållas under fredstjenstgöring för att användas vid exercis till fot. De kunde äfven komma till användning i fält, för den händelse dragonerna måste göra tjänst såsom infanteri.

Krigsreg. 17.
febr. 1806.

Det i Sverige förlagda kavaleriet var någorlunda tillfredsställande försedt med den erforderliga beväpningen. Med kavaleriet i Finland var det deremot i detta afseende ganska klen bestådt. Vid Nylands dragoner funnos sålunda endast fyra par brukbara pistoler; vid Karelska dragon-

¹ Officerspistolen synes dock haft en mindre kaliber. Ett i artillermuseum befintligt dylikt vapen, tillverkad år 1738, och ännu användt i 1813 års fälttåg, har en kaliber af 15,5 mm. (5,"2).

Katalog öfver
art. museum,
sid. 276, n:r
586.

corpsen voro såväl pistoler som sablar kasserade, och i de finska vapenförråden fanns intet för att fylla denna brist (jmf. Bil. 11).

Artilleristens personliga beväpning utgjordes till år 1808 af infanterigevär eller s. k. artillerigevär¹ samt huggare. Vid det ridande artilleriet var manskapet beväpnadt med kavalerisabel i stället för huggare samt hade derjemte pistoler. Gevär funnos emellertid ej för hela manskapsstyrkan, utan blott till ett antal af omkring 50 stycken på hvarje kompani, och användes hufvudsakligen vid garnisons-tjenstgöring. Då det åkande artilleriet år 1808 infördes, bestämdes, att manskapet vid samtliga artilleriregementen skulle beväpnas med kavalerisabel, och att det samma äfven vid vakttjenstgöring skulle använda sabel, i den mån dylika hunno anskaffas.

Gen.-fälttyg-
m:s konc. 4
maj 1808.

För tillverkningen af handvapnen funnos gevärsfaktorier vid Husqvarna, Norrtelge och Söderhamn samt klingsmiden i Eskilstuna och å Vira bruk². Gevärsreparationsverkstäder funnos vid alla större gevärsförråd. Såsom exempel på till hvad omfång gevärstillverkningen bedrefs, kan anföras, att år 1807 voro 3,400 infanterigevär och 1,963 pistoler beställda eller inlemnade till ändring vid gevärsfaktorierna, hvarest dess utom tillverkades 200 jägaregevär enligt Helvigs modell (jmf. ofvan sid. 177). Vid gevärsförråden hade under året 6,600 infanterigevär, studsare och pistoler blifvit iståndsatta samt 950 infanterigevär förändrade till nyare modell. Ensamt vid artillerigården i Stockholm hade af nämnda vapen 2,716 infanterigevär, 200 studsare och 680 pistoler blifvit iståndsatta.

¹ D. v. s. förkortade infanterigevär.

² Beläget i Åkers skeppslag af Stockholms län.

*Artillerimaterielen*¹. Åt artillerivapnets utveckling hade man under de närmaste åren före krigets utbrott egnat särskild uppmärksamhet. Arbetet gick framför allt ut på att skaffa en tidsenlig och någorlunda likartad materiel. Vigten häraf hade sedan Cronstedts och Ehrensvärds tider blifvit väsentligen förbisedd, och en ordnad plan för kanontillverkningen hade saknats. De ständiga försöken med olika modeller hade endast ledt derhän, att det svenska artilleriet vid utbrottet af 1788-90 årens krig var sammansatt af kanoner, haubitser och mörsare, tillverkade efter flera olika system, med olika kalibrar. Denna artillerimaterielens beskaffenhet förorsakade under kriget oändliga svårigheter, och freden var ännu icke slutet, då Gustaf III såg sig nödsakad att företaga en rensning. I ett kongl. bref den 11. december 1789 förklarade han, »att större delen af de förändringar, som tid efter annan uti Wårt Artillerie gjorde blifvit, långt ifrån att medföra en nyttig verkan, snarare försämrat» det samma. Derför befalldes, »det alla skjut- och kast-machiner, som hädanefter så för Arméen som fästningarne gjudas, böra förfärdigas till alla delar lika med Cronstedtska Inventionen, utom hvad framledne Fältmarskalken Gref Ehrensvärds Ricochette Mörsare angår och den ändring, som med Krutkammarens Direktionslinie på Mörsare af honom blifvit antagen, hvilket såsom ganska nyttigt kommer att allt framgent bibehållas.» Förenklingen — hvilken dock till stor del stannade på papperet — bestod alltså uti en återgång till den ståndpunkt svenska artilleriet intagit på 1720-talet. Kanonerna borde sålunda vara 3-, 6-, 12-, 18- och 24- $\mathcal{L}$, af hvilka de båda senare räknades till »attaque- och

Krigsreg.
11. dec. 1789.

¹ Hvad här nedan anföres är hufvudsakligen utarbetadt med ledning af -h-n:s (d. v. kaptenen vid Svea artilleriregemente P. E. Helling) noggranna och belysande uppsatser i K. Kr. V. Ak:s Tidskr. 1848 och 1849: »Strödda anteckningar om svenska artilleriet».

1788 års
styckeregle-
mente.

fästningsartilleriet och de öfrige till fältartilleriet, dit äfven 8- och 16- α haubitser samt 16- α ricochettmörsare hörde. På fästningarne funnos dess utom 16-, 40-, 60- och 80- α mörsare. Vid hvarje infanteribataljon skulle finnas 2 stycken 3- α lätta s. k. regementskanoner¹. Jägarebataljonerna erhöles 2 stycken 3- α s. k. partikanoner, af ännu lättare konstruktion.

Genom att återgå till Cronstedts system var emellertid föga vunnet. Ty dels var detta system ehuru på sin tid måhända det bästa i Europa, numera föråldradt, dels saknade man tillgångar att genomföra förändringen. Vid Gustaf IV Adolfs tillträde till regeringen funnos därför i Sverige alla möjliga slag af kanoner, sammanförde utan minsta plan å orter, dit de efter sista kriget lättast kunnat föras. Nästan samtliga desse pjeser utmärkte sig för sin orimliga tyngd och ohandterlighet. Under det sålunda de franske pjeserna vägde 150, de österrikiske 120, de preussiske 100 och de engelske 75 gånger kulans vikt, var de svenska fältstyckenas vikt i allmänhet 300 gånger kulans. Pjesernas transportsätt å slagfältet medelst anmarschbommar och manskap var äfven otidsenligt. Derjemte bibehöll man ännu den s. k. halfkuleladdningen, som af kunnige artillerister redan var utdömd såsom för stor. Allt detta gaf anledning till oupphörliga anmärkningar, särskildt af de yngre artilleriofficerarne. Det var dock intet lätt arbete att bringa reda i förvirringen. Men lyckligtvis egde armén uti Helvig och Cardell två män med ovanliga insigter och praktisk duglighet. De åtogo sig äfven värfvet, för hvars lyckliga genomförande deras inbördes afvoghet likväl var ett icke obetydligt hinder.

Såsom redan är nämndt, uppsattes år 1792 på Cardells förslag i Stralsund ett ridande batteri, hvilket följande år

Krigsreg. 1.
dec. 1792.

¹ I krig borde dessutom en 6- α kanon medtagas vid hvarje regemente.

under namn af brigad erhöll en ny organisation. Det erhöll ny materiel, bestående af 5 stycken 6-g kanoner och en 8-g haubits af metall. På föreställarne till dessa pjeser anbragtes ammunitionslådor öfver axeln, hvarigenom ammunitionsfordonens antal kunde minskas. År 1794 tillkom ytterligare ett ridande batteri, för hvilket dock endast 3-g kanoner funnos att tillgå. Följande år utbyttes å de lättare pjeserna de tunga anmarschbommarne mot s. k. »anvancerbommar», hvilka medelst »bretellstreck» fästades vid lavetten. Derigenom kunde servisen minskas från 16 till 10 man. Något senare minskades servisen äfven vid en del 3-g kanoner till 1 konstapel och 6 man, som vid hastigare takter sutto upp dels på draghästarne och ammunitionshesten, dels på lavetten. Denna anordning var upphofvet till det s. k. »beridna artilleriet» eller »kavalleriartilleriet» — en föregångare till det åkande. Men ehuru det ridande artilleriets införande i och för sig var ett framsteg, ökades oredan inom vapnet genom tillkomsten af ännu flera kanon- och lavettmodeller. En år 1796 tillsatt artillerikomité, som skulle afhjelpa olägenheterna häraf, åtskildes redan efter en månads sammanvaro utan att hafva uträttat något. Följande år indrogs af ekonomiska skäl det ridande artilleriet och förändrades till fotartilleri.

Rådopr. 9. okt.
1793.

Rådopr. 18.
juli o. 19. dec.
1796.

Hvad materielen beträffar, hade man nu frångått Cronstedts system och år 1794 bestämt sig för att gjuta alla kanoner efter Ehrensvärds modeller. Tre år derefter framställdes dock förslag att återgå till det Cronstedtska systemet, så att vid ingången af det nya århundrandet var oredan större än förut.

Helvig, som nu hunnit blifva major, hade emellertid vetat att vid sina förslag fästa allt större uppmärksamhet. Då en ny artillerikomité år 1802 tillsattes, blef han själen i dess förhandlingar. Denna komité skulle dels föreslå sådana

Rådsp. 8.
sept. 1802.

förändringar i artillerisystemet i dess helhet, hvilka kunde vara af nöden, dels uppgöra utförliga förslag till pjesernas konstruktion. Angående den förra frågan inlemnade komitén sitt betänkande i början af år 1805. Det var författadt af generalqvartermästaren af Tibell, hvilken, återkommen från tjenstgöring i franske armén, af konungen blifvit insatt i komitén. Enligt detta förslag skulle förhållandet mellan artilleri och infanteri bestämmas till 2 kanoner för hvarje bataljon. Af desse kanoner skulle en tredjedel vara af gröfre kaliber för att nyttjas såsom belägrings-(attaque-) artilleri. Dess utom skulle det finnas kastpjeser, hvilkas antal borde förhålla sig till kanonernas som 1 : 3, samt pjeser för det ridande artilleriet¹. Med hänsyn till svenska arméns styrka, beräknad till 72 bataljoner, föreslogs därför, att artillerimaterielen skulle bestå af:

Fältartilleri:

6-g kanoner	96 st.
12-g kanoner	48 »
8-g haubitser	48 »
6-g lätta kanoner att användas vid avant- och arrièregarden m. m.....	48 »

till 2 ridande batterier:

6-g kanoner	8 »
8-g haubitser	4 »

Summa 252 pjeser.

Belägringsartilleri:

24-g kanoner	48 st.
40-g mörsare	48 »
8-g haubitser.....	24 »

Summa 120 pjeser.

¹ Komitén yttrade sig ej om fästningsartilleriet.

De 3- α och 18- α kanonerna samt de 16- α mörsarne och haubitserna utdömdes alltså såsom till krigsbruk olämplige.

Då komitén vidare antog, att en fjerdedel af armén skulle komma att användas såsom besättningstrupper, föreslog den, att det artilleri, som enligt nyss nämnda beräkningsgrund borde komma på desse, skulle utgöra en reserv, afsedd att fylla den afgang, som under krig kunde drabba artillerimaterielen vid fältarmén. Hela det öfriga så väl fält- som belägringsartilleriet borde äfven under fred indelas i batterier, med befäl och manskap från artilleriregimentena. Regementskanonerna skulle försvinna.

Tibells förslag
K. A.

Detta förslag, liksom komiténs betänkande i öfrigt, hade en häftig motståndare i Cardell, som under en kortare tid erhållit säte i komitén, och som skarpt klandrade de franska idéerna. Hans inflytande hos konungen bidrog utan tvifvel till, att komiténs organisationsplan icke fastställdes. Sedan konungen tagit del af den samma, bestämde han nämligen, att ingen organisation för fältartilleriet kunde fastställas, förr än pjesernas konstruktion blifvit bestämd.

En del af komiténs organisationsplan hade dock redan blifvit genomförd, och en del blef det sedermera. År 1802 hade man åter uppsatt ett ridande batteri, »hvilket äfven skulle bestrida all den kavaleritjenstgöring, som i Pommern kunde tarfvas»¹. År 1806 infördes den ständiga batteriindelningen. »Som Artilleriet nu mera formeras i Batterier, hvilka ställas där Högste Befälhafvaren finner lämpeligast, heter det nämligen i generalordern, »så försvinner hvad uti Reglementet om Regements Canonernes placering varit föreskrifvit.» Denna batteriindelning gälde dock ännu endast förhållandena i fält; personalen vid artilleriregimentena

Rådapr. 8. juni
1802.

G. O. 14. maj
1806.

¹ Det formerades för detta ändamål på en »sqvadron» om 3 officerare, 4 underofficerare, 1 trumpetare och 40 man.

var fortfarande indelad på kompanier, hvilkas storlek ej motsvarade batteriservisernas.

Hvad pjesernas konstruktion, lavettage, utredning och anspänning beträffar, företogs af komitén de mest omfattande försök. Då komitén upplöstes, hade den ock färdigt ett förslag till en artillerimateriel, som med oväsentliga ändringar under lång tid ansågs uppfylla artilleriteknikens fordringar. Hvad sjelfva pjeserna beträffar, hade man stannat vid jernkanoner, haubitser och mörsare. Utmärkande för de Helvigska fältpjeserna var, utom sjelfva tillverkningsmaterielet, trumpetmyningen, fånghålets riktning vinkelrätt mot kärnlinien samt den halfsferiska stötbotten. Till pjeserna hörde äfven riktskruf och riktinstrument. Det forna eklavettaget hade utbytts mot sådant af fur. På lavetten var plats beredd åt tvänne man af servisen. Föreställaren försågs, enligt förebilden vid det ridande artilleriet, med ammunitionskista, på hvilken fanns plats för ett par man af servisen. Ammunitionen till de nya pjeserna blef också delvis ny. Ihåliga eller s. k. »concavekuler» infördes, likaså »geschwindta skott», eller projektil och laddning sammanfästa; kartescher, fyllda med jernskrot, infördes i stället för de förra »drufhageln» af bly; laddningen bestämdes till $\frac{1}{3}$ kulevigt, och vid affyrningen användes »geschwinta rör».

Krigsreg. 12.
dec. 1806.

Artillerikomiténs förslag till anspänning af pjeserna gick ut på att införa åkande och ridande artilleri såsom regel, d. v. s. servisen borde fortskaffas åkande och ridande äfven under manöver. Aktionshästarne afskaffades därför. Kanonens flyttning kortare sträckor å slagfältet, utan uppbröstning, skulle ske genom ett dragtåg, hvilket alltid satt vid lavettbröset.

De 6-g jernkanonerna af Helvigs konstruktion, hvilka voro typen för det åkande artilleriet, anspändes med 3 par hästar. Selsträngarne voro med halfslag fästa vid svänglar,

som vid urspänning fasthakades på en vid ryggremmen sittande »uppståndare» af jern. Mellanparets svänglar fästes med sina öglor i förvågen, och förhästarne spändes medelst »kauser» och stroppar, fastsatta i krokarna å deras svänglar, vid motsvarande krokarna å bogträden till mellanparets lokor. Häri-genom kunde 2 eller 4 hästar lätt frånskiljas spannet och i stället medelst dragtåget anspännas vid lavetten, om denna skulle framföras utan föreställare. Denne drogs då af de återstående 4 eller 2 hästarne. Genom införandet af föreställarekistor samt lättare laddningar kunde ammunitionsfordo-nens antal minskas. Slutligen föreslogs äfven, att de civile trosskuskarne skulle ersättas af utbildadt artillerimanskap.

Ehuru komiténs förslag ej hunno att i sin helhet blifva fastställda af konungen före utbrottet af 1808 års krig, blefvo dock några nya batterier på försök utrustade. Det första åkande batteri, som användes i pommerska kriget, bestod af 3- g metallkanoner, men redan under detta krig uppträdde äfven batterier, sammansatta dels uteslutande af af de nya Helvigska 6- g jernpjeserna, dels af desse i förening med ett mindre antal haubitser.

Det ridande artilleriet utgjordes under samma krig i början blott af ett batteri¹, men ökades snart med ännu ett. Då detta emellertid gick förloradt, ersattes det af ett nytt, hvars materiel utgjordes af fyra 3- g kanoner.

Efter krigets utbrott år 1808 fastställdes en del af de utredningsplaner komitén föreslagit. De torde redan här böra omnämnas.

Ett 6- g åkande batteri af jernkanoner skulle enligt utredningsplanen af den 7. april 1808 bestå af:

---

¹ Se sid 187.

6 st. kanoner med lavetter och föreställare 6-sp.	36 hästar
6 » ammunitionskärror	3- » 18 »
6 » ammunitionskärror	2- » 12 »
3 » brödkärror	2- » 6 »
3 » furagekärror	2- » 6 »
1 » redskapskärra	2- » 2 »
1 » reservlavett med föreställare och förvåg	4- » 4 »

Summa 6 kanoner, 20 trossfordon och 84 hästar, hvartill kom 4 hästar för befäl och 9 för underbefäl m. fl. Sist nämnda hästar ansågos äfven såsom reserv.

I stället för de 6 st. 2-spända ammunitionskärrorna kunde äfven användas 3 st. 4-spända ammunitionsvagnar.

Batteriets ammunitionsutrustning utgjordes af:

60 st. 1-lödiga brännare,
180 famnar lunta,
1,890 st. geschwindta rör,
900 st. geschwindta skott med kula och 2 g laddning,
180 » karteschskott 2-lödiga med 2 g laddning,
300 » » 6-lödiga » » »
300 » exercisskott med 16 lods laddning,
30 » dag- och nattskott med 2 g laddning.

Batteriets ammunition fördes dels i föreställarekistorna, som hvardera rymde, förutom andra till kanonen hörande persedlar, 42 skarpa skott, dels å ammunitionsfordonen, å hvilka de packades i lådor, som hvardera rymde antingen 12 kule- eller 6 karteschskott.

Personalen vid detta batteri utgjordes af:

Officerare	} batteribefälhafvare	1	3	4
Underofficerare				6
Underläkare				1

Konstaplar och artillerister	}	servis	48
		trumpetare i nr	1
		artillerister tjenstg. som hofslagare	1
		» » » sadelmakare	1
		» » » träarbetare ...	1
		» » » kuskar	39
	i reserv	9	100
Summa personal			111.

Först den 5. oktober 1808 fastställdes utredningsplanen för de 12- α batterierna af jernkanoner. Fordonantalet och anspänningen blefvo de samma som vid de 6- α batterierna med den skillnad, att med reservlavetten följde tvänne föreställare i stället för en. Utom de anspände hästarne funnos blott fyra revervhästar, som redos.

Ammunitionsutrustningen utgjordes af:

- 60 st. 1-lödiga brännare,
- 180 famnar lunta,
- 1,200 st. geschwindta rör,
- 450 » geschwindta skott med kula och 4 α laddning,
- 90 » karteschskott, 2-lödiga med 4 α laddning,
- 120 » » 12-lödiga » 4 α »
- 90 » skott med konkavkula och 3 α »
- 300 » exercisskott med 1 α laddning,
- 30 » dag- och nattskott med 4 α laddning.

Personalen vid detta batteri var lika med den vid det 6- α åkande, utom att trumslagare fanns i stället för trumpetare.

Samtidigt fastställdes äfven utredningsplanen för de 8- α haubitsbatterierna af jern. Denna plan öfverensstämde med den för de 6- α batterierna fastställda, utom hvad beträffar ammunitionsutrustningen, som skulle utgöras af:

- 360 st. brandrör, slagna och förkappade,
 12 lod brandrörstubiner, lösa, i reserv,
 60 st. 1-lödiga brännare,
 120 » kartescher, 2-lödiga,
 120 » » 6-lödiga,
 288 » krevadskott om 1 g, till laddning af granater,
 288 » tomma granater,
 48 » granater med brinnande sats,
 12 g mjölkkrut,
 24 st. lichtkulor,
 24 » svärmarekulor,
 180 famnar lunta,
 900 st. geschwindta rör,
 348 » skott med 2 g laddning, i halfklädeskarduser,
 216 » » » 1 g » » »
 336 » » » 24 lods » » »

För de ridande batterierna fanns icke någon bestämd utredningsplan. Batteriets utseende vexlade rätt mycket vid olika tillfällen. Dess normala sammansättning, hvad materielen beträffar, synes emellertid hafva varit:

- 4 st. 6-g metallkanoner med lavetter och föreställare,
 2 » 8-g metallhaubitser » » » »
 6 » ammunitionskärror,
 3 » reservammunitionskärror,
 3 » attiraljkärror,
 3 » furagevagnar,
 1 » medicinalkärra,
 1 » proviantvagn,
 1 » reservlavett med föreställare.

Drag- och ridhästarnes antal uppgick vanligen till 150.

Då artillerikomitén först den 4. maj 1807 afslutat sitt arbete, kunde, såsom redan är antydt, den nya fältartilleri-

materielen vid krigets utbrott endast till en ringa del vara att påräkna. Man nödgades därför äfven sammansätta batterier af äldre pjäser. Med tanke härpå hade artillerikomitén äfven för dem uppgjort nya utredningsplaner.

Den 27. april 1803 fastställdes sålunda följande plan för en afdelning 6- $\mathring{a}$ metallkanoner:

2 kanoner med lavetter och föreställare 6-sp.	12 hästar
3 ammunitionsvagnar	3- » ..... 9 »
1 bröd- och materialvagn.....	3- » ..... 3 »
1 tältvagn	3- » ..... 3 »
1 furagevagn.....	6- » ..... 6 »
2 karduskärror.....	2- » ..... 4 »

Summa 2 kanoner, 8 trossfordon och 37 hästar, hvarjemte 2 hästar skulle finnas i reserv.

Till hvarje kanon funnos 100 geschwindta skott, 10 konkavkuleskott, 6 brännare, 250 geschwindta rör samt ett obestämdt antal kartescher.

Den för de 3- $\mathring{a}$ kanonerna samtidigt fastställda utredningsplanen skilde sig från den nyss anförda deruti, att kanonerna voro anspände med tre hästar, ammunitionsvagnarne endast med två och öfrige trossvagnar i allmänhet lättare samt anspände med ett mindre antal hästar¹.

För att i möjligaste mån bringa denna materiel i öfverensstämmelse med den nya, vidtogos en del förändringar med den samma. Anmarschbommarne med dertill hörande »släptagel» och »bomstroppar» afskaffades, och lättare avancerbommar infördes. Derigenom kunde servisen minskas. Pjäserna erhöilo ammunitionskistor på föreställarne, och aktionshästarne ersattes af en reservhäst vid hvarje kanon. Vid de

¹ Denna utredningsplan gälde äfven för en afdelning 3- $\mathring{a}$ jernkanoner men ej för partikanonerna.

6- α kanonerna, som i början blott drogos af 4 hästar, spändes dessa parvis, utan förväg, lina i lina. Skulle pjesen föras framåt utan föreställare, nyttjades förparet, som med en avancerstropp spändes för kanonen; skedde rörelsen bakåt, nyttjades det längre dragtåget. Det bakre paret (paren) kördes af en kusk, sittande på föreställaren, och förparet af den på venstra förhästen ridande kusken. Vid de 3- α kanonerna bibehölls den gamla gaffelanspanningen. Då desse kanoner skulle flyttas utan föreställare, användes ytterhästarne, som frånspändes; föreställaren drogs då ensamt af gaffelhästen.

En afdelning 16- α metallhaubitser skulle bestå af 2 pjäser med lavetter och lejon-föreställare, 3 ammunitionsvagnar, 1 bröd- och attiraljvagn, 1 tältkärra, 1 furagevagn samt 2 karduskärror med tillsamman 29 hästar. Den 8- α afdelningen skilde sig från den 16- α endast deri, att den blott hade 2 ammunitionsvagnar. En dylik afdelning behöfde därför blott 26 hästar.

En afdelning 16- α metallkanoner hade följande ammunitionsutrustning: 12 1-lödiga brännare, 100 brandrör, 54 lätta granater och 18 med brinnande sats, 250 geschwindta rör, 12 skott i pergamentskarduser samt 154 α krut. De 8- α haubitserna hade något rikligare ammunitionstillgång.

Under kriget mot Norge framträdde äfven behovet af särskildt bergsartilleri. Dertill användes 3- α partikanoner af jern. Ett batteri dylika kanoner skulle enligt utredningsplanen den 24. oktober 1808 hafva följande utseende:

6 st. kanoner med lavetter och föreställare 1-sp.	6 hästar
3 » ammunitionsvagnar	2- » ..... 6 »

Summa 6 kanoner, 3 trossfordon och 12 hästar.

Dess ammunitionsutrustning var: 180 famnar lunta, 450 geschwindta rör, 150 geschwindta skott med 1 α laddning samt 150 2-lödiga karteschskott med 1 α laddning.

För belägrings- och fästningsartilleriet blefvo icke nya utredningsplaner fastställda ¹.

Beträffande tillgången på artillerimateriel samt dennas beskaffenhet hänvisas till Bil. 13 och 14.

Under åren 1807 och 1808 pågick ett rastlöst arbete med att införa de nya pjäserna. Vid Åkers styckebruk beställdes 100 stycken 6- α jernkanoner; den 1. februari 1808 funnos 17 dylika batterier färdiga. Före utgången af år 1808 skulle ytterligare 16 stycken 6- α och 8 stycken 12- α batterier samt 12 stycken 8- α haubitsbatterier vara färdiga.

Gen.-fälttyg-
m:s konc. 1.
febr. 1808,

Af de nämnda 17 6- α batterierna skulle fyra tilldelas hvarje artilleriregemente. Detta var, hvad Svea och Finska artilleriregementena beträffar, redan verkställt vid 1808 års ingång. Deremot egde Göta artilleriregemente vid samma tid blott ett af de nya batterierna, under det Vendes artilleriregemente genom de från Pommern hemkomna åkande batterierna egde materiel till 8, af hvilka dock 3 snart erhöillo befallning att afgå till Göteborg.

Krigsreg. 27.
jan. 1808

Af fältartilleriets pjäser voro nästan alla de nya 6- α jernkanonerna i »marschfärdigt stånd». Af det öfriga fältartilleriet kunde enligt förslagen blott följande i Sverige befintlige pjäser användas utan mera genomgripande förändringar och nyanskaffningar, nämligen i Göteborgs förråd 27 stycken 3- α , 12 stycken 6- α och 6 stycken 12- α metallkanoner jemte 4 stycken 8- α och 4 stycken 16- α haubitsar af metall; samt i Jönköpings förråd 12 stycken 3- α metallkanoner.

Vid Finska artilleriregementet funnos vid samma tid följande fältpjäser i »marschfärdigt stånd»:

¹ Till fästningsartilleriet konstruerades dock nya lavetter efter det i Frankrike införda Gribeauvalska systemet.

i Helsingfors förråd:

jernpjäser:	38 st.	3- $\mathring{a}$	partikanoner	
	24	6- $\mathring{a}$	lätta	(Helvigs)
	12	6- $\mathring{a}$	tunga	
	8	12- $\mathring{a}$	kanoner	
metallpjäser:	16	3- $\mathring{a}$		
	14	6- $\mathring{a}$		
	6	12- $\mathring{a}$		
	12	8- $\mathring{a}$	haubitser	
	2	16- $\mathring{a}$		
	6	16- $\mathring{a}$	ricochettmørsare	

i Tavastehus förråd:

jernpjäser:	8 st.	3- $\mathring{a}$	partikanoner
metallpjäser:	12	3- $\mathring{a}$	kanoner
	6	6- $\mathring{a}$	
	5	12- $\mathring{a}$	

Summa 170 pjäser¹.

Belägrings- och fästningsartilleriets materiel befann sig i allmänhet i mycket bristfälligt skick, särskildt hvad lavetterna beträffar. Svenska belägringsartilleriet, som förvarades i Stockholm, kunde enligt generalfälttygmästarens rapport den 22. december 1807 ej anses annat än såsom odugligt, emedan lavetterna voro »gamla, murkna och osäkra att marschera med», hvarjemte nödig utredning saknades. Ehuru en del af belägringsartilleriet i Finland redovisades såsom varande i »marschfärdigt stånd», torde man dock under denna rubrik hafva inräknat kanoner, hvilkas utredning var ganska bristfällig.

¹ Savolaks-brigadens kanoner kasserades år 1805 och ersattes med 10 st. i Helsingfors befintliga 3- $\mathring{a}$ exerciskanoner af jern samt 2 haubitser af metall. Kanonerna skulle utrustas såsom åkande artilleri.

Till Ryssland hade under den föregående tiden jemte handvapen äfven försålts ett ej ringa antal kanoner, särskildt 3- α af metall. Denna handel fortgick in i det sista, och en rysk artilleriofficer vistades i Helsingfors ända till kort före krigets utbrott under förevändning att besigtiga de levererade pjäserna.

Artilleriets tyg- och ammunitionsförråd voro af tvänne slag, nämligen »hufvudförråden», hvilka funnos vid artilleriregementenas hufvudstationer och lydde under dessa regementens chefer, samt »fästningsförråden», som hörde under vederbörande kommandantbefäl. De förra innefattade fält-, belägrings- och exercisartilleriet med dess utredning och ammunition samt arméns gevärsförråd. De indelades hvarterda uti »tygbefattningen», hvartill den egentliga artillerimaterielen hörde, »ammunitionsbefattningen», till hvilken hörde artilleri- och infanteriammunitionen, med undantag af det i förråd upplagda krutet, samt »beväringbefattningen», till hvilken hörde infanterigevär, huggare och sablar m. m. Fästningsförråden innefattade enligt samma grunder tyg- och ammunitionsbefattningar. Hvarje hufvudförråd stod under befäl af en tygmästare, och de olika befattningarne förestodos af förråds-officerare. Stockholms beväringförråd hade dock en särskild tygmästare.

Krigskoll.
skr. 25. maj
1807.

För artilleriets behof användes styckgjuterierna i Stockholm (äldre, för metallkanoner), Åker, Stafsjö, Näfveqvarn, Hellefors, Ehrendal, Finspong och Öfverum; projektilgjuterierna vid Ullaberg, Carlsdal, Frösvidal, Ymningshyttan, Husaby, Tofverum m. fl. hyttor i Karlskoga bergslag, samt krutbruken vid Åker, Torsebro, Husqvarna, Flise-ryd och Husby kloster. Dessa krutbruk hade tillsammans en produktionsförmåga af 6,000 ctr krut om året.

Krigskoll.
berätt. 1795.

Pontontrossen hade nästan alltid ansetts höra till artilleriets materiel. År 1792 skildes den dock från detta vapen

och ställdes under fortifikationens öfverinseende. Tre år derefter ställdes likväl pontonerna åter under generalfälttygmästarens uppsigt.

Beklädnad och personlig utredning. De författningar, som under Gustaf IV Adolfs regering utgåfvos rörande arméns beklädnad och utredning, äro hardt när oräkneliga. Det ena försöket aflöste det andra.

Före Gustaf Adolfs tillträde till regeringen hade vid det indelta *infanteriet* i allmänhet gäلت såsom regel, att lifmunderingen anskaffades af kronan och släp-munderingen af rotehållaren, allt efter knektekontraktens olika bestämmelser. Härifrån egde dock flera undantag rum. Sålunda hade rotehållarne i Vestergötland och Småland samt vid Nerike och Vermlands, Vestmanlands och Jemtlands regementen skyldighet att bestå en del till lifmunderingen hörande persedlar eller materiel. Vid Jönköpings, Kalmar, Kronobergs, Skaraborgs, Elfsborgs, Vestgötadals samt Nerike och Vermlands regementen voro soldaterna skyldige att sjelfve bekosta arbetslön för större delen af lifmunderingen.

Krigskoll.
cirk. 26. jan.
1807.

I Finland vidtogos redan år 1790 en del förändringar i fråga om anskaffningen af infanteriets beklädnad. Enligt kuektekontrakten voro rotehållarne der i allmänhet skyldige att hvart tredje år gifva soldaten en släp-mundering, bestående af jacka, byxor, skjorta, strumpor och skor. Nämnda år befaldes, att då ny släp-mundering utföll, skulle soldaten, mot frihet från arbetskommendingar, afstå den samma till kronan såsom lifmundering. Mot en årlig ersättning af 16 sk. b:co skulle han derefter underhålla denna i 12 år. För samma betalning skulle han äfven anskaffa småpersedlarne, bestående af hatt med prydnad, halsduk, »eschavader», kängband samt kolett eller väst. För att möjliggöra släp-munderingens användande till lifmundering befaldes, att den

senare skulle förfärdigas af grå vadmal, med någon olikhet vidkommande reverer och uppslag m. m.

Då emellertid arbetskommendingarne efter sex års förlopp ånyo måste börja, återställes allt på den gamla foten i fråga om beklädningens anskaffning och underhåll. Lifmunderingen förblef dock, fränsedt nyss nämnda små olikheter, af samma beskaffenhet som släpmunderingen, d. v. s. af grå vadmal. Undantag härifrån utgjorde Kajana bataljon, der blott en mundering fanns, hvilken hvar tredje år nyan-skaffades af rotehållaren, samt Savolaks infanteriregemente, der lifmunderingen från och med år 1791 underhölls af soldaten sjelf, mot en ersättning af 24 sk b:co årligen.

De vid finska armén i fråga om beklädningen vidtagna förändringarne sökte Gustaf Adolf äfven införa vid indelta infanteriet i det egentliga Sverige. Flere kongl. bref visa, att man ville, att den indelte soldaten sjelf skulle på passivolans ~~af~~vertaga större delen af lifmunderingens anskaffning och underhåll. Vid samma tid bestämdes ock, att hela indelta infanteriet så väl i Sverige som i Finland, med undantag af Lifregementsbrigadens grenadiercorps och Lifgrenadierregementet, skulle erhålla lika uniform af grått kläde eller vadmal. Uniformspersedlarne skulle bestå af:

hatt, 8 tum hög, cylinderformad, med $2\frac{1}{2}$ tum breda uppfästa brätten, messingsband, gul ståndare af redgarn (grön kordon och grön ståndare för jägarne) samt kompani- och regementsmärke ¹;

halsduk af svart kläde, fodrad med hvitt lärft;

jacka, grå (för grenadierna blå) med en rad ² gula knappar, mörkblå krage, $4\frac{1}{4}$ tum hög, mörkblå uppslag och

Krigareg. 27.
dec. 1805, 3.
sept. o. 15.
nov. 1806.

¹ Lifregementsbrigadens grenadiercorps hade både hatt och kask, Lifgrenadierregementet hatt af särskild modell med plym, Savolaks jägareregemente och Nylands jägarebataljon utom hatt äfven mössa m. m.

² Härmed afskaffades revererna, som förut användts.

uppveck samt 10 tum långa skört. Krage, uppslag och uppveck voro vid grenadiererna röda, vid jägaretrupperna gröna; väst med ärmor, grå (för grenadiererna blå); krage och uppslag blå (röda för grenadiererna, gröna för jägaretrupperna) samt med en rad gula knappar;

långbyxor, grå (för grenadiererna blå), hvilka skulle sluta 9 tum nedom knäet;

escharpe af kläde, att bindas om lifvet, 5 tum bredt med 3 gula och 2 blå långsgående ränder.

stöfletter eller, såsom de ock kallades, stibletter af svart halfkläde, hvilka skulle nå upp till strax nedom knäet och knäppas öfver benet med 18 knappar;

strumpor af ull med en aln långa skaft, ett par;

skor, ett par, med ett par lösa sulor; samt

skjortor, två stycken.

Sedan släpmanderingen vid hela indelta infanteriet så väl i det egentliga Sverige som i Finland i mån af nyan- skaffning hunnit ändras i öfverensstämmelse med öfvanstående, skulle lifmunderingen indragas, och soldaten följakt-

Krigsreg. 23.
juni, 3. sept.,
30. okt. o. 15.
nov. 1806; 14.

jan., 5., 14. o.
16. febr. 1807;
16. o. 25. febr.
1808.

Krigskoll.
kung. 28. nov.
1806, 23. febr.
1807.

Krigskoll.
cirk. 26. jan.
1807.

ligen blott hafva en omgång uniformskläder, hvilken i fredstid skulle anskaffas och underhållas af honom sjelf mot en årlig ersättning af 36 sk b:co. Den redan utdelade lifmunderingen af gammal modell skulle emellertid slitast ut, och soldaten under tiden blott få ersättning för de persedlar, som kronan

icke bestod. Passevolansersättningen skulle dock från år 1806 utgå från statsverket till sitt fulla belopp, och de här af besparade medlen afsättas till en fond, afsedd till anskaffning af en andra släpmandering af ny modell.

Kapporna anskaffades af kronan. De hade från början endast utlemnats för en del af soldaterna vid hvarje kompani, för att användas vid särskilda kommenderingar, såsom vakt m. m. År 1802 bestämdes emellertid, att allt manskap vid indelta armén skulle erhålla kappor. Genom kongl. förord-

Rådsp. 15.
sept. 1802.

ningar af åren 1806 och 1807 bestämdes, att kappan, som dittills varit utan ärmor (s. k. slängkappa), skulle förses med sådana samt med ståndkrage och en stor fällkrage, hvilken senare borde räcka ända till armbågen. Ståndkragen skulle vara blå (röd för grenadiererna, grön för jägarne), men kappan eller, såsom den nu benämndes, kapotten, i öfrigt förfärdigas af mörkgrått kläde.

Krigsreg. 28.
febr., 30. okt.,
22. o. 26. nov.,
29. dec. 1806;
14. febr., 6.
april 1807.

Krigskoll.
cirk. 26. jan.
1807.

Då förordningarne angående den nya beklädnaden i dess helhet flere gånger ändrades och jemkades, och först den 25. februari 1808 vunno slutlig fastställelse, var följden, att en del regementen utmarscherade i sina gamla lifmunderingar, en del i släpunderingarne, en del med kappor, surtuter eller kapprockar, en del med de nya kapotterna och en del alldeles utan ytterplagg.

De värfvade infanteriregementenas uniformspersedlar, hvilka underhöllos på passevolans af kompanicheferna, afveko i flere afseenden så väl till färg som snitt från de indeltes. Sålunda hade t. ex. Finska gardet, Drottningens lifregemente och Engelbrechtska regementet »rockar» i stället för jakkor. Svenska och Finska gardena hade långbyxor både af kläde och linne, Lifgardet till fot både svarta och hvita stibletter, Vermlands fältjägarebataljon grön uniform o. s. v.

Beklädnaden för en rotehållsinfanterist kostade statsverket före passevolansens införande årligen 1 Rdr 7 sk och 8 rst b:co och för en värfvad garnisonerad soldat 8 Rdr och 26 sk b:co.

Tillgången på beklädnadspersedlar vid infanteriet var långt ifrån god. I synnerhet voro de från Pommern hemkomne trupperna illa försedde. Framför allt gjorde sig birsten på kapotter kännbar. Vid flera svenska regementen sänkades de alldeles, medan andra hade ändrat sina gamla kappor till kapotter utan fällkrage. Äfven vid de finska truppafdelningarne var beklädnaden långt ifrån tillfredsställande, oak-

General-
mönsterrullor.

tadt endast ett fåtal af dem deltagit i det pommerska fält-tåget. Sålunda saknades kappor eller kapotter vid Åbo läns regemente för $\frac{2}{3}$ af styrkan, vid Björneborgs regemente för mer än $\frac{9}{10}$, samt för hela Tavastehus regemente och dess jägarebataljon, för Nylands infanteriregemente och dess jägarebataljon, äfvensom för Kajana bataljon. De värfvade finska regementena voro något, om än obetydligt, bättre lottade. Savolaks jägareregemente hade nämligen kappor till halfva och Karelska jägarecorpsen till $\frac{2}{3}$ af styrkan, men Adlercreutzska regementet hade ännu ej erhållit en enda.

Tillgången vid utredningsförråden i Stockholm, Kristianstad, Göteborg, Jönköping, Malmö och Landskrona finnes angifna å Bil. 12. Öfver finska arméns stora utredningsförråd i Tölö nära Helsingfors hafva förslag icke återfunnits.

Krigsreg. 8.
mars o. 15.
nov. 1806.

Krigsreg. 1.
maj 1807.

Till infanteristens remtyg- och utredningspersedlar hörde bandoleret eller patronköket (9 tum långt, 6 tum högt, 3 tum bredt), afsedt att förvara ammunitionen. Det hängde i den öfver axeln lagda $3\frac{1}{4}$ tum breda bandolerremmen, som i förstone var hvit på blå jackor och svart på grå jackor och för jägarne. Kort före krigets utbrott bestämdes emellertid att allt infanteri utom jägarecorpserna borde hafva hvitt remtyg. Vid bandoleret var bajonettbaljan fästad. De gamla »lifgehängen» afskaffades på samma gång som huggarne och ändrades till ränselremmar, som gjordes 2 tum breda och medelst spännen kunde förlängas och förkortas. I ränseln, som var förfärdigad af ludet kalfskinn, skulle finnas två afdelningar, den ena afsedd till förvaring af tre dagars torrföda och den andra att rymma högst 2 skjortor, 2 par strumpor, 2 par sockar, 1 par halfsulor, 1 halsduk, 1 liten handduk, 1 borste och ett fodral med rakdon samt sybehör. Båda afdelningarne skulle kunna tillsnöras. Å ränsellocket

fanns äfven en ficka. Till utredningen hörde vidare kopparskåpan¹. Mattornister skulle finnas för $\frac{1}{10}$ af styrkan samt medtagas vid tåg genom mindre bebyggda orter. Dess utom skulle en man i hvart tredje tätlag (ett tätlag = 8 man) bära en skyffel eller spade i fodral och hvar tolfte man derjemte en mindre yxa i fodral.

Krigsreg. 8.
mars 1806.

Kavaleristens beklädnad vexlade, allt efter som han var husar, dragon eller hästjägare m. m. De i bruk varande beklädnadspersedlarne voro följande:

hatt, vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps, Vestgöta dragonregemente och Skånska karabinierregementet;

kask vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps, Vestgöta dragonregemente, Lifgardet till häst, Jemtlands hästjägarskvadron och Karelska dragoncorpsen;

dragonmössa med kordong och plym vid Nylands och Smålands dragonregementen;

husarmössa vid husarregementena;

halsduk, svart, vid alla regementen samt hvit vid alla utom de värfvade och Skånska husarregementet;

jacka vid alla regementen utom de värfvade samt skånska husarregementet;

väst vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps, Vestgöta och Nylands dragonregementen, Karelska dragoncorpsen samt Lifgardet till häst;

lifstycke (af skinn) vid sist nämnda regementen samt Lifregementsbrigadens husarcorps och Smålands dragonregemente;

kolett vid Smålands dragonregemente, Skånska karabinierregementet och Lifgardet till häst;

tröja vid Jemtlands hästjägarskvadron;

¹ En år 1808 utfärdad befallning, att denna skulle utbytas mot en flaska af jernbleck, blef snart återtagen.

pels och dollma vid husarregementena;

långbyxor af skinn¹ vid alla regementen utom Jemtlands hästjägaresqvadron, som hade dylika af kläde;

ridbyxor af kläde² vid alla regementen utom Jemtlands hästjägaresqvadron;

knutskärp vid alla regementen utom Lifgardet till häst, Skånska karabinierregementet och Jemtlands hästjägaresqvadron;

skjortor, 3 st. vid de indelta och 2 vid de värfvade regementena;

strumpor, vanligen 3 par, deraf 2 par korta och 1 par långa;

stöflar, 1 par vid alla regementen, samt

skor vid alla regementen, utom vid de värfvade samt vid Skånska husarregementet och Karelska dragoncorpser.

För stalltjenstgöringen funnos dessutom:

buldansrock vid alla regementen utom vid Mörnerska

General-
mönsterrullor. husarregementet, samt

Krigsreg. 29. släpmissor eller fodermössor vid alla indelta regementen.
april 1777.

Rådspr. 11. Alla kavaleriregementen hade derjemte kappor eller
maj 1795. kapotter.

Ryttarens utredningspersedlar voro:

pallasch- eller sabelhandrem;

sabelgehäng;

gehäng- och sabeltaska vid Lifregementsbrigadens kyrassier- och husarcorpser, Smålands dragonregemente, Jemt-

¹ Enligt 1777 års förordning om ryttarens beklädnad skulle skinnbyxorna för »ryttare» räcka väl nedom knäet, men för dragoner ned emot fotleden.

² Ridbyxorna voro af kläde eller vadmal samt skinnfodrade i grenen. De skulle på tre finger när räcka till sporren samt vara så vida, att de beqvämt kunde knäppas utanpå både stöflar, långbyxor och väst. Likaså skulle vid de regementen, som hade dubbel lifmundering, pels och dollma eller kolett och jacka, det ena plagget kunna tagas utanpå det andra.

Krigsreg. 29.
april 1777.

lands hästjägaresqvadron, Lifgardet till häst, Mörnerska husarregementet och Nylands dragonregemente;

kartusch med rem;

dricksflaska;

sporrar;

kyller af elghud, vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps;

bröstharnesk vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps;

sadelmundering¹, bestående af sadel, ländstycken, förbygel, gjordar, 2 svankremmar, 3 packremmar, 2 stigbyglar, 2 stegläder, nosrem, betselstänger med hufvudlag och tyglar, bredong med munbett, pistolhölster samt sylväska med innehåll;

schabrak, valtrapp eller sadeltäcke;

grimma med 2 skaft;

hästtäcke;

täckjord;

ryktдон, bestående af skrapa, stöfborste och viskduk;

tvär- eller randonsäck jemte lärftspåse för salt;

kappsäck;

tornist;

furagestreck;

furagesäck;

läderpåsar till småpersedlar;

skopåse;

hästskor, en omgång;

hästkosöm, två omgångar.

Nämde beklädnads- och utredningspersedlar fördes på hästen sålunda:

---

¹ År 1806 infördes vid kavaleriet ungerska sadlar, hvilka jemte den i sitsen med färskinn klädda valtrappen vägde 6 kg (14 $\mathcal{L}$) mindre än de gamla.

kappan rullad med fodret ut samt bunden med packremmarne under främsta sadelknappen, då kappsäcken låg bakpå. Medfördes ej kappsäck, fästes kappan bakpå;

tornistern fastspänd i främre sadelknappen och i förbygeln, så att den kom att ligga längs venstra pistolhöstret och framom det samma. I tornistern förvarades brödet;

skopåsen fastspänd på motsatt sida om tornistern, på samma sätt som denna. Utom skor fördes i den samma ryktдон, täckgjord samt hästskor och söm; dock så, att om motsvarande vikt bröd ej fanns i tornistern, jemkades tyngden mellan denna och skopåsen;

släpmössan (fodermössan) lades i sadeln under schabraket; skinnbyxorna användes vanligen under ridbyxorna, men lades annars på samma plats som släpmössan;

ridbyxorna lades, då de ej användes utanpå skinnbyxorna, under öfvergjorden och omslagsremmen;

fodersäcken lades tvärs öfver sadeln. I den förvarades kortfodret så, att den på midten blef tom;

kappsäcken fördes bakpå sadeln tvärs öfver bakre sadelknappen med öppningen nedåt och fastspändes med remmarne. I den samma förvarades packremmarne, då ingen packning fördes bakpå; buldansrocken; tvänne små läderpåsar, innehållande alla småpersedlar utom skjorta, strumpor och sockar; 2 skjortor; 2 par strumpor; 2 par sockar. Buldansrocken lades i kappsäckens ena ände, skjorta, strumpor och sockar i den andra. Påsarne för småpersedlar lades en å hvardera sidan närmast sadelknappen. Öfver kappsäcken lades höbundten;

furagestrecket lades på kappsäcken bakom höbundten; dricksflaskan hängde öfver ryttarens venstra axel i sin rem samt bakom kartuschen.

Den indelte ryttaren skulle sjelf anskaffa och underhålla 2 skjortor, 1 hvit halsduk, 2 par strumpor, skospän-

Krigskoll.
kung. 28. febr.
1807.

nen, kam med fodral samt fodermössa. Rusthållaren hade skyldighet att bestå och underhålla allt annat, som hörde till beklädnaden och utrustningen. Af detta fick han efter egen bekvämlighet, men efter faststälde modeller, anskaffa: skinnlifstycken, skinnbyxor, ridbyxor, buldanssonrockar, skjortor, halsdukar, strumpor, skor, hästtäck med gjordar, tornister, grimma, ryktbon, fodersäck, kappsäck, foderstreck, hästskor och hästkosöm. Öfrige beklädnads- och utredningspersedlar skulle anskaffas genom allmän beställning. Leveranserna utbjödos då på auktion, såväl i Stockholm af krigskollegium som i landsorten af landshöfdingarne, dervid en officer af det i fråga varande regementet samt fullmäktige för rusthållarne voro tillstädes. Med antaglig leverantör upprättade derefter regementschefen kontrakt om leveransen. Regementscheferne skulle sjelfve göra beställningar af vapen eller låta verkställa reparationer af dem vid fabrikerne.

Lifmunderingspersedlarne skulle samtidigt kasseras vid hela regementet; men för att spara den derefter anskaffade munderingen skulle de fortfarande användas vid mindre möten m. m., tills de slutligen öfverlemnades åt rusthållarens fria förfogande.

Vid de värfvade kavaleriregementena anskaffades beklädnad och utredning af sqvadronscheferne enligt mellan dem och krigskollegium upprättade passevolanskontrakt. Slitningstiden var vanligen 3 år¹.

Krigsreg. 29.
april 1777.

Kavaleriets beklädnad var i allmänhet i någorlunda godt skick. Så var dock ingalunda förhållandet med dess utredningspersedlar. Sålunda voro t. ex. alla sadelmunderin-

¹ För bedömandet af kostnaden för en värfvad kavalerists beklädnad m. m. må anföras, att beklädnad och hästmundering vid Lifgardet till häst uppgick till ungefär 40 Rdr b:co årligen för hvarje man.

garne vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps, Vestgöta dragonregemente och Karelska dragoncorpsen kasserade och omöjliga att reparera. Vid Smålands dragonregemente var förhållandet föga bättre.

Artilleristens beklädnads- och utredningspersedlar voro i allmänhet ända till krigets början nästan de samma som infanteristens.

Beklädnaden utgjordes af:

hatt med sultan och kordong;

halsduk;

jacka med 2 rader knappar och rever;¹

tröja eller väst;

långbyxor, 2 par;

stibletter;

skjortor, 2 st.;

skor, 1 par, jemte lösa sulor.

Vaktkappor funnos i allmänhet vid svenska artilleriet för $\frac{3}{4}$ till $\frac{1}{4}$ af manskapsstyrkan, vid Finska artilleriregementet för hela styrkan.

Utredningspersedlarna voro:

ränsel af ludet kalfskinn;

lifgehäng;

kopparflaska;

bretellstreck och bretellrem;

provianttornister (blott vid Vendes artilleriregemente).

När det åkande artilleriet i början af år 1808 infördes, befaldes att, utom jackans förändring till enradig, följande förändringar skulle vidtagas med artilleristens uniform:

mössa af halffilt, 9 tum hög och vidare uppåt, skulle anläggas i stället för hatten;

¹ Ändring af jackan till enradig utan rever pågick.

byxorna skulle vara mörkblå, försedda med grenskinn och knäppta från knäet till fotleden med 12 knappar;

damaskor af läder skulle anläggas i stället för stibletter samt knäppas ofvan skorna och under byxorna; vid damaskorna skulle sporrarne fästas;

lädergehäng, gult, i hvilket sidogeväret var fästadt med två remmar, samt

kappa af kavalerimodell skulle införas.

Krigsreg. 2.
mars 1808.

Det ridande artilleriet bibehöll sin uniform, som utgjordes af hatt med hvit plym och messingskordong, halsduk, jacka, väst, långbyxor (2 par), ridbyxor af kläde, stibletter, skjortor (2 st.), strumpor, skor och stöflar med sporrar. För en del af manskapet funnos äfven stallrockar och stalmössor samt kappor af kavaleriets modell. Beklädnadens m. m. anskaffning och underhåll var ordnad på samma sätt som vid öfrige värfvade trupper.

Trossen. Enligt reglementet den 16 augusti 1776 skulle trossen vid *infanteriet* bestå af följande antal fordon, trossdrängar och hästar m. m.

Vid hvarje regemente, corps eller bataljon (»regementstross»):

	När styrkan uppgick till			
	1674 till 1800 man	1025 till 1200 man	800 man	460 man
Fältkistevagn med regementsfältkista 3-sp. ¹ ...	1	1	1	—
Bataljons- eller packsadelsfältkistor	2	2	2	2
Packsadlar	5	3	3	2
Trossdrängar.....	4	3	3	1
» i reserv	6	5	4	2
Trosshästar	8	6	6	2

¹ I fältkistan medfördes sjukvårdsmateriel.

Vid hvarje kompani:

	När styrkan uppgick till		
	158 till 172 man.	115 till 150 man.	100 man.
Ammunitionsvagn 2-sp.	1	1	1
Brödvagn 4-sp.	1	1	1
Kompanivagn 4-sp.	1	1	1
Packsadlar.....	5	4	3
Trossdrängar.....	5	5	4
Trosshästar	15	14	13

Vid en infanteribataljon kom sålunda trossen i allmänhet att utgöras af 12 vagnar och 16 packhästar. Då man emellertid i stället för två packhästar började använda en kärra, kunde bataljonens tross äfven utgöras af 8 kärror och 12 vagnar. I Finland ändrades trossreglementet år 1791 i denna riktning.

Det utmärkande för 1776 års reglemente var, att trossen var fördelad på infanteriet regements- och kompanivis, att den till stor del fördes på packhästar, samt att befälets bagage fördes på dess egna fordon och med egna hästar,¹ hvarigenom trosskolonnerna, som redan dessa fordon förutan voro betydliga, ytterligare ökades. Derjemte användes civile trossdrängar eller trosskuskar, som vanligen anställdes för hvarje fälttåg och afskedades efter dess slut.

Trossens svårhandterlighet gaf anledning till, att ett nytt trossreglemente år 1807 utfärdades; genom det samma infördes betydliga förändringar. Det gälde dock — oafsedt en del mindre detaljer — endast för armén i Sverige. Bataljonen an-

¹ För desse erhöles emellertid en efter de olika graderna beräknad ersättning.

sågs numera såsom den taktiska enheten. För hvarje bataljon beräknades därför ett visst antal fordon. Packhästarne afskaffades, och befälet förbjöds att i regeln använda egna fordon för sitt bagage, hvarjemte de civile trossdrängarne ersattes af trossoldater, kommenderade ur trupperna. Vigtigast var emellertid, att de reglementerade fordonens antal minskades. Från 20 fordon och 52 hästar nedbragtes trossen till blott 11 fordon och 20 hästar för hvarje bataljon. På denna tross skulle äfven befälets bagage medföras. Under »hastiga krigsförrättningar» kunde trossen till och med minskas till endast 7 enspända kärror. »Trossen», hette det i en promemoria till det nya reglementet, »torde numera böra anses som en commodité, men ej som en nödvändighetsvara».

En bataljon af 4 kompanier om 150 man skulle framdeles medföra

ammunitionsvagn	3-sp.....	1
proviantvagnar	3-sp.....	2
tältvagn	3-sp.....	1
pack-kärror	1-sp.....	7
reservhäst	.....	1

Summa 11 fordon och 20 hästar.

Å ammunitionsvagnen, som inuti var försedd med lådor till ammunitionens förvarande, medfördes skarpa patroner beräknade till ett antal af 20 för hvarje man. Jägarnes¹ ammunition inräknades dock ej häruti, utan fördes i en särskild kista på jägarekärran.

Å proviantvagnarne medfördes två dagars torrföda för bataljonen, å den ena bröd, å den andra öfriga proviant-

---

¹ Från hvarje kompani skulle 25 man uttagas till jägare, hvilka kunde bataljonsvis sammanföras till ett jägarekompani. (Se sid. 258).

artiklar. Dessa vagnar medföljde dock ej brigaderna, så snart möjlighet fanns att förpläga manskapet hos kvartervärdarne eller genom marketentare.

På tältvagnen medfördes 1 vakttält, 1 sjuktält, 1 tält för trossoldaterna, samt för hvarje kompani: 1 tält för underofficerare och 4 för korpraler, soldater och spel. Tälten skulle göras runda¹ i stället för fyrkantiga, som förut varit brukligt. Endast trossoldaternas tält skulle vara af den gamla modellen. Såväl tältvagnar som tält qvarlemnades emellertid vid arméns hufvudförråd i krigs-orten, så framt ej högste befälhafvaren bestämde annorlunda. Kunde trupperna icke få kvarter, skulle de skydda sig medelst ris-, löf-, eller jordhyttor, såvida omständigheterna ej fordrade, att de måste bivackera under bar himmel.

Packkärorna utgjordes af 1 stabs-, 1 medicinal- och 1 jägarekärria samt 4 kompanikärrior, en för hvarje kompani. På stabskärrian fördes i en särskild låda de oundgängligaste handlingarne för »adjutants-expeditionen» vid bataljonen, ävensom en dylik låda för »regementskvartermästare-expeditionen». Dess utom fördes på den samma ett stabstält samt kappsäck och kantin² för den vid bataljonen tjänstförrättande regementskvartermästaren samt för adjutanten, presten och kommissarien. På medicinalkärrian fördes 10 enmansfiltar, läkarens kappsäck och kantin samt medicinal- och instrumentalkistorna.³ På jägarekärrian fördes en patronkista för bataljonens jägare. På hvarje kompanikärria fördes 6 skyfflar, 6 yxor, 6 kokkittlar, 1 lie, 1 tält för kompaniets officerare och 1 gevärstält. Dess utom hade hvarje

¹ Den 27 februari 1808 fastställdes en »kämpementsordning med runda tält». Hvardera af de runda tälten rynde 24 man.

² Officers med vederlikes kappsäck och kantin fingo tillsamman väga 34 kg. (80 $\mathcal{E}$).

³ Regementsfältkistan skulle ej medfölja bataljonen utan tillhöra flyttande sjukhuset.

officer rätt att på kompanikärnan medföra kappsäck och kantin. Vid bataljoner af mindre styrka än 600 man minskades utredningen i förhållande derefter.

Bil. 15 innehåller noggrannare uppgifter angående tross och utredning för en infanteribataljon.¹

Erfordrade operationerna större snabbhet, kunde, såsom nämnt är, trossen vid hvarje bataljon minskas till endast 7 kärror. Ammunitionsvagnarnes patroner utdelades då till manskapet, och om torrfödan måste medföras, fördelades den på kärrorna, så långt deras belastning medgaf, sedan kittlar och tält aflastats och kvarlemnats vid vagnarne.

Bataljonstrossen kommenderades af en dertill utsedd »trosskorpral», hvilken skulle rida reservhästen, om denne ej på annat sätt var använd. För att köra och sköta trosshästarne kommenderades en soldat för hvarje fordon. Om uppbådade skjutshästar användes, ansvarade bönderna för desse och soldaterna endast för fordonen. Vid marsch till eller från krigsorten borde uppbådade hästar i möjligaste mån användas. Så borde i allmänhet äfven ega rum i krigsorten, utom för ammunitionsvagnarne, medicinal- och jägarekärorna, hvilka af kronan borde förses med hästar.

Då bataljonerna intogo spridda kvarter, åtföljde kompanikärorna sina kompanier till kvarteren, men öfriga ba-

¹ Enligt trossreglementet skulle fordonen få belastas till följande vikt, deri inräknadt två dagars furage å alla fordon utom å jägarekärnan, som ej medförde sådant.

På ammunitionsvagnen	1390	℔.
» proviantvagnen	1550	»
» tältvagnen	1601	»
» stabskärnan	523	»
» medicinalkärnan	520	»
» jägarekärnan	490	»
» kompanikärnan	528	»

Krigskoll.
kuug. ang.
trossens för-
ändr. vid. inf.
16. mars 1807.

taljonstross förlades å samma ställe som bataljonernas stab.¹

Vid 1807 års slut hade de flesta svenska regementen redan ändrat sin tross i nu angifven riktning, och vid de öfriga pågick denna ändring. Till de värfvade garnisonerade regementena voro emellertid trossfordonen ej utlemnade, utan förvarades i förråden. Trosshästar funnos ej i fred vid de svenska infanteriregementena.

I Finland hade trossen i hufvudsak bibehållits enligt 1776 års reglemente.² De förändringar, som sedan den tiden vidtagits, voro följande.

På samma gång de finska indelta regementenas tross ställdes på passevolans, minskades antalet packhästar och i stället erhöles enspända kärror; vid rusthålls- och jägarebataljonerna utbyttes äfven i allmänhet vagnarne mot kärror. Det erforderliga antalet trosshästar och trossdrängar kunde härigenom nedbringas. Då sedermera svenska infanteriets tross år 1807 ombildades, befaldes, att den i detta års trossreglemente angifna förändringen endast så till vida skulle sträcka sig till finska infanteriet, att dettas tvåspände ammunitionsvagnar skulle göras trespände samt de fyrkantiga tälten utbytas mot runda. Det finska infanteriets tross blef härigenom fortfarande fördelad regements- och kompanivis, men minskades något.

Trossen vid ett finskt regemente erhöil då i allmänhet följande utseende.

¹ Särskilda föreskrifter gäfvos för trossens sammansättning under krig i Tyskland. Kärror skulle ej användas här, utan hvarje bataljon förses med 4 stycken 4-sp vagnar, sådana som i landet brukades: nämligen 1 ammunitionsvagn, 1 sjukvagn, 1 officersvagn och 1 reservvagn.

² Den 14 december år 1795 fastställdes visserligen ett trossreglemente ensamt för finska armén, deri de med hvarje enskildt regemente träffade öfverenskommelserna sammanfattades; men följande år befaldes, att med dess tryckning tills vidare skulle anstå. Det blef sedermera icke utgifvet eller tillämpadt.

Rådpr. 9. okt.
1796.

Regementstross:

Fältkistevagn med fältkista 3-sp.	1
Tält- och reservkärra 1-sp.	1
Trossdrängar	3
Trosshästar (4 anspände, 1 lös med eller utan packsadel)	5

Kompanitross:

Ammunitionsvagn 3-sp.	1
Kompani- eller reservvagn 3-sp.	1
Brödvagn 3-sp.	1
Tält- och reservkärror 1-sp.	2
Trossdrängar	7
Trosshästar (11 anspände, 2 löse)	13

Ett regemente om 8 kompanier hade alltså 42 reglementerade trossfordon, 59 trossdrängar och 109 trosshästar.¹

Vid en rusthålls- eller jägarebataljon skulle finnas:

Bataljonstross:

Fältkistekärra med fältkista 1-sp.	1
Trossdräng	1
Trosshäst	1

Kompanitross:

Ammunitionskärra 1-sp.	1
Kompani- eller reservvagn 3-sp.	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tält- eller reservkärror 1-sp.	2
Trossdrängar	7
Trosshästar (8 anspände, 2 löse)	10

Trossen vid en dylik bataljon utgjordes sålunda af 25 fordon, 29 trossdrängar och 41 trosshästar.

¹ Att trosshästarne ej i kvartalsförslagen alltid upptogs till denna siffra berodde derpå, att man vid en del regementen ej medräknade de »upptingade» hästarne.

På fältkistevagnen (-kärran) fördes regementsfältkistan, innehållande medicinalutredningen, tillika med en del öfrig sjukvårdsattiralj. På ammunitionsvagnen medfördes all ammunition, dels i form af patroner och dels såsom löst krut i säckar. På kompani- eller reservvagnen fördes dels verktyg såsom större yxor, dels kokkittlar, furagesäckar och reserv af hästutredningspersedlar. På brödvagnen (-kär-
 Trossregl. 16. ran) fördes, liksom vid trupperna i Sverige, tvänne dagars
 aug. 1776. torrföda. På tält- eller reservkärorna fördes en del af
 Rådspr. 9. tälten, under det återstoden fördes på packhästarne.
 nov. 1791.

För befålets bagage var ej plats beräknad å de reglementerade fordonen.

Bil. 16 utvisar närmare ett finskt infanteriregementes tross och utredning vid tiden för utbrottet af 1808 års krig.

Regementstrossen stod under befäl af regementsväbelen och skulle åtfölja brigaden i samma ordning regementena emellan, som dessa hade, när de kamperade i linie.

I motsats till förhållandet i det egentliga Sverige egde de finska regementena äfven under fred erforderligt antal trossdrängar och trosshästar. Enligt de år 1791 upprättade passivolanskontrakten angående finska regementenas tross med tillhörande utredning samt dennas underhåll ålåg det nämligen de indelta regementenas kompanichefer att mot en viss årlig ersättning¹ icke allenast svara för underhållet af kompaniets trossfordon, utan ock för att behöfligt antal trossdrängar och trosshästar vore att tillgå vid en mobilisering. Regimentstrossen anskaffades och underhölls af de båda stabskompaniernas (lif och öfverstelöjtnantens) chefer mot särskild ersättning.¹ Till regementsmötena behöfde visserligen icke regimentstrossens hästar sändas och blott

¹ Denna ersättning utgjordes för hvarje kompanichef af 60 Rdr b:co samt för stabskompanicheferna ytterligare 15 Rdr b:co.

3 hästar för hvarje kompani, men fulla antalet borde dock redan i fred vara upptingadt och vakanser häri endast tillåtas under 14 dagar. Då i krig alla hästar voro inkallade, utgick särskild ersättning till kompanicheferna så väl för fordonens som för hästarnes underhåll.¹ Trossdrängarne anskaffades på det sätt, att under fred ett motsvarande antal nummer af regementenas vargering hölls vakant. Det som skulle tillfallit vargeringskarlarne af kronan eller roten användes i stället till trossdrängarnes underhåll. Under verklig tjenstgöring åtnjöto de derjemte samma förmåner som de ordinarie soldaterna. Trossdrängarne kunde ej under fred kommenderas till annan kronans tjenst än hvar i sin tur af hvarje kompani årligen vid regementsmöten. Under tiderna mellan dessa öfningar fingo de föda sig såsom årstjenare eller med något annat sjelfvaldt näringsfång. Deras beklädnad, för hvilken särskild modell var faststæld, anskaffades genom passevolanskontrakt med kompanicheferna. När krig utbröt, skulle vakanserna i vargeringen för trossdrängarnes underhåll genast fyllas med stridbart manskap; trossdrängarne erhöilo då sold af kronan i likhet med de ordinarie soldaterna, äfvensom kläder, sedan den första munderingen blifvit utsliten. Afgången bland dem under krig skulle fyllas genom kompanichefernas försorg, så framt den ej under ett år blefve större än halfva antalet, då kronan rekryterade de nummer, som öfverstege denna hälft.

Krigsreg. 9.
nov. 1791.

Bil. 17 angifver utförligare såväl den tross, som de finska indelta infanteriregementena enligt passevolanskontrakten skulle hafva, som ock den vid regementen och corpser vid krigets utbrott verkligthen befintliga tillgången deraf. Österbottens regemente samt Kajana bataljon hade icke ingått passevolans med kronan om trossens underhåll; trossen

¹ För fordonen 80 Rdr b:co pr kompani, och för hvarje häst årligen 16 Rdr 3 sk b:co. Opåräknade förluster ersattes af kronan.

skulle således för dessa truppafdelningar vid krigsutbrott anskaffas af kronan.¹

De *värfvade* finska regementena eller kompanierna hade i likhet med de svenska i fredstid ingen tross sig tilldelad. Meningen var dock, att sådan skulle utlemnas till dem, så snart de »trosskomiterade», hvilka författat det svenska trossreglementet, äfven fått ett dylikt för Finland färdigt. Detta arbete medhans emellertid ej. De värfvade truppernas fordon- och utredningspersedlar voro sålunda vid krigsutbrottet år 1808 samlade i Tölö² utredningsförråd nära Helsingfors.

För svenska indelta *kavaleriet*, utom för Jemtlands hästjägaresqvadron,³ gälde ännu trossreglementet af den 29. april 1777, med några små ändringar ånyo fastställt den 11. maj 1795. Enligt detta bestod kavaleriets tross dels af regements- och dels af kompani- (sqvadrons-) tross. Den förra omfattade nästan uteslutande »fältkista med medicamenter och instrumentalier, såväl som dertill hörande hästar, trossdräng och öfrig nödig utrustning». Huru fältkistan skulle föras framgår emellertid icke af reglementet, men det synes som om en fältkistevagn varit afsedd dertill, ehuru en del förslag angifva, att allenast kärra eller packhäst användts.

Angående kompani- (sqvadrons-) trossen var bestämdt, att en sqvadron om 125 man skulle medföra följande antal fordon, trossdrängar och trosshästar:

Ammunitionsvagn 2-sp.	1
Brödvagn 4-sp.	1

¹ I fråga om medeln för trossens anskaffande, se under »intendenturen i fred».

² Detta förråd hade bildats efter 1788—90 årens krig, derigenom att alla de förut befintliga smärre förrådens återstående tillgångar af tross-, utrednings-, munderings- och sjukvårdspersedlar blifvit sammanförda dit och sedan fullständigats under krigsrustningarna år 1796.

³ Trossförhållandena synas här aldrig blifvit ordnade.

Reserv- eller kompanivagn 4-sp.....	1
Tross- eller mönsterkuskar	6
Packhästar	7

Sqvadronstrossen utgjordes alltså af 3 fordon, 17 hästar och 6 trossdrängar.

Reglementet innehöll ej bestämmelser för hvad som skulle föras å de olika fordonen, men anordningen häraf synes liknat den vid infanteriet vanliga. Packhästarne voro hufvudsakligen afsedde till att bära tälten; ¹ i de fall då vagnar icke medföljde. Hela trossen skulle nämligen i allmänhet icke medföras af trupperna, utan dess storlek borde afpassas efter krigsortens beskaffenhet och efter operationerna. Fördes kriget i en bördig trakt, qvarlemnades bröd- och reservvagnarne vid magasinstrossen (»parquen»), och sqvadronernas trosspersedlar fördes hufvudsakligen eller uteslutande på packhästarne. Fördes åter kriget i en trakt, der det ansågs lämpligt att endast medföra fordon, ställes packhästarne till generalintendentens förfogande, och de trosspersedlar, som å dessa skulle hafva medförts, lastades på bröd- och reservvagnarne på det sätt, att två och två kompanier (sqvadroner) hade gemensam tross.

Fältm. Tolla
emb.-mem. 17.
jan. 1816.

Vid det genom rustning uppsatta indelta kavaleriet ålåg det rusthållarne att bekosta hufvudsakliga delen af kavaleritrossens anskaffning och underhåll. Detta skedde dock ej omedelbart, utan genom erläggandet af särskilda i passevolanskontrakten bestämda afgifter till krigskollegium, som i sin ordning ombesörjde trossens anskaffning och underhåll genom med vederbörande sqvadronschefer afslutade kontrakt ². Särskilde trossdrängar värfvades för detta änd-

Krigsreg. 18.
dec. 1775, 18.
mars o. 2. maj
1776, 15. jan.
1778.

¹ Ett rundt kavaleritält rymde 16 man.

² Af kronan bekostades dock anskaffning och underhåll af regements-trossen samt troféer, kommunionsaker, krutsäckar och medicinalutredning, korsen i hattarne (ett fälttecken) samt fältammunitionen.

mål, och dessa så väl som trosshästarne förefunnos redan under fred.

De värfvade kavaleriregementena, äfvensom Jemtlands hästjägaresqvadron, erhöilo sin tross först vid krigsutbrott.

Äfven för det finska kavaleriet ordnades trossförhållandena genom 1777 års förordning, som dock ej kom att tillämpas vid Karelska dragoncorpsen. Efter kriget 1788—1790 omorganiserades emellertid trossen vid kavaleriet efter samma grunder som vid infanteriet. Sålunda afslöts passivolanskontrakt härom den 9. november 1791 med Nylands dragonregemente och den 13. april 1792 med Karelska dragoncorpsen. Det förra ändrades emellertid år 1807.

Nylands dragonregementes tross erhöil genom kongl. förordningen den 28. februari sist nämnda år följande utseende:

Regementstross:

Fältkistekärror med fältkistor.....	2
Trossdrängar.....	2
Trosshästar.....	2

Squadronstross:

Ammunikionskärra 1-sp.	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tältkärra 1-sp.	1
Furagekärror 1-sp.	2
Sjukkärra 1-sp.	1
Sjukbår, 2 hästars.....	1
Handbår, 2 mans.....	1
Trossdrängar.....	7
Trosshästar.....	9

Hela regementets tross utgjordes således af 58 trosskärror, 58 trossdrängar och 74 trosshästar jemte sjukbårar m. m.

Karelska dragoncorpsets tross utgjordes af:

*Regementstross:*¹

Ammunitionsvagn	2-sp.....	1
Brödvagn	2-sp.....	1
Fältkista (förd å packhäst).....		1
Trossdrängar.....		3
Trosshästar.....		6

*Squadronstross:*¹

Kompani- eller reservvagn	3-sp.....	1
Ammunikionskärria	1-sp.....	1
Brödkärror	1-sp.....	2
Tältkärror	1-sp.....	2
Sjukkärra	1-sp.....	1
Sjukbår, 2 hästars		1
Handbår, 2 mans		1
Trossdrängar		8
Trosshästar		11

Vid hela corpsen skulle sålunda finnas 16 trossfordon, 19 trossdrängar och 28 trosshästar.

I fråga om trosspersedlarnes fördelning på fordonen var för Karelska dragoncorpsets stadgadt följande, hvilket i tillämpliga delar äfven torde hafva gällt för Nylands dragonregemente. På ammunitionsvagnen skulle hälften af den ammunition, som ej bars af ryttarne, föras lös uti krutsäckar. På ammunitionskärrorna skulle den andra hälften i form af färdiggjorda patroner medföras. Å brödkärrorna och å brödvagnen medfördes reservförråd af bröd. På tältkärrorna skulle föras tält, krubbstreck, krubbpålar, brödsäckar, hac-

¹ För likformighetens skull användas dessa benämningar. »Regementstrossen» benämnes eljest i förslagen öfver Karelska dragonerna »squadronstross» och »squadronstrossen» alltid »kompanitross».

kelsebommar och kokkittlar.¹ På kompani- eller reservvagnen skulle finnas alla öfriga trosspersedlar med undantag af dricksflaskorna, hvilka buros af manskapet, samt yxor och skyfflar, som buros af en man i hvarje tätlag.

Denna packningsplan, så väl som öfriga planer för trängfordonens lastning, torde dock ej blifvit noggrannt följd, enär det var tillåtet att efter omständigheterna ändra den samma. Hufvudsaken var, att fordon med samma anspänning blefvo någorlunda lika tungt lastade.

Finska kavaleriets tross utgjordes, såsom synes, företrädesvis af kärror, hvilka i följd af landets kuperade beskaffenhet ansågos ega företräde framför vagnarne. Det nödvändiga bagaget kunde, då omständigheterna så fordrade, läggas på hästarne, hvarför ock ett mindre antal packsadlar medfördes.

Trossdrängar erhöles, liksom vid infanteriet, genom vakanssättning af vargeringsnummer. Vid Karelska dragoncorpsen skulle dock regementstrossens såväl kuskar som hästar först vid krigstillfälle anskaffas af kronan.

Hvad tillgången på trossfordon, trossdrängar och trosshästar m. m. beträffar, var denna i allmänhet, hvad sqvadrone-trossen beträffar, fullständig enligt plan. Regementstrossen, som skulle anskaffas af kronan, var deremot mycket bristfällig eller saknades helt och hållet. Se vidare angående trossen Bil. 18.

För *artilleriets* tross har i det föregående blifvit redogjort.

Utom den tross, hvilken skulle medfölja brigaderna, skulle hvarje armé hafva en gemensam tross (stor träng),

¹ Tälten, hvilka voro fyrkantiga, skulle rymma 6 man. År 1807 befaldes, åtminstone vid Nylands dragoner, att de skulle utbytas mot runda, men denna förändring synes ej hunnit genomföras. För hvarje fyrkantigt tält beräknades 1 krubbstreck med 1 par krubbpålar, 1 kokkittel, 1 brödsäck, 1 fodersäck, 1 yxa, 1 skyffel och 1 lie.

bestående af artilleripark och magasinstress. För den samma saknades dock reglementariska bestämmelser.

Härens hästar.

Vid *indelta kavaleriet* voro rusthållarne skyldige att inom bestämd tid remontera vakanta nummer. Uraktlåtenhet i detta fall var belagd med vissa fastställda böter. Rusthållaren hade full frihet att sjelf anskaffa sin rustningshäst. Innan han avslutade sitt köp, vid hvilket han hade rätt att fordra en hofslagares närvaro, kunde han uppvisa hästen för kompanichefen, som ej fick undandraga sig att vara honom behjelpig. Hästarne kunde ock efter öfverenskommelse uppköpas af officerarne för rusthållarnes räkning. De antogos på remonteringsmöten, hvilka skulle hållas hvarje halfår, eller oftare om så erfordrades, af landshöfdingen och regementschefen eller deras ombud, men kunde redan dess förrinnan anskaffas. Blef hästen sedan antagen, befriades rotehållaren från erläggandet af vakansafgift från och med den dag han hos kompanichefen anmält sig hafva fullgjordt sin remonteringsskyldighet. Vid hästarnes antagning egde landshöfdingen och regementschefen gemensam pröfningsrätt. Voro de af olika åsigt, hänsköts målet till krigskollegium. Besvär öfver dettas utslag åter afgjordes af Kongl. Maj:t.

Tibell. Sammandr. af förf. rör. krigsv. till lands 7. kap. 2. art. §§ 32—37.

Remonterna skulle vara friska, starka och viga, samt utan fel och synliga åkommor, ej under 4 och ej öfver 8 år gamla. Minsta höjden var 1,39 m. (9 kvarter och 2 tum) och den största 1,46 m. (9 kvarter och 5 tum) bakom sadeln, då hästen var oskodd. För Lifregementsbrigadens kyrassier-

Krigsreg. 21.
juni 1806.

corps var dock en något större minimihöjd faststald. Hästarne fingo i allmänhet hafva hvilken färg som helst. Dock skulle vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps samt vid Skånska karabinierregementet endast hästar med mörk färg antagas. Pukhästen, trumpetarnes, hofslagarnes och den ringare civilstabens hästar borde helst vara hvita eller grå. Om hästnummer, i följd af rusthållarens försummelse, var vakant, var denne skyldig att vid inträffande möten lemna en annan brukbar häst, eller s. k. klippare. Dylik häst behöfde dock ej lemnas, om rusthållshästen var sjuk eller annat giltigt hinder för hans inställande förefanns. Det nummer, som hade ständigt hästvakans, behöfde ej hålla klippare.

Kongl. resol.
på allm. be-
svär 9. dec.
1766 § 72.

Rustningshästarnes kasserande skedde vid generalmönstring, som egde rum hvart tredje år, eller vid de årliga kassationsmönstringarne.

Rusthållaren var skyldig att mellan mötena noggrannt vårda hästen. Han fick endast bruka honom i enskilda ärenden inom två mil från rusthållet, dock ej till skjutsning eller släpsamt arbete för vagn och kärra eller i åkern. Öfverträdelse häremot straffades med böter från 3 till 50 daler smt. För att tillse, att hästen blef ordentligt skött på rusthållet, skulle besigtning- och åderlåtningsmöten hållas tvänne gånger årligen, det ena om våren, innan hästarne släpptes på gräsbete, det andra om hösten, då de åter skulle ställas på stall. Regementchefen egde utsetta tiden för dessa möten samt anmoda landshöfdingen att förordna ombud vid dem. Landshöfdingen skulle genom allmän kungörelse tillhålla rusthållarne att, vid vite af 3 daler smt, jemte manskap och hästar sjelfve eller genom ombud vid dem närvara.

Kongl. för-
ordn. 11. febr.
1695.

Efter michaelsmessan borde hästarne hållas på stall. Vansköttes hästen, skulle rusthållaren böta 20 Rdr b:co, om det skedde vintertiden, och hälften så mycket, om

det skedde å gräsbete. Alla böter tillfölo Vadstena krigsmanshuskassa.

Befålet vid de indelta regementena till häst skulle, mot åtnjutande af räntor från vissa hemman, s. k. hästehemmansräntor, i fredstid förse sig med följande antal ridhästar:

en öfverste 4, en öfverstelöjtnant eller major 2, en ryttmästare 2, en subalternofficer eller adjutant 1. Hvar och en skulle derjemte hålla så många drängar och klippare, som han i anseende till sina tjenstehästar behöfde. Öfversten borde sålunda hålla 4 drängar och 3 klippare, öfverstelöjtnanten 3 drängar och 2 klippare, ryttmästaren 2 drängar och 1 klippare samt subalternofficern 1 dräng och 1 klippare.

Hvarje underofficer var skyldig sjelf hålla sig med 1 ridhäst.

Befålets hästar skulle alltid uppvisas vid generalmönstring. I händelse af vakans borde ny häst anskaffas senast inom 3 månader. Regimentcheferna voro skyldige att vaka öfver, att officerarne mellan öfningstiderna å sina boställen behörigen underhöllo sina tjenstehästar.

Vid det värfvade kavaleriet anskaffades nummerhästarne af kompani- (sqvadrons-) cheferna enligt passevolans. Vid inträffande krig upphörde denna liksom all öfrig passevolans, och hästarne aflemnades till Kongl. Maj:t och kronan. Remonterna, som antogos af regimentchefen, skulle vara mellan fyra och sju år gamla, 1,39—1,41 m. (9 kvarter och 2 till 3 tum) höga bakom sadeln samt starka och lätta. Färgen fick vara hurudan som helst. Sedan hästen blifvit antagen och insatt i nummer, skulle han brännas med regimentets brännare- och sqvadronstecken. Vid generalmönstring, som årligen förrättades med de värfvade regementena före regimentsexercisens afslutande, blefvo de antagne hästarne gillade och de otjenlige kasserade. Officerarne voro skyldige att för den i staten uppförda lönen sjelfve anskaffa sina

Tibell. Sammandr. af förf. rör. krigsv. till lands 7. kap. 2. art. §§ 45—55.
Krigsreg. 23. juni 1806.

Krigsreg. 12. jan. 1775.

Tibell. Sammandr. af förf. rör. krigsv. till lands 7. kap. 2. art. §§ 56—61.

Stat för Mörnernska husarreg. 23. nov. 1807.

Stat för Mörnerska husarreg. 23. nov. 1807.

hästar samt att, mot åtnjutande af furage- och utfordringspenningar¹, underhålla dem i fredstid. Antalet tjenstehästar var det samma som vid indelta kavaleriet, utom att andre majoren endast skulle hafva 3 hästar, deraf 2 ridhästar, och stabssryttmästarne 2, deraf 1 ridhäst.

Underofficerare och trumpetare skulle för den i staten bestådda remont- och utfordringspassevolansen sjelfve hålla sig med hästar, som borde vara lika goda som manskapets, äfvensom med den erforderliga munderingen. Under krig ersatte Kongl. Maj:t och kronan all afgång bland underofficerarnes och trumpetarnes hästar. Då passevolansen efter slutadt krig återtogs, skulle underofficerarne och trumpetarne er-
 Stat för Mörnerska husarreg. 23. nov. 1807.

hålla hästar, som voro jemngoda med dem, hvilka de vid krigets början egde.

Passevolanskontr. med de värfvade regementena.

Till staben hörande civilmilitäre personer voro äfven skyldige att, då regementets tjenstgöring sådant fordrade, sjelfve anskaffa och underhålla hästar, nämligen regementsfältskären två och alla de öfrige en klippare.

För trosshästarne vid det indelta kavaleriet är i det föregående redogjordt.

Artilleriet egde före år 1807 i regeln inga stamhästar. Undantag härifrån utgjorde endast det ridande artilleriet, som synes hafva haft mellan 84 och 174 hästar, till dess antalet år 1807 bestämdes till 56. Större öfningar med anspända fordon utfördes med för tillfället legde hästar. År 1807 befalde Kongl. Maj:t, att 18 hästar skulle i fredstid underhållas vid hvarje artilleriregemente; men enligt en senare befallning skulle anskaffningen af desse hästar tills vidare uppskjutas, utom vid Svea artilleriregemente. De vid detta

¹ Enligt staten för Mörnerska husarregementet den 23. November 1807 beräknades det månatliga underhållet för hvarje häst vintertiden (8 månader) till 4 Rdr 24 sk b:co och under sommaren till hälften häraf.

regemente uppsatte hästarne voro dock lika mycket afsedde till att bestrida förefallande körslor i och för regementets ekonomi som för att användas till exercis. Efter det pommerska fälttåget hade dock kronan någon tillgång på artillerihästar. Sedan de blifvit öfverförde till Sverige, utackorderades de hos landtbrukare i Skåne. Afsigten var, att hvardera af de svenska artilleriregementena skulle erhålla 28 stycken af desse hästar.

Krigsreg. 7.
mars 1807.

Krigsreg. 29.
sept. o. 23.
okt. 1807.

Vid *infanteriet* borde öfverstar, öfverstelöjtnanter och majorer vara försedde hvardera med en god tjenstehäst. Vidkommande åter trosshästar är i det föregående nämndt, att sådana endast funnos vid de indelta truppafdelningarne i Finland.

Arméns hela öfriga behof af hästar vid ett krigsutbrott måste fyllas genom uppköp eller genom användandet af kronoskjuts.

Till *hästafvelns* befrämjande i Sverige voro medel anslagna, dels från de s. k. »skånska sammansättningarne till hästafvelns förbättrande», dels från de 400 hästvakanserna vid Smålands dragonregemente. Af dessa medel utdelades premier (från 33 Rdr 16 sk b:co till 16 Rdr 32 sk b:co) åt dem, som höllo de bästa hingstarne. Hingstar införskrefvos från utlandet och tilldelades de skånska kavaleriregementena, vid hvilka för detta ändamål tvänne nummer på hvarje sqvadron höllos vakanta. Vakansafgifterna användes dels till inköp och underhåll, dels till premiering af hingstar. Vid Lifregementsbrigadens kyrassiercorps och vid Vestgöta dragonregemente höllos likaledes 2 nummer på hvarje sqvadron vakanta för hingstar; vid Lifregementsbrigadens husarcorps och vid Smålands lätta dragonregemente voro särskilda medel anvisade för sqvadronshingstar. I Finland

Krigsreg. 4.
april 1805.

upprättades år 1798 ett stuteri vid Haapaniemi, på så sätt att tio rusthållare vid Karelska dragoncorpsen, som egde ston, fingo dessa skötta vid stuteriet mot en årlig naturaafgift af 2 parmar hö, 2 mått halm och 1 tunna hafre. Dragonerna för dessa nummer skulle i stället vid all tjenstgöring af rusthållarne göras beridne på klippare. Vid den första uppsättningen bestodos två hingstar af kronan, men desse skulle vid inträffande vakans insättas i nummer. Stuteriet skulle årligen af egen afvel ökas med högst 16 hästar. Tvänne stuteridrängar kommenderades årligen till Haapaniemi af dragonvargeringen.

Rådopr. 16.
mars 1798.

Sjukvården i fred.

Före kriget i Pommern var sjukvården vid armén ordnad på det sätt, att vid hvarje regemente fanns en regementsfältskär, hvilken i allmänhet, när truppen var sammandragen, hade tvänne fältskärsgesäller till sitt biträde. Desse läkarebeställningar bekläddes af civile läkare eller andra personer med någon kunskap i sjukvård.

Gustaf Adolf sökte emellertid gifva mera stadga och militärisk prägel åt sjukvårdsanstalterna vid armén. I denna anda gingo förordningarne den 6. augusti 1806, angående medicinalverkets förändring vid armén, samt den 15. februari 1808, angående fältläkarecorpsens bildande.

Enligt dessa författningar skulle sjukvårdspersonalen vid armén bilda en militäriskt organiserad corps — den s. k. fältläkarecorpsen — och läkarne ålades att bära uniform. I spetsen för den militära sjukvården stod »chefen för fältläkarecorpsen», hvilken hade öfverstelöjtnants rang. Honom ålåg att såsom ledamot i krigskollegii intendentsdepartement såväl som i »collegium medicum» vaka öfver handläggningen

af alla de mål, som egde samband med arméns sjukvård. Uti fältläkarekontoret, hvars chef han tillika var, behandlades alla corpsens inre ärenden, utom dem, som rörde räkenskaper och medelsredogörelser, hvilka föredrogos i krigskollegium. Chefen för fältläkarecorpsen hade i och för expeditionsgöromålen en underläkare till sitt biträde.

Under chefen för fältläkarecorpsen lydde »regementsläkarne», hvilka hade löjtnants rang samt ansvarade, hvar och en vid sitt regemente, för sjukvården och sjukvårdsmaterielens användbarhet. De skulle vara medicine doktorer eller chirurgie magistrar och tillsattes af Kongl. Maj:t efter förslag af chefen för fältläkarecorpsen.

Regementsläkarne biträdades af underläkare, i allmänhet tre vid hvarje regemente (vid de värfvade garnisonerade regementena vanligen flere, vid corpserne en till två). De hade fanjunkares rang och måste hafva aflagt medicine eller chirurgie kandidatexamen samt tillsattes af chefen för fältläkarecorpsen. Denne egde derjemte rätt att till tjänstgöring vid armén eller å militärsjukhusen beordra medicine och chirurgie studerande, hvilka till uppmuntran för sina studier åtnjöto kungligt stipendium.

Då emellertid nu nämnda förordningar ej före krigsutbrottet hunno genomföras, och de för fältläkarecorpsen fastställda låga lönerna dess utom ej lockade många med högre medicinsk bildning att inträda i dess led, funnos vid flere regementen endast de gamle fältskärerna och fältskärsgeällerna, af hvilka åtminstone de senare svårligen kunde betraktas såsom läkare, med förmåga att utöfva någon själfständig sjukvård.

Någon särskild *veterinärpersonal* var i allmänhet ej uppförd på regementenas stat. Endast vid Lifregementsbrigaden funnos tvänne hästläkare.

Intendenturen i fred.

Intendenturförhållandena vid armén voro föga utvecklade. Den ekonomiska förvaltningen var centraliserad uti krigskollegium. Underhållet vid de indelta regementena under möten och mönstringar bekostades af rust- och rotehållarne eller af soldaterna sjelfve. De värfvade, icke garnisonerade trupperna voro äfven förbundne att på egen bekostnad göra de årliga vapenöfningarne. Officerare och underofficerare vid nu nämde trupper erhöilo ej heller ersättning för möteskostnaderna. Krigskollegium hade sålunda ursprungligen endast att vid större öfningsläger ombesörja desse truppers underhåll. Vid de värfvade garnisonerade regementena åter skulle krigskollegium sörja för så väl underhåll som beklädnad, hvilken skyldighet dock mot en viss summa fullgjordes af vederbörande kompanichefer, enligt mellan dem och krigskollegium upprättade passevolanskontrakt.

Regementskommisarierna vid de indelta regementena jemte biträdande mönsterskrifvare hade alltså nästan uteslutande att sköta de ekonomiska frågor, som stodo i omedelbart samband med indelningsverket, såsom löningsräntors utbetalning m. m.

Rusthållarne vid indelta armén funno det emellertid i längden både besvärligt och kostsamt att hvar för sig icke allenast förse sina ryttare med beväpning och beklädnad, utan ock att anskaffa de fleste tross- och utredningspersedlarne samt underhålla ryttarne under möten och mönstringar. De sökte därför att, mot erläggande af en viss afgift till krigskollegium, på detta öfverflytta icke blott anskaffningen och underhållet af all tross samt dennas skjutsning vid uppbrott och tåg, utan äfven truppens underhåll under möten samt marscher till och från de samma. Äfven vid rotehållsregementena skulle rotehållarne underhålla manska-

Knekte-
kontrakten.

Krigsreg. 20.
okt. 1680 o.
11. jan. 1757.

pet vid möten och mönstringar, allt efter de olika knektekontraktens bestämmelser. Vid en del regementen ålåg det rotehållarne så väl att bestå soldaterna matsäck under mötestiden som ock att skjutsa trossen till och från mötesplatserna; vid andra åter skulle soldaterna under mötestiden underhålla sig sjelfve. Detta senare underhållssätt tillämpades dock sällan, enär soldaterna vid antagningen vanligen af sina rotehållare betingade sig både matsäck under mötestiden och särskilda drickspenningar. Rotehållarne vid en del regementen följde därför snart rusthållarnes exempel och sökte mot kontant ersättning blifva befriade från nu omtalade besvär.

Då det från kronans sida ej fanns något hinder för att ordna underhållet så, som rusthållarne och en del rotehållare önskade, blef följden, att passevolanskontrakt i berörda afseenden slötos mellan krigskollegium å ena sidan och alla rusthållsregementen samt alla rotehållsregementen i Finland, utom Österbottens regemente med Kajana bataljon, å den andra. Förvaltningen af de på detta sätt inflytande medlen samt deras användning för det åsyftade ändamålet anförtroddes åt den s. k. *passevolansinrättningen*. I spetsen för denna ställdes den civile ledamoten i krigskollegii intendentsdepartement, hvilken till sitt biträde erhöi en på passevolansinrättningens stat aflönad arbetspersonal. Till detta verk hörde vidare de olika passevolansinrättningarna vid armén nämligen: *Lifregementsbrigadens passevolansinrättning*, *Vestgöta kommissariat*, det *Skånska kommissariatet* och det *Finska kommissariatet*. Under dessa sist nämnda åter lydde magasinförvaltarne vid de på skilda håll för passevolansverkets räkning upplagda magasinerna. Det mest utvecklade af dessa kommissariat var det finska. I spetsen för detta stod generalkrigskommissariatets intendent, biträdd af en på passevolansinrättningens stat aflönad arbetspersonal. Under

Krigsreg. 18.
dec. 1775, 2.
maj, 18. mars
o. 2. dec. 1776,
8. dec. 1777,
15. jan. 1778
samt 20. sept.
1783.

Krigskoll. be-
rättelse 1795.

Rådpr. 14.
juli 1792, 11.
aug. 1794 och
24. maj 1797.

finska kommissariatet lydte förråden i Helsingfors, Sveaborg (delvis), Tölö, Helsingemalm, Svartholmen, Hangö, Björneborg, Elimä, Åbo, Tavastehus, Harjavalta och S:t Michel.

Rådspr. 7.
okt. 1806

Passevolansinrättningens tillgångar utgjordes hufvudsakligen af rust- och rotehållarnes passevolansafgifter¹. Dessa uppbyros af kronobetjeningen på samma termin som krono-
uppböörden, hvarefter de under landskontorens kontroll insändes till landtränterierna, der de i allmänhet omedelbart stodo till kommissariatens förfogande. Till förstärkning af

Krigsreg. 25.
maj 1798.

passevolanskassan användes dock äfven andra utvägar. Sålunda sattes under åren 1794—1801, utom förut varande 7 vakanser, ytterligare 23(!) nummer vid hvarje indelt svenskt kompani på vakans. De medel, som härigenom erhöles, tillfölo passevolanskassan. Denna erhöil dess utom arrendefgifter från Adelsfanans indragna boställen. Allt efter passevolansverkets tillgångar och gällande markegångspris bestämdes mötestidernas längd vid de regementen, der underhållet var ordnadtt på passevolans.

Rådspr. 27.
jan. 1794.

Vid de indelta regementen, som ej hade ingått passevolans med krigskollegium, skulle rotehållarne enligt kongl. brefvet den 11. maj 1803, mot afräkning å soldatens lön, lemna denne matsäck för så många dagar, som mönstring eller möte pågick. Matsäckens storlek och sammansättning skulle beräknas på grund af den i fältstaten angifna dagportionen, eller ock skulle andra lika goda artiklar lemnas i stället. Under kompanimöten och kyrkparader var dock soldaten skyldig att själf sörja för sitt underhåll. Rotehållaren var derjemte, enligt »vanlig praxis och författningar», skyldig att draga försorg om försling till och

Krigsreg. 11.
maj 1803.

¹ Dessa vexlade vid finska rusthållsregementena mellan 7 Rdr 40 sk b:co och 8 Rdr 16 sk b:co samt vid rotehållsregementena emellan 3 Rdr 16 sk b:co och 4 Rdr 8 sk b:co. Sammanlagdt uppgingo passevolansafgifterna i Finland till 36,598 Rdr b:co årligen.

Krigsreg. 25.
maj 1798.

från mötesplatserna af kompaniernas tross, ammunition och proviant.

Krigsreg. 24.
febr. 1800.

Vapenöfningar.

Vid indelta armén skulle, enligt kongl. förordningen den 21. november 1766, regemensmöten årligen ega rum under 17 dagar, in- och utryckningsdagarne medräknade. Tid efter annan gjordes emellertid undantag härifrån på grund af framställning, dels af hela bondeståndet, dels af rust- eller rotehållarne vid särskilda regementen. År 1800 afslogs visserligen bondeståndets begäran, att regemensmöten blott måtte hållas hvart annat eller hvart tredje år, men konungen lofvade i stället att så mycket som möjligt befria från möten de regementen, hvilka voro förlagda i provinser, som lidit af missväxt, eller der andra ömmande förhållanden förefunnos, och rust- och rotehållarne visste att taga detta konungens löfte i anspråk. Intet år förflöt, utan att ansökningar om mötens inställande gjordes från ett eller annat regemente. Dessa ansökningar beviljades i allmänhet antingen fullständigt eller ock endast så till vida, att regemensmötena utbyttes mot kompanimöten under 6 eller 8 dagar. Vid de regementen, der underhållet stälts på passevolans, berodde regemensmötenas längd helt och hållet på passevolanskassans tillgångar. För att öka dessa kunde äfven mötena en och annan gång alldeles inställas¹. Mötestiden var förlagd till juni månad.

Krigsreg. 21.
nov. 1766.

Krigsreg. 1.
sept. 1800.

Under *infanteriets* regemensmöten genomgicks under sex timmar dagligen (tre på för- och tre på eftermiddagen) exercisreglementets föreskrifter praktiskt, hvarjemte målskjutnings-

¹ Å andra sidan finnes dock exempel på, att regemensmöten kunde utsträckas ända till 24 dagar.

Rådopr. 8.
jan. 1798.

öfningar företogs å andra tider, vanligen $1\frac{1}{2}$ timme före eller efter den andra exercisen. En tredjedel af mötestiden användes uteslutande till kompaniexercis, en tredjedel till kompaniexercis om förmiddagen och bataljonsexercis om eftermiddagen. Under den återstående tredjedelen skulle regementet vara sammandraget för att öfvas såväl för- som eftermiddag uti Ball Charge och de Allmänna Krigs-rörelser. Under sön- och helgdagar egde icke exercis rum; i stället företogs efter slutad gudstjenst en marschöfning, som utsträcktes till $\frac{1}{4}$ mil från mötesplatsen. Senare erhöll regementschefen mera frihet att ordna öfningarne, särskildt i fråga om tidpunkten för öfvergång från kompani- till bataljonsexercis. Målskjutningsöfningarne förlades till slutet af kompaniexercisen. För deras bedrivande hade regementet att förfoga öfver skarp ammunition, beräknad efter tre skott för hvarje man samt ytterligare fem för hvarje jägare. De företogs blott på 80 stegs afstånd från målet¹. Karlen öfvades först upprepade gånger i anläggning och riktning. Första skottet afsköts derefter man efter man, andra skottet rote efter rote och det tredje af hela divisionen på en gång.

Rekrytutbildningen var hufvudsakligen förlagd till regementsmötena och leddes af en dertill särskildt kommenderad subalternofficer. Rekryterna vid indelta armén öfvades under trenne mötesterminer, innan de approberades såsom soldater. De indelades härvid i tre klasser, allt efter färdigheten och den tid de exerceerat. Första klassen innefattade de mest försigkomne och exerceerades af rekrytbefälhafvaren sjelf; andra klassen bestod af de mindre öfvade och exerceerades af en dertill kommenderad underofficer; tredje klassen utgjordes af de nyantagne rekryterna, som exerceerades vid sina kompanier af en underofficer, dertill förordnad af kom-

¹ Enligt 1781 års reglemente sköts på 3 afstånd: 80, 100 och 120 alnar.

panichefen. Uppflyttning till andra klassen bestämdes af kompanichefen efter förutgången uppvisning, och uppflyttning till den första af rekrytbefälhafvaren. De utbildade rekryterna approberades af tjänstgörande majoren. För att underhålla den å mötesplatsen inhemtade färdigheten, kunde rekryterna, då regementet var förlagdt på roten, tid efter annan korpralskapsvis inkallas till kortare öfning.

Exercisregl.
1794.

Jemte regementsmötena förekommo för manskapet öfningar vid s. k. kyrkparader, vid kompanimöten, vid divisions- och korpralskapsmöten samt vid liiquidationsmötena.

I 1781 års reglemente stadgades, att soldaten alla sönd- och helgdagar skulle infinna sig vid sockenkyrkan. Dervid närvarande befäl skulle dels i allmänhet »efterse karlarnes plie och snygghet» och dels, då årstiden tillät, efter gudstjenstens slut »marschera och svänga» med manskapet. När kompanichefen fann lämpligt, kunde han befalla, att gevären skulle medtagas, hvarvid manskapet hufvudsakligen borde öfvas i »snabbladdning och god anläggning». Dessa kyrkparader med exercis på kyrkvallarne voro ganska tidsödande för det manskap, som bodde långt ifrån kyrkan. Rotehållarne vid flere regementen anhöllo därför, att kyrkparaderna måtte utbytas mot kompanimöten en gång om året. Dylika möten hade visserligen redan förut kunnat påbjudas af regementschefen, men de hade icke varit årliga, ej heller af någon längre varaktighet. Ansökningarne beviljades i allmänhet, och på detta sätt uppstodo jemte regementsmötena årliga kompanimöten under 4, 6 eller 8 dagar. Så skedde t. ex. vid de finska regementena, vid Nerike och Vermlands regemente samt vid Skaraborgs, Jönköpings, Dal och Elfsborgs regementen. Vid andra åter, såsom t. ex. vid Vestmanlands, ersattes de indragna kyrkparaderna derigenom, att regementsmötena förlängdes med ett motsvarande antal dagar. Tiden för kompanimötenas hållande bestämdes

Regl. för inf.
1781.

Krigsreg. 18.
okt. 1793, 24.
o. 31. mars
1802, 8. juni
1803.

Rådspr. 16.
dec. 1793.

af regementschefen, med hänsyn till att alla kompanier skulle hinna inspekteras af någon af majorerna. Det var sällsynt, att kompanimötena inställdes. Särskildt egde detta icke rum, om regementsmöte ej skulle hållas under året. I allmänhet ökades då i stället deras längd något, hvilket ock kunde ske utan olägenhet för statsverket, all den stund de ej förorsakade detta några utgifter. När sålunda regementsmötena år 1807 voro inställda vid hela indelta armén, ersattes de af 10 dagars kompanimöten på hösten.

Krigsreg. 27.
juli 1807.

Vid de årliga liiquidationsmötena, som höllos kompani-
vis, kunde äfven, såsom nämnt är, vapenöfning ega rum. Så snart alla ekonomiska frågor vid ett dylikt möte voro afgjorda, borde nämligen, om årstid och väderlek medgäfvos, »några timmar en dag före och efter middagen exercitierne repeteras», hvarför ock manskapet skulle medföra gevär. Det var äfven föreskrifvet, att spelet skulle samlas före regementsmötets början för att, under en officers tillsyn, minst fyra dagar öfvas af regementstrumslagaren.

Regl. för inf.
1781.

Vid det indelta *kavaleriet* voro regementsmötena ursprungligen lika långa som vid infanteriet, men då underhållet vid alla indelta kavaleriregementen och corpsen, utom vid Jemtlands hästjägaresqvadron, i slutet af 1700-talet ställdes på passevolans, blefvo regementsmötena vanligen förlängda till 20 eller 21 dagar. Tidsindelningen vid kavaleriets möten motsvarade den vid infanteriet brukliga. Äfven vid kavaleriet höllos kompanimöten, hvarunder manskapet dock endast tjänstgjorde till fot. De ersatte stundom regementsmötena, men erhöilo då ofta lika lång varaktighet som dessa. Svårigheten att under de korta mötestiderna gifva rekryter och remonter nödig utbildning föranledde inrättandet af de första exercissqvadronerna år 1806. Genom ett kongl. bref den 6. september sist nämnda år befaldes, att dylika skulle sammandragas. De hade dock vid

utbrottet af 1808 års krig endast blifvit införda vid Skånska husarregementet och Smålands dragonregemente. Exercis-skvadronerna, hvilka borde fortgå under två till tre månader, skulle aflösa hvarandra hela året om utom under tiden för regementsmötet. Den till dem kommenderade styrkan borde förhålla sig till hela regementets såsom 6 : 100. Manskapets underhåll vid dessa möten bekostades af passevolansinrättningen. Då likväl denna härför behöfde ökade inkomster, måste man åter tillgripa utvägen att sätta en del nummer på vakans¹.

Nödvändigheten af att med befäl och underbefäl genomgå reglementen m. m., innan den egentliga exercisen för året började, var tidigt insedd. 1781 års reglemente föreskref sålunda, att i maj månad hvarje år borde alla officerare »sammankallas å ett visst och tjenligt ställe», hvarest de skulle exerceras af majoren i regementschefens närvaro. Dervid borde »tydeligen repeteras allt hvad Reglementet innehåller, på det en lika princip må vinnas». Hvarje kompanichef skulle derefter i närvaro af öfriga kompaniofficerare samla sina underofficerare och korpraler samt »med dem hålla en lika repetition». I 1794 års exercisreglemente finnes samma föreskrift. Det heter deri, att »sedan de årliga exerceringarne för de indelta regementena ingått», skulle hvarje regementschef samla alla officerare, underofficerare och korpraler på ett dertill utsedt ställe, hvarvid officerarne skulle exerceras af förste majoren, underofficerarne af andre majoren och korpralerna af adjutanten. De skulle dervid tillhållas »att veta och med noggranhet verkställa allt hvad

Krigsreg. 6.
sept. 1806.

¹ Efter ryttarens uppbrott från rusthållet ålägg det rusthållaren att bestå honom matsäck för fyra dagar, eller 6 sk b:co kontant om dagen, samt furage åt hästarne under lika lång tid. Vid Smålands dragonregemente skulle de rustande äfven under befälsmötet underhålla häst och karl vid exercis-skvadronen.

reglementet föreskrifver» samt läras att »undervisa deras underhafvande manskap». Det blef så småningom brukligt. att befälsöfningarne egde rum i sammanhang med regementsmötet, och år 1805 gaf Kongl. Maj:t en del regementen med vidsträckt förläggning, såsom Helsinge, Jemtlands och Vesterbottens, formlig tillåtelse härtill. Utom dessa särskilda befälsöfningar före regementets sammandragning egde sådana rum under första delen af sjelfva regementsmötet. Medan kompaniexercisen pågick, skulle nämligen de officerare, underofficerare och korpraler, som ej behöfdes vid kompanierna, öfvas af majoren i bataljonsexercis. Hvarje pluton skulle dervid betecknas genom en 8 alnar lång stång, buren af soldater.

Krigsexped:s
diarium, 8.
mars 1805,
sid. 221.

Exercisregl.
1794.

Vid den del af indelta kavaleriet, der underhållet var stäldt på passevolans, var det allt sedan år 1802 regel, att befälsmötet egde rum i sammanhang med regementsmötet. Det förra mötet skulle räcka i 13 och det senare i 17 dagar. I befälsmötet skulle deltaga officerare, underofficerare och trumpetare samt någre ryttare, medförande sina hästar. Kavaleribefälet var sålunda årligen samladt till öfning under 30 dagar i följd.

Rådapr. 15.
dec. 1802.

Vid de *värfvade regementen*, som icke voro garnisonerade, bedrefvos vapenöfningarne på ungefär samma sätt som vid den indelta armén. Såsom redan är nämnt, förekommo äfven här kyrkparader, ehuru blott hvar tredje månad. Då emellertid rekrytutbildningen, på grund af den jemförelsevis korta kapitulationstiden, icke kunde fördelas på tre mötesterminer, voro 14 dagar före regementsmötet anslagne till möte med de nyvärfvade rekryterna. Så snart hela styrkan var sammandragen, skulle öfningarne försiggå i tältläger, på det att truppen måtte blifva si allo vänd och undervist uti en rätt fältlefnad och hushållning med helsan, kokning och tvätt, med mera».

Tjenstg.-regl.
1781.

Vid de *värfvade garnisonerade regementena* voro tvänne månader af året — maj och juni — anslagne till »exercitiemånader», under hvilken tid öfningarne vid infanteriet och kavaleriet bedrefvos i hufvudsaklig öfverensstämmelse med föreskrifterna för de indelte trupperna. Tidsindelningen var den samma, men rekrytutbildningen skulle försiggå i ett sammanhang under tvänne månader; befälsöfningarne voro förlagda till början af exercistiden.

Exercisregl.
1794.

På *artilleriets* utbildning lade man denna tid ganska stor vikt. Exercismånaderna vid detta vapen voro före år 1803 april, maj och juni, men på artillerikomiténs förslag blefvo i stället maj, juni, juli och augusti månader härtill anslagne. Under de återstående åtta månaderna permitterades en del af manskapet, och halfva antalet officerare hade turvis fyra månaders semester. Exercismånaderna användes på det sätt, att under de tvänne första öfvades allt befäl och manskap, men under de två senare blott befålet.

Maj och juni månaders öfningar började vanligen med en examen för underofficerare och konstaplar, hvarvid desse fingo praktiskt utföra en del af hvad de under vintern inhemtat. Derefter vidtog den egentliga exercisen, då manskapet indelades i tvänne afdelningar, som omvexlande öfvades uti »det för en artillerist nödvändiga af infanteriexercisen» samt uti artilleriexercis. För den senare ut-
reqvirerades från förråden artilleripjeser af olika modeller. Sålunda exercerades på Ladugårdsgärdet, innan försöken med de Helvigska pjeserna började, med 24- g , 18- g , 12- g , 6- g och 3- g jernkanoner, 6- g och 4- g jernmörsare, 16- g ricochettmörsare, 16- g långa och korta samt 8- g haubitser. Då artillerikomitén började sina arbeten, pröfvades företrädesvis de af denne föreslagne modellerna å kanoner, lavetter, föreställare samt anspänning. Beträffande öfnin-

garnes utförande, var det föreskrifvet, att exercisen med skjut- och kastpjeser skulle vara den väsentliga, och att all möjlig färdighet deri skulle eftersträvas. Särskild vikt skulle läggas vid batteriformeringar, hvarvid pjeserna borde afbröstas och några skott skjutas, samt vid att underbefälet lärde sig rikta kanonerna såväl med som utan riktinstrument¹. En del pjeser sattes i och för öfningarne i »marschfärdigt stånd», på det man skulle kunna genomgå anspänningssättet, tillvägagångendet vid pjesernas lyftning ur lavetterna, deras flyttning på blockvagnar och björnar, användandet af kranar, domkraft och häftyg, hur man skulle förhålla sig då en kanon stjelpt, ett hjul gått sönder m. m. Medan en del af truppen företog sådana öfningar, sysselsattes den andre med afståndsbedömning och skarp-skjutning på olika afstånd. Afståndsbedömningen omfattade fyra afstånd inom 300, 600, 900 och 1200 alnar (omkring 180, 360, 540 och 720 m.). Skjutning och kastning utfördes antingen mot tafla eller mot smärre hus, uppförda af gammalt virke, som man sökte skjuta i brand. Derjemte förfärdigades batteribyggnader och öfvades andra fältarbeten.

Befällets öfningar under juli och augusti månader bestodo dels af laboratoriearbeten, såsom ammunitionsarbeten, bombers fyllande m. m., dels af mera vetenskapligt anordnade försöksskjutningar med skarp ammunition. Sedan kartescher införts, sköts flitigt härmed. Denna skjutning började på omkring 600 m:s (1000 alnars) afstånd, och minskades sedan efter hand till 540, 480 och 180 m. (900, 800 och 300 alnar). Med kula sköts på ända till 1200 m. (2000 alnar). Likaledes öfvades kastning med haubitser och mörssare samt i synnerhet ricochettering. Artillerikomiten hade till sitt förfogande en särskild fond för att verkställa för-

¹ Hvarje underofficer borde förstå att förfärdiga ett dylikt af trä, för den händelse så skulle behövas.

sök i utsträckt omfattning. Dessa försök utfördes vid Svea artilleriregemente, som derigenom fick tillfälle till ökad utbildning. I manöver med anspända fordon kunde dock öfningarna icke göras särdeles omfattande, då hästar för hvarje tillfälle måste hyras. Vid större öfningar, såsom t. ex. vid storlägren på Ladugårdsgärdet, förekom dock vanligen exercis och manövrer med anspände pjäser. Dervid ådrogo sig både Cardells ridande batterier och Helvigs åkande allmän uppmärksamhet.

Gen.-fälttyg-
ms skr. 31.
mars 1803, 27.
mars 1804, 22.
mars 1806.

Så väl under förmyndarstyrelsen som efter Gustaf Adolfs tillträde till regeringen företogs äfven större *gemensamma öfningar* för alla tre vapenslagen. Stundom deltog i dem äfven afdelningar ur Arméns flotta. Flertalet utgjordes visserligen af s. k. storläger, vid hvilka den mesta tiden upptogs af paraderingar och fester, men det hände dock, att ganska betydliga truppstyrkor sammandrogos för att utföra större manövrer eller s. k. »simulacrer».

En dylik simulacre eller, såsom den äfven kallades, höstmanöver företogs år 1800 vid Strömsholm. Den tog sin början den 16. september och varade i åtta dagar. I den samma deltog 400 man af hvardera Svea och Göta gardesregementena, 300 man af Lifregementsbrigadens värfvade infanteri, Lifregementsbrigadens indelta infanteribataljon, Vestmanlands regemente, Lifregementsbrigadens husarcorps, 14 3-å metallkanoner med 250 mans servis ur Svea artilleriregemente och fyra 3-å partikanoner utan särskildt servismanskap samt 14 kanonslupar och en del andra fartyg af Arméns flotta. En annan manöver företogs mellan den 17. och 28. juni 1802 under storlägret på Lill-Luolais malm nära Tavastehus vid konungens besök i Finland. I den samma deltog Åbo läns och Björneborgs regementen samt dessas rusthållsbataljoner, Tavastehus regemente med dess

jägarebataljon, Nylands infanteriregemente och jägarebataljon, Nylands dragonregemente samt 2 kompanier af Finska artilleriregementet, tillsamman 5,700 man med 24 stycken 3-g kanoner.

Vid båda dessa manövrer utgäfvos på generalorder »suppositioner», och fastställdes regler för operationernas utförande. För att öfvervaka reglernas iakttagande utsågos af konungen, som vid båda tillfällena sjelf förde en corps, »fält-domare» eller »neutrale volontärer» bland regimentsofficerare, som ej tillhörde de i öfningarne deltagande trupperna. Den först nämnda simulacren synes hafva varit den mest fältmessiga. För att underlätta provianteringen och furageringen, hvilka vid detta tillfälle voro anförtrödda åt Lifregementsbrigadens kommissariat, rörde man sig dock på ett ganska begränsadt område.

En närmare granskning af dessa öfningar visar, att man hade stor benägenhet att splittra stridskrafterna, dels för att skydda sig sjelf och dels för att genom »embusca-der» o. d. sätta motståndaren i förlägenhet. Spionering med åtföljande utklädningar synes äfven hafva ganska mycket varit i bruk. Under striderna hände stundom, att trupperna råkade i verkligt handgemäng. När en ställning besattes, synes hufvudsaken hafva varit att, äfven med försakande af andra fördelar, göra den så oangriplig som möjligt utom i fronten; för sin rygg hyste man alltid stor fruktan, och motståndarens uppträdande der, äfven med en obetydlig styrka, var ej sällan signalen till återtåg¹.

Relation öfver
manövern.
K. A.

¹ Under manövern vid Strömsholm intog sålunda chefen för den emot konungen opererande corpsen en ställning vid sidan af och vinkelrätt emot fiendens förmodade anmarschväg. Trupperna uppställdes på två linier med båda flyglarne stödde mot höjder, som besattes med fältartilleri. Reträttvägen sammanföll med fiendens väntade anmarschrättning. Den låg sålunda utanför ena flygeln. För att komma in på den samma måste alla trupperna passera en smal brygga öfver Kolbäckån.

Slutligen bör äfven påpekas, att en stor del af de svenske trupperna deltog uti pommerska kriget åren 1805—1807 och derunder inhemtade en viss krigserfarenhet. Äfven af de finske trupperna voro 600 man ur hvarterdera Åbo läns, Björneborgs och Nylands regementen med tillhörande rusthålls- och jägarebataljoner, beordrade till Pommern. Då de likväl först i slutet af juli 1807 afgingo till krigsorten, kommo de ej att der taga del uti några allvarligare krigshändelser.

Befälsutbildningen.

För att erhålla anställning såsom officer eller underofficer vid *infanteriet* eller *kavaleriet* fordrades egentligen inga kompetensvilkor alls. Regementschefen var nämligen berättigad att hos Kongl. Maj:t föreslå till officer och att själf till underofficer antaga hvilken yngling han behagade. Innan denne fick tjenstgöra såsom befäl, måste han dock hafva uppfyllt vissa fordringar. Vid de värfvade garnisonerade regementena borde den nyutnämde officern, innan han fick göra tjenst i denna egenskap, under sammanlagdt tre månader förrätta soldat-, korprals- och underofficerstjenst samt tillika undergå »nogaste examen af tjenstgörande majoren i de ämnen, som rörde dess exercice och dess tjenstgöring, och af honom godkännas at äga fullkomliga insigter». En vid dylikt regemente nyutnämnd underofficer skulle, så framt han ej tjenat sig upp från soldat, genomgå en lika lång gradpassering i soldat- och korpralsgraderna, samt aflägga exa-

Denna å flet nämligen i ställningens rygg, hvilket emellertid ej ansågs såsom en olägenhet utan såsom en stor fördel, emedan derigenom »ryggen var betäckt af strömmen.» Denna egendomliga uppfattning lände sedermera kriget till mycken skada, då ryssarne snart lärde sig att på ett mäterligt sätt begagna sig af sin motståndares felaktiga taktik.

Relation öfver
manövern.
K. A.

men i exercis- och tjänstgöringsreglementen inför tjänstgörande majoren.

Den som utnämndes till officer vid indelt trupp, skulle, innan han fick göra officerstjänst, genomgå graderna vid ett värfvadts garnisonsregemente på liknande sätt som för detta regementes egne officerare var föreskrifvet. Han skulle derjemte vid samma regemente göra två månaders officers-tjänst. Låg emellertid ett indelt regemente långt ifrån någon garnisonsort, kunde graderna genomgå och examen afläggas under första mötet vid eget regemente. Under-officerarne skulle alltid genomgå graderna under första mötet vid det regemente de tillhörde.

Exercisregl.
1794.

Nu omnämnda examina jemte gradpassering voro dock ofta blott en tom form. Då examen ej behöfde vara offentlig, saknades all kontroll öfver, att den verkligen fullgjordes. Personliga relationer voro ofta tillräckliga både för att vinna anställning vid ett regemente och att blifva kompetent till vidare befordran¹.

¹ I fråga om det olämpliga och skadliga i de vid första officersanställningen gängse förhållandena skref år 1806 guvernören för krigsakademien å Carlberg, öfverste Nils Cronstedt, sedan han föreslagit medel för att afhjelpa denna stora brist i arméns organisation: »om sådana anstalter vidtagas i ett system och sammanhang med de skickliges egen nytta, så skall i samma ögonblick bli undan röjd den djupa okunnighet, hvilken ännu ofta nog icke allenast blir befordrad, utan äfven dageligen... (?) fram om en afgjord kunskap. Man bör då ej mera få se ynglingar, hvilka börjat studier vid de militära undervisningsanstalterna, derstädes ej gjort de ringaste framsteg, kort derpå och i förtid efter egit behag öfvergifva undervisningen och genast vinna tillflykt hos en Regements Chef, som utan afseende på de kunskaper tidehvarvet fordrar och Kongl. Maj:t på flere sätt föranstaltat om att kunna vinnas åtminstone för den bemedlade, föreslår en så ymkeligt beskaffad yngling till officer, hvarigenom han i allmänhet i armén vinner alla åtföljande förmåner utan all förtjänst framför den, som ännu i några år af vettgirighet och mohnhet om värde, uppehåller sig vid Läroverket; äfven hafva så beskaffade ynglingar blifvit i samma förhållande insatta som officerare uti Kong. Regimentena hvarigenom de på fördubblat sätt såra den förtjente.»

Tillfälle att idka mera omfattande krigsvetenskapliga studier saknades emellertid icke. År 1792 hade nämligen å Carlbergs slott en krigsakademi blifvit upprättad i ändamål att utbilda »skickliga ämnen för rikets landtarmé och flottor», hvarjemte äfven redan i tjänst varande officerare der kunde vinna ytterligare utbildning i sitt yrke. Genom reglementet af den 8. april 1799 och staten den 28. april 1804 var elevantalet bestämdt till 120, deraf 40 »gratister» och 80 betalande. Desse elever eller kadetter voro indelade i 4 kompanier och undervisades i 5 klasser. Undervisningen var i de båda första klasserna gemensam för landt- och sjökadetter, men derefter till större delen åtskild.

Krigsreg. 17.
juni 1792.

Krigsreg. 28.
april 1804.
Öfv. Cron-
stedt. P. M.
ang. krigs-
akad. 21. nov.
1796.

Akademien stod under befäl af en guvernör, som tillika var ledamot af instruktionsdepartementet i krigskollegium. Under honom lydde en major, kompanichefer, kompaniofficere, lärare och ekonomitjenstemän. Undervisning meddelades i *allmänna ämnen*, såsom kristendom, moralfilosofi, historia, geografi, aritmetik, algebra, geometri, trigonometri, koniska sektioner, mekanik, franska, tyska, engelska och ryska språken samt väl- och rättskrifning; i *militära ämnen*: reglementen, taktik, vapenlära, befästningskonst, topografi och kartritning; samt i *praktiska öfningar*, bestående af rent militära sådana samt ridning och simning m. m. Då elever kunde antagas redan vid 13 års ålder, och då inträdesfordringarne blott utgjordes af kunskap i biblisk historia, katekes, Euklides' första bok, fäderneslandets historia i sammandrag, räkning af quatuor species samt skrifning, måste en stor del af tiden användas för att bibringa dem ytterligare humanistisk bildning. Härtill åtgick också större delen af kursen (2,600 timmar), under det den mindre delen (2,250 timmar) egnades åt de militära, (teoretiska och praktiska) ämnena. För att uppmuntra till inträde vid krigsakademien var stadgadt, att kadett, som efter slutad

kurs vann officersanställning vid något regemente, skulle utan ackords erläggande komma i åtnjutande af en första gradens stabslön, så snart en dylik blef ledig.

I Finland fanns sedan 1779 en kadettskola å Haapaniemi kungsgård i Savolaks (13½ mil s. o. om Kuopio och blott 2½ mil från ryska gränsen). Dess stiftare var då varande chefen för Savolaks-brigaden G. M. Sprengtporten. Skolan nedlades under 1788—90 årens krig, men återupplifvades derefter samt ställdes under öfverinseende af general-en-chef i Finland. Dess ändamål var »att tilldana skickeliga ämnen af Adelig Ungdom i Finland i Kongl. Maj:ts och Rikets krigstjenst.» Enligt general-en-chefs instruktion för skolans styresman, den 19. september 1798, borde skolan för vinnandet af detta mål sträfva efter att bereda sina elever »den i möjligaste mätto fullkomligaste militairiska uppfostran», samt att särskildt i de högre klasserna meddela undervisning i »alt det som till en Ingenieur Officers uppfostran och danande behöfves». Kadettskolan i Haapaniemi var emellertid ej uteslutande en krigsskola. Detta framgår deraf, att i nämnda instruktion säges att, »huru denna Schola egentligen är inrättad för den militairiska ungdomen, vill Kongl. Majt. att de bland cadetterne, som för andra Embetsmannas yrken i framtiden kunna visa skicklighet, ej måtte sakna den underbyggnad som därtill behöfves.» Förtjente, men fattige adelsmäns söner kunde sålunda här erhålla den allmänbildning, som eljest förvärfvades i gymnasierna.

Kadetternas antal skulle vara 16 ordinarie och lika många eller flere extra elever. Fordringarne för inträdet voro de samma som vid krigsakademien. Härvid borde dock afseende hufvudsakligen fästas vid »snille och håg för arbete». Under skolans styresman, som skulle vara en militär och sjelf meddela undervisning, lydde en lärarepersonal bestående dels af militäre och civile tjänstemän tillhörande

Rådopr. 2.
febr. 1791.

Krigsreg. 20.
nov. 1782.

Rådopr. 26.
mars 1798.

armén, dels af civile lärare för undervisningen uti icke militära ämnen. Klasserna voro fyra, och undervisningen var i det närmaste den samma som vid krigsakademien ¹, ehuru den till hvarje ämne anslagna tiden i allmänhet var kortare. Afgangsexamen anställdes inför general-en-chef efter fyra eller högst fem års kurs. Ehuru dylik afgangsexamen ej berättigade till samma förmåner som afgangsexamen från krigsakademien, eller att genast vinna anställning vid armén eller flottorna, hade dock Kongl. Majt. »tillåtit general-en-chef att årligen efter hållen examen i underdånighet rapportera, hvilka af dessa kadetter sig i synnerhet utmärkt.» Desse blefvo då i regeln placerade såsom officerare vid regementena ².

Rådspir. 26.
mars 1798.

För att vinna anställning såsom officer eller underofficer vid artillerivapnet fordrades att kunna läsa i bok och skriva, samt, för att vidare kunna befordras, att genomgå de vid artilleriregementena inrättade informationsverken. Dessas ändamål var att lemna den del af »rikets ungdom, som ämnade sig till artilleriet — — tillfälle att af grunden lära de stycken, som till samma vetenskap så i Theori som practique höra.» Läroverket stod närmast under befäl af en informationskapten. Undervisningen var delad i trenne kurser. I den första undervisades officerarne af informationskaptenen

¹ Undervisning meddelades äfven uti krigshistoria, astronomi, globlära, hydrodynamik, ämnesskrifning och retorik.

² Bland militära undervisningsanstalter torde äfven förtjena nämnas den s. k. »Militäiracademien» vid Södermanlands regemente samt informationsverket vid Savolaks jägarregemente. Den förra hade inrättats på bekostnad af general Siegroth och anlätades i början ganska flitigt af regementets officerare, men upplöstes år 1805, emedan »ingen af Regementets medlemmar funnits hugad att samma inrättning begagna.» Ändamålet med den senare, hvilken tillkom år 1805 på förslag af öfverste Sandels, var »att befordra unga officerares vid Savolax Fotjägare Regemente framsteg uti sin metié.» Det synes dock hufvudsakligen hafva varit undervisning i »rekognosering, fältteckning och kartritning», som här meddelats.

och professorn vid regementet; i den andra undervisades underofficerarne af en informationsadjutant; den tredje, kon-stapelsklassen, leddes af en informationsunderofficer. Innan officerarne deltog i den inom officerskursen meddelade under-visningen, stodo de dock under ledning af informationsadju-tanten. Undervisningen omfattade dels allmännyttiga, dels rent militära ämnen, så väl teori som praktik, men gick hufvudsakligen ut på att bibringa eleverna den kunskap i matematik, mekanik, fysik och kemi m. m., som var nöd-vändig för ett sjelfständigt studium af artillerivetenskapen, samt lära dem att uti praktiken tillämpa dessa kunskaper. De praktiska öfningarne företogs dels ensamt med informa-tionsverkets elever, dels tillsamman med artilleriregementena under dessas exercis. Öfningarne, som egde rum i maj och juni månader, bestodo uti »distansers, fält och Högders afmä-tande, Batteriers och Löpgrafvars utstakande med allt öfrigt, som dertill hörer» samt uti skjutning och kastning med artilleripjeser. Officerarne borde derjemte företaga gemen-samma resor till jernverk, gevärsfaktorier, krut- och stycke-bruk m. m. Efter genomgångna kurser aflades examen, och ingen fick befordras till löjtnant förr än han aflagt afgangsexamen i officerskursen — den s. k. »generalexamen» — samt fyllt 18 år. Turen i regementet räknades sedan från dagen för »generalexamens» afläggande, oafsedt officers-fullmaktens datum. Endast de från krigsakademien utexami-nerade elever, som vunnit inträde vid artillerivapnet, undan-togs härifrån.

Uti instruktionen den 24. maj 1797 för direktören för artilleriet och den 28. februari 1803 för generalinspektören funnos äfven föreskrifter om ytterligare examina, utan hvilka befordran till kapten icke kunde ega rum, men närmare bestämmelser om fordringarne härvidlag saknades. Dessa senare föreskrifter synas ej heller hafva tillämpats.

Vid *fortifikationen* fanns äfven ett informationsverk med ändamål »att till Kongl. Majt. och rikets tjänst för en framtid inöfva skickliga ämnen uti fortificationsmetiën». Lärarepersonalen utgjordes af 1 informationskapten, 1 professor, 1 »lieutenant dessineur» och 1 adjutant¹. För att utbildas till fortifikationsofficer eller underofficer mottogos här ynglingar af minst 15 års ålder, hvilka redan voro »inöfvade i de Wettenskaper, som böra inhämtas vid de vanliga lärosäten eller af enskilde preceptorer», d. v. s. som kunde räkna quatuor species samt läsa och skriva, såsom detta sedermera förklarades, och hvilka derjemte hade antingen någon kunskap i geometrien eller i murare- och timmermansyrkena. En sådan yngling antogs till »volontär» och kunde, efter aflagda examina och praktiska prof², befordras först till underofficer och derefter till kadett och officer. Volontärs- och underofficersexamen aflades inför tjänstgörande majoren, kadett- och officersexamen inför en »examensrätt», bestående af 5 fortifikationsofficerare, 1 officer af infanteriet och 1 af artilleriet.

Stat 8. jan.
1798.

Krigsreg. 3.
april 1770.

För att vinna inträde vid *Fältmätningsscorpser* fordrades att hafva aflagt examen såsom »cadett vid Krigs Academien eller der undergått publique examen uti alla de delar som vid academien för Cadetter föreläses, jämte Astronomien och spheriske Trigonometrien». Den som nöjaktigt aflagt denna examen utnämndes till fältmätningsofficer, men skulle derefter genomgå en särskild kurs under ledning af corpsens professor och båda adjutanter, hvilka hade skyldighet att »hvar och en i sitt yrke» undervisa de nyutnämde uti »de

¹ Fortifikationens informationsverk egde ej någon egen lokal utan flyttade allt efter tillgång på rum. Något bibliotek fanns ej, och hela undervisningsmaterielen utgjordes af »en svart tafva och en gammal cirkel.»

² De praktiska öfningarne egde delvis rum gemensamt med eleverna vid artilleriets informationsverk.

Krigsreg. 16. högre delar af Topografien». Efter genomgången kurs af
 april 1805. lades examen inför krigspresidenten, chefen för fältmättnings-
 Krigsreg. 10. corpsen och tjänstgörande generaladjutanten för armén. Vid
 dec. 1806. befordringar inom corpsen ålåg det sedermera chefen att,
 till och med kaptensgraden, till hvar annan ledighet »före-
 slå den äldsta i turen, och till hvarannan den, som mest
 utmärkt sig genom tjenstenit och framsteg i vettenskaperna.»

På tal om arméns krigsvetenskapliga bildning bör äfven
 nämnas, att år 1796 stiftades till krigsvetenskapens od-
 ling ett krigsmannasällskap, som sedermera erhöll namnet
 kongl. krigsvetenskapsakademien.

Rådsp. 23.
 nov. 1796.

Exercisreglementen.

De reglementariska föreskrifter, som vid Gustaf IV
 Adolfs tillträde till regeringen voro gällande för de trenne
 vapenslagens taktiska öfningar, undergingo många förändrin-
 gar under åren närmast före utbrottet af 1808 års krig.

Det för *infanteriet* gällande exercisreglementet af år
 1781 ändrades sålunda genom ett förnyadt reglemente för
 regementena till fot den 29. April 1794 och i detta infördes
 år 1806 ytterligare ändringar och tillägg. År 1808 utgafs
 ett särskildt sammandrag af reglementet, afsedt för det
 under uppsättning varande landtvärnet. Dess utom fanns
 ett reglemente af år 1791 för lätt infanteri och jägare (det
 s. k. Sprengtportenska). Ehuru detta egentligen var upp-
 häfdt genom en kongl. förordning den 9. Maj 1805, enligt
 hvilken allt infanteri skulle vara »lika lätt», synes det
 dock ännu hafva tillämpats, åtminstone vid de Savolakske
 trupperna.

Exercisreglementet af år 1794 indelas i 16 kapitel. De två första innehålla allmänna bestämmelser för befälet och för rekryternas undervisning; de fyra följande handla om enskild mans ställning och rörelser, en trupps uppställning och rörelser (i sluten ordning) samt handgrepp; det sjunde om ledens öppnande och slutande, kontramarsch samt af-fallning, uppdubbling och uppslutning för hinder; det åttonde till och med det femtonde innehålla föreskrifter om kompaniers, bataljoners och regementens uppställnings-, manöver- och stridsformer, medan det sista, sextonde, kapitlet handlar om eldgifningen (»chargen»).

Det år 1806¹ utfärdade tillägget till reglementet innehåller bestämmelser för striden i spridd ordning, hvilken förut varit föga uppmärksamrad. Dessa bestämmelser skulle införas såsom två nya kapitel, det ena med öfverskriften »Flankering» efter det 6. och det andra »Om Bataillons-Kedjans formerande» efter det 15. kapitlet.

Bestämmelserna rörande all manöver äro i reglementet sammanförda gemensamt för kompani, bataljon och regemente. Uppmärksamheten riktas härvid särskildt på bataljonen, såsom varande stridsenheten. Ett kompani, som uppträdde enskildt, hade att rätta sig efter de föreskrifter, som funnos angifna för dess uppträdande i bataljon. På grund häraf egnas endast en mindre del af nedanstående redogörelse åt kompaniet, medan deremot bataljonen blifver mera utförligt afhandlad.

Enligt 1794 års exercisreglemente skulle infanteriet i regeln uppställas på tre led², hvarifrån man dock kunde öfvergå till tvåledig uppställning. Genom generalorder den 14. maj 1806 ändrades emellertid reglementet derhän, att

¹ Från högkvarteret i Greifswald den 6. september.

² Med de längste karlarne i första ledet, de dernäst längste i det tredje och de minste i andra ledet.

allt infanteri skulle uppställas på två led. Afståndet mellan karlarne i hvarje led var en tum, räknadt från arm till arm; afståndet mellan leden, då dessa, hvilket var regeln, voro slutna, 1 aln och 9 tum, räknadt från klack till klack, samt vid öppna led, som begagnades vid parad, 4 alnar. Manskapet ordnades inom hvarje led efter längd från båda flyglarne mot midten.

Den vanliga marschtakten var 100 steg i minuten och stegets längd 1 aln. Vid »parad eller liniemarsch» minskades hastigheten till 75 steg, vid hastig eller »gesvind» marsch ökades den till 150 steg i minuten. Vid »stora steg» ökades stegen till 6 kvarter, vid »korta steg» minskades de till $\frac{1}{2}$ aln. Marsch på stället förekom äfven; språngmarsch användes deremot icke såsom särskild marschtakt.

Skulle marsch anträdas från stället åt någondera sidan, gjordes först vändningen, och derefter börjades marschen på vanligt sätt. Under marsch kunde vändning göras rakt åt sidan utan att halt först kommenderades, dock endast på högst divisionsfront. Dragningsmarsch anträdades från stället utan att halfvändning först gjordes; under front- eller flankmarsch gjordes dragning utan föregående halt.

Frontmarsch utfördes alltid med slutna led. Rättningen var åt endera flygeln (»den åt hvilken fanan utryckt»). All förändring af frontriktning under frontmarsch skedde genom uppslutning med språng på flygelkarlen, som efter skedd vändning fortsatte marschen i den nya riktningen.¹ Förändring af frontriktningen på stället skedde på samma sätt som under marsch, utom att flygelkarlen efter skedd vändning stod stilla. Denna frontförändring kunde äfven undan-

¹ Svängning med bibehållen rättning och takt, som fanns enligt 1794 års reglemente, afskaffades genom generalorder den 14. maj 1806.

tagsvis ske bakåt genom tillbakarättning på flygelkarlen, som då gjorde vändning inåt afdelningen.

För att ändra fronten åt motsatt håll med bibehållande af första ledet främst, användes s. k. kontramarsch. Rörelsen skedde alltid med höger om på plutons eller divisions front. Efter skedd vändning ledde underofficern i tēten marschen medelst dubbel rotevis afbrytning, så att när halt och front gjordes, kom första ledet att intaga samma plats som det andra förut innehaft, men vändt åt motsatt håll.

Flankmarsch utfördes utan dubblering af rotarne¹. Förändring af marschriktningen skedde genom afbrytning rotevis.

Ställningarne med gevär voro: gevär på axel², »hvila på han»³, gevär för fot, färdiggöringsställning och fäld bajonett⁴, gevär i arm (gevär i högra armen)⁵, samt gevär af och skyldra⁶. Härtill kom koppla och plantera gevär⁷. Sedan färdiggöringsställning kommenderats, skedde eldgif-

¹ Den dubblering af rotar, som reglementet (art. LXXIX) omtalar, var en kolonnformering, bestående deruti, att kompaniets plutoner uppryckte bredvid hvarandra (se sid. 262).

² I det närmaste lika med nu varande hviladt gevär.

³ Geväret bars på axeln med hanen hvilande på de öfver bröstet korslagde armarne (under marsch).

⁴ Motsvarande nuvarande »färdigt gevär». Högra foten stod i ledets riktning, venstra foten vinkelrätt mot den högra, klackarne invid hvarandra; i »färdiggöringsställning» skulle venstra handen vara i höjd med hakan och hanen spänd. Vid »fäld bajonett» skulle mynningen vara så mycket nedfäld, att bajonetten kom »något uppåt».

⁵ Geväret hölls lodrätt invid högra sidan, med pipan mot axeln af högra handen, som fattat om kolfhalsen; högra armen sträckt.

⁶ »Gevär af» och »skyldra» var samma ställning. Det förre kommenderades från gevär på axel, det senare från gevär i högra armen. Ställningen liknade nuvarande skyldradt gevär, men högra foten var något tillbakaflyttad.

⁷ År 1806 afskaffades handgreppen: »högbär geväret!» »sätt på bajonett!» »sätt in bajonett!» »lägg ned gevär!» »tag upp gevär!» »betäck geväret!» (för lik) och »hvila geväret!», hvarjemte med den tvålediga uppställningen äfven chargen med första ledet på knä upphörde.

stodo i kolonn tre steg framför midten af sina plutoner. Deras platser i linie på plutonernas högra (venstra) flygel intogos af de i andra ledet stående underofficerarne; på motsatta flyglarne uppryckte de underofficerare eller korpraler, som i linie stodo bakom desse. Rörande kolonnformeringen i öfrigt, dess bildande från linie och liniens återformering från kolonn hänvisas till redogörelsen för bataljonen. Ehuru ej inordnad under kolonnerna, finnes troppkolonnen omnämnd i reglementet under »affallning och uppdublering med Plutoner och Divisioner». Affallning med troppar utfördes alltid under marsch och på det sätt, att en plutons båda troppar genom dragningsmarsch inåt satte sig bakom hvarandra på ett stegs afstånd. Plutonchefen intog plats midt framför den främre troppen, befälreserven ett steg bakom den efterste. Uppdubblingen till plutoner skedde på motsvarande sätt genom dragningsmarsch utåt af båda tropparne. Sedan fronten blifvit blottad och »gerad-marsch» kommenderats, anryckte den bakre troppen till den främre genom »gå på marsch» (gesvind takt). Efter samma grunder kunde plutonerna affalla från linie eller från divisionskolonn inom bataljonen, och uppdubbla till linie eller divisionskolonn. Enda skilnaden var, att plutonerna intogo sitt vanliga (helt) afstånd i kolonn, och att vid uppdubblingen den bakre plutonen genom gå på marsch först anryckte »på halfdistance», innan dragningsmarschen utfördes.

Vid manöver i bataljon förde kompani- (divisions-) chefen den ene plutonen och löjtnanten den andre¹. Uppträdde kompaniet skildt från bataljonsförbandet, tog kompanichefen

¹ Den något otydliga lydelsen af denna bestämmelse var följande: »Hvert Compagnie eller Division commenderas af sin Capitaine som kallas Divisions-Chef, och hvarannan Pluton eller halfva Compagniet af sin Lieutenant eller Fändrick som kallas Plutons-Chef».

plats, der han fann lämpligast. Då officerare måste lemna ledet, uppryckte underofficerare på deras platser.

Bataljonen bestod vanligen af fyra divisioner (kompanier) och åtta plutoner samt delades i tvänne flyglar¹. Såväl divisioner som plutoner hade genomgående nummer inom bataljonen. Vid ett regemente om två bataljoner bildades Lifbataljonen af Lifkompaniet såsom 1. division, 5. kompaniet såsom 2., 7. kompaniet såsom 3. och förste majorens kompani såsom 4. division. I den andre, eller öfverstelöjtnantens bataljon, utgjorde öfverstelöjtnantens kompani 1. divisionen, 6. kompaniet den 2., 8. kompaniet den 3. och andre majorens kompani den 4. divisionen. Detta gälde dock egentligen endast de värfvade regementena, ty vid de indelta tillhörde alltid kompanierna den bataljon, till hvilken de, »i anseende till landets läge», en gång voro indelta. Af hvarje bataljon skulle uttagas tvänne jägareplutoner, hvardera till en styrka af 1 subalternofficer, 2 underofficerare, 2 korpraler och 48 menige². Desse plutoner ställes en på hvardera flygeln af bataljonen, såvida de icke, förenade till en jägaredivision, brigadvis sammanfördes till en jägarebataljon.

Bataljonens hufvudformer voro linie och kolonn³. I linie stodo divisionerna, formerade i linie, i nummerordning från höger till venster. I liniens midt stod fanplutonen

¹ I 1794 års reglemente, hvilket, såsom nämnt är, föreskrifver treledig uppställning, heter det (mom. 467): »Hvarje Bataillon, som är starkare än 80 rotars front, delas i tvänne flyglar, fyra Divisioner och åtta Plutoner», och (mom. 468): »Är en Bataillon så svag, at til hvarje Pluton ej mer än 8 rotar (motsvarande sålunda 12 rotar vid tvåledig uppställning) kunna delas, indelas den uti tre Divisioner och sex Plutoner». I sammandraget för landtvärnet af år 1808 säges endast: »Compagnierne intaga deras ställen i Bataillon efter deras nummerordning från 1 till 4.»

² Eller 1 korpral och 24 menige från hvarje kompani. Till jägare skulle uttagas »det raskaste och vigaste manskapet och helst sådana som öfvat sig i jagt.»

³ Ställning mot rytteri afhandlas i sammanhang med kolonnen.

med de båda bataljonsfanorna¹. Till fanornas omedelbara skydd afdelades derjemte särskildt de närmaste (fjerde och femte) plutonernas inre flygelrotar². Desse två plutoner i sin helhet skulle ock i regeln förblifva vid fanorna och försvara dem. Bataljonens ställning i linie angifves närmare af vidstående teckning (se nästa sida).

Linien var, såsom nämndt är, den egentliga uppställnings- och stridsformen samt användes äfven såsom manöverform.

»Colonne kallas», säger reglementet (mom. 530), »då en eller flere Batailloners större eller mindre afdelningar, eller hela Bataillonerna marchera eller stå bakom hvarandra». Var högra flygeln i têtén, kallades kolonnen höger afmarscherad eller högerkolonn, var venstra flygeln i têtén, kallades den venster afmarscherad eller vensterkolonn. Kolonnerna kunde vara öppna eller slutna; de förra formerades med helt eller halft afstånd, de senare med två stegs afstånd mellan föregående afdelnings eftersta och eftergåendes främsta led³. Formeringen skedde antingen på divisions eller på plutons front⁴. I förra fallet var kolonnen alltid slutet, i det senare kunde den vara antingen öppen eller slutet. Bataljonschefens plats i kolonn var i têtén af bataljonen vid riktröten⁵. I kolonn på divisions front stod divisionschefen ett

¹ Enligt 1794 års reglemente skulle fanorna helst föras af tvänne fänrikar. Fanplutonen bestod i öfrigt af fyra underofficerare och två korpraler (de sist nämde i tredje ledet). Enligt sammandraget för landtvärnet skulle fanplutonen bestå af två fanjunkare (skicklige underofficerare, förordnade af regements- eller brigadchefen), hvilka skulle föra fanorna, samt fyra korpraler.

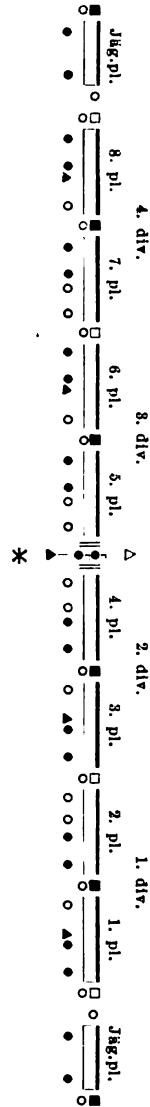
² Deras tvänne inre flygelrotar, enligt sammandraget för landtvärnet. »Desse rotar chargera aldrig i Bataillon, utan til Fanornes försvar, på särskilt befallning» (mom. 493).

³ Jmfr sid. 256.

⁴ Det är förut nämndt, att i kolonn på plutons front kunde tropparne affalla på ett steg bakom hvarandra.

⁵ Denna bestämmelse gälde egentligen endast då flere bataljoner manövrerade gemensamt.

- △ = Bataljonschef.
- ▲ = Regementsadjutant.
- = Divisions- (kompani-) chef.
- = Löjtnant (plutonchef).
- ▲ = Fänrik.
- = Underofficer.
- = Korpral.
- ||| = Fanpluton.
- * = Spel.

steg midt framför sin division; de underofficerare och korporaler, som i linie stodo bakom divisionernas rättningsflyglar, upp-ryckte i kolonn på dessa. Angående befälets platser i kolonn på plutons front, se kompaniet.

Fanplutonen medföljde i kolonn på divisions front, om denna var höger afmarscherad, venstra flygeln af fjerde plutonens andra tropp och, om den var venster afmarscherad, högra flygeln af femte plutonens första tropp. Var kolonnen formerad på plutons front, stod fanplutonen, om kolonnen var höger afmarscherad, två steg bakom fjerde plutonens andra tropp, och, om den var venster afmarscherad, två steg midt bakom femte plutonens första tropp¹. Spelets plats i kolonn var på högra flanken, om kolonnen var höger afmarscherad, och på den venstra, om kolonnen var venster afmarscherad, »i samma ställning det utsvängt».

Kolonnen var bataljonens hufvudsaktiga manöverform. Företrädesvis borde öppen kolonn på plutons front härvid användas. Sluten kolonn användes, när bataljonen skulle vara mer samlad, och särskildt omedelbart före linieformering.

Kolonnen skulle äfven användas såsom marschform. »Marchera en eller flere Batailloner», heter det (mom 777), »til deras exercice-plats, eller i fredstider tåga genom Riket, är dem tillåtit marchera med tropps front eller ur flanken, alt efter vägens beskaffenhet och manskapets beqvämlichkeit; men uti fält sker marchen Plutons-vis — —, om marken det tillåter».

Vid frontmarsch i linie var rättningen på fanorna. Regementsadjutanten red bakom dessa för att tillse, att de gingo i rätt riktning. Bataljonschefen begaf sig midt bakom bataljonen, 40 steg från andra ledet. Vid flankmarsch i linie kunde en slags dubbling af rotarne ske, derigenom,

¹ Bestod bataljonen af endast sex plutoner, var fanplutonens plats bakom respektive tredje och fjerde plutonerna.

att den eftre plutonen inom hvarje division ryckte upp vid sidan af den främre. Afståndet mellan rotarne förlängdes härvid till två steg (alnar)¹. Skulle två led åter formeras, anslöto rotarne i den icke framryckta plutonen framåt, i den andra bakåt, hvarefter hela bataljonen gjorde front- och rättning intogs.

Mindre frontförändringar i linien skedde under marsch medelst direktionsförändring, ledd af fanorna. Större ändring af liniens frontriktning utfördes på stället. Härvid tillgick det vanligen så, att först en viss utnämnd pluton genom uppslutning intog den angifna frontriktningen, och att der- efter de öfrige plutonerna fördes till och inrättades i den nya linien. Flere andra sätt kunde emellertid användas. Ett sådant var t. ex., att två bredvid hvarandra stående plutoner gjorde marsch framåt; de öfrige satte sig, genom uppslutning inåt, frontmarsch och ytterligare uppslutning, bakom desse, så att ett slags dubbelkolonn bildades. Linien formerades sedan åt endera flanken genom uppslutning af de plutoner, som stodo den samma närmast, samt genom uppmarschering af de öfrige.

Marsch i kolonn skulle alltid utföras med den vanliga takten (100 steg i minuten) och med, »om ej uti manövren annorlunda befallas, lederne slutna, Plutonerna rättade med uppburne gevär, til dess Colonnen marcherat ifrån stället 20 steg, då hvarje Bataillons Befälhafvare låter hvila på hanan». Rättningen uti kolonn (med öfverrotmästare) var, om den var höger afmarscherad och ej annorlunda befalldes, åt venster och, om den var venster afmarscherad, åt höger. Underofficerarne eller korpralerna på rättningssflygeln voro riktrotar. Skulle en kolonn »ståga», öppnades leden på två stegs afstånd från klack till klack; rotarne fingo äfven öppnas,

¹ Jmfr not 1, sid. 255.

och manskapet tilläts att efter behag bära gevären på högra eller venstra axeln, blott gevärsmynningen blef uppåt, samt marschera ledigt utan att hålla lika steg: »dock få lederne ej blandas, eller rätta afståndet mellan Plutonerne förloras». »Officerarne marchera antingen framför sina Plutoner, eller rida på sidan om dem».

Marschriktningen förändrades vid öppen kolonn genom tèteafbrytning, medelst underafdelningarnes efter hand skeende uppslutning en fjerdedels eller en åttondels cirkel¹.

Skulle en sluten kolonn ändra riktning, skedde detta först efter förutgången halt. Förändringen verkställes, liksom öppen kolonnns förändring af frontriktningen på stället, sålunda, att sedan tèteafdelningen intagit anvisad ställning, fördes de öfriga afdelningarne medelst flankmarsch och rotevisafbrytning till sina platser (»rättning på téten»).

En öppen kolonn förändrades till sluten och en öppen kolonn med helt afstånd till öppen kolonn med halft afstånd (»halfdistance») medelst anryckning till téten. Vile man öfvergå från sluten kolonn till öppen eller återtaga helt afstånd, gjordes först halt, hvarefter afdelningarne (plutonerna) efter hand sattes i marsch, i den mån afståndet var vunnet.

Från linie formerades kolonn antingen med bibehållande af liniens frontriktning eller med front åt någondera sidan. I förra fallet blef kolonnen alltid sluten och bildades på så sätt, att den utnämnda riktdivisionen eller riktplutonen förblef stillastående, under det de öfriga divisionerna eller plutonerna medelst flankmarsch fördes framom eller bakom denna, så att kolonnens underafdelningar alltid kommo att stå i nummerordning. Kolonnen blef höger eller venster

---

¹ Befälhafvaren för kolonnen utsatte härvid en adjutant på det ställe, der téten skulle afbryta, och denne blef kvarstående, till dess bataljonens alla plutoner marscherat honom förbi.

afmarscherad, allt efter som riktafdelningen tillhörde bataljonens högra eller venstra flygel. Formerades kolonnen med front åt någondera sidan, blef den öppen och bildades antingen genom plutonernas uppslutning åt endera sidan eller, undantagsvis, genom tillbakarättning (jmf sid. 254)¹.

Från kolonn formerades linie antingen med bibehållande af kolonnens frontriktning eller med front åt någondera sidan. I förra fallet skedde formeringen genom »deployering» från slutet kolonn. Skulle linie formeras framåt från öppen kolonn, bildades först slutet kolonn genom anryckning till tåten. Skedde deployeringen på tåteafdelningen, förblef denna stillastående; de öfriga afdelningarne fördes genom flankmarsch, frontvändning och frontmarsch (för afdelningen närmast tåten endast rättning) upp i linien på behörig sida om tåteafdelningen. Rörelsen kunde äfven ske på någon annan afdelning. Denna inrättades då i linien, och de öfriga fördes på motsvarande sätt, som för utveckling på tåten är angifvet, till sina platser. Linieformering åt endera sidan verkställdes antingen genom alla afdelningarnes samtidiga uppslutning² (på stället från öppen kolonn) eller ock genom uppmarschering (under marsch från såväl öppen som slutet kolonn).

Hotades en kolonn af kavalerianfall, skulle befälhafvaren låta kolonnen göra halt, hvarefter de yttersta flygelrotarne inom hvarje afdelning skulle göra vändning utåt och afdelningen i queuen helomvändning. Hade befälhafvaren anledning befara sig blifva kringränd af det fiendt-

¹ Den i 1794 års reglemente använda kolonnformeringen genom halfsvängning, som var en kolonnformering framåt på endera af flygelplutonerna, var år 1806 borttagen.

² Enligt 1794 års reglemente skedde denna rörelse genom svängning, men »svängningen» var, som nämnt är, borttagen år 1806. Namnet användes dock fortfarande i tillägget för landtvärnet, ehuru det nu mera betecknade uppslutning.

liga kavaleriet, skulle han göra halt och sedan formera fyrkant »genom det Plutonerne utsvänga med troppar — utom tēten och queuen, som stå stilla».

Regementsofficerarne och adjutanterna skulle i regeln vara till häst. Dock borde de förre vara till fot vid marsch i linie, »charge emot fienden då de äro Bataillons Befälhafvare», vid anfall på förskansningar och för öfrigt vid sådana tillfällen, när de ej kunde föra sina bataljoner till häst.

Större infanteristyrkor. Ett regemente uppställdes i linie med libataljonen till höger och öfverstelöjtnantens bataljon till venster. Luckan mellan bataljonerna utgjorde 20 steg (alnar). Uppträdde regementet ensamt, tog regementschefen plats hvar han behagade. Men var »Regementet på linien med flere», skulle öfversten vara två alnar framför libataljonens fanor såsom bataljonsbefälhafvare; förste majoren tog då plats fyra alnar bakom samma fanor.

Linien kunde vara bruten »en échiquier» eller »par échelons». I förra fallet, s. k. rutvis uppställning, stodo de udda eller jemna bataljonerna främst med luckor af bataljons front, de andra på 150 stegs afstånd bakom dessa luckor. I senare fallet stodo bataljonerna en och en eller två och två trappvis bakom hvarandra på 80 stegs afstånd.

Formeringen »en échiquier» skulle företrädesvis användas »när en linie af flere Batailloner är nödsakad at öfvergifva en attaque, eller formera et arriere garde; eller om Befälhafvaren uti fiendens åsyn vil taga en fördelaktigare ställning bakom sig». Echelonformeringen var deremot hufvudsakligen en anfallsformering. Echelonernas antal berodde på liniens styrka, så att en linie af mindre än tio bataljoner skulle formera främsta échelonen af två eller tre bataljoner, de öfriga af hvardera en bataljon. Större linier skulle formera sin »första attaque af 3 eller 4 Batailloner, samt öfriga écheloner af 2 Batailloner». Anfallet kunde ske från en sned

eller parallel linie i förhållande till fiendens ställning. I förra fallet skulle det utföras från endera flygeln, i det senare kunde det utföras såväl från någon af flyglarne som från midten. Var kavaleri tilldeladt infanteriet, borde större delen användas på den angripande flygeln för att »göra choc på fiendens Cavaleri; at förfölja det och fullborda des skingrande». Nödgades man retirera en échelon, skulle hvarje échelon iakttaga, »at ej högeromvända sig förr än hela den retirerande delen hunnit komma i lika högd».

Reglementet innehåller äfven bestämmelser för huru förhållas skulle, om en större infanteristyrka uppträdde på tvånné linier och dessa skulle genombryta hvarandra. Skulle den främre linien draga sig igenom den bakre, afbröto plutonerna rotevis bakåt och drogo sig genom de luckor bakre linien lemnat. Nödgades främsta linien draga sig tillbaka genom helomvändning och frontmarsch, skulle befälhafvaren för bakre linien formera kolonn bataljonsvis på fjerde plutonen eller regementsvis på fjerde divisionen, så att tillräckliga luckor erhöles för den främre liniens genommarsch.

Kolonn formerades af en styrka af flera bataljoner, antingen på plutons¹, divisions eller bataljons front. Uti öppen kolonn blef bataljonsluckan alltid lika stor som den varit, innan linien bröts. Uti slutna kolonner, formerade med divisioner eller plutoner, blef luckan mellan bataljonerna lika stor med afståndet mellan divisionerna. I kolonn på bataljons front var afståndet mellan bataljonerna lika med en divisions front. Rättningen var då åt fanorna inom hvarje bataljon. Öfverbefälhafvarens plats i kolonnen var framför têtébataljonen.

En styrka af flere bataljoner kunde äfven formeras i flere kolonner på det sätt, att bataljonerna, hvar för sig formerade

¹ Från öppen kolonn kunde affallas med troppar (se ofvan).

i kolonn, marscherade med sina tæter i höjd med hvarandra och på utvecklingsafstånd sins emellan. När denna formering skulle intagas från linie, lät befälhafvaren först hela linien utsvänga med plutoner och gjorde derefter tæteafbrytning bataljonsvis till höger (venster) (halft till höger) (halft till venster). Under marsch på flere kolonner genom skogig terräng ålåg det de särskilde kolonnbefälhafvarne att genom patruller hålla noga samband sins emellan.

Eldgifningen eller »chargen» i sluten ordning skedde inom bataljonen flygel-, divisions-, plutons- eller ledvis. Vid charge flygelvis började högra flygeln, vid charge divisions- eller plutonsvis afgafs elden först af udda och derefter af jemna afdelningar. Enskild eld förekom endast vid försvar af fältverk. Andra ledets karlar laddade då åt första ledets. Chargen kunde börja, redan när fienden var på 300 stegs afstånd. Elden afgafs då flygelvis. Om under framryckning till anfall tvänne salvor skulle afgifvas, borde den första ske på 120 stegs afstånd af båda leden, och den andra på 60 stegs afstånd endast af det bakre ledet, »så att första ledets är sparad». Derefter fälades bajonett och kommenderades »gå på marsch». Före inbrytningen afgafs sista salvan, på 8 till 10 stegs afstånd från fienden, af första ledet, som under framryckningen spänt hanen. Rörande försvaret säger reglementet, att man om möjligt borde undvika att på stället mottaga fienden; »man bör derfor möta honom med häftig marche, fäld bajonett och första ledets salva, vore det ej mer än på 25 alnars afstånd». Då en höjd skulle försvaras, borde truppen ställas bakom höjdens sluttning och, när fienden kom upp, med fäld bajonett möta honom. Lycades man kasta honom tillbaka, borde han ej förföljas ned för sluttningen, utan försvararen borde stanna på denna, och endast låta sina bästa skyttar förfölja honom.

Några närmare föreskrifter angående det sätt, hvarpå striden skulle ledas och utföras, finnas icke uti 1794 års reglemente. Den slutna linien synes emellertid varit infanteriets hufvudsakliga stridsform. Vid anfall på städer, byar eller andra befästa platser ansågs dock kolonnen vara den enda riktiga formeringen. Några föreskrifter om strid i spridd ordning finnas icke, såsom nämndt är, i reglementet. En och annan bestämmelse deri tyckes dock antyda, att detta stridssätt ej var helt och hållet främmande vid tiden för dess fastställande. Sålunda säges i mom. 489, att vid de Regementer, der Skarpskyttar uttagas, formeras en pluton på tvänne leder med en Under-Officer och tvänne Corporaler vid hvarje Bataillon. Deras ställe är på Lif-Bataillons vänstra flygel, och på Öfverste-Lieutenantens högra flygel.¹ Desse skarpskyttar voro nämligen afsedde till en slags tiraljörtjenst. I mom. 768 föreskrifves, att då kolonner marschera genom skogig terräng, skola de afdela avant- och arrieregarden samt sidopatruller. Avantgardet skulle framsända »en liten tropp» af en underofficer eller korporal och åtta man på ett led² o. s. v.

Såsom ofvan är nämndt, bestämdes genom generalorder den 14. maj 1806, att vid hvarje bataljon skulle uttagas två jägareplutoner, hvilka i linie erhöilo plats, en på hvardera af bataljonens flyglar, så vida ej brigadens samtliga jägareplutoner sammanfördes till en jägarebataljon. Desse jägareplutoner eller bataljoner skulle framför de andre trupperna användas till bevakningstjenst och till *strid i spridd ordning*. För denna senare utfärdades närmare bestämmelser genom tillägget till reglementet den 6. sept. 1806.

¹ Då grenadiererna ej voro tillstädes (de afskaffades år 1806) skulle skarpskyttarne intaga deras plats på bataljonens andre flygel.

² Jmfr den olika föreskriften, sid. 285.

Enligt detta var ändamålet med den spridda ordningen eller »kedjans formerande», »endera at dermed betäcka Colonernes Anmarche och Rörelser, til dess man utsatt den egentliga Anfallspunkten, och hunnit sätta Arméen i den til anfallet tjenligaste ställning, eller ock at genom en utsträckt Linie kringgå en af Fiendens Flanker, och ditåt fästa hans upmärksamhet, under det den slutna Styrkan på annat ställe gör Hufvud-Attaken». »Vid Positioners attackerande» ansågs äfven anfallet i spridd ordning, understödt på visst afstånd af slutne trupper, vara det lämpligaste.

Kedjan formerades i regeln af flygelafdelningarne, men kunde äfven bildas af hela bataljonen, i hvilket fall dock de båda midtelplutonerna, som voro afsedde att skydda fanorna, ej fingo spridas, utan borde göra tjenst såsom slutet understöd. Spridningen skedde plutonsvis antingen från endera flygeln eller från viss rättningsrote. Underrotmästarne intogo plats strax till venster om sina öfverrotmästare, mellan hvilka afståndet var bestämdt till 5 steg. Vid rörelse åt flanken gingo karlarne i samma rote bredvid hvarandra. Rättningsrotarne gingo alltid med i armen gevär och deltog ej uti eldgifningen. Om kedjan utsattes för fiendens eld, kastade den sig ned på marken.

Eld i kedja var alltid enskild. Öfverrotmästaren närmast rättningsroten sköt först, derefter närmaste öfverrotmästare från rättningssidan o. s. v. Då öfverrotmästaren laddat sitt gevär, sköt underrotmästaren. Rörde sig kedjan fram eller tillbaka under eld, stannade öfverrotmästaren och sköt, medan hans underrotmästare fortsatte sin framryckning. Då öfverrotmästaren aflossat sitt skott, sprang han fram eller tillbaka i jemnhöjd med underrotmästaren, hvilken då på samma sätt stannade och sköt o. s. v. På 50 stegs afstånd från fienden gafs under anfallsrörelse sig-

nalen »attaquera», då takten ökades och all charge upphörde. På 25 stegs afstånd gafs tecken till inbrytning, hvilken skedde under hurrarop.

Samlingen efter anfall skedde genaste vägen till rättningssrotarne, hvarefter afdelningarne marscherade till sina platser enligt ståndordningen.

Skulle en bataljons front betäckas af en kedja, ryckte jägare- eller flygelplutonerna fram 25 alnar, hvarefter de gjorde flankmarsch inåt, spridande sig under marschen, så att de möttes med de inre flygelrotarne framför fanorna.

Enligt det förut nämnda 1791 års reglemente för lätt infanteri och jägare var uppställningen likaledes på två led. Marschtakterna voro paradmarsch (80 steg i minuten), vanlig marsch (120 steg i minuten) och gå på marsch (160 steg i minuten).

Ett lätt infanterikompani indelades liksom ett liniekompani efter 1794 års reglemente,¹ men jägarekompanierna delades i 3 divisioner (plutoner) om 2 plutoner (troppar) hvardera.

Formeringarne afsågo hufvudsakligen att underlätta truppens rörelse i kuperad mark.

Under flankmarsch skedde dubbling af rotar, genom att de jemna uttryckte vid sidan af de udda.

Från kolonn öfvergicks till flankmarsch framåt genom rotevis afbrytning divisionsvis. För att undvika hinder i terrängen användes i kolonn affällning till smalare front, och under liniemarsch rotevis afbrytning af underafdelningarne, så att de kommo i flankmarsch parallelt med hvarandra.

Inom bataljonen förekom roteviskolonn, hvarvid tvänne rotepar ur olika kompanier marscherade i jembredd med hvarandra.

¹ Underafdelningarne benämndes dock divisioner och plutoner i stället för plutoner och troppar.

Framgick en bataljon till anfall, gafs å längre afstånd (300—200 alnar) blott en enda salva, hvarefter bajonettanfallet började. Takten var härunder paradmarsch (80 steg i minuten), ända till dess man kommit på 100 alnars afstånd från fienden, »då man», såsom det hette, »avancerar honom hurtigt under ögonen och gifver första salvan af andra ledet på 40 högst 50 steg, faller så Bajonetten och gifver andra salvan i samma ögnablick som Bataillonens bryter in i fiendens Troupe». Jägarne på flyglarne skulle deremot oafbrutet afgifva eld rotevis, så snart de fingo fienden inom skotthåll (på 200, högst 300 alnar) och borde derefter under anfallet söka komma upp i fiendens flanker. I skogig mark framgick bataljonen till anfall på så sätt, att de främste rotarne af de från linie rotevis framåt afbrutna divisionerna eller plutonerna chargerade, hvarefter de läto afdelningen rycka förbi sig och slöto sig till dess queue, under det de då varande främste rotarne chargerade o. s. v. Vid reträtt tillgick på motsvarande sätt.

Kavaleriet hade till år 1806 ett exercisreglemente af den 29. augusti 1795, men detta utbyttes den 13. augusti först nämnda år mot ett nytt. Detta sist nämnda åter ersattes den 23. februari 1808, således strax efter krigsutbrottet, af ett förändradt reglemente, hvilket dock ganska obetydligt skiljde sig från det föregående, hvadan någon oreda genom dess tillämpning ej behöfde ega rum. En del nödvändiga bestämmelser saknades emellertid, hvarför 1806 års exercisreglemente äfven efter den 23. februari 1808 i vissa delar torde hafva blifvit följdt.

Enligt de gifna bestämmelserna skulle kavaleriets uppställning vara tvåledig och rörelsetakten »smått skrett» och »fullt skrett» (150 steg i minuten), »smått traf» (200 steg i

minuten), »fullt traf» (300 steg i minuten), »galopp» (500 steg i minuten) samt »fyrsprång».

Skvadronen¹ var från höger indelad i afmarscher om 3 hästar, hvarjemte den delades i tvänne lika stora »flyglar». Enligt 1806 års reglemente var skvadronen dess utom för flankering indelad i 5 afdelningar, af hvilka den mellersta fördes af skvadronschefen sjelf, de dernäst varande af underofficerare och flygelafdelningarne af officerare. I 1808 års reglemente nämnes intet om afdelningarnes antal; det säges blott, att vid deras indelning fingo afmarscherna icke brytas.

Vid skvadronens uppställning i linie stod standaret i midten, och skvadronschefen hade sin plats 1 aln midt framför det samma. Äldste subalternofficern red på högra flygeln och den dernäst äldste på venstra flygeln af första ledet. De båda äldste underofficerarne redo i andra ledet bakom officerarne, då de icke användes för utfyllandet af luckor i skvadronen. Vid skvadronens rangering i öfrigt iakttogs, att sekundkorpralerna² erhöillo sina platser i ledet ytterst på flyglarne samt efter dem de bästa flankörerna och skyttarne. Trumpetaren red ytterst på högra flygeln i andra ledet.

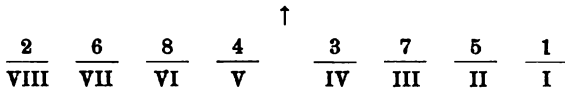
Då frontmarsch anträdde, var rättningen på standaret. Från frontställning öfvergicks till flankmarsch genom afmarschernas samtidiga utsvängning åt endera sidan. Fil framåt bildades genom afmarschernas framryckning efter hand. Flankmarsch bildades härifrån genom uppslutning af andra ledets afmarscher, liksom man från flankmarsch kunde falla af till fil med afmarscher. Derjemte förekom fil med två och fil rotevis. Från såväl frontmarsch som flankmarsch kunde man öfvergå till dragningsmarsch. Skvadronens front kunde minskas till hälften genom den ena

¹ Den taktiska benämningen på kompaniet.

² Korpralerna vid kavaleriet men icke sekundkorpralerna räknades till underofficerarne.

flygelns affallning på en alns afstånd bakom den andra. Frontförändring skedde från stället antingen genom upp- slutning eller svängning, under marsch antingen genom svängning eller direktionsförändring. Kontramarsch förekom äfven enligt samma grunder som vid infanteriet.

Ett *regemente* af 8 sqvadroner delades i 2 bataljoner. Svagare styrka, intill 2 sqvadroner, utgjorde blott 1 bataljon. Formerna voro linie och kolonn. I linie stodo sqvadronerna bredvid, i kolonn bakom hvarandra. Vid ett regementes upp- ställning i linie intogo sqvadronerna följande ståndordning ¹.

Luckorna mellan sqvadronerna voro i regeln 6 alnar, men kunde vid behof ökas. Linien kunde brytas i écheloner (»éche- lonlinie»), hvarvid sqvadronerna stodo trappvis bakom hvar- andra på 24 alnars afstånd. Echeloner kunde äfven formeras bataljonsvis; afståndet mellan bataljonerna var då 80 alnar.

Kolonnen var antingen öppen, då afståndet mellan sqa- dronerna var lika med sqvadrons front och lucka, eller slutet, då afståndet dem emellan var 5 alnar. Kolonnen formerades i allmänhet på sqvadrons front, men kunde äfven formeras på två sqvadroner, som i linien stodo bredvid hvarandra; den kallades då dubbel kolonn.

Frontriktningen förändrades i linie, genom att en sqa- dron intog den nya fronten och de öfrige (med eller utan helomvändning) genom halfsvängning, marsch och insvängning (samt front) rättade sig på den samma. Öppen kolonn för- ändrade marschriktningen genom tèteafbrytning (svängning

¹ De romerska siffrorna betyda nummer i bataljonen, de arabiska num- mer i regementet.

efter hand af sqvadronerna) eller genom direktionsförändring (flygelframdragning), slutet kolonn genom direktionsförändring.

Öppen kolonn bildades från linie, på stället eller under marsch, antingen åt endera sidan, genom sqvadronernas samtidiga utsvängning åt denna sida, eller med bibehållen frontriktning, derigenom att en af sqvadronerna satte sig i marsch och de öfrige medelst halfsväng, marsch och halfsväng intogo plats bakom den samma. Slutet sqvadronskolonn bildades blott från stället genom affallning medelst flankmarsch bakom eller framom den utnämde sqvadronen, så att de sqvadroner, som stodo till höger om denna, satte sig framom, och de, som stodo till venster, bakom den samma.

Från kolonn bildades linie såväl framåt som åt endera sidan. Linie framåt formerades från öppen kolonn genom uppslutning, d. v. s. genom dragningsmarsch af eftergående sqvadroner¹, från slutet kolonn genom deployering, d. v. s. först flankmarsch och derefter frontvändning af eftergående sqvadroner. Linie åt endera sidan formerades från öppen kolonn genom insvängning eller uppmarschering, från slutet kolonn genom uppmarschering. Från öppen dubbel kolonn formerades linie åt endera sidan genom insvängning af de sqvadroner, som stodo åt denna sida, och genom uppmarschering af de öfrige.

En större kavaleristyrka kunde manövrera på tvänne träffen. Dessa bildades genom de udda eller de jemna sqvadronernas fram- eller tillbakaryckning. Huru stort träffenafståndet skulle vara, omnämnes icke. Blef främre träffen nödgad att draga sig tillbaka, retirerade den genom bakre träffens luckor.

¹ Bestod linien af flere bataljoner, formerade främste bataljonen genast linie. De eftergående bataljonerna fördes först genom tèteafbrytning upp till vederbörliga platser, hvarefter de appslöto till linie.

Vid anfall i sluten ordning skulle minst 100 till 200 steg tillryggsläggas i traf, innan galopp fattades; 60 till 80 steg fortsattes derefter i sist nämnda takt, hvarefter »marsch-marsch!» (fyrsprång) kommenderades på 40 till 50 steg från fienden. På 15 till 20 steg från fienden signalerades åter »marsch-marsch!», hvarefter inbryningen skedde under hurrarop.

År 1806 utfärdades en särskild instruktion för kavaleriets *flankering*¹. »Flankera», heter det deri, »kallas at i spridd ordning strida emot fienden, man för man».

»Ändamålen äro: 1:o Afhålla fiendens lätta Trupper, 2:o oroa, uppehålla och förfölja fienden, 3:o angripa med Svärmattaque, då i anseende till fiendens styrka eller position, slutna anfall ej med fördel kunna verkställas».

Till flankörer afdelades alltid hela rotar, hvilka skulle tagas från flyglarne. Sqvadronscheferna bestämde flankörernas antal efter omständigheterna. Helst borde hela afdelningar af squadronen härtill utses. Då mer än halfva squadronen upplöstes i flankörkedja, borde sqvadronschefen följa denna. Under stundom kunde det vara behöfligt att upplösa en hel squadron eller ännu större styrka till spridt anfall.

Luckorna mellan flankörerna skulle afpassas efter »det fältets vidd som skall intagas». I allmänhet borde de ej vara större än 50 till 60 alnar och aldrig större, än att hvar och en kunde se sin närmaste man åt riktroten till (d. v. s. den rote som följde befälhafvaren för kedjan). Hade man kavaleri emot sig, skulle flankörkedjan formeras dubbel, med andra ledets karlar (»sekundanterna») 20 steg bakom första ledets; i öfriga fall var kedjan enkel. Det slutna understödet skulle följa flankörkedjan på 50 alnars afstånd.

¹ Författad af d. v. inspektören öfver kavaleriet i Sverige, öfversten Gustaf Löwenhjelm, och tryckt i Greifswald år 1806.

Flankörerna hade sabeln insatt och högra pistolen i handen. De borde i allmänhet icke lossa sina skott förr än på 20 till 30 alnars afstånd från fienden. Vid flankering mot infanteri borde flankörerna dock ej rycka närmare än 50 till 60 alnar och endast använda pistolen för att locka eld af fienden; lyckades de häri, togo de genast till sabeln för att i full karriäre jaga honom på lifvet.

Uti 1808 års reglemente innehålles äfven några bestämmelser om *kavaleriets exercis till fot*. Studsarepistolen skulle härvid användas. Den bars under marsch af venstra handen och hvilade mot venstra axeln, med pipan utåt. Handen fattade om och under kolfven, hvilken stöddes mot höften. Flankeringen verkställdes i enkel kedja. Kavaleriet kommanderades och manövrerades för öfrigt under detta slags exercis »alldeles som till häst». Vid de tillfällen, då olika marschtakter för manövrer till häst voro anbefalda, skulle till fot nyttjas stora steg af dem, som skulle öka farten, och små steg af dem, som skulle minska den.

Några föreskrifter om hästarne, derest sådane medfördes under tjenst till fot, innehålles icke i reglementet.

För *artilleriets* manöver och stridssätt fanns före krigets utbrott intet annat af Kongl. Maj:ts fastställt reglemente än 1788 års »styckereglemente för Kongl. Maj:ts Artilleriregemente.»

Efter de genomgripande förändringar med svenska fältartilleriet, som blifvit en följd af 1802 års artillerikomités förslag, var dock nämnda reglemente knappast användbart. Regementskanonerna hade, såsom nämndt är, blifvit afskaffade, och såsom grundsats hade blifvit erkändt, att allt fältartilleri borde organiseras antingen såsom åkande eller ridande. Denna organisation hade äfven, såsom af det föregående framgår, redan till ej oväsentlig del blifvit genomförd.

Först den 17. mars 1808, d. v. s. efter krigsutbrottet, fastställdes af Kongl. Maj:t ett reglemente för det åkande artilleriet. Dess förinnan hade det emellertid varit utlemnadt på försök, och i hufvudsak tillämpats under kriget i Pommern. De grunder, efter hvilka fältartilleriet kom att uppträda under kriget år 1808, hade sålunda redan hunnit pröfvas.

För batteriernas utrustning och anspänning är i det föregående redogjordt. Ett åkande anspändt 6-å batteris ståndordning var i linie med minst 12 alnars afstånd mellan kanonerna. Batterichefen hade sin plats fyra hästlängder framför midten af sitt batteri och de tre afdelningscheferna i linien samt midt emellan sina kanoners inre förhästar. Kanonbefälhafvarne vid högra flygeln, eller vid första, andra och tredje kanonerna, redo bredvid sina kanoners högra förhästar; de vid venstra flygeln, eller vid sjetta, femte och fjerde kanonerna, till venster om förhästarna. Servisen utgjordes af 11 man för hvarje kanon, af hvilka 6 man redo hvar sin spannhäst, 3 sutto på föreställarens ammunitions-kista och 2 på lavettsätet.

Marschtakterna voro skridt, traf och marsch-marsch.

De formeringar, i hvilka ett batteri kunde uppträda, voro: batteri (linie) — öppet eller slutet — samt afdelningskolonn och kanonkolonn. I öppet batteri var afståndet mellan kanonerna minst 12 alnar; i slutet batteri stodo förhästarna jemte afdelnings- och kanonbefälhafvarnes hästar tätt intill hvarandra.

Ändring af batteriets front skedde vid öppet batteri genom direktionsförändring och vid slutet batteri så väl genom direktionsförändring som genom svängning.

Afdelningskolonn bildades antingen åt sidan genom afdelningsarnes samtidiga utsvängning åt ena flanken eller ock framåt genom affallning efter hand på hvilkendera

afdelningen som helst. Afdelningskolonn på midtelafdelningen kunde äfven ske, derigenom att denna satte sig i marsch, närmast följd af 2. och 5. kanonerna samt desse af 1. och 6.

Kanonkolonn bildades från batteri (linie) antingen genom vändning åt flanken, eller framåt på en af flygelkanonerna. Från afdelningskolonn bildades kanonkolonn genom affallning. Från kanonkolonn bildades afdelningskolonn genom eftergående kanons inom hvarje afdelning uppslutning vid sidan om föregående. Från afdelningskolonn formerades batteri antingen genom uppslutning åt endera eller begge sidorna om têteafdelningen, genom insvängning åt flanken afdelningsvis, genom uppmarschering afdelningsvis eller genom vändning åt flanken af de högra (venstra) kanonerna och de öfrigas uppmarsch till venster (höger) om dessa.

I allmänhet äro föreskrifterna för rörelsernas utförande ganska sväfvande, särdeles i fråga om takterna. Alla batteriformeringar skulle dock ske i hastiga takter: »fullt traf eller carrièr».

Vid afbröstning, vare sig under fram- eller tillbakaryckning, kommenderades alltid först »halt!», hvarefter kanon och föreställare skildes och kanonen, om så behöfdes, vändes. Heldre än att göra »med vändning bröst af», borde man dock före afbröstningen göra »Canoner höger om (venster om) vänder-Er» (höger (venster) tillbaka) och sedan afbröstning utan vändning.

Ett batteris fram- eller tillbakaryckning i öppen terräng skedde alltid med uppbröstade och fullt anspända pjäser. Hade deremot kanonerna afbröstat i bruten terräng och skulle förflyttas kortare sträckor, användes dragtåget, fasthakadt vid lavettens bröst eller svans. I dragtåget fasthakades förvågen, hvarigenom, såsom redan vid tal om artillerimaterielen är omnämndt, för- och mellanparet kom att

användas vid kanonens framsläpande, under det föreställaren drogs ensamt af stånghästarne. Skulle kanonen föras tillbaka med dragtåget, kunde dock äfven hela anspannet vara vid föreställaren och dragtåget fasthakas i dennas bröstnagel.

Elden afgafs antingen batteri- eller afdelningsvis. Eld batterivis var »långsam» och afgafs på kommandoordet: »Gif akt att charger!» »Högra (venstra) flygelkanon börja!» »Charger!», hvarvid hvarje kanon efter afgifvet skott åter laddades. Eld afdelningsvis afgafs på kommandoorden: »Gif akt att charger!» »Gör ert bästa!», då laddning och eldgifning påskyndades så mycket som möjligt inom hvarje afdelning för sig, hvarvid dock skulle iakttagas, att ingen kanon affyrades, förr än den andra inom afdelningen börjat ladda. Eldgifningen inställdes på kommandoordet: »Halt!», då kanonerna åter laddades.

Reglementet innehåller ej några föreskrifter om en större artilleristyrkas uppställning, manöver och strid.

De 3- α åkande batterierna, som uppsattes vid krigsutbrottet, skulle i tillämpliga delar följa reglementet för de 6- α batterierna.

Såsom exempel på de nya 6- α kanonernas manöverfärdighet finnes i reglementet införd nedan stående anteckning från exercisen å Ladugårdsgärdet den 30. augusti 1806 med ett åkande batteri af 4 stycken 6- α fältkanoner:

»1:o Batteriet sattes i marche under Traf och Rörelsen fortsattes med Marche-marche: sedan det avancerat 500 alnar, gjordes Halt: afbröstades och chargerades.»

»Ifrån början af denna manoeuvre til des det första skottet lossades, åtgick 2 minuter.»

»2:o Efter slutad Charge sattes Batteriet åter i Marche uppå förenämde sätt.»

»Derifrån, til des at det likaledes avancerat följande 500 alnar och lossat det första skottet 2 $\frac{1}{2}$ dels minut.»

»3:o Efter denna charges slut retirerades äfven med föreställare.»

»Ifrån retraitens början til des at Batteriet medelst traf och marche-marche retirerat 1000 alnar, bröstet af och lossat det första skottet, åtgeck 3 minuter.»

Föreskrifter angående tjensten i fält.

Då order om *uppbrott* till fälttjenstgöring ankom till chefen för ett indelt eller icke garnisoneradt, värfvadt regemente, ålåg det honom att i samråd med konungens befallningshafvande närmare fastställa tiden för uppbrottet och den ort, hvarest regementet skulle samlas. Härvid skulle hänsyn tagas till, att denna ort kom att ligga nära länegränsen och åt det håll, dit marschen skulle ega rum. Då tiden så medgaf, delgafs uppbrottstiden jemte föreskrifter om klädsel, beväpning, tross och utredning på regementsorder. Manskäpet samlades korpralskapsvis och tågade till divisionens¹ samlingsställe, för att derefter marschera till kompaniets samlingsplats. Sedan kompanitrossen här uttagits, fördes kompaniet af sin chef till regementets samlingsplats. Medgaf icke tiden ett dylikt tillvägagående, sändes ilbud till kompanicheferna, att kompanierna omedelbart samlades vid sina trossbodas. Ordern fortskaffades i sådan händelse till manskäpet af åkande eller ridande korpraler.

Sedan regementet å sin samlingsplats, i närvaro af landshöfdingen eller dennes ombud, afmönstrats till Kongl. Maj:t

¹ Kompaniet indelades på roten uti tre divisioner (afdelningar) under befäl af underofficerare.

och kronan, anträdde marschen till den ort, som krigsstyrelsen bestämt.

Regementschefen skulle dess förinnan hafva träffat aftal med konungens befallningshafvande i länet om uppgörande af marschruter och inqvartering m. m. Skulle marschen fortsättas genom flera län, ålåg det vederbörande landshöfdingeembeten att härom sins emellan träffa nödig öfverenskommelse. Om uppbrottet och marschruten utfärdade landshöfdingeembetena allmänna kungörelser, hvilka upplästes i kyrkorna.

Vid brådskande uppbrott fortskaffades infanteriet så vidt möjligt genom marsch forcé, eljest genom tågmarsch, hvarvid dock officerarne egde rättighet att rida, utom då man passerade genom städer.

Regl. för inf.
1781.

Dagsmarschens längd skulle enligt förordningen den 15. september 1791 vid marsch forcé vara 8 till 9 mil utan rastedag (utom på sön- och helgdagar). Vid fotmarsch var dagsmarschens längd omkring tre mil, med rastedag hvarannan dag.

Truppens underhåll under dessa marscher bestreds vanligen på det sättet, att rust- och rotehållarne bestodo erforderlig matsäck. Skedde underhållet af kvartervärdarne, rördes matsäckarne först vid framkomsten till krigsorten, på det att proviant skulle finnas äfven om magasin ännu icke hunnit der anordnas.

Då krig utbröt, bildade hären allt efter omständigheterna en eller flere armécorpser. Dessa indelades i ungefär lika stora brigader, sammansatta af alla vapen, hvilkas inbördes styrka afpassades efter krigsortens beskaffenhet. Af det kavaleri och artilleri, som ej delats på brigaderna, bildades en kavaleri- och en artillerireserv. Om ett större truppförband än en brigad för ett visst ändamål måste sammanställas, bildades detta genom detaschering från en brigad

- till en annan. Den sålunda detascherade styrkan ansågs dock fortfarande tillhöra den brigad, hvarifrån den utgått, och borde äfven snarast möjligt återförenas med den samma. För att så litet som möjligt rubba brigadindelingen borde specialvapnen helst tagas från artilleri- och kavalerireserven.

Inom hvarje brigad lydde infanteriet i alla afseenden under brigadchefen, men kavaleriet och artilleriet blott i fråga om operationerna och i disciplinärt afseende. I ekonomiska angelägenheter lydde specialvapnen genom sina brigadchefer omedelbart under vederbörande vapenchef vid armén.

Armén kunde tillfälligtvis indelas i »linier» och »flyglar», hvar och en under sin särskilde befälhavare. De till samma linie eller flygel hörande brigaderna insände sina rapporter och förslag till vederbörande linie- eller flygelchef samt mottogo äfven omedelbart af honom sina order.

Då flere brigader på längre tid detascherades från armén, sammanfördes de till en fördelning, hvars chef erhöi en särskild för tillfället bildad stab, organiserad enligt grunderna för arméns generalstab. Fördelningschefen stod i samma förhållande till sin fördelning, som linie- eller flygelchefer till sina linier eller flyglar. Brigadförslagen skulle dock i original insändas äfven till arméns generalstab, och de »generalorder», som utfärdades för armén, borde alltid *fullständigt* meddelas brigadcheferna af fördelningschefen.

Styrkeförslag från brigaderna skulle insändas tre gånger i månaden. På dessa skulle upptagas de efter senast ingångna förslag timade förändringar med afseende å styrkan, och de utförda krigsrörelserna. På dagrapporterna upptogos blott manskapets styrka under gevär samt inträffade förändringar.

Arméns högkvarter sammansattes af erforderligt antal generaladjutanter, öfver- och stabsgeneraladjutanter, chefer för artilleriet, fortifikationen och fältmätningsscorpser, generalintendent, generalauditör, fältprost, förste fältläkare och fältpostmästare, alla med erforderliga biträden, samt generalstabsvakt. Till högkvarteret hörde ett särskildt fälttryckeri.

Antalet *generaladjutanter* bestämdes efter arméns styrka och operationer. Deras inbördes tjänsteförhållanden ordnades, såsom högste befälhafvaren fann för godt. En af generaladjutanterna förestod, i egenskap af »generaladjutant för expeditionen» arméns expedition, en annan ansvarade, såsom »generaladjutant af dagen», för de ärenden, som rörde arméns bevakning. Denna senare befattning sköttes turvis af generaladjutanterna enligt högste befälhafvarens bestämmelse. De generaladjutanter, som ej voro kommenderade i någon af nämnda egenskaper, användes efter omständigheterna till att åtfölja högste befälhafvaren eller att leda en viss kolonn, avant- eller arrièregarde, rekognoseringsdetaschement m. m.

Generaladjutanten för expeditionen skulle alltid förblifva hos högste befälhafvaren för att mottaga ingående rapporter och förslag, föredraga inkommande ärenden och uppsätta arméns »generalorder». Honom tillkom det desslikes att insamla underrättelser om fienden genom att förhöra fångar, resande och spioner m. m.

Generaladjutanten af dagen skulle, såsom nämnt är, draga försorg om arméns yttre säkerhet. I öfverensstämmelse med högste befälhafvarens befallningar bestämde han bevakningstruppernas antal och ställning, utfärdade instruktioner för dem och visiterade dem. Då armén bröt upp, ombesörjde han bevakningens indragning samt var befälhafvare öfver avant- eller arrièregarde, om ej särskild generalsperson här-

till kommenderades, i hvilket fall han tjenstgjorde såsom dennes adjutant.

Af *öfver-* och *stabsadjutanterna* förordnades nödigt antal till biträden så väl hos generaladjutanten för expeditionen som hos generaladjutanten af dagen. En öfveradjutant förde i vanliga fall befälet öfver generalstabsvakten, som med befäl och manskap skulle bestå af omkring 60 man till häst. Det ålåg befälhafvaren för denna vakt att i egenskap af kommandant i högquarteret, ombesörja dettas inqvartering och ekonomi, vaka öfver ordningen i den ort, hvori högquarteret var förlagdt, så framt denna ej utgjordes af en fästning, att under träffning åtfölja högste befälhafvaren, ombesörja att de sårade sattes i säkerhet, samt att mottaga och afsända fångar och segertecken. Om så erfordrades, egde han öfverlemna befälet öfver generalstabsvakten till en officer vid denna.

Chefen för artilleriet hade i ekonomiskt afseende befälet öfver artillerivapnet inom armén samt ombesörjde anskaffningen af erforderliga tyg-, ammunitions- och bevaringsbehof.

Chefen för fortifikationen förde befälet öfver »pontonstaten» och »pioniercorpsen», då sådana funnos vid armén, samt utfärdade närmare bestämmelser om de förstärkningsarbeten, som skulle utföras, såsom uppförandet af fältverk, ordnandet af broar och vägar m. m.

Chefen för fältmätningsscorpsen skulle låta verkställa fältmätningar öfver större eller mindre delar af krigsskådeplatsen, öfver arméns ställningar, träffningar och marscher, hvarjemte han egde utse läger och kvarter samt författa krigets historia.

Generalintendenten skötte arméns ekonomi, *generalauditören* öfvervakade arméns rättsväsende, *fältprosten* själavården och *förste fältläkaren* sjukvården.

Fältpostkontoret och fälttryckeriet hade mot deras be-
nämning svarande åligganden.

Tjensteföresk.
för generalst.
29 sept. 1806.

Bevakning. Vid en krigsmarschs anträdande skulle ett avant- eller arrièregarde afdelas. För dettas sammansättning funnos dock inga regler angifna. Det ålåg avantgardet att bevaka arméns front, under det bevakningen af flankerna, när så behöfdes, bestreds af för ändamålet afdelade detachement.

Avantgardet borde i allmänhet på 50 alnars afstånd framsända en mindre afdelning, bestående af en underofficer eller korpral och sex man¹; af denna truppafdelning skulle åt hvardera flanken och på lika stort afstånd utsändas två man. Kolonnens närmaste sidobevakning bestreds af sidopatruller, bestående af en underofficer eller korpral och åtta man, hvilka med sin samlade styrka — en underofficer eller korpral samt sex man — marscherade i höjd med kolonnens tète och 50 alnar på sidan om den samma, under det två man sändes ytterligare 25 alnar längre ut åt sidan.

Under hvila utsattes »förposter». Den mer eller mindre sammanhängande linie dessa bildade kallades »förpostkedja». Förposterna indelades, allt efter olika ändamål uti »fältvakter», »beredskaper», »posteringar» och »förlorade poster». Fältvakter kallades de bevakningsafdelningar, som med bibehållande af sambandet med den bevakade truppen, stodo närmast fienden. Beredskaperna stodo bakom fältvaktskedjan för att understödja fältvakterna. De indelades i »utryckande beredskaper», hvilka endast vissa tider eller vid larm skulle utrycka, samt »stående beredskaper», hvilka längre tid utkommenderades till viss ort. Posteringar utsattes för något särskilt ändamål inom eller utom fältvaktskedjan, t. ex. för att försvara till armén ledande pass,

¹ Jmfr den olika föreskriften, sid. 268.

en ställnings »nyckel» m. m. Med förlorade poster förstod man mindre truppafdelningar, hvilka detascherades utom fältvaktskedjan på så långt afstånd, att de icke stodo i ständig förbindelse med den samma.

Då armén eller en del deraf skulle öfvergå från marsch till hvila, ålåg det generaladjutanten af dagen eller befälhafvaren för avant- eller arrieregardet att af sin trupp utsetta bevakningen. Sedan avant- (arriäre-)gardet uppmarscherat, red han därför fram för att utse en lämplig förpostställning. Han biträdades härvid af några officerare, som sedan skulle vägleda fältvakterna till de under rekognoseringen utsedde platserna.

Enligt generaladjutantens anvisningar indelade en öfveradjutant behöfligt antal bevakningstrupper. När indelningen var gjord, kommenderade generaladjutanten: »formera fältvakter marsch!», då de kontingenter af olika vapen, som skulle tillhöra samma fältvakt, å anvisad plats ordnade sig med tio alnars inbördes afstånd. De utsedde fältvaktsbefälhafvarne togo derpå befäl öfver sina fältvakter och aflemnade dem till generaladjutanten, hvilken derefter sammankallade alla fältvaktsbefälhafvarne för att gifva dem deras instruktion. Fältvakterna afmarscherade sedan under marschbevakning till sina platser i fältvaktslinien, vägledde af de ofvan nämde officerarne. Vid framkomsten till ort och ställe gjordes halt, hvarefter nödigt antal »vedetter» uttogos och instruerades. Utom vedetter kunde fältvakten äfven utsända »detascherade vakter» till viktigare punkter af bevakningsområdet. Derefter afdelades mottagningstrupp samt patruller, med sina afösningar. Återstående befäl och manskap bildade reserv, hvilken kunde användas till utförande af fältarbeten m. m. Vedetterna voro i regeln dubbla (två man), om fältvaktens styrka medgaf detta, annars enkla. Mottagningstruppen, som helst skulle tagas af

kavaleriet, utgjordes af ett underbefäl och två till fyra man. Den hade till uppgift att vid en vedetts anrop rycka ut för att undersöka, hvad som var på färde, och borde därför placeras på ett ställe, hvarifrån den kunde se alla vedetter. Nattetid indrogs den till fältvakten. Särskilda nattposter utsattes vid mörkrets inbrott. De bestodo af två dubbla poster, en på hvardefa sidan af fältvakten och på 40 till 50 stegs afstånd från den samma.

Omedelbart efter bevakningens utsättande inspekterades förpostkedjan af generaladjutanten, som härom ingaf rapport.

Låg armén en längre tid i läger, bestämdes på order, huru stor kontingent hvarje trupp skulle lemna till bevakningen, och till hvilken fältvakt denna skulle delas. Fältvakterna numrerades från höger till venster och erhöilo namn efter sina ståndorter.

Om förposter.
1806.

Ledningen och tillsynen af *sjukvården* vid armén i fält utöfvades af en förste fältläkare, som af konungen särskildt härtill förordnades vid krigsutbrottet. Han tillhörde, såsom ofvan är nämndt, arméns högkvarter och stod omedelbart under högste befälhafvaren¹. Den ekonomiska detaljen rörande sjukvården sköttes af en sjukhusintendent, som, oberoende af förste fältläkaren, lydde under generalkrigskommissariatet. Närmast under förste fältläkaren stodo fältläkarne, hvilka på den förres förslag tillsattes af Kongl. Maj:t, samt brigadläkarne, som förordnades bland arméns regementsläkare. De först nämde förestodo arméns »nederlags-» och »allmänna sjukhus» (se nedan). De senare hade, en hvar vid sin brigad, uppsigt öfver sjukvården, och det ålåg dem särskildt att hafva tillsyn öfver brigadens »flyttande sjukhus» (se nedan). Under dem lydde regements-

¹ I allt som rörde yrkets vetenskapliga del stod förste fältläkaren under chefen för fältläkarecorpsen.

läkarne, hvilka skulle handhafva sjukvården vid regementets första bataljon samt tillika hafva inseende öfver sjukvården vid regementets andra bataljon (öfriga bataljoner). Den närmaste sjukvården vid denne (desse) sköttes af underläkare, hvartill, såsom nämndt är, medicine och chirurgie kandidater kunde antagas. Sjukvårdstrossen vid bataljonen inskränkte sig, såsom förut är nämndt, till en enspänd medicinalkärra, innehållande medicinal- och instrumentkista, 10 en-mansfilar, läkarens kappsäck och kantin samt förbandspersedlar. Derjemte hade regementet ett reservförråd af sjukvårdspersedlar, förvaradt i den s. k. regementsfältkistan, som vid svenska armén fördes å en proviantvagn, men vid den finska å en särskild fältkistevagn. Vid bataljonen sköttes blott sådane sjuke, som kunde väntas tillfriskna inom ett par dagar; alla andre skulle afföras till sjukhusen. Dessa voro af tre slag nämligen: flyttande sjukhus, nederlagssjukhus och arméns allmänna sjukhus.

Vid hvarje brigad skulle finnas ett flyttande sjukhus, hvars plats bestämdes af brigadchefen, nära bakom brigadens läger eller kvarter, och öfver hvilket tillsynen, såsom nämndt är, utöfvades af brigadläkaren. Den omedelbara sjukvården handhades här af underläkare, sjukvaktare och sjukvakterskor. De sjuke borde, så snart deras tillstånd det medgaf, sändas till ett af nederlagssjukhusen, så framt de ej omedelbart kunde afsändas till arméns allmänna sjukhus. Nederlagssjukhusen, hvilka, såsom nämndt är, stodo under tillsyn af fältläkare, upprättades endast i det fall, att afståndet från de flyttande sjukhusen till arméns allmänna sjukhus var så stort, att de sjuke ej kunde transporteras till detta på två eller tre dagar. Deras antal berodde på omständigheterna. De borde förläggas så, att flere brigader gemensamt kunde begagna sig af samma sjukhus.

Arméns allmänna sjukhus, i hvilket de sjuke skulle erhålla den slutliga vården, var ett fast sjukhus, upprättadt på längre afstånd från armén. Det förestods, liksom nederlagssjukhusen, af en fältläkare. Blott *ett* sådant sjukhus upprättades i allmänhet för hela armén. Endast då en större, truppstyrka detascherades på stort afstånd från armén, borde ett särskildt allmänt sjukhus för den samma anordnas. Platsen för det allmänna sjukhuset bestämdes af högste befälhafvaren. Det indelades i afdelningar, hvar och en under uppsigt af en »sjukhusläkare». Läkarne och underläkarne biträdades af sjukvaktare och sjukvakterskor.

Den ekonomiska detaljen vid nederlags- och allmänna sjukhusen lydde under sjukhusdirektörer, som voro underordnade generalkrigskommissariatet.

För vården af sjuke hästar, som ej kunde qvarstanna vid sina truppafdelningar, upprättades vanligen ett »arméns hästlazarett» under befäl af »chefen för hästlazarettet».

Då en träffning väntades, anvisade brigadchefen åt brigadläkaren en skyddad plats, der första förbandet skulle anläggas. Det ålåg brigadläkaren att till detta ställe samla så många vagnar och bårar han kunde komma öfver samt låta dit föra vid brigaden befintlige medicinal-, instrument- och förbandspersedlar.

Vid brigadens förbandsplats tjenstgjorde alla de läkare, som kunde undvaras vid det flyttande sjukhuset, under det regements- och bataljonsläkarne alltid åtföljde sina truppafdelningar för att genast kunna anlägga första förbandet.

De sårade transporterades på bårar, hemtade från brigadens flyttande sjukhus; vid transporten biträdde sjukvaktare, *spelet* och lindrigare sjuke. Så snart de sårade

blifvit förbundne, sändes de å reqvirerade fordon eller å sjukhusens kärror till brigadens flyttande sjukhus.

Den i arméns högkvarter beordrade generalintendenten ledde *arméns ekonomiska angelägenheter*. Han hade till sitt förfogande en arbetspersonal, som fördelades på ett fältkontor och ett fältkansli, hvarjemte hos honom anställdes en öfveradjutant och en eller två stabsadjutanter.

Generalintendenten, hvilken skulle vara en *militärperson*, lydde omedelbart under högste befälhafvaren och föredrog inför honom alla ärenden, som rörde arméns underhåll. Underhållet bestreds genom utskrifning af gårder, räntepersedlars leverering (requisition), genom upphandlingar eller genom att låta soldaterna sjelfva, mot viss kontant ersättning, anskaffa sin föda. Brödet borde dock alltid tillhandahållas genom intendenturens försorg.

Fältkontorets personal utgjordes af en öfverkrigskommissarie såsom chef, en fältkamrer såsom chef för expeditionen, en fältbokhållare, en justitieombudsman samt behöfligt antal revisorer och kammarskrifvare. Det hade till åliggande att tillhandahålla all aflöning, låta verkställa upphandlingar och utskrifningar af förnödenheter samt upplägga magasin å de platser, högste befälhafvaren anvisade. Under det samma lydde derjemte en öfverproviant- och furagemästare, hvilka båda sysslor borde innehafvas af en och samma person, samt behöfligt antal krigskommissarier. Öfverproviant- och furagemästaren hade närmaste vården om arméns hufvudproviant- och furagemagasin samt uppsigt öfver alla andra, armén tillhörande, magasin. Uppbördsmännen vid de större af dessa kallades fältkommissarier, och vid de mindre magasinsskommisrarier. Om emellertid ett magasin var så långt aflägsset från hufvudmagasinet, att det ej kunde

stå under öfverproviant- och furagemästarens uppsigt, sköttes dess uppbörd af en proviantmästare.

Krigskommissarierna skulle dels kontrollera förvaltningen vid magasinerna, dels vid utgående detaschement företråda generalkrigskommissariatet, och dels verkställa upphandlingar och besigtningar, hvarvid de biträddes af s. k. fältkommissarier.

Fältkansliet förestods af en fältsekreterare, som med nödigt antal kanslister skötte skriftvexlingen med regementena i ekonomiska frågor, härvid biträdd af stabsadjutanterna, hvilka särskildt hade förslagsdetaljen på sin lott. Öfveradjutanten var generalintendentens närmaste adjutant och hade derjemte uppsigt öfver arméns utredningsförråd.

Det fasta försvaret.

I Sverige funnos år 1808 följande kustfästningar och skansar¹.

Vid Gefle: Fredriks skans, utan garnison. *Vid Stockholm:* Vaxholms kastell med en garnison af 100 man ur Svea artilleriregemente, Fredriksborgs skans, Pålundet och Dalarö skans, med en besättning af 18 man ur Svea artilleriregemente, samt »Stäkeverket». *Vid inloppet till Södertelgeviken:* Hörningsholms skans; *utanför Nyköping:* Hasslö och *utanför Norrköping:* Skenäs skansar, alla tre utan besättning. *Kalmar fästning* och *slott*, med garnison ur Engelbrechtenska regementet. Utanför staden låg Grimskärs skans. *Karlskrona fästningsverk*, med garnison af flottans manskap. Det utgjordes *åt sjösidan* af Kungsholms och Drottningkärs kastell samt skansarne Kungshall, Söderstjerna, Castor, Neptunus, Drottninghall, Göta lejon och Stakholmen; *åt landsidan* af skansarne vid Pantarholmen och Hvita krog. *Vid Karlshamn:* Karlshamns kastell, med garnison af Régiment du Roi och Invalidcorpsen. *Malmö stads fästningsverk* voro utdömda och skulle slopas. Garnisonen utgjordes af det från Tyskland öfverkomna Drottningens lifregemente samt 12 man ur Vendes artilleriregemente. *Vid Landskrona:* Adolf Fredriks fäste, med garnison från Konungens eget

---

¹ Här uppräknas endast befästningarna med angifvande af läge och garnison. Närmare beskrifning öfver de samma lemnas i sammanhang med redogörelsen för krigshändelserna.

värfvade regemente. *Varberg* hade en garnison af 30 man af Göta artilleriregemente. *Göteborgs* fästningsverk voro bestämda att raseras. Utanför staden åt sjösidan lågo skansar vid *Billingen* och *Rya Nabbe* samt *Ny Elfsborgs fästning*. Garnisonen utgjordes af Göta artilleriregemente. *Karlstens fästning*, som försvarade Marstrands hamn och var afsedd att tjena såsom tillflyktsort för kryssare, hade en garnison af 80 man ur Göta artilleriregemente och 100 man af något närliggande infanteriregemente. Vid krigets utbrott bestreds denna sist nämnda kommendering af Vestgötadals regemente.

I det inre af landet fanns en enda fästning, *Kristianstad*, hvars garnison utgjordes af Vendes artilleriregemente, samt *Leckö slott*, der 8 man af Göta artilleriregemente voro förlagde.

På gränsen mot Norge lågo *Eda skans* och *verken vid Magnor bro* i Vermland, båda utan besättning, *Långå skans* i Herjeådalen, äfvenledes utan besättning, samt *Hjerpe skans* och *Frösön* eller *Kronstads skans* i Jemtland, den sist nämde med en garnison af 8 man ur Svea artilleriregemente.

Fästningsverken i Finland voro följande: *Svartholmens fästning* och de påbörjade fästningsverken vid *Lovisa*. Garnisonen utgjordes af Nylands jägarebataljons tvänne värfvade kompanier, Jägerhornska regementets 1. bataljon samt 12 man ur Finska artilleriregementet. Utanför Helsingfors låg Finlands förnämsta fästning *Sveaborg*, bestående af flera fästningsverk, anlagda på öar i skärgården. Af dessa inneslöt *Vargö* tvänne skeppsdockor, *Gustafssvärd* försvarade stora inloppet, *Stora Svartö* innehöll etablissement för Arméns flotta, *Lilla Svartö* omslöt artilleriets byggnader samt tyghus, *Vester Svartö* bagerier och sjukhus och *Långörn* försvarade det mindre inloppet. Härtill kom *verken på Skanslandet*. Helsingfors försvarades derjemte af *Ulrikasborg* och *Broberget*. Sveaborgs och Helsingfors garnison utgjordes,

för utom manskap ur Arméns flotta, af 7 kompanier af Finska artilleriregementet, 1 kompani af Svea artilleriregemente, Enkedrottningens lifregemente, 2. bataljonen af Jägerhornska regementet samt 37 man af Åbo läns regemente. Befästningarne vid *Hangö*, anlagda för att skydda förbindelsen mellan Sverige och Sveaborg, lågo i Tenala-skären, en half mil från fasta landet. Till dem räknades äfven skansarne på *Eldskär*, *Lergrundet*, *Klubben* och vid *Berghamn* på fasta landet. Garnisonen utgjordes af 18 man ur Finska artilleriregementet och 4 man ur Nylands infanteriregemente. Vid Åbo låg det gamla befästa *Åbo slott* utan garnison samt vid Uleåborg *Uleåborgs slott*.

Inuti landet låg *Tavastehus slott* med en garnison af 2 kompanier ur Finska artilleriregementet; *Kajanaborgs slott* (utan garnison), samt de ofullbordade fästningsverken vid *Villikkala* i Elimä socken nära gränsen samt vid *Varkaus*, en af Arméns flottas stationer. Här voro tillika 17 man ur Finska artilleriregementet förlagde.

För att skydda de mot ryska gränsen framsända gränsposteringarna voro några mindre fältverk anlagda, af hvilka det betydligaste torde hafva varit det vid Aborrfors. Här stod i regeln en ständig postering af 26 man ur Nylands infanteriregemente. Af samma regemente voro 27 man derjemte fördelade såsom gränsvakter till Anjala, Värälä och Keltis. Vid Puumala land stod en gränspostering af 6 man ur Savolaks infanteriregemente, vid Kides likaledes en gränspostering af 6 man ur Karelska jägarecorpsen samt vid Kuusamo i Kajana en postering af 24 man ur Österbottens regemente eller Kajana bataljon.

Flottorna.

Sveriges sjöförsvär utgjordes år 1808 af tvänne flottor: *Örlogsflottan* och *Arméns flotta*. Öfverstyrelsen var dock gemensam, den utgjordes af konungens tjänstgörande generaladjutant för flottorna och förvaltningen af sjöärendena, äfvensom generalstab och konstruktionscorps.

Örlogsflottans fartygsmateriel bestod af 12 lineskepp, 10 fregatter, 5 briggar och 3 kuttrar, alla bevärade, samt derjemte några lastdragare och en mängd småfartyg. Till dessa fartygs underhåll, utrustning och bemanning egde *Örlogsflottan* en personal af omkring 9,000 »stridande», hvaraf 198 officerare och 354 underofficerare. Härtill kommo civil-militäre tjänstemän samt ett stort antal handtverkare och timmermän. Allt som hörde till *Örlogsflottan* var förlagdt uti en station,¹ Carlskrona, der varf, verkstäder, sjukhus, kaserner m. m. för detta ändamål voro anlagda. Stationen styrdes och förvaltades af en befälhafvande amiral och en varfsamiral, hvilka voro omedelbart ansvarige inför konungen och förvaltningen af sjöärendena.

Arméns flotta åter utgjordes endast af skärgårdsfartyg, de flesta små. År 1808 räknade den 27 galerer, 135 kanon-

---

¹ *Örlogsflottans* depôt i Göteborg hade blifvit indragen genom kongl. brefvet den 4 maj 1792.

slupar, och 83 kanonjollar, samt 11 större fartyg eller s. k. skärgårdsfregatter m. fl. Vid denna flotta fanns en personal af något mer än 5,000 »stridande», deraf 165 officerare och 270 underofficerare, hvartill kom, liksom vid Örlogsflottan »icke stridande». Personalen användes till skärgårdsfartygens »sjöbesättning», som var till antalet mindre än deras s. k. »landbesättning», hvilken särskildt för hvarje sjöexpedition kommenderades från armén, ett förhållande, som jemväl, ehuru i vida mindre utsträckning, äfven egde rum vid Örlogsflottan. (Se besättningslistorna Bil. 22 o. 23).

Arméns flotta var indelad uti fyra eskadrar och fyra eskaderdivisioner, hvar och en med sin särskilda station. Af dessa voro Stockholms¹ och Sveaborgs stationer de förnämsta; dernäst kommo de nästan jemnstora eskadrarne i Göteborg och Åbo. Eskaderdivisionerna voro förlagda till Stralsund (flyttad till Landskrona i slutet af år 1807) och Malmö — båda mera fristående — samt i Laivanlinna (Varkaus) och Christina, som egentligen endast voro detaschement från Sveaborgs eskader. Vid Arméns flottas stationer funnos varf och verkstäder m. m. anlagda efter samma grunder som vid Örlogsflottan, men i vida mindre skala. Stationerna styrdes af chefer, hvilka stodo omedelbart under chefen för Arméns flotta och förvaltningen af sjöärendena, utom Laivanlinna och Christina eskaderdivisioner, hvilka lydte omedelbart under Sveaborgs eskaderchef.

Till sjöförsvaret räknades äfven landets lotsverk, jemte fyr- och båkinrättningarna, sjökartverket och hydrografiska mättningsarbetena, dykeri- och bergningsinrättningen, allmänna arbetsinrättningarna i Carlskrona och Sveaborg m. m., hvarjemte konvojkommisariatet och karantänsinrättningen stodo i samband dermed.

¹ Till Stockholms station räknades äfven kongl. hofjaktvarvet.

Skansarne Kungsholmen och Drottningsskär vid inloppet till Carlskrona hörde, såsom i det föregående är omnämndt, till amiralitetet sedan år 1794. •

K. B. 19. maj
1794.

Flottornas öfverstyrelse.

Konungen egde, såsom nämndt är, högsta befälet öfver rikets krigsmakt. Till sjövapnet hörande kommandomål föredrogos inför honom af hans tjänstgörande generaladjutant för flottorna, hvilken på allernådigste befallning expedierade dem. Ekonomiska frågor åter, befordringsfrågor inberäkade, föredrogos inför honom af statsekreteraren vid krigsexpeditionen.¹

Konungens tjänstgörande generaladjutant för flottorna skulle tillse, att de af Kongl. Maj:t faststälde planer, arbetsordningar och öfriga befallningar angående sjöförsvaret i behörig ordning verkställes. Möjligen förkommande afvikelser härutinnan skulle han hos Kongl. Maj:t anmäla till rättelse.² Mål rörande sjöärendena, som skulle förekomma i Kongl. Maj:ts konselj, borde dess förinnan delgifvas generaladjutanten. Denne underrättades äfven om de ekonomiska frågor, som inkommo från förvaltningen af sjöärendena och föredrogos af krigsexpeditionen. Förslag till sjöexercis, sjöexpeditioner och sjökommendering af officerare insändes från flottornas båda befälhafvare till generaladjutanten, hvilken å de samma hemstälde om de ändringar han ansåg nödiga,

¹ Genom ett kongl. bref den 26. oktober 1790 hade visserligen en särskild statsekreterare för flottorna blifvit tillsatt, men denna befattning hade indragits år 1794, då storamiralsembetet upprättades. Detta senare hade i sin ordning upphört, när komiterade för flottornas ärenden tillsattes, hvilka åter 1803 lemnat plats för förvaltningen af sjöärendena.

Krigsreg. 17.
aug. o. 19.
okt. 1794.

² Instruktionens föreskrift, att alla kvartalsförslag m. m. skulle insändas till generaladjutanten, synes hafva blifvit ändrad genom den senare utgifna instruktionen för förvaltningen af sjöärendena.

hwarefter han understälde dem Kongl. Maj:ts pröfning. Minst en gång årligen brukade han besöka flottornas större stationer, för att göra sig underrättad om ordningens och disciplinens vederbörliga vidmakthållande samt anbefalda arbetens verkställande med nit, drift och hushållning. Till hans biträde förordnades den 29 juni 1805 en *tjenstgörande generaladjutant af eskadern i Carlskona*.

Allt sedan år 1803 fanns en förenad öfverstyrelse för flottorna, hvilken under namn af *förvaltningen af sjöärendena* hade öfverinseende, ledning och kontroll öfver den lägre förvaltningen vid flottornas stationer, vård om fartyg och byggnader m. m., samt uppsigt öfver flottornas sjömilis och båtsmanshåll. Under den samma lydde dess utom öfverstyrelsen öfver lotsverket med fyr- och båkinrättningen, sjökarteverket och dykerikompaniet m. m. Dess säte var i Stockholm, och egde den lika anseende och värdighet med rikets kollegier. Ordförande var en flaggman, med titel af *chef för förvaltningen af sjöärendena*, hvilken på samma gång var chef för Arméns flotta; vice ordförande var konungens tjenstgörande generaladjutant för flottorna.

Från början arbetade förvaltningen på *två departement*, hvart för sig under chefens ledning, utom då allmän öfverläggning fordrades. Hvardera departementet bestod af två militära ledamöter, högre officerare vid flottorna, hvilka årligen kunde ombytas, samt en öfverkommissarie med amiralitetskammarråds namn och värdighet. Det första departementet handlade ekonomiska mål, rörande Örlogsflottan,¹ det andra enahanda mål angående Arméns flotta, hvarjemte det hade under sig lotsverket med fyr- och båk-

¹ Genom Kongl. bref den 11. maj 1803 var emellertid bestämdt, att direktionen för amiralitetskrigsmanskassan *icke* skulle höra under detta departement.

inrättningen, sjökarteverket och hydrografiska mättningsarbetet.¹ Arbetssättet ändrades emellertid något, hvad Örlogsflottan beträffade, genom kongl. brefvet den 17. maj 1805, som bestämde att »hufvudstyrelsen endast i de ekonomiske delarne» skulle tillkomma förvaltningen af sjöärendena. Någon närmare utläggning af denna föreskrift blef emellertid icke offentliggjord, då den kanhända ansågs obehöflig.²

Till de båda departementen hörde *kansli* samt nödiga *kontor*, nämligen ett *advokatfiskalskontor*, ett *kammar- och sjömilitekontor*, ett *lotskontor* och ett *konstruktionskontor*.

Instr. 23. mars
1803.

Styrelsen och förvaltningen vid flottornas stationer.

Örlogsflottans station i Carlskrona.

Denna styrdes och förvaltades, såsom nyss är nämnt, af tvenne myndigheter, en *befälhafvande amiral* och en *varfsamiral*.

Under *befälhafvande amiralen* lydde Örlogsflottans officerscorps, bevärade trupper och sjömilis i allt som rörde deras aflöning, underhåll och beklädnad, fartygs proviantering, sjukvård, själavård, undervisning m. m. Derjemte skulle han hafva allmän tillsyn öfver allt som hörde till

¹ Enligt instruktionen för Sjömätningsscorpsen den 24. febr. 1809, skulle chefen för denna corps, hvilken tillika var öfverdirektör för lotsverket, vara ständig ledamot af förvaltningen.

² Om förvaltningens öfverinseende öfver rikets hamnar se förvaltningens kungörelse den 3. nov. 1807.

Några arbeten i rikets hamnar, såsom fyllningar, stenkistors och duc d'albers utsättande, broanläggningar m. m. fingo icke företagas utan förvaltningens af sjöärendena bifall.

Särskilda förordningar och reglementen voro utfärdade om förvaltningens befattning med skogarne i riket, den 1. aug. 1805 och den 27. jan. 1807, samt för leveranser och besigtningar, den 28. april 1807.

stationen, varfvet inbegripet, utan att dock ega direkt befäl öfver varfsamiralen. Genom hans försorg upprättades alla underdåniga förslag till officersbefordringar och större sjökommenderingar — annan kommendering gjordes af honom sjelf —; han förordnade befälhafvare för båtsmans- och skeppsgossekompanier, utfärdade fullmakter för underofficerarne vid Örlogsflottan och antog skeppsgossarne. Manskapets uppbådande och hemförlofvande skedde äfven på hans order. Han hade tillsyn öfver all exercis vid stationen¹ och permitterade Örlogsflottans personal, utom den som var anställd vid varfsamiralens kansli. Militiefördelningscheferna (regements-, bataljons- och kompanichefer) en hvar inom sitt område samt kommandanterna på skansarne Kungsholmen och Drottningsskär stodo under hans omedelbara order. Till sitt biträde hade han en officer såsom adjutant och ett kansli, bestående af en sekreterare och en kanslist, samt, i egenskap af öfverkommendant, en kommendant och en platsmajor.

Instr. 23. mars
1808.

Under honom lydde vidare:

advokatfiskalskontoret, som sköttes af advokatfiskalen, hvilken såsom kronans ombud skulle närvara vid alla leveranser till magasinerna, besigtningar af beklädnad o. s. v.;

amiralitetsskrifträtten, hvars ledamöter i regeln utgjordes af en öfverstelöjtnant, ordförande, samt två kaptener, två löjtnanter, en underlöjtnant och en auditör;

sjömilitekontoret, som bevakade »och til verkställighet befordrade Manskapets uppföring och hemlof», beräknade aflöningen för volontärregementena och det manskap, som arbetade på varfvet och artillerigården, utbetalade traktementen, spisnings- och handpenningar under sjöexpeditioner, samt de förhyrdes och enrollerades månadshyror m. m.

¹ Hvarje måndag var stor parad i Carlskrona, hvarvid alla officerarne borde närvara.

amiralitetskassan, som förvaltade flottans alla ordinarie och extra ordinarie anslag af statsmedel;

amiralitets-kammarkontoret, som afgaf speciel redovisning för de ordinarie militär- och civilstaternas aflöning, utbetalade ersättningar för proviantleveranser och resor till lands samt hade kontroll öfver magasinerna;¹

Uti *magasinen*, *kronobageriet*, *brygghuset* och *skaffhuset* redovisades all flottans proviant, spannmål, der bakades och utdelades brödet, bryggdes dricka m. m. Magasinen voro tvänne: ett förråds- och ett »dagligtgifts-magasin». Det förra användes emellertid blott vid vissa tillfällen.

Slutligen var *sjukhuset* »et föremål för Befälhafvande *Amiralens* ömma omvårdnad och sorgfälliga öfverinseende.» Att hafva närmaste inseendet öfver det samma förordnades emellertid i regeln en öfverste för ett år i sänder. Denne »som öfver Sjukhuset till *Generelle* inseendet förordnad är, säger sjukhusreglementet, bör med all faderlig ömhet hafva ett vakande öga på denna inrättnings goda drift, så att alt uti Sjukhuset till de sjukas bästa vård och skötsel, samt kronans nytta utföres. Han bör till den ändan, så ofta dess öfriga göromål det tillåter, sjelf i sjukhuset efterse att *Reglementet* till alla delar noga efterlefves.» Allt kronans manskap, inberäknadt äfven underofficerarne, åtnjöto der fri sjukvård och fria medikament.

Till *varfsamiralens detalj* hörde flottans materiel, varfvvet, artillerigården, alla kronans hus och byggnader, dockor, verkstäder m. m. samt inventarier och förråd af alla slag.

¹ Af ofvan nämnda embetsverk inrymdes befälhafvande amiralens kansli, öfverkommissarie- och kammarkontoren samt amiralitetskassan uti det s. k. Tersmedenska huset vid Drottninggatan, samt sjömilite- och varfskontoren, skeppsgosseskolan, amiralitetskrigsrätten, advokat-fiskalkontoret och volontärregementenas orderrum uti det »gamla Canceliehuset» vid amiralitets-G. O. 16. juli 1803.

Han skulle besörja alla fartygs utrustning uti allt som icke rörde bemanning, aflöning och proviant, hvarför alla på varfvvet tjenstgörande eller arbetande personer stodo under hans befäl. Omedelbart under honom lydde vidare de departement, som för flottans varelse och bestånd fordras, nämligen:

Artilleridepartementet, med kontor och modellkammare, vapen- och ammunitionsverkstäder m. m.

Ekipagemästarens departement, omfattande hvad som hörde till fartygs utredning med segel och tågvirke m. m. De tillfälliga arbeten, som af detta departement förrättades, voro förnämligast förhalningar och förtöjningar, pumpning och vakthållning å fartygen inom varfvvet.

Konstruktions-departementet, som uppgjorde planer till fartygens nybyggnad, inredning och underhåll m. m. Dit hörde ett kontor, modellkammare och en del verkstäder jemte reparationsdockorna på Lindholmen.

Mekaniska departementet, som verkstälde alla brobyggeri-, metall-, och mureriarbeten m. m.

Nya dockbyggnads-departementet, som arbetade på de nya dockorna, af hvilka tre vid 1808 års ingång voro nästan färdiga.

Till biträde i tjensten hade varfsamiralen dels sekundchefen på varfvvet, som var hans närmaste man, men under hans närvaro egentligen endast hade inseendet öfver dockbyggnaden, dels en officer af flottan såsom adjutant, samt ett *varfskansli*, bestående af en sekreterare och en kanlist, och ett *varfskontor*, der afräkning gjordes med de handverkare, som arbetade för varfvvets och artilleriets räkning m. m., samt med leverantörer af varfsmateriel och ammunition, och der redovisning lemnades för Örlogsflottans skepp och fartyg jemte dess tillhörigheter och förråd. Varfskontoret förestods

af en kommissarie med biträde af underordnade tjänstemän.
Under det samma lydde, hvad redogörelsen vidkom,

för artilleriet: tygvaktaren,

för tackelverket: tackelförvaltaren samt inspektoren vid
dagliga utgiftsboden,

för byggnadsverket: materialförvaltaren, ekvirkesin-
spektoren och inspektoren vid ringare kammaren.

Regl. för
redogör. vid
Örlogsafl. 1785.
K. B. 31. maj
1807.

Sjömilitekontoret hörde äfven till denna detalj, i af-
seende på det manskap som arbetade å varfvet.

Förutom de *byggnader*, hvori flottans verkstäder in-
rymdes, egde kronan åtskilliga andra hus och skjul både
inom och utom varfvet. De viktigaste af dessa voro gamla
och nya inventariiekammaren, kontors- och mönstersalhuset
samt kungshuset, viceamiral af Chapmans boställe, amira-
litetssjukhuset, kasernerna och det s. k. Tersmedenska
huset.

Hvarje Örlogsflottans fartyg borde vara försedt med
fullständiga inventarier, enligt gällande reglementen, samt
egna roddbåtar och hafva sina särskilda inventariiekamrar
för varfs- och artilleri-inventarierna. Espingar, barkasser
och småfartyg förvarades under skjul »väl upstälde, och
tecknade hvar och en för sit fartyg.» Utom dessa inven-
tarier funnos äfven allmänna förråd, som ökades »efter til-
gång af medel». Bland dem voro behållningarna af ekvirke
och hampa de viktigaste. Det ålåg särskildt varfsamiralen
att i rätt tid requirera »dessa för kronan dyra persedlar». Målet, hvartill man denna tid sträfvade, utstakas i in-
struktionen med följande ord: »När», står det, »Fartygen
bygges med sparsamhet; när alla Fartyg, hvaraf Flottan
består, jemt och sorgfälligt underhållas; när hvart Fartyg
har alla sina tillhörigheter i fullgodt stånd; när aldrig lån
sker ifrån det ena Fartyget til det andra; när brukbara
persedlar aldrig användas til andra behof, än hvartil de

äro ämnade; när alt förvaras på sina bekväma ställen, och desse ligga nära til hands, der Flottan skal byggas och utrustas; när en beständig eftersyn förekommer förskämning, och strax ersätter det förskämnda; då hushållas inom Warfvet väl, och då är Flottan i tjenstfärdigt stånd at utlöpa, så fort Fartygen hinna *armeras* och *proviant* anskaffas.»

För att i sin mån medverka till uppnåendet af detta höga mål anställde varfsamiralen årligen en generalbesigtning öfver hela flottan, dess hus, bodar, brobänkar m. m. Efter denna besigtning, samt på grund af särskilda nybyggnadsorder, upprättade han sedermera arbetsplanen för det följande året. Likaledes mönstrades årligen alla handtverkare och timmermän samt inventerades de dagliga utgiftsbodarna och verkstäderna.¹ Upphandlingar för Örlogsflottans räkning skedde i regeln genom auktioner, som förrättades samtidigt i Stockholm af förvaltningen af sjöärendena och i Carlskrona af befälhafvande amiralen, då det gälde proviant, beklädnad eller sjukhuspersedlar, men af varfsamiralen, då ammunition, byggnads-, tackel- och utredningspersedlar, eller dertill behöfliga råvaror, skulle anskaffas.

I spetsen för hela redogörelseverket stod *amiralitets-öfverkommissarien*, som derjemte biträdde befälhafvande amiralen vid upprättandet af alla förslag till civil-militära befattningar. Vid de årliga »statsprojektens» upprättande för de båda hufvuddetaljerna biträdde han så väl befälhafvande amiralen som varfsamiralen.

¹ Särskildt »Reglemente för Redogörelsen vid Warfvet och Artilleriet i Carlskrona» var utfärdadt den 7. aug. 1776. Af samma dag finnes äfven instruktioner utfärdade för tygmästaren, ekipagemästaren och för öfverskepps-byggmästaren (1808 ersatt af äldste konstruktionsofficern vid stationen). Instruktionen för den vid Örlogsflottan förordnade styrmansofficern var fem år yngre (den 10. juli 1781).

Arméns flottas stationer.

Arméns flottas eskadrar lydde, såsom nämndt är, under chefen för förvaltningen af sjöärendena. Han upprättade förslag till alla officersbefordringar och större sjökommenderingar, förordnade befälhafvare för båtsmanskompanierna samt kommenderade officerare till varfs- och artilleritjänstgöring. Eskadercheferna åter ansvarade, en hvar för den honom anförtrorde eskader, och utnämde alla underofficerare m. m. I tillämpliga delar följde de föreskrifterna för Örlogsflottans styrelse och förvaltning, ehuru många af Örlogsflottans befattningar och inrättningar saknades vid Arméns flotta. Vid de större stationerna var öfverstelöjtnanten personalchef, medan tygmästaren innehade en befattning, motsvarande varfschefs. Under den sist nämdes omedelbara befäl stod varfsmajoren, artillerimajoren och eskaderns äldste konstruktionsofficer, de båda först nämde biträdde af varfs- och artillerikaptenerna, samt alla tre dess utom af särskildt kommenderade officerare.

Regl. för Arméns fl.

Redogörelseverket vid en eskader omfattade tvänne delar: den ena, omfattande sjömilisen, dess aflöning, underhåll och beklädnad samt kassan, den andra fartygen och varfvet. Den förras ärenden handlades af *kammar- och sjömilitekoret*, den senares af *tygkontoret*. En kamrerare förestod det hela. Öfrige tjänstemän voro kassör, revisor, regements-skrifvare och tygvaktare.

Arméns flottas fartyg förvarades i dockor, under skjul eller på land samt voro försedda med så väl inventarier (varfs- och artilleripersedlar) som utredning (varfs-, artilleri- och expeditions-), allt enligt fastställda reglementen. Till hvarje fartyg hörde därför särskilda varfs- och artillerirustkamrar, der inventarier och utredning förvarades, undantagandes expeditionsutredningen, som till största delen för-

varades i eskaderns allmänna förråd. Varfvets uppborrdsmän voro tvänne tygvaktare, en för fartyg, byggnader och inventarier, och en för reservförrådet med derunder lydande dagliga utgiftsbodar. Hvarje större fartyg hade dess utom en officer samt två ständige uppborrdsmän (underofficerare), som ansvarade för dess särskilda uppboörd.

All *utrustning* på varfven skedde efter tygmästarens order, utom då en så stor del af flottan utgick, att en särskild expeditionschef vardt utnämnd, då denne öfverenskom med tygmästaren om arbetets skyndsamma bedrivande. Uppborrdsmännen medföljde i regeln sina fartyg. Om särskild expeditionschef ej var nämnd stod fartygschefen under tygmästarens befäl tills inmönstringen egt rum. Förutom upp-tackling och klargöring samt utredningens ombordtagande skedde så väl proviantering som vattenfyllning inom varfvet; krutet åter hemtades först sedan fartyget lagt ut på redde, hvarefter befälet och uppborrdsmännen ständigt skulle ligga om bord.

Stockholms stations varf, förrådshus och kaserner m. m. voro belägna på Skepps- och Kastellholmarne samt Galer-varfvet på Djurgården. Arbetet var fördeladt på *tre poster* (motsvarande örlogsvarfvets departement), nämligen varfs-, artilleri- och konstruktionsposten, hvardera med sina särskilda verkstäder. Utom de byggnader, uti hvilka dessa verkstäder inrymdes, funnos skjul för 30 galerer och 46 kanonslupar eller fartyg af liknande storlek.

K. B. 6. okt.
1802.

Till stationen hörde, såsom nämndt är, äfven kongl. hofjakt-varfvet, beläget på Kungsholmen vid Mälar-stranden, med bäddar och skjul för de kongl. sluparne.

K. B. 4. juni
1792.

Göteborgs station hade år 1808 nyligen flyttats till det s. k. Nya varfvet, och var ännu icke fullt ordnad. Endast kanonslupsskjul, rust- och inventariiekammare samt tackel-

kammare, jemte åtskilliga verkstäder voro uppförda, hvar-
emot chefsbostället (under byggnad sedan år 1805), sjukhuset
och kasernen icke hunnit blifva fullt färdiga.

Qvartalsförel.
Arbetsapp.

För Malmö station var en arsenalsbyggnad påbörjad,
afsedd att innefatta 16 upphalningsbäddar med skjul för eska-
derdivisionens fartyg. Arbetet å den samma var år 1808
ganska långt framskridet. För kansli, kontor m. m. måste
deremot lokaler hyras ute i staden. Af verkstäderna fanns
endast en smedja uppförd.

Qvartalsförel.
Arbetsapp.

För Åbo station var större delen af Åbo slott (21 rum
i östra och södra flyglarne) upplåten till kansli, kontor m. m.
Varfvet med sina fartygsbäddar och skjul, rust- och inven-
tariiekammare var beläget nere vid ån, der äfven en ny barack,
sjukhus och verkstäder m. m. voro uppförde.

Qvartalsförel.
Arbetsapp.
Statsproj.
1808.

Sveaborgs station var anlagd inom fästningen Svea-
borg och utgjordes hufvudsakligen af *stora varfvet* på Varg-
ön, *amiralitetsgården* och *kanonslupvarfvet* på Öster (eller Stora)
Svartö. Dess utom fanns på Lilla Svartö det s. k. fästnings-
byggnadens nya varf. Stora varfvet innefattade den ofantliga
galerdockan, hvilken, försedd med tak, uppburet af pelare, de
flesta gående från dockans botten, hade plats för 12 galerer
eller liknande större fartyg. I samband med denna, och
rymmande på en gång tre galerer, stod reparationsdockan,
hvilken åter genom portar mellan bastionerna Stjernstedt
och Adlerfelt stod i förbindelse med sundet mellan Vargön
och Stora Svartö. Söder om galerdockan arbetades sedan
flere år tillbaka på ännu en docka, den s. k. skeppsdockan,
genom hvilken den förra skulle få ännu ett utlopp till sjön.
I dockans närhet och invid bastionen Hamilton fanns en god
sluphamn. Å Stora Svartö och midt emot reparationsdockans
dortar å Vargön lågo inventariiekammare och rundhultsskjul

samt det storartade kronverket Ehrensvärd med fyra våningar höga flyglar, amiralitetsgården, upptagande större delen af öns vestra hälft och vid sjösidan begränsad af den icke fullt färdiga repslagarebanan, samt slutligen vid norra stranden kanonslupvarfvet med sina bäddar och skjul för de mindre fartygen. Utom nämnda dockor och byggnader egde stationen boställshus, kaserner, skeppsgossebarack, sjukhus, bageri, badstuga, mastkran, pumpqvarn m. m., jemte en del andra erforderliga verkstäder.

De under Sveaborgs station lydande mindre stationerna vid *Varkaus* och *Christina* synas icke hafva egt några slupskjul eller egentliga anläggningar för eskaderdivisionernas räkning. Vid sist nämnda ställe hade man under hösten 1807 arbetat på uppförande af några skjul för kanonjollarna, samt på ett förrådshus. Vid *Varkaus* funnos äfven upphalningsbäddar och några kronan tillhöriga byggnader.

Qvartalsförel.
Arbetsrapp.

Stralsunds eskaderdivision, som den 20. september 1807 flyttats till *Landskrona*, låg hela hösten tacklad och armerad för att, i fall af behof, genast kunna utlöpa.

Mem. rör.
Arméns fl. i
Strals.

Sammansättningen och styrkan af flottornas personal.

Flottornas personal utgjordes af en för båda flottorna gemensam generalstab, deras särskilda officerscorpser samt en gemensam konstruktionscorps. Dertill kommo underofficerare, fördelade på de olika stationerna, samt indelt och värfvadt manskap, sammanfördt i regimenten och kompanier, skeppsgossar och enrolleringsmanskap jemte civilmilitär personal, handverkare och timmermän.

Flottornas generalstab utgjordes af samtliga amiraler, viceamiraler, konteramiraler, generaladjutanter för flottorna,

generaladjutanter af eskadern, öfveradjutanter och stabsadjutanter. Kongl. Maj:t utsåg »efter behof och omständigheter» en af amiralspersonerna att vara tjenstgörande generaladjutant för flottorna. Någon fullmakt på denna syssla utfärdades därför icke (allt sedan år 1805) för amiralspersoner utan blott för öfverstar. Till stabsadjutanter kommenderades för hvarje särskildt tillfälle ett visst antal kaptener och löjtnanter. Kompetensvilkoren omnämnas i kongl. brefvet af den 19. februari 1806. »Til adjutanter vid Våre Flottor,» heter det, »vele Vi endast kalla sådane officerare, som med nit och drift i tjensten, förena utmärkta kunskaper i Krigs- och Sjömannavetenskapens delar, och komma hädanefter de, som härtil i nåder utses, att på sätt framdeles Nädigst skall förordnas, inför Oss aflägga prof å deras ägande insigter i de til denna tjenst, hörande delar.»

G. O. 8. jan. o.
26. febr. 1806.
K. B. 19. febr.
1806.

Flottornas officerare bildade, såsom nämndt är, tvänne skilda corpser. I de flesta fall voro dock dess medlemmar inom motsvarande grader likställda sins emellan. Det fanns därför intet hinder mot, att officerare, tillhörande den ena flottan, kunde kommenderas till tjenstgöring å den andra. Officersgraderna voro amiral, viceamiral, konteramiral, öfverste, öfverstelöjtnant, major, kapten, löjtnant och underlöjtnant. En särskild värdighet af storamiral innehades af H. K. H. Hertigen af Södermanland. Innehafvare af de tre högsta graderna benämndes flaggmän, af de tre derpå följande regementsofficerare¹, och af de båda lägsta subalternofficerare.

Ehuru flottorna egde hvar sin officerscorps, var dock »amiralitetet» så till vida gemensamt för dem båda, att det inom sig efter anciennitet upptog samtliga officerare, som

¹ Enligt »Sveriges Krigs- och Civil-Calender för skottåret 1808» kallades dessa för *öfverofficerare*, en benämning som annars vanligen tillkom alla officerare och ställdes såsom motsats till underofficerarne.

innehade värdighet af storamiral, amiral, viceamiral, konteramiral och generaladjutant.

Antalet officerare vid de särskilda stationerna synes å Bil. 19.

För att få räkna tur såsom officer fordrades utom aflagd officersexamen att hafva fyllt 18 år. Vid underlöjtnantssysslors tillsättande borde skickligheten allena tjena till grund. Vederbörande chefer skulle därför noga iakttaga denna grundsats vid de förslag, som de uppgjorde öfver examinerade kadetter och underofficerare.¹ Från löjtnant till och med major borde den äldste inom graden föreslås. För

Förordn. 6.
nov. 1716 o.
23. nov. 1756.

att blifva uppsatte på förslag, måste dock officerarne sjelfve anmäla sig till den lediga befattningen.

De viktigaste embetena, såsom chef för förvaltningen af sjöärendena, befälhafvande amiral och varfsamiral vid Örlogsfloktan, konungens tjenstgörande generaladjutant för flottorna, samt eskaderchefsbefattningarna vid Arméns flottas större stationer bestredos samtliga af flaggmän. Ehuru på stat blott funnos 5 amiralslöner, var antalet flaggmän år 1808 icke dess mindre 16. Af desse voro de fleste chefer för hvar sitt volontärkompani,² och några regementschefer. Regimentsofficerarne innehade befattningar såsom närmaste män å de större stationerna eller voro chefer för de mindre. De användes dess utom såsom kommandanter, tygmästare, ekipagemästare, styrmanschefer, ledamöter af förvaltningen af sjöärendena, förste majorer vid regementena, kompanichefer, platsmajorer o. s. v. Öfrige officerare tjenstgjorde såsom

¹ Den som en gång blifvit uppförd på förslag, borde sedermera icke utan orsak från förslaget uteslutas. När en underofficer stått tre gånger på förslag, men ej blifvit nämnd, var han fjerdre gången sjelfskrifven till sysslan i fråga.

² Tack vare passevolansen voro dessa befattningar fördelaktiga. Amiral Lagerbjelke erhöi därför såsom ett särskildt nådevedermåle sitt kompani ökad till 100 man.

adjutanter hos vederbörande chefer, eller såsom varfs- och artilleriofficerare eller instruktionsofficerare vid kompanierna.

Till sjös voro flaggmännen högste befälhafvare för flotta, eskaderchef eller flaggkapten och regementsofficerarne divisions-, skepps- eller fregattchefer, sekonder vid Örlogsflottan, brigad- och bataljonschefer vid Arméns flotta eller flaggkapten. Öfrige officerare tjänstgjorde såsom chefer eller närmaste män å mindre fartyg, adjutanter o. s. v.

Flottornas konstruktionscorps stod under omedelbart befäl af chefen för förvaltningen af sjöärendena, som fördelade personalen till tjänstgöring å stationerna, föreslog den samma hos Kongl. Maj:t till befordran, förordnade underkonstruktörer samt antog elever. Corpsens personal bestod af 1 öfverstelöjtnant, 1 major, 4 kapten, 4 löjtnanter, 4 konstruktörer jemte underkonstruktörer och elever. Sekundchefen för corpsen skulle uppgöra »ritningar, desseiner och directioner» på skepp och fartyg, samt granska alla från stationerna inkommande ritningar, hvarför han hade under sin vård flottornas konstruktionskontor, der alla originalritningar förvarades. Då någon nybyggnad skulle ega rum, infordrade han arbetsförslag af äldste konstruktionsofficern vid stationen. För öfrigt hade han öfverinseende öfver flottornas alla modell-samlingar och undervisningen i skeppsbyggeri samt skulle ega noggrann kännedom om rikets ek- och furuskogar.

Förste konstruktionsofficern vid hvarje station verkstälde sjelfva nybyggnaderna, sörjde för skeppens underhåll och vidmakthållande samt klargöring till expedition. Honom ålåg att tillse skeppens dockande, upphalning på bädd och kölhalning, hvarför stationens alla yngre konstruktionsofficerare, verkmästare, kvartermän samt timmermän och handtverkare stodo under hans befäl. Han fördelade timmermans- och handtverksparaden, beordrade kvartermän och timmermän

till sjökommendering samt verkstälde besigtningar. Hvarje månad inlemnades af honom förslag och berättelser öfver de arbeten, som blifvit verkställda.

Öfrige konstruktionsofficerare på stationen hade till allmänt åliggande att arbeta i sin vetenskap och bjuda till att »med förbättrade idéer gagna sitt fädernesland». En af dem hade uppsigten öfver eleverna om hand.

För att antagas till elev vid konstruktionscorpset måste den sökande vara minst 12 år gammal samt i öfrigt kunna uppfylla ungefär samma vilkor som voro föreskrifna för inträde vid krigsakademien. Efter genomgången kurs i skeppsbyggeri, hvilken ansågs räcka högst tre år, och aflagd examen kunde elev af sekundchefen föreslås till underkonstruktör. Härpå följde ganska vidlyftiga praktiska och teoretiska studier, hvarefter underkonstruktören efter en ny examen kunde befordras till konstruktör. Sedermera skedde befordran på det sätt, att sekundchefen anmälde till chefen vederbörlig person efter ålder i tjensten till befordran, samt inberättade, om någon yngre genom utmärkt flit och skicklighet gjort sig förtjent af att framför andra dervid komma i åtanke.

Regl. för
konstr.-corpset
1800.

Örlogsflottan äfvensom hvarje af Arméns flottas stationer egde sina särskilda *underofficerscorpser* af olika yrkesgrenar under hvar sin förman. Sålunda hade *styrmans-*, *konstapel-* och *skepparstaterna* vid Örlogsflottan till förmän lotschefen, tygmästaren och ekipagemästaren och vid Arméns flotta lotschefen, artillerimajoren och varfsmajoren. Inom hvarje yrkesgren funnos tre eller fyra grader. Högsta graden, med titeln *flaggstyrman*, *flaggkonstapel* och *flaggskeppare* motsvarade arméns fanjunkare. De underofficerare, som undergingo »en ordentelig Sjöofficers Examen» men icke genast kunde blifva till officerare befordrade, tilldelades såsom en

uppmuntran »lika rättighet med» fanjunkarne vid Lifgardet till fot och officerskadetterna vid artilleriet, nämligen att få bruka officers fälttecken, armkläde och porte-d'épée. De kallades flaggjunkare och hade rang näst efter officerarne.

K. B. 6. okt.
1796.

Örlogsflottan egde enligt stat tillsamman 351 underofficerare, Arméns flotta 270. Några af underofficerslönerna innehades dock af officerare. Antalet underofficerare af olika grader å de särskilda stationerna synes af Bil. 19. Styrmansstaten rekryterades hufvudsakligen från skeppsgossarne, artilleriunderofficerarne i regeln från sjöartilleriet och skepparne från kofferdibåtsmännen.

För att kunna antagas till lägsta underofficersgraden fordrades håg och fallenhet för befattningen »eller någon preliminaire insigt och erfarenhet i Sjöväsendet» samt kunskap i läsning och skrifning. Fullmakten utfärdades af befälhafvande amiralen vid Örlogsflottan samt eskadercheferna vid Arméns flotta utom vid de värfvade regementena, der underofficerarne antogos af regementscheferna. Befordringarna skedde i regeln af vederbörande stationchef. För att kunna befordras till öfverstyrman, konstapel (styckjunkare) och öfverskeppare fordrades emellertid behörigen aflagd examen.

Vid stationerna tjenstgjorde underofficerarne hufvudsakligen å varfven. Vid Arméns flotta hade de dess utom tillsyn öfver smedjor och verkstäder. Hvarje, till sist nämnda flotta hörande, större fartyg hade, såsom förut är nämndt, tvänne underofficerare till ständiga uppbördsmän. För öfrigt voro underofficerare anstälde vid sjukhusen, skeppsgossekompanierna m. m. Under fred, och då inga sjöexpeditioner förestodo, fingo styrmännen, om de så ville, idka ut- och inländsk sjöfart.

Till sjös åter tjenstgjorde underofficerarne förnämligast såsom uppbördsmän eller deras biträden. Kommenderades

en flaggunderofficer om bord, var han dock i allmänhet icke uppborädsman, utan blott en slags förman för alla om bord varande underofficerare af samma yrkesgren som han. Synnerligen anmärkningsvärd är den omfattande och ansvarfulla verksamhet, som denna tid tillkom underofficerarne. Vid Arméns flotta kommenderades sålunda styrmän, konstaplar och skeppare såsom fartygschefer å fartyg med ända till 60 mans besättning.

Flottornas *manskap* var dels indelt, dels värfvad. Till det förra hörde båtsmanskompanierna, till det senare sjöartilleriet, kofferdibåtsmännen och skärgårdsstyrmännen. Dess utom fanns, såsom nämndt är, ett skeppsgossekompani, afsedt att utbilda ynglingar till underofficerare.

Båtsmanskompanierna uppsattes dels genom rotering (»roteringskompanier»), dels genom rustning (»indelningskompanier»). Vid 1808 års ingång voro båtsmännen (städernas undantagne) fördelade på 30 kompanier, hvilka åter i och för mönstring sammanfördes till 6 distrikt, hvaraf 4 hörde till Örlogsflottan och 2 till Arméns flotta.

K. B. 1. dec.
1807.

Örlogsflottans första distrikt bestod af:

1. Blekinge indelningskompani	500 man + ¹ 14
2. » »	490 » + 1
3. » »	510 » + 12
1. Södra Möre »	268 » + 6
2. » »	280 » + 7
3. » »	253 » + 2
Tjust roteringskompani.....	118 »
Smålands »	121 »

¹ Denna kolumn upptager de roteringsbåtsmän, som hörde till indelningskompanierna.

Örlogsflottans andra distrikt:

Ölands 1. roteringskompani	125	man
» 2. »	138	»
Gotlands 1. »	122	»
» 2. »	138	»

Örlogsflottans tredje distrikt:

Östergötlands roteringskompani.....	194	»
1. Södermanlands »	134	»
2. » »	142	»
Södra Roslags 1. »	125	»
» 2. »	137	»

Örlogsflottans fjerde distrikt:

1. Bohusläns roteringskompani.....	281	»
2. » »	188	»
Norra Hallands »	229	»
Södra » »	135	»
Vestergötlands »	87	»

Arméns flottas första distrikt, tillhörande

Stockholms eskader, bestod af:

1. Vesternorrlands 1. roteringskompani	141	»
» 2. »	173	»
2. » 1. »	173	»
» 2. »	175	»
Norra Roslags 1. »	125	»
» 2. »	142	»

Arméns flottas andra distrikt, tillhörande

Sveaborgs eskader, utgjordes af

Ålands och Södra Finlands roteringskompanier	454	»
--	-----	---

Tillsamman 6,140 man.

Under krigstid voro rotarne skyldige att hålla s. k. fördubblingsbåtsmän. I regeln skulle hvarje rote i krigstid

uppsätta en fördubblingsbåtsman för hvarje ordinarie båtsman; men många undantag gåfvos. Sålunda voro rotehållarne i Bohuslän och Halland alldeles befriade från fördubblingens utgörande, å Gotland behöfde de blott uppsätta en fördubblingsbåtsman för två ordinarie. Ålands och Södra Finlands kompanier uppsatte endast 375 fördubblingsbåtsmän emot 445 ordinarie. Indelningskompanierna voro, med undantag af de till dem hörande frälserotarne, alldeles fritagna från fördubblingens utgörande o. s. v. Fördubblingsbåtsmännens antal (städernas oräknade) uppgick derfor år 1806 blott till 2797.

Hvad de svenska städernas båtsmanshåll vidkommer, hade det blifvit regleradt genom kongl. brefvet den 21. november 1720, då antalet ordinarie och fördubblingsbåtsmän bestämdes till 1,741¹, fördeladt på alla svenska städer (jemte Visingsö), utom Luleå, Piteå och Umeå. Med sist nämnda tre städer gälde särskilda kontrakt, upprättade år 1681, hvilka befriade dem, mot erläggande af vakansafgift, från båtsmanshållets utgörande in natura. Äfven samtliga finska städer åtnjoto denna förmån. Sådana vakansafgifter erlades derfor af tillsamman 187 nummer.

K. B. 12. dec.
1786.

Genom kongl. brefvet den 25. april 1792 hade äfven de öfriga svenska städerna utom Stockholm för en tid af 25 år befriats från båtsmanshållets utgörande in natura mot en årlig afgift af 10 Rdr b:co för hvarje ordinarie båtsman och dess utom under krigstid en lika stor afgift för hvarje fördubblingsbåtsman.

Den 13. juni 1806 befallde Kongl. Maj:t förvaltningen af sjöärendena att i samråd med kammar- och kommerskollegierna och efter vederbörande landshöfdingars och magistraters hörande föreslå en allmän reglering af städernas båts-

¹ Visby uppsatte 27 ordinarie och 13 fördubblingsbåtsmän, Kongsbacka 3 och 2, alla öfriga städer lika många ordinarie som fördubblings.

manshåll i hela riket. Häraf synes dock intet resultat hafva åstadkommit under de närmast följande åren.

Rekryteringen af båtsmännen ålåg rote- och rusthållarne. Härvid skulle värfningsstadgan af den 7. april 1802 ega tillämpning. Ingen som var under 16 eller öfver 36 år fick antagas till båtsman. Den af roten anskaffade karlen antecknades vid landskontoret och approberades vid nästa afräknings- och rekryteringsmöte af kompanichefen »efter upptedt fältskärsbetyg». Vid Blekinge kompanierna skedde i detta fall ett undantag, i det att den af rusthållarne uppvisade rekryten anmäldes af kompanichefen hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som då approberade honom i närvaro af en regementsofficer från Örlogsflottan, hvarefter han antecknades i landskontoret. Vid denna anteckning (inskrifning) erlades 16 sk. till amiralitetskrigsmanskassan såsom inskrifningspenningar. Vid näst derpå följande rekryteringsmöte skulle rekryten svära lydriad och trohet åt konungen och riket.

K. B. 22. jan.
1776.

K. B. 9. nov.
1796.

K. B. 6. Dec.
1782.

Såsom *lega* fick båtsmannen af rote- eller rusthållaren ett penningbelopp af vexlande storlek. Sålunda var det i allmänhet bestämdt, att legan skulle utgå med högst 20 daler smt (60 daler kpmt eller 6 Rdr 32 sk. b:co), men rotehållarne i Vesternorrland betalade ända till 100 daler kpmt, rusthållarne i Södra Möre lika mycket och de i Blekinge ända till 150 daler samma mynt. Båtsmannens *lön* af roten var i 1690 års förordning bestämd till 8 daler smt. Enligt kongl. brefvet den 14. maj 1782 skulle den utgå efter 3 dal. smt på riksdalern, hvadan den samma för år 1808 öfver hela riket utgjorde 2 Rdr 32 sk. b:co. *Underhållet* bestod i allmänhet af torp d. v. s. en stuga (8 alnar inom knutarne, jemte förstuga), med loge, lada och fähus för två kor, $\frac{1}{2}$ tunnland åker, $\frac{1}{2}$ tunnland äng, med bete, vedbrand och gårdselfång (i städerna fria husrum eller huslega). På åt-

skilliga ställen, såsom i skären och på Åland, der lägenheter saknades till torpanläggningar, var en viss ersättning i stället bestämd, utgående antingen in natura eller i penningar efter markegång. I Norrland åter skulle roten bestå båtsmannen endast kosthåll, hvilket dock ofta utbyttes mot torplägenhet. Då båtsmannen endast fick boningsrum, erhöll han af roten s. k. *hemkall*, bestående af 2 tunnor säd (vanligen 1 tunna råg och 1 tunna korn) samt hö och halm, ett sommarlass af hvarterdera slaget, utom i Blekinge, der rusthållarne jemte torp, fähus och kåltäppa äfven gäfvo hemkall. I Södra Møre var båtsmannen bäst försörjd. Här tillkom honom nämligen icke blott torp, fähus, kåltäppa, åker, äng, mulbete m. m. utan ock ett hemkall, som med ett sommarlass hö öfversteg hemkallet i andra orter. Då båtsmannen uppfordrades, var roten eller rusthållaren å de flesta orter skyldig att skjutsa hans tross till samlingsplatsen samt bestå honom reskost.

Beklädnaden lemnades dels af rust- och rotehållarne, dels af kronan. De förre hade icke alltid varit skyldige att lemna båtsmannen beklädnaden in natura, men efter många missbruk, klagomål och förnyade bestämmelser hade genom kongl. brefvet den 20. februari 1783 stadgats, att rusthållarne skulle årligen förse båtsmännen med de beklädnadspersedlar, som i förordningen voro föreskrifna, dock så att i stället för buldan finge lemnas blått eller grått vadmal till kläder. I skrifvelse af den 20. april 1795 bestämdes af storamiralsembetet, att klädningen skulle vara af grått vadmal för alla båtsmän.

Båtsmännens tjenstetid var ej bestämd. Afsked från krigstjensten kunde endast erhållas med rust- eller rotehållarens bifall, såvida ej sjukdom, ålderssvaghet, vanfrejd eller dylikt dertill föranledde. Undanhöll sig båtsman från tjensten öfver 4 månader skulle han strykas ur rullorna.

Vakans, som inträffade efter rymd båtsman, borde fyllas inom 7 månader från rymningsdagen räknadt. Roten hade nämligen först fyra s. k. efterspaningsmånader, hvarunder endast lönen, 42 sk 8 rst b:co, erlades till amiralitetskrigsmanskassan, samt derefter tre frimånader utan afgift. Efter på annat sätt afgången båtsman hade roten endast tre frimånader och måste, om rekryt efter denna tid ej anskaffats, erlægga vakansafgift efter markegång. Rekryteringsskyldigheten beräknades från den dag underrättelsen om vakansen ingått, afgiftens betalande åter från afgången; kunde roten bevisa, att han icke strax blifvit om vakansen underrättad och betalt hemkallet till båtsmanshustrun, räknades detta honom till godo. Vakansafgiften erlades med hela lönen och $\frac{3}{4}$ af hemkallet och släpklädningen, allt beräknadt efter ortens markegångspris. År 1796 belöpte sig denna afgift till omkring 16 Rdr. Rusthållarne i Blekinge och Södra Möre betalade blott i ett för allt 8 Rdr årligen för vakant nummer.

K. B. 2. nov.
1780.

I början af januari hvarje år skulle kompanicheferna hålla afräknings- och rekryteringsmöten med rust- och rotehållarne samt båtsmännen, för att utröna huru de förre fullgjort sina skyldigheter samt för att träffa uppgörelse mellan båda parterna. Klagomål, som då icke kunde biläggas, skulle anmälas till konungens befallningshafvande, hvarefter kompanicheferna en månad efter detta möte egde att till stationerna insända särskilda förteckningar å rekryter och vakanser, samt de permissions- och legopassafgifter, sexöres afgifter, inskrifningspenningar och bötespenningar, som skulle tillfalla amiralitetskrigsmanskassan. Inom den 1. februari hvarje år skulle konungens befallningshafvande sedermera insända till förvaltningen af sjöärendena redogörelse för alla under det föregående året skedda förändringar med båtsmanshållet i länet, indelnings- och roteringsrullor likväl blott hvar tredje år.

Generalmönstring med båtsmanskompanierna hade ej egt rum sedan 1795, men skulle, enligt kongl. brefvet den 1. december 1807, framgent förrättas hvarjt fjerde år. Särskilda torpsyner förekommo icke, utan skulle brister å torpen anmälas vid generalmönstringen. Det ålåg för öfrigt konungens befallningshafvande att tillse, att vederbörande noga fullgjorde sina skyldigheter härutinnan. Ny instruktion för generalmönsterherre var visserligen utarbetad, men synes ej hafva blifvit faststald.

K. B. 29. juni
1752.

Båtsmännens *uppfordring*, eller med andra ord deras inkallande till stationerna, försiggick genom konungens befallningshafvande, på begäran af befälhafvande amiralen vid Örlogsflottans station eller af förvaltningen af sjöärendena. Den skulle alltid ske i tur och nummerordning, såväl inom kompaniet som de olika kompanierna sins emellan. I allmänhet uppfordrades indelningsbåtsmännen under fredstid till fyra månaders tjenstgöring hvarje år och rotebåtsmännen till hel årstjenst, eller fem till sex månaders sommartjenst, hvarjt tredje år. Någon gång kunde dock uppfordringen äfven ske utom tur såsom vid ekfällning.

Båtsmanshällets delning mellan Örlogsflottan och Arméns flotta följdes icke så noga, utan uppfordrades i regeln Bohus-kompanierna till tjenstgöring vid Arméns flottas eskader i Göteborg, samt kontingenter af Hallands-kompanierna till tjenstgöring vid Landskrona och Malmö eskadrar. Af Ålands och Södra Finlands kompanier, hvilka egentligen tillhörde eskadern i Sveaborg, tjenstgjorde en del äfven uti Åbo.

Tjenstgöringen i land var nästan uteslutande förlagd till varfven, der indelningskompanierna företrädesvis användes till timmerarbeten. *Till sjös* förrättade båtsmännen hufvudsakligen släparbeten, utgjorde den egentliga betjeningen vid kanonerna, rodret o. s. v. De som kände kompassen,

kunde stå till rors och ansvara för rorgången samt bruka handlod och förrätta allt sjömansarbete kallades »befarne» och hörde till en högre klass än de öfrige.

K. B. 16. april
1798.

Rekryteringen af flottornas *värfvade* trupper skedde, med tillämpning af värfningsstadgan den 7. april 1802, efter samma grunder som vid hären och ombesörjdes af vederbörande kompanichefer i enlighet med passevolanskontrakten. Såväl vid Örlogsflottan som vid Arméns flotta fanns värfvad *sjöartilleri*. Örlogsflottans bildade två volontärregementen, hvartdera fördeladt i 13 kompanier. Arméns flottas åter var fördeladt på eskadrarne på det sätt, att Stockholms eskader egde 1 bataljon om 5 kompanier, Göteborgs eskader 1 bataljon om 3 kompanier, Malmö eskaderdivision 1 kompani, Åbo eskader 1 bataljon om 2 kompanier, Sveaborgs eskader 1 regemente om 14 kompanier samt Stralsunds eskaderdivision 1 kompani. Hvarje kompani räknade omkring 50 eller 75 man; ett kompani i Stockholm hade dock en numerär af 100 man. Vid hvarje kompani utsågs en underofficer i nummer att förrätta mönsterskrifvaretjensten, och för hvar 25. man en korpral, likaledes kvarstående i nummer. Musik och spel (i allmänhet 1 man på hvarje kompani) funnos så väl i som utom nummer. Vid hvar station funnos dess utom en eller flere profosser. (Se Bil. 19.)

Ett regementes stab bestod af 5 till 6 officerare¹ och 3 skrifvare. Vid de mindre truppförbanden var staben lämpad efter truppstyrkan. Regementscheferna voro, såsom nämndt är, i regeln flaggmän, kompanicheferna flaggmän eller regements-officerare. Utom kompanichefen tienstgjorde vanligen vid hvarje kompani 1 kapten och 2 subalternofficerare.

¹ 1 öfverste, 1 öfverstelöjtnant, 1 förste och 1 andre major samt 2 adjutanter.

Volontärregementenas manskap var i regeln permitteradt till den 1. maj, då det inkallades till tre månaders exercis. Tjenstgöringen i land egde rum å varfvat (artillerigården), och bestod merendels af vaktgöring. Till sjös voro volontärerna »kommendörer» eller »sekundkommendörer» vid kanonerna. Bland dem rekryterades vanligen flottornas artilleriunderofficerscorps.

Utom volontärerna fanns vid Örlogsflottan ett varfvadt *kofferdibåtsmansregemente* och vid Arméns flotta ett varfvadt *kofferdibåtsmanskompani*, för hvilka liknande bestämmelser voro gällande. Det förra, förlagdt i Carlskrona, bestod af 10 kompanier, hvardera om 50 nummer, hvaraf 20 ständigt höllos vakanta; det senare i Sveaborg af lika styrka som ett Carlskrona-kompani. Regementschefen i Carlskrona var öfverste, medan kompanicheferna voro officerare af regements-officers grad. Vid hvarje kompani tjenstgjorde dess utom 1 kapten och 2 subalternofficerare. Kofferdibåtsmännen voro i regeln uppfordrade till tjenstgöring under 6 sommarmånader samt hemförlofvade under det återstående halfåret. De användes såsom förhandsmän vid alla sjömansarbeten och utgjorde sålunda flottornas egentliga matroscorps. Med fäst afseende å skicklighet indelades de i sådane, som förrättat underofficerstjenst eller voro »välbefarne», »befarne» eller »sjö-vane». Från kofferdibåtsmanskompanierna rekryterades i allmänhet flottornas skepparecorps.

Skärgårdsstyrmän funnos blott vid Arméns flotta. Eskadrarne i Stockholm och Sveaborg hade hvar sitt kompani, det förra bestående af 25 och det senare af 50 man öfverskärgårdsstyrmän, skärgårdsstyrmän och lärlingar. De kallades vanligen med ett gemensamt namn, äfven officielt, lotsar, men hörde på intet vis till lotsverket, oaktadt de hade till befälhafvare cheferna för norra och östra lotsdistrikten. För att antagas som lärling fordrades att hafva seglat minst tre år i

K. B. 10. dec.
1797.

Regl. för
Arméns fl.
Kvartals-
förelag.
Statsproj.

skärgården samt hafva god frejd. Skärgårds- och öfverskär-
gårdsstyrmän åter, hvilka utnämdes af eskaderchefen på
kompanichefens förslag, borde ega skicklighet att lotsa uti
en betydlig del af finska och svenska skärgården.

Uti besättningslistorna för såväl örlogsfartygen som de
större fartygen vid Arméns flotta ingingo slutligen äfven
ett mindre antal *skeppsgossar*, hufvudsakligen afsedde till
att utbildas till underofficerare. Närmare redogörelse för dem
lemnas därför i sammanhang med befälsutbildningen.

Enrolleringsmanskap benämndes allt å sjömanshusen in-
skrifvet sjöfolk. Det hörde endast så till vida till sjöför-
svaret, som kronan egde förbehållen rätt at för Rikets
tjänst gagna och nyttja det sjöfolk, som under sjömanshusen
lyder, när fäderneslandets tjänst det kräfde. Vederbörande
konungens befallningshafvande skulle därför till förvaltningen
af sjöärendena, hvilken egde högsta uppsigten öfver sjö-
manshusen, årligen insända rullor öfver de enrollerade samt
deras befarenhet, upprättade särskildt för hvarje sjömans-
hus. Tog kronan sin rätt i anspråk *förhyrdes* sjöfolket,¹
d. v. s. antogs till tjänst mot viss månadshyra. Städerna
fingo dock på intet sätt besväras med pressning af sjöfolk.

K. B. 26. mars
1748.

Flottornas *civilstater* räknade ett betydligt antal tjänste-
män, hvilket förhållande till en stor del berodde på det
invecklade förvaltnings- och redogörelsesättet. Näst öfver-
kommissarien i rang voro vid Örlogsflottan cheferna för
amiralitetskammar-, sjömilitie- samt varfs- och artilleri-
kontoren eller kamreraren, sjömilitiekommissarien och varfs-

¹ Angående svenskt sjöfolks förskaffande till riket och omkostnaderna
derför var förordnad genom kongl. brefvet den 21. januari 1790. Som
emellertid vid den stora förhyrningen 1808 nya förordningar utfärdades, för
hvilka utförligt redogöras längre fram i kapitlet om Örlogsflottans utrustning,
förbigås här det förra brefvets bestämmelser.

kommissarien. Efter dem kommo förvaltare, sekreterare, kassörer, kammarförvandter, revisorer m. fl. och slutligen bokhållare, kammarskrifvare, kontorsskrifvare. Motsvarande befattningar funnos äfven vid Arméns flotta. Äfven *kleresi-staterna* voro vid flottorna jemförelsevis talrikt representerade. Vid Örlogsflottan funnos sålunda 6 prester och 1 konsistorie-notarie, vid Arméns flotta 5 prester.

Medicinalstaten vid Örlogsflottan upptog 2 amiralitetsmedici, 2 fältskärer, 3 underkirurger och 7 fältskärsgesäller; vid Arméns flotta 2 medici, 2 regementsfältskärer, 3 bataljonsfältskärer, 3 fältskärer och 5 fältskärsgesäller. Fältskärsgesällerna vid Örlogsflottan konstituerades af befälhafvande amiralen på förslag af amiralitetsmedici. Till fältskärer och underkirurger upprättade befälhafvande amiralen förslag, sedan amiralitetsmedici blifvit hörda, hvilket sedermera insändes till förvaltningen af sjöärendena. I land tjänstgjorde medici hufvudsakligen å sjukhusen. Underofficerare och manskap (under viss tjänstgöring äfven officerarne) åtnjöto der, liksom i sina hem, fri läkarevård. Under sjöexpeditioner kunde en medicus tjänstgöra antingen såsom flottans medicus, såsom medicus å sjukskepp eller såsom öfverkirurg och mästerrältskär. Uppbördsfältskärer och underfältskärer kommenderades enligt besättningslistorna. Vid större rustningar anskaffades af collegium medicum erforderliga läkare på förvaltningens af sjöärendena begäran.

Fartygens nybyggnad och underhåll verkställdes hufvudsakligen af flottornas *handtverks- och timmermansstater*, till hvilka äfven de från landsorten uppfordrade handtverks- och timmerbåtsmännen räknades. Personalen indelades i verkmästare, kvartersmän och inventarietimmermän samt timmermans- och handtverksgesäller. De förra voro månadslönare och i rang likstälde med underofficerare, de senare daglönare af en mängd olika yrken. Det öfvervägande flertalet till-

hörde Örlogsfloktan. (Se vidare Bil. 19.) Månadslönarne konstituerades af varfsamiralen vid Örlogsfloktan eller eskadercheferna vid Arméns flotta, på vederbörande departementchefers (eller motsvarande myndigheters) förslag; handtverkarne och timmermännen åter antogos medelst resolutioner eller antagningsbevis.

Personlig beväpning, beklädnad och utredning.

Beväpning. För *båtsmännens* beväpning funnos inga särskilda föreskrifter; de användes också, såsom nämnt är, förnämligast till handräkningsarbeten. *Sjöartillerimanskapet* åter skulle vara beväpnadt med slätborrade fintläsgevär med bajonett af för armén gällande modeller, utom då det tjenstgjorde på Arméns flottas fartyg, der det ansågs onödigt att medföra gevär och remtyg. *Officerare* och *underofficerare* voro beväpnade med sabel.

Beklädnad och utredning. Båtsmännen erhöilo, såsom nämnt är, sin beklädnad och utredning dels af rust- och rotehållarne, dels af kronan.

En rusthållare vid Blekinge eller Södra Möre kompanier skulle bestå sin båtsman hvar tredje år med:

- 1 klädning af grå vadmal,
- 2 skjortor,
- 1 par skor,
- 1 par strumpor,
- 1 bullfång (pajrock)¹ samt hvar annat år med
- 1 skotthatt.

Öfriga kompanier fingo af rotarne dels ettårspersedlar (s. k. uppfodrings-) bestående af:

¹ Endast i Blekinge.

1 klädning af grå vadmal,
 2 skjortor,
 1 par skor och
 2 par strumpor;
 dels treårspersedlar bestående af hängmatta, rya, kapp-
 rock och skotthatt.¹

Kungör. 31.
 aug. 1804.

Af kronan erhöil dessutom båtsmannen efter 6 månaders
 tjenstgöring i land eller ett års sjökommendering (2 månader
 till sjöns var lika slitningstid som 1 månads varfstjenstgöring):

1 klädning (jacka och byxor) af vadmal,
 1 skjorta af blågarn,
 1 par skor,
 1 par ullstrumpor och
 1 hatt.

Användes indelningsbåtsmännen till tjenstgöring under
 längre tid än 3 månader, erhöilo de derjemte uti beklädnads-
 penningar 24 sk. i månaden. Öfrige båtsmän erhöilo vid
 uppfordring till årstjenst full utredning af rotarne enligt
 kontrakten, men vid uppfordring till högst 2 månaders hand-
 räkning blott 1 par skor och 1 par strumpor.

De värfvade truppernas beklädnad bestods uteslutande
 af kronan och utgjorde vid *sjöartilleriet* dels

nioårspersedlar:

hattkordong af messing samt
 kapott af mörkblått kommisskläde;² dels

treårspersedlar:

lifmundering af mörkblått kommisskläde, bestående af:
 jacka med dubbla slag,

¹ Enligt 1690 års förordning. I verkligheten bestod skotthatten af en
 »hatt med kordong».

K. B. 7. febr.
 1807.

² En del af Örlogsfloottans volontärregementen hade ännu kvar kappor,
 hvilka dock skulle förändras till kapotter.

tröja med uppslag och krage,
1 par byxor,
svart tagelhalsduk¹ med messingspänne,
hatt med knapp och träns af hvitt snöre samt
hvit sultan eller ståndare af ull; dels slutligen

ettårspersedlar:

1 par byxor af blått kommisskläde,
1 par stibletter af svart kläde,
1 par ullstrumpor,
1 skjorta af blångarn,
1 par skor,
1 par lösa halfsulor samt
1 ställ släpkläder af helsingbuldan.²

Som denna beklädnad var uträknad efter behovet, och kompanierna icke egde någon tillgång till lagning och ersättning af de munderingspersedlar, som genom rymning förlorades, bestod Kongl. Maj:t och kronan såsom passevolans tio procent af treårsbeklädnadens kostnad, hvilken uträknades det år, då persedlarne lemnades, och sedermera fördelades på de två närmast följande åren. Värdet af ettårspersedlarne uträknades äfven för tre år efter upphandlingsprisen på treårsbeklädningen. Alla persedlar besigtigades i advokatfiskalens närvaro, innan de antogos, och fingo kompanicheferna, som det ålåg att i all tjenstgöring hålla manskapet snyggt och väl klädt, efter behag utdela persedlarne. Ingen sådan kunde därför efter viss tid anses uttjent och karlen tillhörig. Manskapet fick likväl icke under permissionstiden lemnas alldeles i brist på kläder; och hade en

¹ Vid Örlogsfloktan begagnades röd satinhalsduk.

² Örlogsfloktans volontärregementen hade derutöfver 1 par bramduksbyxor. Vid Sveaborgs sjöartilleriregemente och Åbo bataljon bestods dessutom sexårspersedlar, bestående af madrass, puta och täcke af vadmal.

karl tjenat väl i nio års tid, borde han vid afskedstagandet erhålla en brukbar mundering årspersedlar efter behof.

De värfvade truppernas *utredning*, som äfven kronan bestod, utgjordes af bajonettbalja, gehäng med söljor, bandoler med taskor och klotsar, samt kratsar, musikinstrument¹ och trummor.

Underofficerarnes uniform liknade volontärernas med den skilnad att de begagnade korta stöflar i stället för stibletter och svart halsduk med hvit linnekant, hvarjemte lifgehänget var hvitt. Styrmän och skeppare voro frikallade från uniforms bärande, utom vid mönstring och uppvaktning m. fl. tillfällen. Inom varfvet och ombord fingo de gå klädde efter råd och lägenhet; dock var blandning af uniforms- och civila kläder förbjuden.

Officerarne vid Örlogsflottan buro rund hatt med kordong och gul sultan, mörkblå rock med två rader knappar och uppfäst hvit kant, kappa (syrtut) med fällkrage, kortbyxor och knästöflar, epåletter, lifgehäng af svart läder och af guldgalon för sabeln; vid Arméns flotta hatt, 6 $\frac{1}{2}$ tum hög, med fjäderståndare, jacka med ståndkrage och 9 tum långa skört, enradig väst, svart halsduk med hvit kant, mörkblå kortbyxor och hvita långbyxor, kappa med fällkrage, stöflar, epåletter, blått och gult skärp samt axelgehäng till sabeln. I land begagnade regementsofficerarne sporrar.

Flottornas generalstab hade särskild uniform. Till denna hörde mörkblå enradig rock med hvitt foder och epåletter, 8 tum hög hatt med blå och gul sultan, kappa med hvitt foder, mörkblå kortbyxor samt knästöflar. Amiralernas och generaladjutanternas hattar voro försedda med hvit plym kring skygget.

¹ Deribland en »spansk viol med 4 stycken klockor».

Flottornas materiel.

Örlogsflottans flytande materiel hade inga säregna typer att uppvisa. De lineskepp, fregatter och mindre fartyg, hvaraf denna materiel bestod, voro nämligen till sin byggnad och inredning af samma form och art som motsvarade fartyg inom alla öfriga mariner. Under en ganska lång tidsperiod, både före och efter 1808—09 årens krig, undergingo också nämnde fartygstyper endast obetydliga förändringar. Blott några få data, angående storlek och bestyckning m. m., komma för den skull att här anföras, i fråga om Örlogsflottans fartygsmateriel.

De 11 i tjenstbart stånd varande *lineskeppen* voro hvarandra temligen lika; samtliga förde sina kanoner å tvänne täckta batterier samt å back och skans. Likväl torde de böra delas efter storleken i tvänne slag, det ena, representeradt af 7 lineskepp, som förde 72—76 kanoner, det andra, representeradt af återstående 4 skepp, som förde 64 kanoner.¹

Till det förra slaget hörde konung Adolph Fredrik och Gustaf III, hvilkas hufvuddimensioner m. m. här anföras efter ritningarne:

längd öfver stäf.....	174	fot
bredd å ytterkant af timren	46 ² / ₃	»
djupgående: med full armering, 5 månaders proviant samt vatten för 2 ¹ / ₂ månader för 600 mans besättning	21 ¹ / ₄	»
då undra lagets portar stodo öfver vattnet....	5 ¹¹ / ₁₂	»

¹ Fäster man sig blott vid längden, torde man kanske rättast böra skilja dem i tre slag, det första, mätande 184 fot, representeradt af lineskeppet Gustaf Adolf; det andra, Wladislaff, Gustaf III och Konung Adolph Fredrik, mätande 174—178 fot; det tredje slutligen, de 7 öfriga skeppen, mätande 167—169 fot.

höjden mellan däcken, från däcksplankorna till
 underkanten af däcksbalkarne..... 6 $\frac{1}{4}$ »
 deplacement efter ytterkant af timren ..... 79,450 kf.
 ballast..... 1,500 skå.

Bestyckningen å lineskeppen utgjordes i allmänhet af:
 26 st. 24-å kanoner i undra laget,
 28 » 18-å » i öfra laget,
 10—20 » 8-å » på back och skans.

Fregatterna voro äfvenledes förnämligast af två slag:
 42-kanons (ursprungligen 44-) och 36-kanons, samtliga förande
 sin bestyckning å ett täckt batteri samt å däck. De större
 fregatternas bestyckning (Chapmans år 1802) utgjordes af:

26 st. 24-å jernkanoner å batteriet
 2 » 12-å » }
 16 » 24-å skråkanoner } å däck.
 Längden var..... 159.0 fot
 Bredd ..... 40.1 »
 Djupgåendet ..... 18.2 »

Den minsta fregattens (*Jarramas*) bestyckning bestod af
 22 st. 12-å och 12 st. 4-å kanoner.

Dess dimensioner voro: längd..... 127.4 fot
 bredd..... 33.0 »
 djupgående ..... 17.6 »

Briggen *Vänta litet* förde

16 st. 18-å skråkanoner,
 2 » 3-å jernkanoner och
 2 » 3-å nickor.

Arméns flottas materiel bestod deremot af en mängd, sins
 emellan betydligt skiljaktiga fartygscerter, bland hvilka
 några voro alldeles säregna för Sverige, andra för alla de nord-
 europeiska länderna, under det att de öfriga, antingen buro

en mera vanlig pregel eller härstammade från Medelhafvet. Till de först nämnda hörde såväl de största som de minsta af Arméns flottas fartyg, nämligen de s. k. skärgårdsfregatterna å ena sidan och kanonjollarne å den andra. Af de förra funnos två slag, hemmema och turuma,¹ hvilka föga skilde sig från hvarandra annat än i storleken. Bland Arméns flottas fartyg var kanonslupstypen den talrikaste. Denna var äfven representerad i de angränsande landen. Chefs- och avisofartyg, proviant- och kokslupar m. fl. voro af vanlig konstruktion och de, såsom stridsfartyg nästan utdömde, galererna skilde sig föga från stamfränderna i Medelhafvet. Dess utom fanns ett slag mycket stora båtar, de s. k. galerspingarne, hvarjemte till Arméns flotta äfven räknades åtskilliga andra mindre fartyg, såsom mörsare- och kanonbarkasser, småbåtar m. fl. Endast de hufvudsakliga fartygscerterna komma här att närmare beskrivas.

Hemmeman, det största och kraftigast bevarade skärgårdsfartyg, som svenska flottan någonsin egt, var konstrueradt af vice amiralen F. H. af Chapman, ursprungligen på Augustin Ehrenswards förslag. Anledningen till dess bygande synes hafva varit galernas olämplighet såsom stridsfartyg, en olämplighet, hvilken bjert framstår uti deras stora besättning och fåtaliga bestyckning.

Så vidt hittills kunnat utrönas, bygdes den första hemmeman vid Sveaborg år 1769. Detta fartyg hade dock mindre dimensioner och förde ett betydligt svagare artilleri än Starkotter, Odin, Styrbjörn och Hjalmar, som bygdes 20 år senare, och af hvilka den först nämde vid krigets utbrott var stationerad vid Stockholm, de tre öfriga vid Sveaborg.

¹ Namnen äro af finskt ursprung och stafvas egentligen Hämeenmaa (= Tavastehus län), Turunmaa (= Åbo län). Det ofvan begagnade stafningsättet var emellertid det häfdvunna. Äfven andra slags skärgårdsfregatter, benämnda Uudenmaa (= Nyland) och Pohjanmaa (= Österbotten) förekommo i Finland under senare delen af 1700-talet.

Dessa fartygs hufvuddimensioner voro:

längd öfver stäf.....	146	fot
största bredd.....	36	,
djupgående för.....	7 ¹ / ₂	,
djupgående akter.....	10	,

Skrofvat, bygd af ek och försedt med mycket starka förbindningar, var till formen mera fylligt än alla andra af den stora skeppsbyggmästaren af Chapman konstruerade fartyg. En sådan fyllighet var äfven behöflig, om djupgåendet skulle kunna inskränkas till det minsta möjliga.

Tvänne däck sträckte sig från för till akter: batteridäcket, vid pass 2 fot öfver vattenlinien, och manöverdäcket något mer än 6 fot öfver det förra. Det sålunda täckta batteriet hade på hvarje sida 11 kanonportar af 3 fots höjd och något större bredd; i mellanrummen mellan dessa voro roddluckor. Batteriet utgjorde tillika sofplats för besättningen. Akterut på öfra däcket fanns en ganska stor öfverbyggnad för chefens kajuta och officerarnes hytter. Däcket jemte öfverbyggnadens tak lemnade godt utrymme för manövern, då fregatten var under segel. Härvid omgafs däcket af en låg bastingering och ledstänger, hvilka deremot under drabbning eller rodd nedtogos för att minska splint och vindfång. Under batteridäcket funnos endast rum för proviant, vatten och utredningspersedlar.

Bestyckningen utgjordes af 24 st. 36- $\text{\AA}$ och 2 st. 12- $\text{\AA}$ kanoner. De förra, eller den s. k. *svåra* bestyckningen, hade sin plats i det täckta batteriet; 22 af dessa pjäser lågo uti s. k. »styckelådor med rullar» och de tvänne öfriga (an-tagligen senare tillkomna och afsedda till att användas vid förföljning eller reträtt) i s. k. »svänglådor af nya modellen». Den *lätta* bestyckningen, som ursprungligen bestått af 6 pjäser, stående i den bakre öfverbyggnaden, var anbragt uti »styckelådor med rullar».

Tacklingen bestod i förstone af galerssegel såsom undersegel, samt toppsegel (råsegel) å stor- och fockmasterna. Men småningom fingo galersseglen gifva plats för vanliga fyrkantiga undersegel, hvarefter riggen, år 1800, ändrades i likhet med den, som Örlogsflottans fregatter plägade föra, då sålunda alla tre masterna förseddes med märs- och bramstänger, märsar och salningar samt tre rår. Seglen blefvo nu bram- och märssegel, undersegel, klyfware, förstäng-, storstäng-, mellan-, mesane- och krysstäng-stagegel.

I likhet med öfriga skärgårdsfartyg framdrefs hemmewan äfven medels åror, 20 par af ofantliga dimensioner (40 fots längd). De utskötos genom roddluckorna å batteriet samt sköttes hvardera af 4 man, hvilka under rodden hade sin plats på flyttbara roddbänkar mellan batterikanonerna.

En barkass, en slup och en jolle tillhörde fartyget.

Besättningsstyrkan uppgick till 254 man, af hvilka 147 tillhörde flottan och 107 armén. (Besättningslistan är upptagen i bil. 23.)

Kanonsluparne utgjorde Arméns flottas förnämsta vapen. De hade börjat byggas vid samma tidpunkt som skärgårdsfregatterna och liksom desse hufvudsakligen på Ehrensvärds tillskyndan, samt voro till större delen konstruerade af viceamiralen af Chapman. De fleste af dem voro öppna, och storleken och bestyckningen vexlade mycket, men formen var för alla densamma. Större delen öfverensstämde emellertid i fråga om dimensionerna med modellen å den öppna kanonslup, som fastställdes den 6. juli 1804, (konstruerad af sekundchefen för konstruktionscorpset, öfversten m. m. Lars Bøge-man), hvarför nedanstående beskrifning derifrån hemtats.

Längden öfver stäf var	68 fot 6 tum
Bredden, mallad	15 » —
Djupgåendet	4 » 3 tum

Bestyckningen bestod af 2 st. 24- $\text{\AA}$ kanoner och 4 st. 3- $\text{\AA}$ nickhakar.

Skrofvat var, liksom de ofvan nämnda skärgårdsfregaternas, mot stäfvorne fylligt, särskildt voro spanten i aktre hälften af fartyget lika formade, hvilket i hög grad underlättade virkesanskaffningen, eftersom mycket krumma bottenstockar icke erfordrades. Denna konstruktion invercade dock icke menligt hvarken på segling eller styrning, emedan resningen tilltog i sådan grad, att de aktersta bottenstockarne kommo med sin underkant i höjd med vattenlinien. Med ett sådant byggnadssätt borde emellertid ryggbrytning lätt kunna hafva uppstått, enär de jemförelsevis mycket svåra kanonerna serverades så nära stäfvorne som möjligt; men de solida, ända till 5 fot höga långväggarne, som genomlöpte hela fartyget på $3\frac{1}{2}$ fots afstånd från medellinien, och hvilka omgäfvade den likaledes genomlöpande, men från stäfvorne och emot fartygets stormastspår lutande kursören eller kanonsläpan, utgjorde så förträffliga långskeppsförbindningar, att de verkade fullt betryggande mot nämnda brytning.

Kanonsluparnes 24- $\text{\AA}$ kanoner, hvilka voro något mer än 10 fot långa, hvilade på vanliga trälavetter med 5 v. t. tjocka sidoplankor af ek, hvilka omedelbart släpade på kursören. Den senare var till större delen af sin längd fast förbunden med fartygsskrofvat, men 13 fot från stäfvorne räknadt, utgjordes han af en rörlig kanonsläpa, åt hvilken man, äfven då kanonerna stodo till bords, kunde gifva olika lutning, allt efter som pjesen skulle göras klar för skjutning eller intaga sin plats midskepps. I förra fallet understöddes släpans bakre ändar af en svår klots, lagd tvärs öfver spåret, hvarigenom hon erhöill en lutning mot stäfvorne af omkring 5° , då fartyget innehade sin rätta styrlastighet; i senare fallet deremot fick den rörliga släpan samma lutning från stäfvorne (omkring 9°), som den fasta kursören hade. Då kanonerna voro

klara för skjutning, »stodo till bords», voro de öfre delarne af så väl för- och akterstäfvarne som rodret nedfälda. Kanonernas sidoriktning skedde nästan uteslutande genom fartygets svängning; de rörliga släporna synas dock hafva medgifvit 6 graders sidoriktning.

De 4 nickbakarne voro anbragte i s. k. »drejlådor» — trälådor rörliga kring centralpivóter — på ömse sidor om de svåra pjeserna.

Rummen utanför de ofvan nämnda långväggarna innehöllo hvardera tio afdelningar, af hvilka sex bestodo af inpassade, lösa träkistor. Dessa nästan jemnstora afdelningar voro, förifrån räknadt, rum för draggtåg, laddningar och vatten, utredningskista, gevärskista, proviantkista, krutkista, rum för förladdningar och vatten samt kista för officerarnes saker. Kullárarne åter hade sin plats innanför långväggarna.

Tvårs öfver kursören voro de 15 tofterna eller roddbänkarne anbragta, med ändarne nedfälda uti långväggarna. De voro något öfver 7 fot långa samt afsedda för fyra man hvardera, hvilka sálunda tillsamman skötte ett par åror; mellanrummet mellan bänkarne var $2\frac{1}{2}$ fot.

I likhet med galererna voro kanonsluparne försedde med s. k. vingar eller utskjutande tullbord, uppburna af träknän, hvarigenom årtullarne och således de långa årornas stödje-punkter kommo minst $1\frac{1}{2}$ fot utanför sjelfva fartygssidan. Utan sådana vingar skulle årorna svårligen kunnat handteras, då deras längd uppgick till $28\frac{1}{2}$ fot, hvaraf årbladet räknade 5 fot, hela längden utanför årtullarna 20 fot, »fyrkanten» 7 fot och det inre handtaget 9 t. 4 lin. (ett till »fyrkanten» fastspikadt sidohandtag var något längre). Under skjutning med kanonerna roddes blott med 10 par åror, hvarigenom den aktersta och de tre främsta tofterna kunde borttagas. Styrningen skedde då med åra.

Kanonsluparne voro äfven försedde med bogspröt och tvåanne korta master, hvilka med lätthet kunde intagas eller nedfällas. Seglen, vanliga sprisegel, utgjordes af klyfvare, fock och storsegel. De ändrades dock strax efter krigets utbrott till loggertsegel.

Besättningsstyrkan utgjorde 62 eller 63 man, af hvilka 50 man tillhörde armén. (Se Bil. 23.) Den måste kampera i land, hvarför tält medfördes.

Proviant för en månad och vatten för en half månad för besättningen beräknades kunna rymmas om bord. Med hvarje kanonslup följde en sexårad s. k. bondjolle.

Kanonsluparnes antal och förläggning vid krigets början var följande:

i Stockholm funnos	23 st.	
i Sveaborg	25 »	
i Göteborg	12 »	
i Åbo	38 »	
i Malmö	12 »	
i Landskrona	16 »	öppna
		och 1 » däckad
i Laivanlinna	8 »	

Af desse 135 kanonslupar afveko endast omkring 20 i någon nämnvärd mån från den här beskrifna typen. En del voro bestyckade med 12- $\mathcal{R}$ i stället för 24- $\mathcal{R}$ kanoner, andra (i Laivanlinna) hade blott en kanon (18- eller 12- $\mathcal{R}$) och närmade sig mera till kanonjolltypen.

Kanonjollarne slutligen voro hvarandra ganska lika, hvad konstruktionen och inredning beträffar, men vexlade så mycket mer i fråga om storleken. Sälunda funnos af de 51 jollar, som år 1800 lågo i Sveaborg, 6 st. med 42 $\frac{1}{2}$ fots längd, 7 med 44 $\frac{3}{4}$, 15 med 45 $\frac{1}{4}$, 10 med 49 $\frac{1}{2}$, 9 med 51 $\frac{1}{2}$, samt 4 med 60 $\frac{1}{2}$ fots längd. De fleste voro bygde i Sveaborg, de öfriga i Stralsund, Åbo, Norrköping, Kalmar m. fl. ställen,

alla omkring år 1790. Bestyckningen å de mindre utgjordes i regeln af en 18- α kanon, å de större af en 24- α . Årornas antal vexlade från 5 till 10 par.

År 1803 fastställdes ritning till nya kanonjollar. Desse liknade fullkomligt den mindre typ, som bygdes år 1790 i Pommern efter af Chapmans bestämmelser, men voro utrustade med en 24- α i stället för 18- α kanon. Ritningen vardt någon tid derefter tryckt, för att lända till efter rättelse vid blifvande entreprenadbyggnader.

Enligt den samma bestämdes kanonjollarnes hufvuddimensioner till:

längd öfver stäf	42 fot
bredd, mallad	10 > 2 t.
djupgående (armerad)	2 > 5 t.

Skroftet var så till vida egendomligt å alla kanonjollar, att akterspegeln¹ var indragen i fartyget, och den utanför varande delen, kallad »stjerten», försedd med ett något hvälfdt däck i vattenlinien, hvilket af sjön obehindradt öfverspolades. Denna anordning var tydligen vidtagen för att gifva den del af fartyget, som uppbar den svåra bestyckningen, tillräcklig bärighet, utan att kanonens mynning behöfde dragas innanför relingen. »Stjertens» längd uppgick vanligen till 11 fot, dess största bredd till 8 fot; största höjden från kölens underkant till däckets öfverkant steg blott till $2\frac{3}{4}$ fot, och deröfver reste sig den fullkomligt plana akterspegeln 3 fot. Kanonens kärnlinie låg något under akterspegelns öfverkant. För öfrigt var skroftet, liksom kanonsluparnes, mycket fylligt samt förstärkt medels tjocka, från akterspegeln till förstäfven löpande långskeppsskott, vid hvilka lavettens sidoplankor voro fast förenade genom långa skrufbultar.

¹ Å de största kanonjollarne *förstäfven*, emedan deras kanon var placerad här.

Rummet mellan långväggarna var indeladt i vissa »kistor», afsedda att rymma konstapelns utredningspersedlar, proviant, kulor, fyllda karduser, luntor och förladdningar m. m.

Äfven kanonjollarne voro försedde med utskjutande tullbord eller vingar, hvilka dock endast sträckte sig utefter fartygets halfva längd; de uppburo hvardera 5 årklykor af jern och tvänne större klykor för mast och segel.

Kanonjollarne voro till större delen däckade i jemnhöjd med relingarne. Däcket utgjorde sittplats för roddarne, för hvilkas räkning fem aflånga luckor voro upptagna uti det samma. Årorna, som voro »runda i rodden» för att medgifva skefning och $19\frac{1}{2}$ fot långa, deraf $5\frac{1}{2}$ fot för årbladet, sköttes hvardera af en man. De åror, hvarmed jollen styrdes, voro något större och hvilade i »styrklykor» af jern. Sådana funnos tre: en på hvardera sidan midt för kanonens tappar, samt en i fören. Tacklingen utgjordes af en mast, försedd med ett ganska djupt råsegel. En bondjolle af 10—11 fots längd medfördes. Besättningsstyrkan utgjorde 19 man, af hvilka 12 man i regeln voro kommenderade från armén.

Utom här ofvan nämde, i Sveaborg förlagde, 51 kanonjollar egde Arméns flotta vid krigets utbrott:

i Åbo	8 st.
i Göteborg	12 »
i Laivanlinna	4 » och
i Christina	8 »

eller tillsamman 83 » kanonjollar.

Ett *chefsartyg* vid Arméns flotta hade, enligt af Chapmans ritning, faststald den 3. december 1789, följande dimensioner:

längd öfver stäf	103 fot.
bredd, mallad	23 »
djupgående akterut	8 »

Formerna voro skarpa och smidiga, och fartyget synes särskildt hafva varit egnadt för välsegling. Det var skonert-tackladt och försedt med 16 par åror samt hade en större öfverbyggnad akterut, der åtskilliga hytter och expeditiions-lokaler voro inrymda. Bestyckning saknades. Besättningsstyrkan uppgick, staben inräknad, till omkring 85 man.

I öfverensstämmelse med en af Bogeman år 1798 uppgjord ritning, som den 11. april 1808 fastställdes, bygdes sist nämnda år ett *bataljonschefsfartyg* (Hilda). Dess dimensioner voro:

längd öfver stäf.....	68	fot
bredd	13	»
djupgående.....	4 ¹ / ₂	»

Det var tackladt som slättoppad skonert, hade 6 par åror och var försedt akterut med en mindre hytt samt midskepps med en större kajuta för bataljonschefen och hans adjutant. För öfrigt fanns utrymme för omkring 18 man. Proviant kunde intagas för 45 dagar, vatten för 8. Bestyckningen utgjordes af 2 st. 3-å nickor.

Rekognoserings- och avisofartygen måste naturligtvis i främsta rummet vara konstruerade med afseende fäst på välsegling och lätthet att lägga till land. Sist nämnda vilkor sökte man fylla genom att göra förskeppet mycket uppspringande.

Dimensionerna å tvänne under af Chapman år 1789 konstruerade avisofartyg voro:

längd öfver stäf.....	79	fot
bredd, mallad	19	»
djupgående.....	6	» 10 t.

Båda voro skonerttacklade samt hade akterut en mindre kajuta.

Kanonbarkasserna liknade till fullo nyss nämnda rekognoseringsfartyg, men förde en 24-å eller 12-å kanon samt sexton 2-å nickor.

Den i slaget vid Svensksund år 1790 från ryssarne tagne *kuttern* Kotka synes, att döma af den ofantliga segelarean och skrofvets form, som något påminner om kosterbåtarnes, hafva varit en utmärkt seglare.

Dimensionerna voro följande:

längd öfver stäf.....	63	fot
bredd, mallad	21	»
djupgående akterut.....	7 $\frac{1}{3}$	»

Bestyckningen, som ursprungligen utgjorts af två 40- α metallhaubitser i fören samt fyra 24- α skråkanoner af metall, förändrades år 1796 till åtta 12- α kanoner, fyra på hvardera sidan. Tacklingen utgjordes af klyfvare, foc, storsegel, bramsegel, toppsegel och bredfoc, alla å en mast. Dess utom funnos 5 par åror.

Galererna, 27 till antalet, voro alla stationerade i Stockholm. För sju af dem, hvilka tagits från ryssarne år 1790, är byggnadsåret ej med visshet känt; de öfrige hade vid 1808 års ingång uppnått den aktningvärda åldern af 58—59 år. Det oaktadt voro inga utom de ryske så bristfälliga, att de ej kunde repareras, hvilket förhållande utan tvifvel berodde på, att de förvarades i täckta skjul, der de år från år stått obegagnade. Olämpliga såsom stridsfartyg, hade de nämligen på de sista åren föga uppmärksamrats. De saknade dock därför icke sitt ganska stora värde i militäriskt hänseende, framför allt vid trupptransporter, dertill de kunde användas äfven utomskärs.

En af de tre galerer, som voro bygda på Claesons skeppsvarf i Stockholm år 1749, hade följande dimensioner:

längd öfver stäf.....	130	fot
bredd, mallad	20	»
djupgående	6	» 9 t.
deplacement	6,844	kub.fot.

Skrofvat var fylligt midskepps, men för öfrigt, och i synnerhet akterut, mycket skarpt. Kölen hade en icke obetydlig bugt, så att största djupgåendet var midt på fartyget. Äfven däcket var konstrueradt med ganska stor bugt så väl längskepps, som tvärskepps (midskepps å spantet var däcket endast 2 fot öfver vattnet, bordvarts 1 fot, men akterut ända till 8 fot). I likhet med Medelhafs-galererna voro de svenske försedde med s. k. »vingar», eller med några af starka träknän eller tryckare uppburna, utanför fartygssidan liggande plankvandringar, hvilka bildade »gångbord» på sidan om roddbänkarne, samt voro försedde med roddklykor för årorna och omgäfvos af ledstänger. Då dessa vingar togos med i räkningen uppgick fartygets bredd till 28 fot. Roddbänkarne, 20 på hvarje sida, voro 9 fot långa och 1 fot breda samt stodo på 3 fots afstånd från hvarandra, något snedt stälde, så att deras yttre ändar, som sköto $\frac{1}{2}$ fot utanför den egentliga fartygssidan, voro $1\frac{1}{2}$ fot närmare fören än de inre. Midskepps mellan dessa var en 3 fot bred gång utefter hela fartyget, hvilken kallades kursören och var afsedd att upptaga de svåra kanonerna under segling (jmför beskrifningen af kanonsluparne.) På lämpligt afstånd akter om hvarje roddbänk fanns ett »fotspjern» för roddarne. »Fotspjernen» så väl som roddbänkarne voro fast förenade med däcket. Ett kort, kraftigt bogspröt, *speronen*, var, genom en långt framspringande förtimring, förenadt med fartygsskrofvat. Tvänne korta, förlligt placerade och förstagade master uppburo hvar sitt galerssegel, litsadt till ett ofantligt långt spri.

Under däck var »segelkojen stufvad i piken». Närmast den kom skepparens kammare med kojplatser å ömse sidor, vidare qvästlafven och tågrummet, arkliet och krutdurken, samt stora skafferiet, äfven detta omgifvet af kojplatser. Derefter följde brödrummet, upptagande fartygets hela bredd och ge-

nom ett tvärskott skildt från kampanjsalen, ett 13 fot långt rum, å båda sidor försedt med soffor. Gränsande intill kampanjsalen låg chefens förmak, samt slutligen längst akter ut kajutan med sängkammare och akterskåp. Besättningens sofbplats var på däckets, öfver hvilket sträcktes ett tält.

Bestyckningen utgjordes i regeln af 2 st. 24- α kanoner, placerade längst förut under »rambatten», eller den med räcke försedda kommandobryggan. »Puppens»¹ däck, eller rättare tak, utgjorde en akter kommandobrygga (åtminstone var detta fallet på galeren Seraphim). Sannolikt förde äfven galererna några nickhakar, ehuru sådant ej klart framgår af ritningarna.

Årorna, 40 till antalet, voro försedda med ett rundt handtag å inre ändan samt dess utom med fyra sidohandtag, fästa vid sjelfva årlommen. Handtagens längd utgjorde sammanlagdt 7 fot och hela årans längd 40 fot, hvaraf ungefär hälften under rodd låg utanför vingarna. Emedan vingarnes »språng» var betydligt mindre än däckets, kommo årornas stödjepunkter 6 till 7 fot öfver vattnet. Hvarje åra sköttes af 5 man.

Galerernas besättningsstyrka utgjordes i regeln af 293 man, af hvilka 241 tillhörde armén. (Se vidare besättningslistan Bil. 23.)

Sjöartilleriet — vapnet såväl som vetenskapen — hade vid århundradets början vunnit en viss mognad.

De artilleripjeser, som användes på flottorna, voro hufvudsakligen 36-, 24- och 12- α slätborrade jern- och metallkanoner, 12- och 6- α skråstycken, 2- och 3- α spetskammar- och rätloppsnickor (»partikanoner»), samt 80- α mörsare.

Å galererna och kanonsluparne hvilade det gröfre artilleriet, såsom nämndt är, i »svänglådor», å örlogsfartygen och skärgårdsfregatterna merendels i »styckelådor med rullar»; nickorna hade sin plats i s. k. »drejlådor». Kanonjollarnes

¹ »Puppen» var en öfverbyggnad akterut.

pjeser saknade lavetter, hvadan sjelfva fartygsskrovet omedelbart upptog den svåra kanonens rekyl.

Projektilerna till kanoner voro rundkuler (massiva) och stångkuler (tvänne sammanlänkade halfkuler), som användes »till redlösskjutning eller förstörande af rundhult och tackling», samt skrå¹ för »att på nära håll skada så väl bastin-gage, segel och tågvirke som ock besättningen». Till mör-sare användes granater och brandbomber, båda slagen ihåliga, sferiska projektiler af ungefär lika godstjocklek, men de se-nare försedda med större brandhål. Krutladdningen uppgick i allmänhet till högst $\frac{1}{3}$ af kulans vikt. Större krutladdning ansågs vara olämplig till följd af den ökade frestningen på pjesen, och »att gifva kulan den största möjliga hastighet är ej heller förmånligt», ansågs det, emedan mera splint upp-komme vid mindre hastighet. Krutladdningarna inrymdes vanligen i karduser af tjockt och tätt papper, som för svårare laddningar togs dubbelt. Till ett skott fordrades, utom kula och krut, förladdning af uppslaget tågvirke eller skottpropp af trä för kulans »concentrering». Laddtygen utgjordes af koger, sättare, viskare, rymnål, kruthorn, puderdosa, lunt-stake eller rör, plunderskruf och notskruf. S. k. tågladdtyg bestod af en kolf, fastsatt på en tross af brokens svårlek och kanonens längd. Till affyrningen begagnades lunta eller styckelås; antändningsrör, med användande af lunta, hade äfven kommit i bruk.

Befälsutbildningen.

Enligt stat funnos vid *Örlogsflottan* 200 ordinarie skeppsgossar och 100 i expektans (extra skeppsgossar); samt vid *Arméns flotta* 70 ordinarie skeppsgossar och 45 i expektans,

¹ Rundt skrå och stångskrå. Det förra bestod af i trädosor eller segelduk inlagda rundkuler, från 3 $\mathcal{L}$ vikt till muskötlods storlek; det senare utgjordes af fyrkantigt, smidt jern.

af hvilka flertalet, nämligen 60 ordinarie och 40 extra tillhörde Sveaborgs eskader, de öfrige Stockholms eskader.

»Skeppsgossar», heter det i instruktionen för hufvud-detaljerna vid Örlogsflottan, »äro inrättade til stam för skickliga Under*Officerare*. Angelägenheten fordrar således, at friska och välartade Barn och Ynglingar dertil väljas. Dessa Skeppsgossar utses utaf alla til Flottan hörande *Staters* Barn, helst Under-*Officerarnes*, Varfs-Handtverkares och Timmermäns samt Gemene Mans; til *ordinarie* vid tio à tolf års och til *extra* vid åtta års ålder, men ej derunder.» Antagningsvilkoren voro endast de ofvan nämnda, utom möjligen innanläsning af svenska språket. Ansökan gjordes af målsman till befälhafvande amiralen vid Örlogsflottan eller eskadercheferna i Stockholm och Sveaborg.

Förvaltningen och närmaste vården af skeppsgossekompaniet i Carlskrona var anförtrodd en kompanichef (kapten), hvilken hade till biträde 2 subalternofficerare och 4 underofficerare. För undervisningen i *skeppsgosseskolan*, som stod under befälhafvande amiralens öfverinseende, voro 4 instruktörer¹ antagne. Kompaniet var indeladt i fyra klasser, hvilkas teoretiska undervisning fortgick under vintermånaderna och hufvudsakligen omfattade allmäntbildande ämnen såsom kristendom, svenska språket, historia och geografi m. m. Men dess utom kunde skeppsgossarne samtidigt njuta undervisning i underofficersskolorna. Sommartiden öfvades de gossar, som voro öfver 10 år, i tre afdelningar, omvexlande med kanon- och gevärsexercis, sjömaning och segelsömarbeten, rodd, badning och simning. Hvarje år upptacklades ett litet fartyg för att nyttjas vid exercis af skeppsgossarne. Ett linieskepps besättning räknade i regeln 24, en fregatts 15

¹ Af de fyra instruktörerna i Carlskrona var en amiralitets consistorie-notarie; de öfrige sökte vid början af århundradet, ehuru utan framgång, lektorstitel och likställighet med gymnasiilektorer. I Sveaborg var bataljonspredikanten förste lärare.

skeppsgossar under sina expeditioner; motsvarande antal fanns å Arméns flottas större fartyg. Sedan skeppsgossen uppnått 18 års ålder (eller »motto-växt») och inhemtat erforderliga kunskaper kunde han, enligt mönsterherrens pröfning, »karlskrifvas», då han antingen genast befordrades till lägsta underofficersgraden, insattes i något af de värfvade kompanierna eller antogs vid handtverksstaten.

I Sveaborg åter voro såsom befäl för skeppsgossarne förordnade 1 kompanichef, 1 subalternofficer, 2 underofficerare samt 2 informatorer. För det ringa antalet skeppsgossar i Stockholm synes intet särskildt befäl hafva varit förordnad. Läraren vid Skeppholms församlings skola bestred tillika deras undervisning.

Regl. för
skeppsgosse-
komp. 1798.

Regl. för
Arméns fl.
1796.

Undervisningen i *styrmans-, navigations- och artilleriskolorna* i Carlskrona stod, liksom skeppsgosseskolan derstädes, under befälhafvande amiralens öfverinseende och ålåg det därför honom tillse, att dessa skolor hvar för sig uppfylde sitt rätta ändamål och åstadkom den med dem åsyftade nyttan för ungdomen. Eleverna utgjordes af lägsta gradens underofficerare samt möjligen äfven af manskap och skeppsgossar. Undervisningen meddelades af tre informationsofficerare, af hvilka en undervisade i taktik, sjömanöver och tackling, en i artillerivetenskap och den tredje biträdde lotsofficeren vid styrmansstaten att undervisa i sjövetenskap.

Krigsakademien å Carlberg. För denna akademis allmänna organisation, inträdesfordringar m. m. är förut redogjort (sid. 246 och 247). I de båda lägsta klasserna var undervisningen gemensam för landt- och sjökadetter. Vid uppflyttningen till tredje klassen, då kadett egde att välja mellan armén och flottan, borde proportionen dem emellan vara som två eller tre till ett. I de öfre klasserna undervisades sjökadetterna i astronomi, navigation, sjöartilleri, tackling, sjöreglementen, manöver, sjöevolutioner och skepps-

byggeri, hvartill kommo vanliga humanistiska ämnen såsom språk, matematik m. m. Praktiska läroämnena voro fäktning, gymnastik, teckning, dans, gevärsexercis m. m. Under juni, juli och augusti månader anställdes praktiska öfningar om bord å något mindre örlogsfartyg på expedition inom Östersjön, i hvilka öfningar äfven kadetter af andra klassen kunde tillåtas deltaga. Maj och september månader användes delvis till praktiska öfningar i land, såsom fortifikationsöfningar, laboratoriearbeten m. m.

I slutet af april månad hvarje år förrättades klass-examina, men flyttning till högre klass skedde deremot i regeln först efter slutade sommaröfningar. Under sista dagarne af september månad anställdes inför direktionen officers-examen, hvilken hufvudsakligen omfattade praktiska och militära ämnen. I den samma godkände kadetter befordrades derefter till vederbörande corpser att genomgå graderna.

Utom dessa allmänna bildningsanstalter pågingo hvarje vinter allt sedan år 1798 *föreläsningar för Örlogsflottans officerare och underofficerare* uti sjötaktik, sjömanövrer, sjöartilleri och tackling, dervid »alla händelser borde upplysas genom äldre och nyare tiders historiska Exempel, så af In-som Utrikes häfder». — Föreläsaren¹ ålåg att genom kommissionärer och skriftvexling förskaffa sig kunskap om alla nyare försök och upptäckter uti sjövetenskapen »för att dem vid föreläsningarna bekant göra.»

Sjötjenstgöring och Sjövetenskap m. m.

Tjenstgöringen till sjös å Örlogsflottan var ordnad genom *Sjö-Reglementet för Örlogsflottan* af år 1785. Det består af

¹ Föreläsaren var öfverstelöjtnanten *Carl Gustaf Törnqvist*, »som», skref man, »tillika med språkkänedom förenar kunskaper, lätthet att lämpligt föreställa, och vinna ändamålet» samt »både förut och nu under sina resor gjort samlingar i synnerhet i den nyare Siö-Tactiquen m. m.»

tre delar. Den första handlar om gudsfruktan och krigslydnad, den andra om civil-militära befattningar om bord. Tredje delen slutligen innehåller bestämmelser för honnörsgöring, saluter, vaktgöring och sjukvård m. m.

Flottans *högste befälhafvare* var Kongl. Maj:t allena ansvarig för sina göromål, »derför», säger reglementet, »står det honom fritt at taga råd af hvem han behagar, eller af ingen.» Flaggkapten egde han utse efter eget skön. Innan flottan gick till sjös, skulle han utgifva igenkänningssignaler för skeppen »så inrättade, at de lätteligen kunna ändras», samt bestämma samlingsplatser i händelse af skingring med nämnande af tid och tillfällen, då de borde sökas. Derjemte borde han öfverse skeppens armering, chefernas dispositioner samt låta »exercera för sig.» Då flottan var segelfärdig, skulle han af befälhafvande amiralen begära inmönstring, efter hvilken ingen skeppschef utan hans tillstånd fick fara i land. Det ålåg honom vidare att noga tillse, att besättningarna å de olika fartygen flitigt exercerades. Hvarje skeppsbesättning borde dagligen exercera både vid kanonerna och med handgevären.

Flaggkaptenen, som var chef för högste befälhafvarens stab, skulle, såsom reglementets ord lyda, anses liksom en generaladjutant af flottan. Under drabbning var hans plats vid sidan af chefen. Han egde att till biträdande adjutanter utvälja officerare, kadetter och underofficerare bland flottans befäl och underbefäl. De order han utgaf, utfärdades på högste befälhafvarens befallning, och ålåg det stabsekreteraren att noggrannt anteckna dem i orderjournalen. Sjelf lät han föra signaljournal. Utom flaggkaptenen, flaggadjutanterna, och stabsekreteraren bestod högste befälhafvarens stab i regeln af en auditör (justitiarius), en kommissarie, en notarie, en kanslist, en fiskal, en skrivvare, en prost, läkare samt under stundom en expeditionstygmästare och en ekipage-

mästare och konstruktör. Sammansättningen bestämdes merendels för hvarje särskild expedition. Voro expeditionstyg-mästare och expeditionsekipagemästare med ombord, var det på deras ansvar, att flottan på erforderligt sätt utrustades, den förre hvad »artilleri och defension» beträffar, den senare i hvad som rörde varfsdetaljen.

En *skeppschef* ansågs såsom kommandant i fästning, och hade sålunda inom sitt fartyg högsta makten men äfven största ansvaret. När skeppet aflemnats till honom af byggmästaren, ålåg det honom därför att först och främst med hjälp af sina officerare anställa en noggrann besigtning af detsamma, sörja för dess uppbörd, armering och upptackling, samt hålla kläd- och kistmönstring med besättningen. Denna sist nämnda — befälet medräknadt — delades derefter till vakt i två eller tre lika delar. Hvarje »vakt» af manskapet utgjordes af två »qvarter» och hvarje qvarter af vissa matlag, i hvilka båtsmännen voro afskilde från soldaterna. Hvarje man tilldelades sitt kojrum. Innan skeppet lemnade hamnen, skulle det göras klart till strid, då folket uppropades till sina poster och undre lagets kanoner skarpladdades. Chefens post var då, liksom under verklig strid, på skansen och hans närmaste mans på backen.

Några särskilda föreskrifter för *sekonden* voro icke utfärdade utan återfinnes, hvad derom är stadgadt, i kapitlet om »*Capitainens skyldigheter*» då denne var chefens närmaste man. *Vakthafvande officern* åter skulle vara chefen ansvarig för allt som föreföll under vakten och var å linieskepp i allmänhet af kaptens grad. Alla order, som rörde fartyget utfärdades genom honom.

Ganska märklig är den omfattande och ansvarsfulla tjänst, som tillkom *underofficerarne* om bord. *Öfverstyrmännen* borde sålunda »i god tid gifva tilkänna, då Skeppet skal vända i frugtan för grund, lägervall eller annan fara, samt vid til-

fälle påminna, om segels ökande och minskande — — —. *Inventariekonstapeln* skulle under striden på »alt sätt söka upmuntra manskapet, til et hjeltemodigt fägtande» . . . tillse »at elden öfveralt väl vårdas och handteras, besynnerligast vid krutlangningarne — — — at skåtten blifva rätt och väl använde uppå fienden, at de gesvinda skotten eller brandkulorne blifva använde til sit rätta bruk, at de afskutne brokar, och axlar med mera, blifva skyndesamt reparerade — —. Vid et brandskepps annalkande, bör Konstapelen för sin del, upmuntra sina medhjelpare, och manskapet til oförskräckt mod, — — låtandes dem förstå med en brändare, är mera fasa än fara — — — — at nu afhålla en sådan genom skott, bör Konstapelen hafva i beredskap brandeller Concavkulor hvar med han laddar någre af undra lagets Canoner, samt sjelf ricktar och affyrar dem, uppå det förnämligaste stället af brändaren, under det dessa skotten riktas och skjutes, bör han tilse at de öfriga undra däckets Canoner varda laddade med kulor, och stångkula, samt rigtade, och affyrde — — tätt neder i vattengången af brändaren.» *Arklimestaren*, som hade närmaste uppsigten öfver volontärerna, lydde omedelbart under konstapeln. *Inventarieskepparen*, under hvilken hörde underskeppare och högbåtsmän, hade närmaste vården om tacklingen. Desse sist nämde voro förhandskarlar vid alla svårare arbeten till väders, varande de förste »i Märsen på råen och toppen»; de ansvarade för öfrigt särskildt för barkassen, »sejsade kabellarium», kastade tåget af betingen o. s. v. Tredje uppbörden slutligen handhades af *inventarie-timmermannen*. Högsta gradens fåtalige underofficerare synas icke hafva blifvit kommanderade såsom uppbördsmän utan endast till att öfvervaka öfrige underofficerare af samma yrkesgren om bord, uttaga flaggförråd, förrätta inventeringar och besigtningar m. m.

Vidkommande *manskapets* sjötjenstgöring må följande anföras. Det var icke tillåtet för någon karl »at sofva under bar Himmel, eller på annat ställe än dess förordnade Rum, och då Besättningen til vagthåldning är delt uti 3 quarter bör ingen få lägga sig at sofva om dagen under segels, då det ej är storm och oväder, och än mindre til ankars, utan då de ej äro sysselsatte med tjenstförrättning, böra de af Rotemästarne tilhållas at vädra sine kläder, samt tvätta och laga om sig, och för öfrigt muntras med dans och lek.» *Soldaterna* nyttjades vid kanonerna, vid halningar och hissingar, till rengöring m. m. såsom den öfriga besättningen, men kunde ej mot deras vilja skickas till väders. Under strid egde dock chefen använda dem efter godtfinnande.

Exercisen ombord bestod merendels i »tågvirckets igenkännande, Seglens handterande, klart Skepps görande, Canon Exercitier, samt til måls skjutande från Skeppsbatterier och Handgeväret.» Officerarne fördelades derjemte att undervisa besättningen i styrning, kompasskänedom, sjömanskap och exercis. Uppvisning eller examen anställdes emellanåt inför chefen. En officer lärde volontärerne artillerivetenskap, en annan hade uppsigten öfver styrmännen, proviantens vård, stufningen och båtsmännen, en tredje öfver skepparne, timmermännen, segelsömmarne, kofferdikarlarna och skeppsgossarne.

För *Arméns flotta* gälde *Reglemente för tjenstgöringen til sjöss vid Kongl. Arméns Flotta* af den 18. april 1796, hvilket i hufvudsak öfverensstämde med Örlogsflottans sjötjenstgöringsreglemente. *Expeditionschefen* för en eskader af *Arméns flotta* var Kongl. Maj:t och förvaltningen af sjöärendena ansvarig för sin befattning, samt hade som militärt biträde en *generaladjutant af flaggen* (stabschef) samt en stabsadjutant, och till hjälp vid den »Nautique General-Quartermästare-detaillen» vederbörande lotsdistriktschef med

en stabsadjutant. Till staben hörde vidare en konstruktions-officer samt åtskillig civil-militär personal.

Under krig sköttes ekonomien vid Arméns flotta af ett inför Kongl. Maj:t ansvarigt *kommissariat*, som åtföljde flottan, och bestod af en *intendent*, som lydde direkt under expeditionschefen, biträdd af en kamrerare, en kassör, revisorer, kammarskrifvare, kanslist och tygvaktare. Intendenten försågs dessutom med ett par officerare såsom militäre medhjelpare. Ett så stort kommissariat tillsattes dock endast derest expeditionens styrka öfversteg 6 bataljoner. För en expedition af 1 till 2 bataljoner skötte adjutanten af flaggen ekonomien.

Chefens *närmaste man* fördelade besättningen samt öfvervakade ekonomien, exercisen, krigstukten och renhållningen. Öfrige officerare fördelades till olika befattningar på sätt chefen pröfvade lämpligt. Officerare af armén stodo likaledes under hans befäl, äfven om han var af lägre tjensterang, dock endast »i afseende på Fartygets försvar, ordning och police». Å fartyg, der flere sjöofficerare tienstgjorde, hade en alltid »journen» i hamn. Denne var chefen ansvarig för fartygets säkerhet, ordning och snygghet. Funnos blott två officerare, måste den ene alltid vara ombord; likaså var fallet, om flere landtofficerare voro kommenderade på fartyget. Den *dagliga tjensten* började med dagskottets aflossande; appell slogs i land och å samtliga fartyg, hvarefter revelj blåstes. Derpå följde rengöring och klädsel; i soluppgången hissades flagg och gös. Klockan 7 visiterades vaken, en timme der- efter upptogos bramrårna, uppslogos styckeportarne och stäl- des kanonerna till bords m. m., hvarpå korum förrättades. Efter aflemnad dagrapport och sedan frukost blifvit intagen vidtog arbete eller exercis. Middagsmåltiden intogs kl. 12, qvällsvarden kl. 7; kl. 8 var korum, kl. 9 tapto.

Bataljonscheferna, som hade en subalternofficer till adjutant, voro expeditionschefen ansvarige, en hvar för tjensten

vid sin bataljon. Vidkommande enskilde *fartygschefer* voro bestämmelserna i hufvudsak desamma som vid Örlogsflottan.

Ute på *sjön* var vakttiden för officer och underofficer i regeln tre kvarter. Navigeringen sköttes förnämligast af öfver- (eller ansvars-) styrmännen, som äfven höllo loggbok m. m.; inomskärs lotsade skärgårdsstyrmännen.

Exercis. Vid *Örlogsflottan* användes ett ganska utförligt artilleri-exercisreglemente. Det gick man och man emellan under namnet »sjöexercis», var icke utkommet af trycket, och torde kanske rättast böra anses som en hjälpreda för befälhafvaren vid instruktionen.¹ Af »Anledning till actionsfördelning» framgår, att på ett 70-kanonskepp med 602 mans besättning voro 303 man afsedde för kanonservis, 134 för »musköteri» (hvaraf 41 i märsarna), 39 för durkarne, 58 reserver på däck (äntergastar i egentlig mening) och 71 vid roret, pumparne, slaggångarne, för de sårades transport m. m. Å undra batteriet, som på hvarje sida räknade 13 stycken 24- α kanoner, indelade i tre divisioner, tjänstgjorde 3 officerare och 6 artilleriunderofficerare, samt vid hvarje kanon 1 volontär, 1 soldat och 7 båtsmän. Å öfra batteriet funnos på hvarje sida 14 stycken 18- α kanoner, äfven indelade i tre divisioner med samma antal befäl; kanonservisen var dock något svagare. Däcksbestyckningen utgjordes af 8 stycken 8- α kanoner på hvarje sida; back- och skanskanonerna bildade hvardera en division; vid hvarje kanon tjänstgjorde 1 volontär, 1 soldat och 4 båtsmän.

Då ett skepp skulle göras *klart till drabbning*, slogs först *larm*, då bastingeringen ordnades med kojer och säckar i finknäten, hvarpå båtar utsattes enligt order. När detta var gjordt, slogs en *hvirvel*, då hela besättningen samlades akterut, »att afhöra Chefens ordres och uppmuntran till full-

¹ I flottans arkiv å Skeppsholmen förvaras ett handskrifvet exemplar. Efter alla tecken att döma torde det vara författadt i slutet af 1700-talet.

gjörande af rikets tjenst». Derefter slogs *ställning*, då hvar man intog sin plats enligt aktionsfördelningen och närmare angifna bestämmelser för kanonbetjeningen, märskrämarne, durkmanskapet, infanterimusköteriet o. s. v. Från hvarje post rapporterades först till chefens närmaste man och derpå af denne till chefen. Officerarne skulle vara klädde i uniform, »med Handskar och Gehäng, Patron kök och Pistol i Bältet, samt utföra sitt Commandoord med dragen värja».

Reglementet, som äfven innehåller bestämmelser för handgevärsexercisen, och som avslutas med ett kapitel om antringar, är ganska väl genomtänkt och utarbetadt.

För *Arméns flotta* gälde *Reglementet för exercisen med canoner för Kongl. Arméns flotta* af år 1796. Det är mera kortfattadt och upptager, jemte fördelningen af kanonbetjeningen, endast de viktigaste bestämmelserna för portexercis, kanonhalning, viskning, laddning, riktning och affyrning. Till sina hufvudgrunder är det för öfrigt föga afvikande från ofvan nämnda »sjöexercis». För manskapets öfning i viskning och laddning brukades många tempo, men så snart manskapet var inöfvadt, bortfölo alla uppehåll; affyrningen skedde vanligtvis medels lunta.

Derjemte tillämpades vid *Arméns flotta* ett särskildt reglemente, som endast rörde exercisen med åror, af år 1797. Det var helt kort och innefattade blott de nödvändigaste föreskrifterna för fördelningen till rodd, åroras och roddbänkarnes handterande m. m. Å de större fartygen indelades hvardera sidans åror i två divisioner. En officer hade der tillsyn öfver hela rodden, en underofficer öfver hvarje division.

Men funnos alltså åtskilliga goda exercisreglementen, hade flottan icke synnerlig fördel deraf, då öfningsexpeditioner i och för exercis nästan aldrig förekommo. Under de tio år, som närmast föregingo 1808 års krig, utsändes endast

sommartiden ett eller annat fartyg, såsom fregatten Ulla Fersen eller briggen Svalan för sjökadetternas praktiska utbildning, pliktingar m. m. Örlogsflottans personal, som i detta hänseende lefde på erfarenheterna från 1788—1790 årens sjötåg, saknade dock därför icke öfning. Hvarje år utrustades vanligen ett eller annat örlogsfartyg för att skydda svenska handeln å skilda farvatten, företrädesvis i Medelhafvet mot barbareskstaterna. Åren 1796 och 1801 samt sedermera alltifrån år 1805 hade ganska omfattande krigsrustningar egt rum. Ej mindre än tio linieskepp jemte flere mindre fartyg voro sålunda år 1796 utkommenderade till sjös, dels på grund af befaradt krig, dels för svenska handels fredande; år 1801 voro sju linieskepp förutom åtskilliga fregatter och briggar krigsrustade, hufvudsakligen för neutralitetens upprätthållande, och under åren 1805—1808 slutligen voro nästan alla fregatter och mindre fartyg använda till tyska kustens blockerande, handels beskydd, karantänsbevakning m. m., hvarjemte flere linieskepp användes för svenska härens transport till Pommern.

Vid Arméns flotta åter var förhållandet något annorlunda, så till vida som dess personal hvarje år särskilt öfvades i sjöexercis. Dess utom fick den äfven i likhet med Örlogsflottans deltaga i expeditioner för andra ändamål. Stundom utrustades en och annan kanonslup i och för gränsbevakning mot Ryssland och Norge, såsom fallet var 1801, ja, någon gång hela bataljoner. Hvad Stralsunds eskader särskildt vidkommer, gjorde den under de senaste åren ganska långvariga och besvärliga krigsexpeditioner.

Sjöexercisen vid Arméns flotta egde rum under exercismånaderna (maj, juni och juli) och bestod i fartygs på- och aftackling, allehanda sjömansarbeten, kanonexersis i land och om bord, målskjutning och bombkastning m. m., hvarjemte fartygen öfvades i bataljonsmanöver medels rodd.

Manöverfärdigheten var icke endast tillgodosedd genom Örlogsfartygens ypperliga konstruktion (af Chapmans skapelser), utan synes jemväl hafva varit en framstående egenkap hos befälet, förvärfvad så väl genom omsorgsfull ledning och god undervisning som framför allt genom trägen praktisk sjötjenst. Rosvalls välkända lärobok i skeppsmanövern, som utkom af trycket år 1803, lemnar ock ett ojäfaktigt vittnesbörd om den höga ståndpunkt, som fartygsmanövern vid i fråga varande tidpunkt intog inom Sveriges Örlogsflootta. Ett praktiskt bevis härpå lemnades bland annat under våren 1808, då fregatten Jarramas från Carlskrona redd kryssade ut till sjös mellan grunden.

Äfven inom Arméns flootta stod fartygsmanövern utan tvifvel ganskt högt. Kanonsluparnes och jollarnes lätthandterlighet gjorde ingalunda sjömanskap och manöverskicklighet öfverflödiga, då dessa fartyg uppträdde i samlad styrka; och de större fartygen, galerna så väl som skärgårdsfregatterna, fordrade samma betingelser för sin rätta manövrering som örlogsskepp och fregatter.

Om *navigationsvetenskapens* ståndpunkt lemnar Adolf F. von Schneidau's »Navigation» (af år 1784) en föreställning. Hans lärobok börjar med en afhandling om plana trigonometrien samt om grunderna för den sferiska och för astronomen. Härefter följer den egentliga lärokursen i navigation, eller den vetenskap, som, stödjande sig på matematiska grunder, »rätteligen lærer huru man bör föra ett Skepp ifrån en Ort till en annan». Jemte en beskrifning på navigationens »3 hufvudsakligaste instrumenter»: loggen, kompassen och sjökortet, samt deras användande, innehåller läroboken redogörelse för bestickräkning, astronomisk navigation samt »ebb- och flodräkningar». Bestickräkningen synes alltid hafva skett på trigonometrisk väg, d. v. s. utan besticktabelles. Den astronomiska navigationen omfattade latitudsbestämning ge-

nom meridianhöjd, longitudbestämning genom tidvinkel samt azimuträkningar; ebb- och flodräkningarna stödde sig på månens fördröjning och hamntider.

Navigeringen i allmänhet och särskildt den i Östersjön visar emellertid genom viceamiralen Joh. Nordenanckars arbeten och öfverstelöjtnanten Gust. af Klints storartade sjökarteverk en märklig utveckling. Fartygens praktiska navigering åter torde allt för mycket hafva legat i händerna på styrmän och lotsar.

Regeringen omhuldade (särskildt på viceamiralen von Rajalins tillskyndan) med stort intresse till navigeringen hörande frågor. Sålunda organiserades år 1809 sjömätningsscorpser. Genom generalorder den 13. och 18. april 1805 bestämdes, att alla instruktioner för chefer å örlogsfartyg skulle utom andra föreskrifter innehålla befallning till chefen »att under expeditionen observera Compassens missvisning, inseglingens rättelser till hamnar, landets utseende då med det samma säkra pejlingar tages, som utmärker stället där förtoningen är tagen, strömsättningar, och genom lodningar så ofta ske kan, utan hinder för expeditionen, undersöka vattnets djup och bottenens beskaffenhet, då äfven iagttages att när det lodas, stället genom landets pejling bestämmes, eller i annat fall utmärkes det efter räkning och gissning: Latitud och Longitud observeras äfven; jemte öfriga under expeditionen för Svenska Siökortens verification, utvidgade fullkomlighet och förbättringar tjenande, och förefallande uplysningar upptecknas; och efter slutad expedition inom en månad efter afmunstringen i desse delar till Konungens tjenstgörande General Adjutant för Flottorne en tjenlig Journal insänder; hvilken lämnar del af den samma till Siökartvärbet». Kadettfartygets expedition samt kadetternas utbildning skulle särskildt afse sjökortens förbättrande och verificerande uti det som rörde tyska kusten, Gotland, Ösel, Bornholm och Dagö

samt Finska viken, för hvilket ändamål tvänne för Kongl. Maj:ts räkning upphandlade kronometrar och sextant samt tvänne goda kompasser »af Öfverst Lientnant Lidströmers inrättning» fingo användas. Vid samma tid anbefaldes inventering af flottornas samtliga kartsamlingar.

Förvaltningen af sjöärendena fick ej långt derefter öfverinseendet öfver rikets hamnar.

Sjökrigskonsten hade mot slutet af adertonde århundradet undergått åtskilliga förändringar i synnerhet genom införandet af »naturlig» och »omvänd» ordning vid alla rangeringar, samt genom tillkomsten af ny ordning »en échiquier», vigtig för en kryssande flotta, som nödgades hålla sig i linie de bataille (bidevindslinie). Den hjälpreda i sjötaktik, som följdes vid svenska Örlogsflottan, var sammanskrifven af Salomon Gyllenskepp efter franska förebilder och grundad på erfarenheterna från det engelskt-franska sjökriget på 1780-talet. Efter skedd granskning af öfverstarne Clas A. Wachtmeister och Joh. G. Lagerbielke samt öfverstelöjtnanterna O. H. Nordenskjöld och Hans F. Wachtmeister hade den med nådigt tillstånd utgifvits af trycket år 1787. Sjötaktiken är, heter det i den samma, »den vetenskap, som visar flera skepps rörelser, sammansatte at utgöra en Örlogs-Flotta, eller ock, konsten at rätt rangera et antal skepp, ämnade at slåss mot fienden». Den innefattade således både fartygsmanöver och kanonservis, men rörde sig förnämligast om evolutioner, d. v. s. »förändringar af de särskilda ordningar, hvaruti en flotta kan vara rangerad». En flotta af linieskepp indelades uti tre eskadrar eller divisioner¹ nämligen:

corps de bataille, äfven kallad den första eller blå och gula eskadern; den leddes omedelbart af flottans högste befälhafvare, »chefen», som antogs vara af amirals grad;

¹ Någon bestämd skilnad på *eskader* och *division* iaktogs icke; med *eskader* förstods dock vanligen en större styrka än en division.

avantgardet, äfven kalladt den andra eller gula eskadern under befäl af en viceamiral, samt

arrièregardet, äfven kalladt den tredje eller blå eskadern under en konteramirals befäl.

Skeppen numrerades i en följd genom *avantgardet*, *corps de bataille* och *arrièregardet*, och dervid erhöles chefsskeppen de mellersta numren inom hvarje eskader. Ordningarna (*rangeringarna*) voro antingen *hufvudordningar* eller *sekundära ordningar*. De förra, som mest brukades, voro sådana, som omedelbart kunde förbytas i linie de bataille samt uppgingo till ett antal af sexton; de senare, som mera sällan användes, voro mer eller mindre beroende af hufvudordningarna. Dessa voro följande:

tre kolonner bidevind i naturlig eller omvänd ordning, andra eskadern till höger eller venster om chefen;

linie de bataille, antingen naturlig eller omvänd, styrbords eller babords;

marschordning på styrbords eller babords bidevindslinie;

échiquier på endera af dessa linier;

tre kolonnens segelordning rumskots;

marschordning på frontlinien, kursen rumskots;

jagtordning på bägge bidevindslinierna;

reträttordning på begge bidevindslinierna, kursen rumskots.

Den oftast förekommande marschordningen var »Trenne Colonnens rangering».¹ Uti denna hölls också flottan bäst tillsammans, chefens signaler kunde lättast iakttagas, och ordningen kunde hastigt förbytas till linie de bataille. Uti sist nämnda linie, som gjorde sex strecks vinkel med vinden, följde fartygen nummervis efter hvarandra med en tredjedels kabellängd sins emellan. Marschordning en *échiquier* på styrbords bidevindslinie bildades genom att lägga skeppen för

¹ Alla ordningarna utom linie de bataille, jagtordning och reträttordning kallades marschordningar.

babords halsar. Genom samtidig afhållning och segling rumskots bildades härifrån »marschordning på bidevindslinie». Frontlinie kallades den linie som var vinkelrät mot vindens riktning (»perpendikeln af vinden»). Skillnaden mellan jagt- och reträttordningarna bestod deri, att, då ena hälften af flottan seglade på hvardera bidevindslinien, chefen i förra fallet seglade *främst* i hörnet eller vinkeln och i senare fallet *akterst* uti motsvarande, i denna händelse *mot* vinden riktade, vinkel (12 streck mellan linierna). Eskadercheferna seglade främst, midt uti eller sist uti eskadrarne enligt högste befälhafvarens order.

De *sekundära ordningarna* voro rangeringar uti två, sex eller nio kolonner. Den sist nämnda bildades, sedan hvarje eskader blifvit formerad i 3 divisioner och kunde således endast förekomma i mycket stora flottor. Äfven bildades någon gång konvojlinie, då skeppen endast seglade i hvarandras kölvatten, chefsfartyget främst.

Så snart flottan kom under segel, borde skeppen formera sig i tre kolonner, »naturlig ordning», utan att invänta signal härom. Segelföringen var alltid oberoende af chefsskeppets, emedan farten i allmänhet måste rättas efter den trögaste seglaren. Goda seglare borde snarare giga segel än refva, för att städse vara färdiga att »fullgöra hvad ordres som hälst Chefen kan befalla». Af särskildt intresse äro föreskrifterna för undvikande af ombordläggning. Kommo två skepp eller fregatter på olika bogar hvarandra nära, borde begge hålla åt styrbord »och följakteligen den med bagbords halsar alltid hålla af, utan afseende på olika rang af skepp eller de Chefer, som dem commendera». Men kommo åter två skepp eller fregatter på samma bog »hvarandra för nära», så borde, egendomligt nog, det af fartygen, som var i *lä*, hålla undan. Samma regler skulle iakttagas mellan mindre och obebärade fartyg, »men desse alltid vika för örlogsskepp och

fregatter». Ut i all marschordning var afståndet mellan fartygen $\frac{1}{2}$ kabellängd, så framt chefen icke särskildt anbefalt något annat. Såsom *distinktionstecken* skulle hvarje skepp vid corps de bataille föra sin vimpel på stortoppen, vid avantgardet å förtoppen och vid arrieregardet å krysstoppen. Desse vimplar hissades och nedhalades samtidigt med chefens kommandoflagg. De särskilda skeppen åter utmärktes sins emellan genom flögar å topparne.

Såsom exempel på en af de till ett åttiotal uppgående *evolutioner*, som denna tid brukades, torde förtjena anföras den 58., eller sättet att »Förbyta Rangeringen uti Retraite till *Linie de Bataille styrbord*». Det yttersta skeppet på högra flygeln skulle då sticka bi styrbord, »och Chefen med de öfrige skeppen af denna Flygel, segla fyra streck Rumt styrbord efter hvarandra, hålla sig ganska väl slutna, och manœvrera, för at komma i Ledarens kölvatn, hvarest de sticka bi den ena efter den andra och följa Ledaren». Skeppen på venstra flygeln åter skulle segla fyra streck rumskots styrbord och bredvid hvarandra »och med forssa segel hålla sig på styrbords bidevinds-Linie, för at skyndesammast komma i Linie med den andra Flygeln, då de på en gång lofva an bidevind och komma sålunda i Linie de Bataille styrbord.»

Högste befälhafvarens order, äfvensom underlydandes tjänsterapporter, meddelades i allmänhet, så framt de ej voro för långa, genom signaler; detta så väl i hamn som till sjös. Örlogsflottans *signalbref*, eller såsom dess fullständiga titel löd: »Dag-, Mist- och Natt-Signaler till sjös och i hamn för Kongl. Maj:ts Örlogs-Flotta», utkom af trycket år 1807, och var utarbetadt i enlighet med majoren G. af Klints förslag. Brevet är synnerligen väl uppställt och utarbetadt. Utom underrättelser för signalering om dagen samt under mist och nattetid, innehåller det ett tusental¹ olika be-

¹ Om de s. k. hjälpsignalerna medräknas, ökas antalet ytterligare.

fallningar eller meddelanden, af hvilka många åtföljas af föreskrifter rörande tjensten i allmänhet. Modellerna till de flaggor, standertar och vimplar, som enligt det samma borde användas för dagsignalerna, hade, äfvenledes på förslag af majoren af Klint, blifvit för båda flottorna fastställda år 1805. Hvad åter mistsignalerna vidkommer, verkställdes de samma medels kanonskott, afskjutna i grupper af högst fem skott, hvarigenom 30 olika meddelanden kunde göras. Endast s. k. »Conserve-signaler» kunde äfven gifvas med skeppsklocka, trumma eller gevärssalvor, olika under segling för styrbords och babords halsar och fördevind. Nattsignalerna, till antalet nära 100, gäfvos genom kanonskott, raketer och »fyrar». Såsom »urskilningsmärken för natten» förde chefskeppet tre »eldar» akterut och en på kryss-stängsalningen eller i stormärsen (s. k. »märsblysa»), andra eskaderns chefskepp endast tre eldar akterut, och tredje eskaderns två eldar akterut, en om styrbord och en om babord. Alla öfriga skepp och fartyg i flottan förde en eld akterut. Då märsblysan å chefskeppet släcktes, skulle alla fartyg inom flottan släcka en eld, hvadan i denna händelse alltså endast de tre eskaderchefernas skepp förde några lanternor. Såsom igenkänningstecken under drabbning skulle alla skeppen hänga fem eldar under mesanspriet eller gaffeln. Vid särskilda tillfällen, såsom vid vändning, biläggning, »man öfver bord», då något skepp »fångade ugglan», eller dref för sitt ankare, skulle andra fyrar föras enligt särskilda bestämmelser för hvarje fall.

När skriftliga order skulle utdelas till sjös, tillgick det på följande sätt. På signalen 802: »Orderna skola utdelas Slup från Slup ända till ändarne af Linien», sände genast alla de skepp, som befunno sig akter om chefskeppet, en slup till närmast föregående skepp, och alla, som seglade för om chefskeppet, en slup till näst efterföljande skepp. Sålunda kommo tvänne slupar till chefskeppet, en från hvarje hälft

af flottan, och åt deras officerare lemnades ordena af flaggkaptenen. Återkomne till sina respektive skepp, lemnade desse, innan de gingo upp för fallrepet, till den officer, som låg med närmaste skeppsslup vid sidan, alla de längre bort liggande skeppens order. »På detta sätt framkomma de med aldrastörsta snabbhet», heter det, »till ändarne af Linien».

Arméns flottas sjötaktik, äfven kallad *Exercitiæ-Reglemente*, på prof gilladt den 15. maj 1795, innehåller redogörelse för Arméns flottas sammansättning, allmänna regler, kommandoord och evolutioner. Uti inledningen uttalas den grundsatsen »at hvarje minskning, som, utan at åsidosätta det aldeles nödvändiga, kan göras i krigsöfningarne, är en tilökning i Statens verrkeliga försvar». Ses den samma i sammanhang med det öfriga innehållet, deri det bland annat heter, att krigsrörelserna böra »vara i möjligaste måtto enkle och få, innefattande blott det nödvändiga, at därmed icke må förspillas en tid, som bör användas til andra lika så angelägna öfningar i Arméens Flottas öfriga kunskaps-grenar», förefaller den hardt när obegriplig.

Enligt reglementet indelades flottan, såsom nämtd är, i bataljoner. »Flere Batailloner, i fredlig tid efter omständigheterna förlagde på Flottans fyra hufvudstationer, utgöra dess fyra Escadrer.» Bataljonerna voro af två slag: *kanon-slups-* och *galerbataljoner*.

En kanonslupsbataljon bestod i regeln af 1 hemmema, 12 kanonslupar, 2 mörsarebarkasser, 1 chefsfartyg, 1 större avisofartyg eller skonert, 1 rekognoserings-slup eller kanonbarkass, 3 kokslupar, inrymmande provianten, 1 ammunition- och förrådsfartyg, 1 sjukbåt samt 1 vattenskuta.

Hvarje galerbataljon åter bestod af 6 galerer med dem åtföljande galerespingar, samt 1 rekognoserings-slup och 1 vattenskuta.

Kanonslupsbataljonerna voro fördelade i tre divisioner, hvardera bestående af 4 slupar; 2 slupar utgjorde en pluton. Galeribataljonerna delades äfvenledes i tre divisioner, hvardera bestående af 2 galerer; men hvarje galer utgjorde en pluton. Bataljonen kunde äfven tillökas med en fjerde division med tillhörande kokslup.

Inom bataljonerna numrerades kanonsluparne från n:o 1 till n:o 12, och galererna från n:o 1 till n:o 6. Äldste befälhafvaren inom hvarje division var divisionchef, och hans fartyg hade första numret inom divisionen; sammalunda var förhållandet med plutoncheferna. De två kanonslupar, som tillsamman bildade en pluton,ingo ej åtskiljas, utan borde slupen med det jemna numret städse åtfölja plutonchefen. Kokslupar, förrådsfartyg, sjukbåtar, vattenskutur och andra fartyg, hvilka kunna anses motsvara arméns tross, åtföljde endast bataljonerna på marscher och tåg. Vid evolutioner och »vid fientliga tillfällen» sattes de »i säkerhet». Mörsarebarkasserna, avisofartyget och chefsfartyget skulle äfven, så vida ej annat för tillfället befaldes, vid inträdande krigsrörelser skilja sig från bataljonen. Rekognoserings-slupen åtföljde deremot alltid hemmeman eller chefsgaleren, derifrån han också bemannades, då han skulle utgå på någon förrättning.

Enkel kolonn, som var den naturligaste, lättaste och på alla ställen mest användbara ordningen, var en skärgårdsbataljons grundformering, hvilken alltid skulle intagas, så snart en bataljon gick till segels eller under rodd. Stridsformeringen åter var *linien*. Galerer och kanonslupar lågo då bredvid hvarandra med stäfvarne tvärs för linien; de större skärgårdsfartygen åter, som förde sitt artilleri på sidorna, långs den samma. I *plutonskolonn* (för galeribataljonen det samma som enkel kolonn) och *divisionskolonn* gingo fartygen inom hvarje pluton (division) i bredd, men plutonerna (divisionerna)

efter hvarandra. Den kunde vara antingen *öppen* eller *sluten*. I öppen kolonn var afståndet mellan pluton- eller division- chefernas fartyg det samma som i enkel kolonn; i sluten kolonn åter var afståndet mellan plutonerna eller divisionerna ej större än afståndet mellan tvänne efter hvarandra följande fartyg i enkel kolonn. När kanonslupen n:r 1, första plutonen eller första divisionen gick i tēten kallades kolonnen »höger afmarscherad», i motsatt fall »venster afmarscherad»; då nummerordningen icke följdes, »blandad».

Ofvanstående formeringar gälde likväl endast stridsfartygen. Var *hela bataljonen* under marsch, ordnades fartygen på följande sätt:

chefsfartyget i tēten eller der bataljonschefen fann för godt,

kanonsluparne i marschordning på enkel kolonn, plutons- eller divisionskolonn,

avisofartyget,

hemmema med rekognoserings-slupen,

mörsarebarkasserna,

ammunitions- och förrådsfartyget,

koksluparne,

sjukbåten och

vattenskutan.

Denna ordning följdes, då man närmade sig fienden. Under reträtt blef ordningen omvänd. I galerbataljonen gick hvar esping på låringen af sin galer, rekognoserings-slupen följde i allmänhet chefgaleren, och vattenskutan gick i queuen.

De *allmänna reglerna* inledas med en betraktelse om signalers bruk å skärgårdsfartyg samt omfatta för öfrigt bestämmelser för kommandoords och orders afgifvande, årornas indelning, vändningar, afstånd mellan fartygen, manöverfart, rättningsfartyg m. m.

Till följd af skärgårdsfartygens mindre tackling, hvilken dess utom å flere typer var nedtagen under drabbning, samt befålets fåtalighet m. fl. anledningar, var signalering för befallningars meddelande ofta otjenlig eller omöjlig. Derför var det förskrifvet, att »vid Evolutioner, under rodd, ock emot Fienden», skulle alla rörelser utföras efter bataljonschefens muntliga kommandoord, hvilka med yttersta noggrannhet repeterades af hvarje plutonchef, pluton från pluton, och inom en galerbataljon dess utom af officern förut, om fartygschefen förde befålet från puppen.

Signalbref kunde nyttjas till alla de order, som utgingo från chefen för flottan, såsom allmänna signaler, ank-rings-, kallelse-, detascherings- och anfallssignaler, äfvensom manöver- och evolutionssignaler till bataljonscheferna, som sedan genom kommandoord angåfvo, hvad som skullegöras. Det var dock bataljonschefen obetaget att till evolutioner m. m. nyttja signaler under segling, äfvensom under rodd och emot fienden; men under sist nämnda förhållanden borde det ske sparsamt och »endast i trängande omständigheter», såsom under hårdt väder eller om bataljonschefen befunno sig på långt afstånd från det ställe, der rörelsen skulle börja.

Vändningarne voro 8 eller 16 streck styrbord eller babord hän. De borde, så nära möjligt var, ske på stället.

Afståndet inom galerbataljonen var i enkel kolonn och i anryckt divisionskolonn $\frac{1}{4}$ kabellängd (eller 25 famnar) från pupp till speron; i linie 42 famnar från sida till sida (eller 30 famnar mellan årornas ändar). Inom kanonslupsbataljonen var afståndet i enkel och i anryckt kolonn en slupslängd mellan akterstäf och förstäf. I öppen kolonn blef afståndet därför 3 slupslängder (34 famnar) mellan plutonerna och 7 slupslängder (80 famnar) mellan divisionerna. Afståndet från sida till sida i linie var 20 famnar (eller 10 mellan årornas ändar). I kolonn under stiltje, äfvensom

i linie till ankars, kunde dessa afstånd något minskas, men under hårdt väder och sjögång liksom under segling måste de ökas.

För att förkorta filen, användes i allmänhet anryckt plutonskolonn samt å större och kända vatten äfven divisionskolonn.

Uti Arméns flottas taktik funnos endast föreskrifter för en enda bataljons rörelser. Hvarje bataljon kom alltid att röra sig särskildt. Då flere opererade tillsammans, anvisade chefen för flottan eller eskadern bataljonscheferna den ställning bataljonerna skulle intaga. »Såsom en orubbelig föreskrift» skulle bataljonscheferna iakttaga att vid formeringen till linie eller kolonn i fiendens åsyn »aldrig nyttja någon Rörelse där hela Bataillon måste på en gång marschera ur flanken och vända til svaga eller Fartygens sida mot Fienden». Då flere bataljoner intogo gemensam ställning i skärgård, utgjorde alla hemmema en corps de bataille, formerad i linie på ett eller flera ställen »efter belägenheten». Gale- rerna förlades emellan dem eller ock i en andra linie midt för luckorna i den första. Kanonslupsbataljonerna utgjorde flyglarne, om utrymmet det medgaf, eller bildade en linie framför, allt efter omständigheterna.

Evolutionerna, omkring 100 till antalet, omfattade kolonnens marsch, slutande och öppnande, uppslutning och af- fallning, linieformeringar, marsch i linie (med och utan drag- ning), frontförändringar och kolonnformeringar. Föreskrif- terna för evolutionernas utförande voro uppställda i likhet med de för Örlogsflottan gällande, samt förtydligades oftast genom figurer. Såsom exempel på dessa föreskrifter anföres här § 24. »Då höger afmarscherad Colonne skall formera Linie på Queuen med Têten höger, commenderas:

1:o *Gif akt at på Queuen formera Linie.*

2:o *Med Têten Höger-marche.*

1. Lystring.

2. a) Plutonen i Queuen fortfar rätt fram eller får någon skef direction som Chefen vill gifva Linien; med jämn rodd om det är med öppen Colonne, menn med sakta rodd om det är anryckt Colonne, emedan i senare fallet de deployerande afdelningarne hafva längre väg at göra än den rätt fram til Linien gående, ock afdelningen i Têten har dubel väg emot den i Queuen, Liniens längd varande i sådant förhållande til Colonnens djuplek. b) De öfrige afdelningarne gira tvärt til höger med full rodd, ock hvar efter annan gira åter til vänster så snart de blottat den eftergående, hvilken de då under sakta rodd eller liggande på Årorna invänta, samt rätta sig på ock följa i Linie.»

Arméns flottas signalbref, utgifvet år 1796, är ganska kortfattadt och innehåller endast 313 olika signaler jemte »Några allmänna Sattser», underrättelser för signaleringen samt åtskilliga taktiska föreskrifter, som äro fogade till en icke obetydlig del af signalerna. Såsom synnerligen viktiga i strategiskt och taktiskt hänseende och ganska betecknande för tidens skärgårdskrigskonst, återgifvas de allmänna satserna här oafkortade.

»*Skärgårds-kriget* består förnämligast uti Posters tagande, deras angripande eller försvarande.

En Post är god som försvarar egen Armées flaque, behåller communication med egen Armée och egen Örlogsflotta, som är svår at tournera, och hvarifrån man städse kan oroa och skada Fienden, utan at behöfva våga en hufvudaction, förr, än man i anseende til öfverlägsenhet, eller andra omständigheter, kan göra sig förvissad om segern.

Är egen Örlogs-Flotta i Sjön och försvarar Skärgårds-Flottans flaque, kan den trygt taga sin Post så långt framföre egen Armée den behagar, hvarigenom fiendtliga Arméens operationer hindras och göras fruktlöse.

Flottans flyglar appuyeras mot Holmar eller Skär, å hvilka Batterier kunna anläggas som flankera Linien och äfven kunna beskjuta de fält hvarifrån en tournering kunde fruktas, som derigenom blifver svår och farlig.

I den Post man tagit sit beslut at afvakta Fienden, bör genast alla försigtighets-mått vidtagas, Sund och tillgångar försänkas, Batterier å alla tjenlige ställen anläggas, så väl uti fronten som å rygg och flyglar m. m.

Skal en Post attackeras bör man noga känna den, för at kunna angripa des svagaste ställe; man bör skynda, för at ej ge Fienden tid sätta sig i det fullkomligaste försvarsstånd; man bör på en gång angripa på alla sidor; och man bör tournera med de mäst rörlige och lättaste Fartyg.

Genom ständiga Detachementer af smärre och lätta Fartyg, genom utkik från Holmar och höga Berg, så väl som genom alla andra uptänkelige medel och utvägar, bör man skaffa sig underrättelser om alla Fiendens företag för at i tid kunna förekomma och til intet göra dem.

Genom väl valde Förposter bör man hindra Fienden at recognoscera och underrätta sig om Flottans ställning och styrka m. m.

Då tvenne Fartyg mötas, skola begge vika til höger. Hvar och en bör vika för den som under rangerandet skal intaga en förligare eller ytterliggare post.

Ouphörlig upmärksamhet, noga rättning och jemn slutning är grunden til all tactik.

Lotsverket samt fyr- och båkinrättningen.

Lotsverket, jemte fyr- och båkinrättningen, var fördeladt på fyra distrikt, nämligen

östra distriktet, innefattande kusten och skärgården från ryska gränsen till Torneå, samt Åland;

norra distriktet, från Torneå till Valdemarsvik;
södra distriktet, från Valdemarsvik till Halmstad, jemte
 Öland och Gotland, samt
vestra distriktet från Halmstad till norska gränsen.

Hvarje distrikt förvaltades af en chef, som stod omedelbart under förvaltningen af sjöärendena och var den samma ansvarig för lotsverkets tillstånd. Utom den allmänna tillsynen öfver distriktet hade distrikchefen särskildt in-seende öfver en af fördelningarna inom det samma. För de öfriga tillsattes särskilda uppsyningsmän. Under dem lydde omedelbart lotsplatserna med deras betjening.

Fördelningarnas namn, lotsplatsernas antal samt betjeningens styrka inom olika grader framgår af följande tabell:

Fördelningar.	Lots-plat-ser.	Öfver-ålder-män.	Ålder-män.	Ordinarie lotsar.	Drän-gar.	Lär-lingar.	Summa betjente.
Lovisa.....	6	—	5	17	28	17	67
Helsingfors.....	9	—	7	27	40	27	101
Åbo.....	11	—	5	26	34	26	91
Fläsöberg.....	10	—	4	19	27	19	69
Gefle.....	4	—	2	9	14	9	34
Stockholm.....	8	1	6	68	115	68	258
Norrköping.....	14	—	7	23	40	23	93
Vestervik.....	7	—	3	13	22	13	51
Kalmar.....	8	—	2	10	17	10	39
Carlskrona.....	17	—	4	19	27	19	69
Malmö.....	6	—	3	6	13	6	28
Torekov.....	5	—	1	5	6	5	17
Gotland.....	18	—	11	19	22	21	73
Onsala.....	4	—	3	5	7	5	20
Göteborg.....	6	1	4	25	34	25	89
Marstrand.....	12	—	8	28	45	28	109
Strömstad.....	5	—	4	8	13	8	33
17 fördelningar.	150	2	79	327	504	329	1,241

Endast de, som voro försedde med lotsfullmägt (utfärdad af lotsdistriktschefen efter vederbörlig examen), utlärd drängs bref eller s. k styrningssedel (gällande för lotsning af grundgående fartyg), egde rättighet att lotsa på eget ansvar.

Befälhafvarne vid flottornas stationer egde så till vida befäl öfver lotscheferne, att de senare voro skyldige att efterkomma de förres befallningar i afseende på båk- och lotsinrättningen, hvilka, »ej stridande emot derom utfärdade författningar, leda til befrämjande af ändamålet med denna inrättning, samt til befordran af Kongl. Maj:ts och Rikets tjänst».

Öfverdirektörsembetet för lotsverket upprättades först år 1809, då Kongl. Maj:t förordnade, att chefen för den nya sjömätningsscorpsen äfven skulle bestrida detta embete.

Sjökarteverket.

Enligt sin instruktion skulle förvaltningen af sjöärendena visserligen hafva »inseende öfver Sjökarteverket», men något sådant verk i egentlig mening fanns icke. De »Hydrographiska mätningarna» skedde i allmänhet efter särskildt nådigt förordnande, och sjökortens upprättande och utgifning var på entreprenad öfverlåtet till enskilda personer¹. Först år 1809 organiserades sjökarteverket och erhöil den 24. februari samma år en instruktion. Enligt denna skulle sjömätningsscorpsen, efter hemställan af dess chef, ensam verkställa erforderliga sjömätningar. Chefen, som äfven skulle vara öfverdirektör öfver lotsverket, ansvarade för sjömätningens arbetets jemna och oafbrutna gång. Han skulle äfven hafva uppsigten öfver rikets hamnar, fyrbåkar och sjömärken m. m., som till sjöfartens förmån var eller kom att blifva inrättadt.

¹ Den 26. mars 1798 hade Kongl. Maj:t på 20 år öfverlåtit sjökarteverket åt kaptenen *Gustaf af Klint*.

Sjömätningsscorpser hade tvänne kontor eller arbetsfördelningar. Det ena, sjömätningsskontoret, hade egentligen att syssla med kartverket; det andra, lotskontoret, inrättades för lotsverket. Hvardera hade till förman en kapten, som på samma gång var adjutant hos chefen.

Under *sjöexpeditioner*, så väl i krig som fred, skulle officerare af sjömätningsscorpser åtfölja skärgårdsflottan för att afgifva de upplysningar, högste befälhafvaren kunde afordra, samt för att besörja erforderliga mätningar. Desse officerare skulle ock som Flottornes bedrifter under påstående krig årligen författa och til Kongl. Maj:t insända fullständiga Berättelser.

Samtidigt med upprättandet af sjömätningsscorpser samlades uti ett »Sjö-Chartæ-Archiv» flottornas sjökort, som förut »på många och ofta vidt aflägsna orter varit spridde», samt planer, beskrifningar, underrättelser, afvägningar m. m.

Sjöfart och kaperi.

Angående svenska handelssjöfarten under krig mellan främmande sjömakter hade Kongl. Maj:t den 21 januari 1804 utfärdat ett reglemente. Detta lemna ganska tydliga bestämmelser för redares och skeppares m. fl. förhållande till främmande örlogsfartyg och kapare, angående svenska fartygs neutralitet, om rätta betydelsen af krigskontraband, om visitation af enskilda eller konvojerade fartyg, om hvad som bör förstås med en blockerad hamn, samt slutligen om behandling af främmande nationers kapare i svensk hamn.

För att ett fartyg skulle anses såsom svenskt och neutralt under krig mellan främmande sjömakter fordrades, att det samma före krigsutbrottet tillhört svensk man och blifvit byggt i Sverige eller der naturaliseradt. Till bestyrkande af sin nationalitet skulle fartyget vara försedt med veder-

börliga dokument såsom bilbref, mätarebref, pass, fribref m. m. Skepparen och hälften af besättningen skulle vara svenske undersåtar.

Under iakttagande af dessa och öfriga reglementets skrivelser borde fri och obehindrad sjöfart åtnjutas.

Kongl. Maj:ts »Reglemente huru förhållas bör med *upbringningar till sjös* och delning af lagliga byten samt hvad i anseende till Fartyg och gods hvarå *embargo* är lagd, kommer att iakttagas», utfärdades den 12. april 1808, upphäfvande hvad som förut varit stadgadt härom.

Reglementet lemnar först uppgift å de fartyg, hvilka böra och kunna uppbrias, nämligen alla, som tillhörde fienden, vare sig staten eller den enskilde, bevarade eller obevarade, med undantag likväl för den händelse, att de befunno sig på mindre än 1 sjömil eller $\frac{1}{15}$ grads afstånd från neutral kust. Äfven neutrala maktens fartyg kunde under vissa omständigheter uppbrias, såsom då de innehade krigskontraband, då de sökte smyga sig in i blockerad hamn o. s. v. För betydelsen af krigskontraband lemnas en temligen utförlig redogörelse. Vidare finnas bestämmelser, huru förhållas må med uppbriagta fartyg, innan och sedan de blifvit införda i hamn, och hvad som af uppbriagta fartyg och gods må anses för laggiltigt byte, samt huru sådant byte fördelas. Alla bevarade fartyg skulle tillfalla kronan, hvarvid dock regeringen betalade 1 000 R:dr specie för hvarje svår kanon, men alla handelsfartyg blefvo uppbriagarnes egendom m. m. Särskilda anvisningar, huru förhållas bör med utdelning af byte, samt bestämmelser angående fartyg och gods, hvarå *embargo* är lagd, afsluta detta reglemente.

Sedan ett allmänt förbud emot byggande af enskilda fartyg, »Construerade eller inredde til armering», blifvit utfärdadt den 25. februari 1808, gaf Kongl. Maj:t, genom det

ännu gällande »Reglementet för enskilde Commiss-farare eller kapare under varande krig emellan Sverige och andra magter» af den 30. april 1808, tillstånd för svenske undersåtare att, »likasom i forna krigstider brukligt varit, — — för enskild räkning eller ock i Bolag — — — deltaga med Wåre och Rikets krigsskepp i anstalterna at bemöta våldsamheter och missbruk, samt at til sådant ändamål med vissa vilkor utrusta och emot Rikets Fiender, så väl som emot hvilken eljest det vara må, som — — — gör sig til uppbringning förfallen, nyttja Kapare Fartyg». Kapare- eller kommissbref utfärdades af konungens befallningshafvande och voro af följande lydelse: »Uppå Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, göres weterligt: At *N. N.* ägande Skeppet *N. N.* drägtigt *N. N.* läster har til följe af Kongl. Maj:ts Nådiga *Reglemente* af den 30 April 1808 erhållet tilstånd at wäpna och utrusta berörde Skepp, fördt af *N. N.* emot Rikets Fiender, med *N. N. Canoner* af *N. N.* Pundetäl och *N. N.* mans Besättning, i ändamål at upbringa och då nöden det fordrar, förstöra Skepp och Farkoster, som tilhöra de i krig med Sverige varande Magter eller deras Undersåtare, samt at likaledes, til närmare undersökning, i Hamn införa de *Neutrals* Skepp, som, til fiendtlig ort ämnade, innehafva antingen fiendtliga tilhörigheter eller *Krigs-Contraband*, jemväl ock sådane Fartyg, hvilka i anseende til de i 3 Art. 1. §. af högstberörde *Reglemente* nämnde omständigheter skäligen kunna misstänkas tilhöra de fiendtliga Magternes Undersåtare. Och lemnas *N. N.* frihet, at å sit Skepp föra Svensk Wimpel och Konungens Gjös, men icke Des Flagg. Warandes för timande skada sådan säkerhet stäld, som i 1. §. af samma Nådiga *Reglemente* föreskrifves. Gifvet i *N. N.* den . . . »

BILAGOR.

Kriget 1808 och 1809. I. Bilagor.

I

Bil. 1.

Proklamation.

Det är med det största missnöje som Hans Rysska Kåjserliga Majeståt min Allernådigste Herre och Stormåchtigste Furste, ser sig tvungen, at låta Sina under mit Befål stående Trouppar, besöka Edert Land, gode Grannar och Inbyggare af Svånska Finnland.

Det är för Hans Kåjserliga Majeståt så mycket mera obehagligt at skrida till detta steg hvartill de händelser som sig uti Sverige tilldraga, Honom nödgår, som Han ånnu har uti friskt minne, det ådla tänckesått af en god grannsämja, så väl som det uprichtiga, fria och otvungna förtroende till Rysslands beskydd, den Finnska Nation i början af sista kriget så oförskräckt ådagalade, då utan minsta anledning, och tvårt emot Eder Constitution den Svånska Konungen gjorde et lika oförmodligt, som obilligt inbrott på våra gråntzor.

Men då Hans Konungsliga Svånska Majeståt långt ifrån at med dess Kåjserliga Rysska Majeståt villja sig förena uti det fridsamme bemödande, hvarmed Hans Kåjserliga Majeståt sökt at återställa det lugn hvaraf Europen varit så länge i saknad, och endast förvänta kan af det förbund som så lyckligen blifvit knutit emellan tvånne de måchtigaste Stater, afsöndrar Hans Konungslige Svånska Majeståt sig icke allenast mer och mer därifrån, utan förbinder sig ånnu närmare med den gemensamme Fienden af allmän ro, hvars tryckande systeme och oårhörda förfarande emot Hans Kåjserliga Majeståts och Dess egen närmaste Bundsförvant, icke kan af Hans Kåjserliga Majeståt med kallsinnighet anses.

Det är altså i betractande af desse skjål, förenadt med det hvad Hans Kåjserliga Majeståt til Dess egne Lånders säkerhet skyldig är, som Han sig nödgåd finner taga Edert Land under sitt Beskydd uti Besittning, för at förskaffa sig behörig satisfaction, i fall Hans Konungsliga Svånska Majeståt fortfar uti den föresats at icke antaga de

billiga Fredsvilkor, som Honom under Dess Rysska Kåjserliga Majeståts bemedling, blifvit af Hans Kåjserliga Fransyska Mayeståt förelagde, till återförnyande af en lycklig fred, som varit och alltid är Hans Kåjserliga Rysska Majeståts förnåmsta föremål.

Blifven stilla, fridsamme, och utan all frucktan vid edre Hemvister, gode Grannar och Finnske Mån; Vi komma ej till Eder som Fiender, men som Vånner och Skyddsherrar, för at gjöra Edert tillstånd lyckligare, då vi härigenom sätta oss i stånd at ifrån Edert Land, afböja de plågor, för hvilka I, i fall et Krig nödvändigt skulle blifva et oundvikeligt offer.

Låten Eder icke förföras at taga til Vapn, eller på miusta sätt förolåmpa Hans Kåjserliga Majeståts Truppar som mig i nåder anförtrodde blifvit; den sig härutinnan förgår må skylla sig sjelf för föligderna däraf; Däremot komma alla de som sig med benågenhet utmärcka, at inståmma med Hans Kåjserliga Majeståts faderliga omsorg för Landets väl, at gjöra sig förtjånte af Dess höga beskydd och välvillja.

Och som Hans Kåjserliga Majeståt önskar at alt hvad sig uti Landet kan tilldraga, må gå uti sin vanliga gång, enligt Edre Lager, seder och bruk, hvilket alt oryggeligen bibehållas skall, så länge Dess Truppor i Landet nödgas förblifva, så stadfastes härmed hvarje Embetsman så väl af civil som af Militair Stånd, vid sine laglige Kall och Embeten, dock med undantag af den som Svånsk född till åfventyrs kunde betjåna sig häraf, at förvilla och förföra Menige Mau. emot Landets bästa.

Hvad till Truppernas underhåll och förfriskning nödigt tarvas skall prompt och bar betalas; Hvarje Lefverantz godtgjores i öfverenskommelse med våra och Landets commissarier; Och på det I åfven härutinnan må röna Hans Kåjserliga Majeståts höga omsorg för Edert väl, har Hans Kåjserliga Majeståt befallt att flere Magaziner, utom de som redan åro, inrättas skall, hvarifrån de mäst nödlidande af Landets Inwånare kunna jemte Dess Majeståts egna Truppar blifva providerade.

Som icke dess mindre flere omständigheter kunna förefalla, till hvilckas afgjörande i god gransåmja, inbördes förtroende i öfverläggning, och endråcht i besluten nödigt är, upmanas I härmed, at så skyndosamt sig gjöra låter, insånda Edra Deputerade af hvarje Provinz i den laga ordning, som vid Edra vanliga Riksmöten öfligt är.

hvilka hafva sig i Åbo Stad att inhiinna, at rådgjöra om alt hvad till Landets välfärd vidare tillgjöras kan.

Storfursten dömmet Finnland kommer altså ifrån denna stund och tills vidare at anses i likhet med öfrige conqueterade Rysska Rikets Provincer, som under Hans Kåjserliga Majeståts Förfåders milda Regering, och ännu under Dess Spira åtnjuta et lyckligt lugn, med bibehållandet af alla de Privilegier, fria Religions öfning (fri- och- rättig-heter) som de af ålder ågt, och ännu åga, med mera.

De vanliga krono utskylder, komma altså hädanefter utan förvandling at utgå, blott efter gammal Jorde boks Rånta, utom hvad till vederbörande Embetsmäns aföning hörer, som förblifver på vanlig fot.

Hvilket alt til vederbörandes efterrättelse länder, som härutinnan, som i alt annat hafva att rätta och ställa sig till åtlydnad hvad framdeles uti Hans Kåjserliga Majeståts Ukaser anbefallas kan. Gifvit uti Högqvarteret i Fredrikshamn den $\frac{18}{6}$. Februari 1808 ¹.

Proklamation till finske soldaten:

»Soldater, min Allernådigste Keisare gior det ondt, at han är för anlåten, emot des önskan, til et wårkeligt Beskydd, endast för lugnets, stillhetens erhållande samt för Finnarnes lycka, at låta sina Truppar inrycka uti Finland.

Wid detta rättvisa företagande har Han stadfäst, att ej låta skjuta första skottett til des I, glömmande egen frihet, och för ågtande lugnet, begynnen at wara wårksamme, och til wårt missnöje hafven I det gjordt. Förnyande denna Hans Kejslerliga Mayeståts wilja försåkrande Finska Nation om des upriktiga och sanna wålwilja för detta land och ånyo förwissande åfwen er Soldat at I ågen del uti dess Kejslerliga Mayeståts nåd, — I gode Finnar som igenom ödets skickelse åren landets Krigsfolk I åren mer beklaganswårde I lännen eder hemwisten edra anförwandter och måste söka döden för en orättwis sak. Soldater min Allernådigste Kejsare har befaldt mig at til låta den af eder Som frivilligt afgifwer gewår, at återwånda til sina

¹ Denna Proclamation blef kringsskickad til Kyrkoherdarne i de närmast grånsen belågna församlingar, med följande handskrifna sedlar:

»Högtårade Herre

War God och Emod Taga dessa proclamation till säkerhet och gif Eder församlingen til kånna innehållet har af hwar på genast fölljer fri bref af Ryska Kejslerliga Mayg.»

hemwister, eller hwart hwar och en önskar, och dessutom, betalar för hwarje gewär Twå Rubell för en Sabel och andra wapen En Rubell. Samt för hwarje häst Tjo Rubell, Hwem ibland Eder skulle så litet älska lugnet, at han icke skyndar sig att släcka det orätta upmanandet til krig för att skaffa sig ett fredligt och lyckligt lif under min Allernådigste Kejsares beskydd. Louisa Högqvarteret den $\frac{10}{22}$ Februarij

Officiela tryck-1808. »
ket 1808. K. A.

Bil. 2.

Déclaration de Guerre de la Cour de Dannemarc contre la Suède, délivrée à Stockholm le 14 Mars 1808.

Le Gouvernement Danois a attendu, avec une juste impatience, l'effet des soins que la Cour de Pétersbourg a pris pour ramener la Suède par des voies amiables à des intérêts qui lui sont communs avec le Nord entier, et à des principes qui forment le premier nœud de ses liens avec la Russie et le Dannemarc. Ces soins ayant définitivement échoué, le Gouvernement Danois se trouve placé vis-à-vis de la Suède dans une position, qui ne saurait plus long-temps Lui permettre de souffrir l'incertitude de ses rapports avec Elle. Il n'y a pas à se dissimuler ce que sont devenus ces rapports, depuis qu'une agression perfide a subitement arraché le Dannemarc de la route, dont, durant une longue suite d'années, Il ne s'était pas permis la moindre déviation. L'attentat commis par la Grande Bretagne contre un pays neutre et paisible, a fait retentir l'Europe entière d'un seul cri d'indignation, et l'on s'est empressé de toute part d'offrir au Gouvernement Danois les témoignages du plus vif intérêt. La Cour de Stockholm seule, en dépit des liens particuliers qui l'unissent avec celle de Copenhague, a gardé un silence absolu, et ne l'a enfin rompue, que pour proférer les plaintes les moins légitimes et des reproches bien mal fondés, par rapport aux inconvéniens qui étaient résultés indirectement pour Elle des événemens de la guerre, ainsi que des mesures de rigueur, que l'état violent, où le Gouvernement Danois s'est trouvé tout à coup réduit, L'a impérieusement obligé à adopter, et que les chicanes et les tracasseries sans fin qu'elles Lui ont suscitées de la part de la Suède ont été peu propres à Lui faire aban-

donner. Le Cabinet Danois aurait été fort embarrassé à S'expliquer cette conduite de la part d'un Souverain, dont Il s'était plu à envisager les intérêts, les principes et les sentimens comme également blessés par une atrocité, qui a soudainement allumé le feu de la guerre dans le Nord, s'Il n'avait eu bientôt lieu de s'appercevoir, que le sentiment, qui en cette circonstance a déterminé les résolutions du Roi de Suède, n'était pas celui de l'indifférence. La facilité surprenante, avec laquelle ce Monarque a consenti plusieurs semaines avant la reddition de Stralsund au départ de la majeure partie des forces Anglaises de la Poméranie, où elles paraissent n'être arrivées que pour y attendre le moment d'être transportées en Sélande, et le soin que S. M. Suédoise a pris d'informer Sa nation que ce rembarquement se faisait en vertu d'un article séparé de Sa convention avec la Grande Bretagne, ont fourni les premiers indices d'une intelligence secrète aux dépens du Dannemarc. Ces indices n'ont pas tardé à se multiplier. Le Gouvernement Danois ignore l'étendue des services et des secours que ses ennemis ont reçus dans les ports de la Suède; mais Il en a éprouvé les effets de la manière la plus funeste pour Lui. L'impression que les rapports de tout genre et les communications non-interrompues, que les Anglais n'ont trouvé aucune difficulté à entretenir avec la Suède, ont dû faire sur la Nation Danoise, est facile à concevoir. Il n'a pu échapper à personne ce qu'il y eût d'insultant pour le Dannemarc dans le plaisir que le Roi de Suède a paru prendre à Se rendre, sur la rive opposée du Sund, témoin personnel de toutes les injustices et de toutes les injures faites à ce pays voisin, dans les caresses et les distinctions sans nombre prodiguées aux Chefs des forces Anglaises, dans les honneurs que ceux-ci se sont à leur tour empressés de rendre avec affectation à l'Allié de leur Souverain, et dans les démonstrations de respect en faveur de S. M. Suédoise, auxquelles les vaisseaux de guerre Danois, arrachés de force du port de Copenhague, ont été à leur passage du Sund assujettis sous le canon même de la forteresse, à laquelle leurs saluts auraient été dûs.

Quelque peu favorable que fût le jour, où le concours de ces différentes circonstances dût nécessairement faire paraître les dispositions du Roi de Suède à l'égard du Gouvernement Danois, celui-ci n'a pas à Se reprocher de S'être gratuitement exagéré des apparences que la Cour de Stockholm, loin de Se donner aucune peine pour

les écarter, a bien plutôt paru prendre à tâche de faire naître, de nourrir et de renforcer par tout ce qui a pu dépendre d'Elle. Mais il y eut bientôt plus que de simples apparences. Le Gouvernement Anglais fut le premier à dévoiler au Dannemarc les dispositions ouvertement hostiles de S. M. Suédoise. L'Europe connaît déjà les explications que cette dénonciation a eménées entre le Dannemarc et la Suède. L'on a vu, qu'interpellé de la manière la plus franche et la plus amicale à Se déclarer à ce sujet, le Roi de Suède a commencé par vouloir en éluder la nécessité, et que plus vivement pressée, Sa Majesté a fini par donner une réponse louche, équivoque et insultante. Cette réponse paraissant cependant en quelque sorte impliquer un démenti donné à l'Angleterre, le Gouvernement Danois S'en contenta pour le moment, et crut devoir dissimuler Ses justes griefs contre la Suède, dans l'espoir que celle-ci, éclairée sur ses véritables intérêts, et réfléchissant mûrement aux conséquences de Ses résolutions, finirait par céder aux représentations que la Cour de Pétersbourg Lui a faites avec autant de ménagement que de patience, pour L'engager à renoncer à Ses liaisons avec la Grande Brétagne, devenus évidemment frivoles et incompatibles avec la tranquillité du Nord, et en particulier avec la sureté du Dannemarc.

Le Gouvernement Danois ne connaît que très-imparfaitement la nature et l'étendue des engagements que la Suède a pris vis-à-vis de l'Angleterre. Quel que puisse cependant en être l'objet, quelle la tendance, personne ne saurait ni mieux concevoir ni respecter plus que Lui la répugnance de S. M. Suédoise à manquer à des obligations contractées. Mais le Cabinet de Copenhague n'ignore pas, que le Gouvernement Suédois Lui-même est convenu, que le terme de Ses engagements est expiré tout récemment, et après que le Cabinet de St. James S'est démasqué aux yeux de l'Europe; et c'eût été injurier la Cour de Stockholm que de supposer, que dans l'époque présente Elle eût voulu en contracter de nouveaux avec une puissance qui a tout fait pour L'en dégoûter, et qui Lui a fourni les motifs les plus légitimes pour rompre Ses liaisons avec Elle. En vérité a-t-on pu oublier à Stockholm, que l'Angleterre a sacrifié ses alliés l'un après l'autre aux calculs de son perfide égoïsme, et qu'après avoir long-temps déçu et égaré la Suède par de fausses promesses, Elle ne Lui a enfin envoyé des secours tardifs que pour donner plus d'éclat à ses revers? Le Gouvernement Suédois n'a-t-Il pas en effet senti,

que calomnié ou trahi par les communications, que le Ministère Britannique a faites au Dannemarc, Il Se voit par Son Allié injurieusement compromis aux yeux de l'Europe entière? Ce Gouvernement a-t-Il vraiment pu se dissimuler que les violences commises dans le Sund, que la violation de la Baltique, qu'un brandon jetté d'une main féroce dans le Nord, provoqueraient de la part des puissances lésées, insultées où menacées une résistance que réduirait la Suède promptement et nécessairement à l'alternative, ou de concourir à la vengeance du Nord outragé, ou d'abjurer ses intérêts les plus évidens, ses plus anciens principes et ses droits les plus légitimes pour se rendre l'instrument aveugle des vues forcenées d'un Gouvernement, qui a osé diriger ses attaques contre les premières bases de la sureté, de la prospérité et de la dignité des puissances du Nord? Ces considérations peuvent-elles être balancées par l'avantage frivole des subsides, au prix desquels le Cabinet de Londres Se montre toujours prêt à acheter des Alliés, qu'Il prétend Se réserver par-là même le droit de traiter en mercénaires?

Les résolutions du Roi de Suède ayant cependant frustré le dernières espérances de ses voisins, le Gouvernement Danois ne saurait plus hésiter à prendre à son tour le parti, que sa sureté, l'intérêt général du Nord, son attachement pour la Russie et la nature de ses liens avec cette puissance Lui prescrivent impérieusement. Au moment où la Selande est de nouveau menacée par des fôrces Anglaises, auxquelles déjà les ports de Suède servent de point de réunion, où l'ennemi du Nord vient de s'assurer de la dépendance de la Cour de Stockholm par de nouveaux secours pécuniaires, où les propos publics du Ministère Anglais dévoilent suffisamment la nature des engagements encore subsistans ou renouvelés entre les deux Alliés, le Gouvernement Danois Se croit en droit de préférer un état d'inimitié ouverte à des rapports précaires et équivoques avec un Voisin, dont les dispositions sont devenues de plus en plus suspectes, et que depuis long-temps Il n'a pu envisager que comme un ennemi masqué. S. M. le Roi de Dannemarc déclare par conséquent, qu'Elle adopte en entier les résolutions de la Russie par rapport à la Suède, et qu'Elle ne séparera sa cause en rien d'avec celle de S. M. l'Empereur

ALEXANDRE, Son auguste et fidèle Allié.

Fait à Copenhague ce 29 Février 1808.

Officiela tryck-
ket 1808. K. A.

Bil. 3.*Réponse à la précédente Déclaration de Guerre du Dannemarc.*

La Cour de Dannemarc avait fait une alliance avec la France, s'était préparée à recevoir des troupes françaises dans son pays, rassemblait dans ses ports des bâtimens de transport, équipait sur la rade de Copenhague tout ce qu'Elle pouvait, pour couvrir une expédition française contre la Suède, et puis Elle donne une déclaration de guerre, ou Elle accuse la Suède d'être cause de cette rupture, parcequ'elle ne Lui fit point de compliment de condoléance sur la perte de Sa flotte, parce qu'Elle ne voulait pas coopérer à venger cette humiliation, et sur-tout parce qu'Elle cherchait des secours en Angleterre contre une agression.

Les rapports du Roi avec ce Voisin étaient ceux d'une simple paix. Il n'y avoit ni Alliance, ni Convention quelconque, qui traçât aux deux Cours quelque route commune dans leur politique. Aussi, quand la Suède, la Russie et la Prusse combattaient ensemble contre la France, le Dannemarc, à l'ombre de Sa neutralité, parut l'ami de tous. Témoin de ce système, et convaincu par quelques explications demandées dans le courant de l'année 1806, de l'impossibilité d'y obtenir un changement favorable à la Suède, le Roi n'avait aucun espoir que les forces navales du Dannemarc pussent Lui être utiles jamais. Bien au contraire, après la paix de Tilsit, il y avait tout lieu de craindre, que, par les suggestions de la Russie et de la France, elles pourraient un jour être tournées contre Lui. S. M. crut donc convenable de garder un profond silence sur les événemens dans son voisinage l'automne passé, laissant à l'Angleterre et à l'avenir de les justifier.

L'on doit à la vérité cependant, de déclarer que la Cour de Londres n'avait pas invité la Suède à prendre part à cette expédition et ne lui en a fait la confiance même qu'au moment de l'exécution. Aussi il ne s'est fait le moindre mouvement en Suède à cette occasion. La flotte Anglaise est venue et repartie sans entrer dans aucun port de Suède, et les troupes auxiliaires embarquées en Poméranie ont été restituées en vertu de l'Article séparé de la Convention, conclue à Londres sur cet objet le 17 Juin 1807, quand certainement il ne s'agissait pas encore de cette expédition. Le voici :

»Il est pleinement entendu, que dans le cas où des circonstances imprévues rendraient impraticable l'objet de cette Convention, ou que S. M. Britannique trouverait nécessaire de retirer lesdites troupes (la Légion Allemande) de la Poméranie Suédoise, les stipulations de cette Convention ne pourront en aucune manière empêcher S. M. Britannique de donner tels ordres qu'Elle jugera convenable au sujet de la disposition ultérieure des troupes, qui viennent d'être placées sous les ordres de S. M. Suédoise.»

La Cour de Londres a depuis pleinement justifié, cette entreprise, et chaque jour d'expérience la justifie. De nombreuses armées françaises restaient dans la Basse-Saxe et convoitaient le Nord. Il y avait encore des peuples à subjuguier, des ports à fermer, des forces à diriger contre l'Angleterre. Elles devaient y pénétrer à tout prix, elles l'auraient fait en tout cas et sous tel prétexte qui se présentait : à présent c'est l'expédition contre la flotte Danoise, qui est devenue le mot de ralliement de toute la ligue.

Ce qui est remarquable, c'est que le Gouvernement Danois, obsédé déjà par des troupes françaises, maîtrisé, poussé et payé même par la France, donne une déclaration de guerre contre la Suède, sans oser nommer même la puissance qui le meut. Il cherche avec embarras des griefs et des raisons, pour paraître avoir eu dans cette détermination une volonté à Lui. Il cite les réclamations de la Suède contre l'arrestation des malles Suédoises, comme tracasseries; Lui qui, pour sévir contre la correspondance Anglaise, n'était pas le maître de les laisser passer selon les traités, et qui avoue être *impérieusement obligé* à ces mesures. Il devine la pensée du Roi et l'imagine hostile; Lui qui, depuis quelques mois déjà, concerte une agression contre la Suède. Il s'ingère de raisonner sur les intérêts de ce pays; Lui qui a abandonné intérêts et existence même à une influence étrangère. Il reproche enfin à la Suède d'avoir pourvu à Sa défense par un Traité subsidiaire; Lui qui est payé pour une agression; et alors il prononce, avec quelque timidité cependant, le mot de *mercenaire*, que le Gouvernement, qui la paye, lui aura peut-être cruellement dicté.

Il faut encore rendre ici à S. M. Britannique le témoignage le plus authentique et le plus solennel, que, dans toutes Ses transactions avec la Suède, Elle ne lui a jamais demandé des mesures offensives, qu'Elle n'a jamais voulu que ce qui était conciliable avec

sa tranquillité et son indépendance. La preuve la plus récente et la plus convaincante en est la promptitude avec laquelle Son Ministère accédait à la proposition du Roi de pacifier la mer Baltique, par une promesse formelle de n'y pas envoyer des vaisseaux de guerre, à des conditions utiles et honorables pour tout le Nord. Que le Gouvernement Danois lise dans cette seule proposition la réfutation complète de toutes les plaintes, dont Il a composé Son manifeste contre la Suède, et dans quelques instans de retour en lui-même, Il comparera l'état des choses que le Roi a voulu, à celui que la France et la Russie veulent. Que tous les Alliés de la France lisent dans cet assentiment de l'Angleterre la différence entre les liaisons qui unissent les deux Cours, et celles qui les enchaînent, pour prononcer de quel côté sont les égards aux intérêts particuliers et une juste modération pour le bien général.

Le Dannemarc lui-même a été, pendant long-temps, l'objet de cette modération, et ne cessait de l'être, que quand il devint absolument dangereux. Quand le Nord fut outragé par la dévastation de la Basse-Saxe, par l'oppression des villes Anseatiques, que fit-il alors pour le venger? La Suède, l'Angleterre, la Prusse, la Russie ont fait la guerre pour cet objet, personne ne pensait à le forcer d'y prendre part. Il était allié de la Russie alors comme aujourd'hui, pour quoi n'embrassait-il pas sa cause? Qu'avait-il à citer alors pour sa tranquillité, que la Suède ne pourrait citer aujourd'hui? Tout cela s'explique par le seul fait qu'il tâche de cacher, qu'il est à présent sous l'influence du Gouvernement Français. Si l'Angleterre avait suivi les principes de cet ennemi, Elle n'aurait pas attendu le moment de la reddition du Dannemarc pour le désarmer, Elle l'aurait envahi quelques années plutôt, Elle l'aurait gardé, et tout cela par la raison du bien du Nord.

Son ancienne alliance avec la Russie doit encore servir de prétexte à cette agression, quand tout le monde sait qu'elle n'est que défensive, et qu'elle est restée en suspens pendant les dernières guerres de la Russie, quand peut-être celle-ci aurait pu la réclamer. La Cour de Dannemarc, pour Se justifier, ose tout avancer, Se charge des injustices de la Russie, trahit un concert prémédité, le tout pour cacher une seule raison, la principale, qu'elle est l'Alliée de la France.

Les injustices et les faussetés ont leur terme: l'honneur et la vérité triompheront à leur tour. Se fiant sur Sa bonne cause, fier de

régner sur un peuple brave et loyal, tant de fois éprouvé par des dangers et toujours relevé par la main du Tout-Puissant, S. M. espère que la même Providence bénira Ses armes et rendra à Ses sujets une paix honorable et sûre, à la confusion de Ses ennemis.

Stockholm le 21 Mars 1808.

Officiela tryck-
ket 1808. K. A.

Bil. 4.

Copie Lit. B.

Note.

Monsieur de Brinckmann, Envoyé Extraord^{re}. et Ministre Plenip^{re} de S. M. le Roi de Suède, a été témoin à Memel et ici des mesures qui ont été prises et exécutées pour la clôture des ports et pour l'interruption du commerce entre les états Prussiens et ceux de la Grande Bretagne. Elles etaient une suite immédiate des engagements que le Roi a contractés par le Traité de paix de Tilsit, et elles avoient pour premier but d'obvier à l'introduction et au débit des marchandises Angloises; mais elles ont amené bientôt après une interruption total de tout rapport et de toute communication entre la Prusse et l'Angleterre. Dans ces entrefaites la Suede a continué ses relations avec cette dernière et le système qu'Elle a adopté se trouvant ainsi en contradiction ouverte avec les vués qui poursuivent les autres Puissances Continentales, il étoit à prévoir que celles-ci n'y resteroient pas indifférentes. En effet, plusieurs d'entr' elles ont successivement fermé leurs ports au pavillon Suédois, et la Cour de Russie vient d'émaner en date du $\frac{10}{22}$. Fevrier une déclaration solennelle, qui réclame péremptoirement contre les liaisons actuelles de S. M. Suédoise avec la Cour de Londres. Le Roi se trouvant engagé dans ces conjonctures à ne point séparer Ses intenêts de ceux de la France et de la Russie, ne sauroit se dispenser d'assimiler Sa position envers la Suède à celle qu' Il a prise envers la G^{de} Bretagne, d'intre-dire en conséquence l'entrée de Ses ports à tout Vaisseau Suedois et à tout bâtiment venant des ports ou des côtes de la Suède et de défendre en même tems à ses propres sugets tout rapport de commerce avec ce país là jusqu'à nouvel ordre. Cette détermination sera in-

cessamment annoncée au public par une proclamation formelle, et le Soussigné Ministre d'Etat, Chef du Département des affaires étrangères est chargé d'en informer Monsieur de Brinckmann.

Il a l'honneur etc.

Königsberg le 5. Mars 1808.

(. Signé .) A. C:te DE GOLTZ.

v. Brinckmans
depescher 8.
Mars 1808.
R. A.

à *M. de Brinckmann.*
etc. etc.

Bil. 5.

Copia Lit. C.

Note.

Le Soussigné, Envoyé Extraord^{re} et Ministre Plenip^{re} de S. M. le Roi de Suede, a eu l'honneur de recevoir la note de S. E. M:r le C:te de Goltz, en date du 5. de ce mois, qui lui annonce la détermination de S. M. Prussienne »de faire fermer incessamment Ses ports au pavillon Suedois, et de défendre en même tems à Ses propres Sujets tout rapport de commerce avec la Suede.»

Le Soussigné s'empresera de faire parvenir cette pièce à la connoissance du Roi; et sans se permettre de préjuger le sentiment de son auguste Souverain, il ne sauroit cependant de dispenser de présenter d'abord au Ministère de S. M. Prussienne les observations suivantes:

Si le Soussigné a été témoin des mesures que la malheureuse paix de Tilsit a obligé la Prusse de prendre contre le commerce Anglois, il a en même tems la satisfaction d'apprendre officiellement et de la manière la plus positive, »que les arrangemens ne regardoient d'aucune manière les Alliés de la Grande Bretagne.»

Si, d'après la Note de S. E. M:r le C:te de Goltz »les engagement contractés par le Traité de Tilsit avoient pour but *d'obvier à l'introduction et au débit des Marchandises Angloises*, et s'ils ont amené bientôt après une interruption totale de toute communication entre la *Prusse et l'Angleterre*, le Soussigné a dû rester persuadé, que l'exécution de ce plan seroit suffisamment garantie par les douanes sévères établies dans les ports Prussiens, pour examiner les papiers et les cargaisons de tous les vaisseaux étrangers. Il n'a pas cru

devoir soupçonner que S. M. Prussienne se trouveroit encore obligée »d'assimiler Sa position envers la *Suede* à celle qu' Elle avoit déjà prise envers la Grande Bretagne» — position qui ne sauroit qu'exposer la Prusse à l'anéantissement total de son commerce maritime, et aggraver par là même les embarras et les maux de toute espece, qui accablent en ce moment les états Prussiens, et dont le Soussigné a eu la douleur d'être également témoin pendant son séjour à Memel et à Königsberg.

Mais quels que soient les interêts majeurs qui ont pu déterminer S. M. Prussienne à une mesure si peu conforme aux rapports amicaux, qui ont subsisté jusqu'à présent entr' Elle et S. M. le Roi de Suède, le Soussigné doit observer à S. E. M:r le C:te de Goltz: que Sa Note du 5. du courant n'étant motivée que par la nécessité où se trouve la Prusse *de faire cause commune avec les ennemis de la Suede*, le Soussigné ne sauroit s'empêcher de considérer cette mesure contre le commerce Suédoise comme incompatible avec les relations qui ont subsisté jusqu'ici entre les deux Cours, et il ne doit pas cacher à M. le C:te de Goltz ses appréhensions, que la dignité du Roi ne permettra probablement pas à S. M. d'entretenir pendant cet état de choses un Ministre à la Cour de Prusse.

Le Soussigné a l'honneur de prévenir en même tems S. E. M:r le C:te de Goltz, qu'en son particulier, il croira plus convenable à sa position présente, d'éviter toute discussion Ministérielle sur cet objet, ainsi que sur les rapports actuels entre la Suede et la Prusse, jusqu'à ce qu'il ait obtenu de nouvelles instructions de la part du Roi, son Maître, qu'il va demander incessamment par un courier extraordinaire.

En attendant, le Soussigné a l'honneur de prier S. E. M:r le C:te de Goltz de vouloir bien faire parvenir à la connoissance de S. M. Prussienne le contenu de cette Note, en agréant l'hommage de Sa haute considération.

Königsberg le 7. Mars 1808.

(signé) DE BRINCKMANN.

à S. E. M:r le C:te de Goltz.
etc. etc.

v. Brinckmans
depecher 8.
Mars 1808.
R. A.

Bil. 6.

Königlich Preussische Staats- Kriegs- und Friedens-Zeitung.

Donnerstag, der 10:ten März 1808.

Seine Königl. Majestät von Preussen Unser allergnädigster Herr, sehen sich durch die beiden Kaiserhöfe zu Paris und Petersburg veranlasst in Gemässigkeit des Systems der übrigen Continental-Mächte und der gegen England erlassenen Declaration auch gegen Schweden bei dessen inniger Allianz mit Grossbritannien gleiche Grundsätze wie gegen diesen Staat zu beobachten. In Beziehung auf die unter dem $\frac{10.}{22.}$ Februar d. J. ergangene Kaiserlich-Russische Declaration haben daher Se. Königliche Majestät alle Verhältnisse mit Schweden aufgehoben, und befehlen Allerhöchst Ihren sämtlichen Behörden Dienern und Unterthanen, sich bey schwerer Strafe aller Communication und allen Verkehr mit Schweden zu enthalten. Diesem zu Folge sollen von nun an bis auf weitere Verordnung alle preussische Häfen den schwedischen Schiffen und Waaren gänzlich verschlossen, preussische Schiffe oder Waaren aus Preussen nach Schweden nicht mehr expedirt auch schwedische oder neutrale Schiffe und Waaren, welche aus Schweden kommen in preussische Häfen nicht mehr zugelassen werden.

Königsberg, den 6:ten März 1808.

Auf Sr. Königlichen Majestät allergnädigsten Special-Befehl.

GOLTZ.

v. Brinckmans
depescher. Bil.
till und. apo-
stille 10. Mars
1808. R. A.

Bil. 7.

Det hemliga fördraget i Tilsit.

S. M. l'Empereur des Français, Roi d'Italie, Protecteur de la Confédération du Rhin, et S. M. l'Empereur de toutes les Russies, ayant spécialement à cœur de rétablir la paix générale en Europe sur des bases solides et, s'il se peut, inébranlables, ont à cet effet

résolu de conclure une alliance offensive et défensive et nommé pour leur Plenipotentiaires, savoir:

S. M. l'Empereur des Français, Roi d'Italie, Protecteur de la Confédération du Rhin: M. Charles Maurice Talleyrand, Prince de Bénévent, son Grand-Chambellan et Ministre des Relations Extérieures, grand-cordon de la Légion d'honneur, chevalier grand' croix des ordres de l'Aigle-Noir et de l'Aigle-Rouge de Prusse et de St Hubert.

Et S. M. l'Empereur de toutes les Russies: M. le Prince Alexandre Kourakin, son Conseiller privé actuel, membre du Conseil d'Etat, Sénateur, Chancelier de tous les ordres de l'Empire, Chambellan actuel, Ambassadeur Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de S. M. l'Empereur de toutes les Russies près S. M. l'Empereur d'Autriche, et chevalier des ordres de Russie: de St André, de St Alexandre, de Ste Anne de la première classe et de St Wolodimir de la première classe, de l'Aigle-Noir et de l'Aigle-Rouge de Prusse, de St Hubert de Bavière, du Danebrog et de l'Union parfaite de Danemarck, et bailli-grand' croix de l'ordre souverain de St Jean de Jérusalem.

Et M. le Prince Dmitri Labanoff de Rostow, lieutenant général des armées de S. M. l'Empereur de toutes les Russies, chevalier des ordres de Ste Anne de la première classe, de l'ordre militaire de St Georges et de l'ordre de St Wolodimir de la troisième classe.

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins-pouvoirs respectifs, sont convenus des articles suivants:

Article Premier:

S. M. l'Empereur des Français, Roi d'Italie et S. M. l'Empereur de toutes les Russies s'engagent à faire cause commune, soit par terre, soit par mer, soit enfin par terre et par mer dans toute guerre que la France ou la Russie serait dans la nécessité d'entreprendre ou de soutenir contre toute Puissance Européenne.

Article Second:

Le cas de l'alliance survenant, et chaque fois qu'il surviendra, les Hautes Parties Contractantes régleront, par une convention spéciale, les forces que chacune d'elles devra employer contre l'ennemi commun, et les points où ces forces devront agir; mais, dès à présent elles s'engagent à employer, si les circonstances l'exigent, la totalité de leurs forces de terre et de mer.

Article Troisième:

Toutes les opérations des guerres communes seront faites de concert, et ni l'une ni l'autre des Parties Contractantes ne pourra, dans aucun cas, traiter de la paix sans le concours ou le consentement de l'autre Partie.

Article Quatrième:

Si l'Angleterre n'accepte pas la médiation de la Russie ou si l'ayant acceptée elle n'a point au premier Novembre prochain consenti à conclure la paix, en reconnaissant que les pavillons de toutes les Puissances doivent jouir d'une égale et parfaite indépendance sur les mers et en restituant les conquêtes par elle faites sur la France et ses Alliés depuis l'année dix huit cent cinq où la Russie a fait cause commune avec elle, une note sera dans le courant dudit mois de Novembre remise au Cabinet de St James par l'Ambassadeur de S. M. l'Empereur de toutes les Russies. Cette note, exprimant l'intérêt que Sa dite Majesté Imperiale prend au repos du monde et l'intention où elle est d'employer toutes les forces de son Empire pour procurer à l'humanité le bienfait de la paix, contiendra la déclaration positive et explicite que, sur le refus de l'Angleterre de conclure la paix aux conditions susdites, S. M. l'Empereur de toutes les Russies fera cause commune avec la France, et pour le cas où le Cabinet de St James n'aurait pas donné au 1er Décembre prochain une réponse catégorique et satisfaisante, l'Ambassadeur de Russie recevra l'ordre éventuel de demander ses passeports ledit jour et de quitter immédiatement l'Angleterre.

Article Cinquième:

Arrivant le cas prévu par l'article précédent, les Hantes Parties Contractantes feront de concert et au même moment sommer les trois Cours de Copenhague, de Stockholm et de Lisbonne de fermer leurs ports aux Anglais, de rappeler de Londres leurs Ambassadeurs, et de déclarer la guerre à l'Angleterre. Celle des trois Cours qui s'y refusera, sera traitée comme ennemie par les deux Hautes Parties Contractantes, et, la Suède s'y refusant, le Danemarck sera contraint de lui déclarer la guerre.

Article Sixième:

Le deux Hautes Parties Contractantes agiront paraillement de concert et insisteront avec force auprès da la Cour de Vienne pour qu'elle adopte les principes exposés dans l'article quatre ci-dessus, qu'elle ferme ses ports aux Anglais, rappelle de Londres son Ambassadeur et déclare la guerre à l'Angleterre.

Article Septième:

Si, au contraire, l'Angleterre, dans le délai spécifié ci-dessus, fait la paix aux conditions susdites [et S. M. l'Empereur de toutes les Russies emploiera toute son influence pour l'y amener], le Hannovre sera restitué au Roi d'Angleterre en compensation des colonies françaises, espagnoles et hollandaises.

Article Huitième:

Pareillement, si par une suite des changements qui viennent de se faire à Constantinople, la Porte n'acceptait point la médiation de la France, ou si après qu'elle l'aura acceptée il arrivait que, dans le delai de trois mois après l'ouverture des négociations, elles n'eussent pas conduit à un résultat satisfaisant, la France fera cause commune avec la Russie contre la Porte Ottomane, et les deux Hautes Parties Contractantes s'entendront pour soustraire toutes les provinces de l'Empire Ottoman en Europe, la ville de Constantinople et la Province de Roumélie exceptées, au joug et aux vexations des Turcs.

Article Neuvième:

Le présent traité restera secret et ne pourra être rendu public ni communiqué à aucun Cabinet par l'une des Parties Contractantes sans le consentement de l'autre.

Il sera ratifié et les ratifications en seront échangées à Tilsit dans le délai de quatre jours.

Fait à Tilsit le sept Juillet 1807 (vingt cinq juin mil huit cent sept).

Signé: Ch. Maurice Talleyrand, P^{ce} de Bénévent. L. S.

Signé: Le Prince Alexandre Kourakin. L. S.

Signé: Le Prince Dmitri Labanoff de Rostow. L. S.

Fournier.
Napoleon I.
II. sid. 250.

31 32 33 34 35

35

66

30

67

30

C H A

ofv

STORFURS

FINL

(uist)
PÅ

FRIHERRE S. G

Enstätt och

SAMMANDRAGEN OC

C. P. Häl

Philos. Magister och Auctorit.

179

Grav. ad. 17

FÖRLÄGGN

öfv

FINSKA ROTEHÅ

18

PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
T. J. SWANSON FOUNDATION

Bil. 9. B.

andra

méns (utom varger)

o		H ä s t a r						
		Effektive.		Vakante.			Summa effektive och vakante.	
Troshästar.	Summa.	Troshästar.		Summa.	Ridhästar.	Troshästar.		Ständige vakanser.
		Öfverornare.	Officrare.				Summa tillfällige vakanser.	
Öfver stat.	Summa.	Öfverornare.	Officrare.	Summa.	Ridhästar.	Troshästar.	Ständige vakanser.	
159	75	1,182	—	109	109	—	—	109
135	40	576	—	50	50	—	—	50
159	77	1,151	1	24	24	—	—	24
133	38	569	—	12	12	—	—	12
159	76	1,195	1	24	24	—	—	24

a n d r a

arméns (utom varge

o n ä s t a r										
V					Vakante.			Summa effektive och vakante.		
S t r i d a					Ridhästar.	Trosshästar.	Summa tillfällige vakanser.			Ständige vakanser.
att ersätta.		fägner utom								
Spel.	Manskap.	Summa.	Officerare.	Underofficerare.	Spel.					
		3								
		1								
1		3				395		395	395	
1		7				395		395	395	

a g

den 15. :

land.

trupperna.

.....
s rusthållsbat

nte .....

ntes rusthåll

te .....

tes jägarbat

gemente.....

Stockhol
Kristian
Böteborg
Jönköp
Malmö
Landskr

Svea artilleriregite.
Stoc
Vax
Fro
Dal
Fro

Göta artilleriregemente.
Göta
Jönk
Ny
Cud
Var
Län

Vendes art.-regite.
Kri
Mäl
Lar
Ka

Finska art.-regitet.
Vad
Hel
Tat
Häl
Sva

Svea artilleriregite.
Stod
Van
Fru
Dal
Frö

Göta artilleriregiments.
Göf
Jön
Ny-
Cat
Vaz
Lä

Vendes art.-regite.
Kri
Ma
Lag
Ka

Finska art.-regitat.
Hö
Ta
Ha
Svi
Va

Tross- och utredningsplan

för en infanteribataljon af 600 man på 4 kompanier enligt 1807 års trossreglemente.

	Kompani- tross och ut- redning vid		Bataljon- tross och utredning.	Summa.	Summa summorum.	
	1 komp.	4 komp.				
Personal.						
Från bataljonen kommanderades 1 man för hvarje trossfordon samt 1 korporal, som hade befäl öfver bataljonens tross och red reservhästen.						
Hästar.						
Trosshästar, anspände	1	4	15	19	20	
Reservhäst	—	—	1	1		
Fordon.						
Ammunitionsvagn 3-sp. med seldon ...	—	—	1	1	11	
Proviantvagnar 3-sp. » » ...	—	—	2	2		
Tältvagn 3-sp. » » ...	—	—	1	1		
Stabs(pack)kärra 1-sp. » » ...	—	—	1	1		
Medicinalkärra 1-sp. » » ...	—	—	1	1		
Kompanikärror 1-sp. » » ...	1	4	—	4		
Jägarekärra 1-sp. » » ...	—	—	1	1		
Tältutredning.						
Runda tält.						
Stabstält med stång	—	—	1	1	Fördes på stabskärran.	Medfördes i tält endast på högste befälhavarens särskilda order.
Officerstält » stänger	1	4	—	4		
Underofficerstält » »	1	4	—	4	Fördes på tältvagnen.	
Vakttält » stång	—	—	1	1		
Sjuktält » »	—	—	1	1		
Soldattält » stänger	4	16	—	16		
Tält (fyrekantiga) för trossdrängar ...	—	—	1	1	Fördes på k:ni-kärr:na.	
Gevärstält med stänger och brickor...	2	8	—	8		
					96	

Kriget 1808 och 1809. I. Bilagor.

Bil. 15 (forts.).

	Kompani-tross och ut-redning vid		Bataljon-tross och utredning.	Summa.	Summa summarum.	
	1 komp.	4 komp.				
Personlig utredning						
för 150 soldater, 5 underofficerare och 2 spel per kompani.						
<i>Ränslar af ludet kalfskinn</i>	157	628				} Buros af truppen.
<i>Dricksflaskor af koppar med remmar</i>	157	628				
<i>Tornistrar</i>	157	628				
Hästupredning.						
<i>Grimmor med skaft</i>	1	4	16	20		} På hästarne.
<i>Hästäcken</i>	1	4	16	20		
<i>Täckgjordar</i>	1	4	16	20		
<i>Fodersäckar</i>	1	4	16	20		
<i>Fodertornistrar</i>	1	4	16	20		
<i>Skrapor</i>	1	4	7	11		
<i>Stöfborstar</i>	1	4	7	11		
<i>Hästskor</i>	1	4	16	20		
<i>Hästkosöm</i>	1	4	16	20		
<i>Hästkosöm</i>	1	4	16	20		
Verktyg.						
<i>Yxor med skaft</i>	6	24	—	24		} Fördes på kompanikärorna.
<i>Skyfflar</i> , , ...	6	24	—	24		
<i>Liar</i>	1	4	—	4		
<i>Hofslagareverktyg</i>	—	—	1	1		
<i>Sylväschor</i>	1	4	7	11		
<i>Hammarstång</i>	1	4	7	11		
Provianttross.						
<i>Kokkittlar</i> (9 för hvarje kompani och 1 för trossoldaterna)	9	36	1	37		Fördes på kompanikärorna.
<i>Proviantsäckar</i>	—	—	60	60		, , ena proviantvagnen (brödvagnen).

	Kompani-tross och ut-redning vid		Bataljonstross och utredning	Summa.	Summa summorum.	
	1 komp.	4 komp.				
Sjukvårdstross.						
Bataljonsinstrumentkista	—	—	1	1	}	Fördes på medicinalkärran.
> medikamentskista	—	—	1	1		
Sjukfiltar.....	—	—	10	10		
Krutsäckar.....	—	—	—	1		Fördes på ammunitionsvagnen.
Reservpersedlar.						
Hjulspik i reserv (20 pr vagn, 10 pr kärra)	10	40	110	150		
Hästskor i reserv..... omgång	1	4	16	20		
Hästkosöm >	2	8	32	40		
Brodde >	1	4	16	20		
Grimskaft >	1	4	16	20		

På en bataljons trossvagnar fördes dess utom:

- appsäck och kantin¹⁾ för kompaniofficerarne, på kompanikärran.
- » » » » adjutanten eller regs-qvart:mäst., på stabskärran.
- » » » » presten » »
- » » » » kommissarien » »
- » » » » läkaren, på medicinalkärran.

da med bataljonens expeditionshandlingar, på stabskärran.

gementets expeditionshandlingar, inpackade i en läda, skulle förvaras i krigsortens hufvudfästning i kronans förråd.

gementsfältkistan fördes på någon af de tomma proviantvagnarne till krigsorten och användes der vid de flyttande sjukhusen.

¹⁾ Kappsäck och kantin fingo tillsammans väga högst 4 L $\overline{\text{B}}$.

Tross- och utredningsplan

för ett finskt infanteriregemente af 1,025 man på 8 kompanier.

	Kompani-tross och utredning vid		Regis- o. bates-tross och utredning.	Summa.	Summa summorum.	
	1 komp.	8 komp.				
Personal.						
<i>Trossdrängar</i>	7	56	3	59	59	
Hästar.						
<i>Trosshästar, anspände</i>	11	88	4	92	109	
<i>Pack- och reservhästar</i>	2	16	1	17		
Fordon.						
<i>Fältkiste-vagn 3-sp. med ansp. persedlar</i>	—	—	1	1	42	
<i>Ammunitions-vagnar 3-sp. > > ></i>	1	8	—	8		
<i>Komp-i-el. reservvagnar: 3-sp. > > ></i>	1	8	—	8		
<i>Brödvagnar 3-sp. > > ></i>	1	8	—	8		
<i>Tält- eller reservkärror 1-sp. > > ></i>	2	16	1	17		
<p><i>Anm. Först den 16. Mars 1807 befaides att ammunitionsvagnarne skulle anspännas med 3 hästar i stället för med 2, hvilket förut varit fallet.</i></p>						
Tältutredning						
antingen a) enligt 1776 års trossreglemente, fyrkantiga tält.						
<i>Underofficerstält med åsar o. stänger</i>	2	16	—	16	202	Medfördes blott undantagsvis i fält. Se nedan. Skulle enligt 1807 års trossreglemente icke medhafvas i fält annat än på högste befälhafvarens särskilda order. Fördes då på tält- eller reservkärrorna samt på packhästarne.
<i>Tält för ringare staben > > ></i>	—	—	2	2		
<i>Vakttält > > ></i>	—	—	8	8		
<i>Soldattält (8 man i hvarje) > > ></i>	16	128	—	128		
<i>Tält för trossdrängar > > ></i>	1	8	—	8		
<i>Gevärstält med stänger och brickor...</i>	5	40	—	40		
<i>Tälttäcken, 1 på hvarje soldattält.....</i>	16	128	—	128	128	
<p><i>Anm. Till hvarje tält (utom gevärstälten) erfordrades 1 ås, 2 stänger och 15 tältpinnar. Gevärstälten hade blott en stäng.</i></p>						

	Kompani-tross och utredning vid		Regis- o. hals-tross och utredning.	Summa.	Summa summorum.	
	1 komp.	8 komp.				
Eller b) enligt 1807 års trossreglemente, runda tält utom för trossdrängarne.						
Stabstält med stänger	—	—	2	2		
Officerstält » »	1	8	—	8		
Underofficerstält » »	1	8	—	8		
Vaktstält » »	—	—	2	2		
Sjukstält » »	—	—	2	2		
Soldattält	4	32	—	32		
Tält (fyrkantiga) för trossdrängar ...	—	—	2	2		
Gevärstält med stänger och brickor...	2	16	—	16	72	På packhästarne.
Personlig utredning						
för 128 eller 129 soldater, 2 spel och 7 trossdrängar vid kompaniet samt för 3 profosser och 3 trossdrängar vid regementet.						
Ränslar af ludet kalfskinn	137 å 138	1,097	6	1,103	1,103	} Buros af manskapet.
Dricksflaskor af koppar med remmar }	137 å 138	1,097	6	1,103	1,103	
Hästupredning.						
Packsadlar med 1 packsadelbetsel och trän samt 4 packstreck till hvarje	2	16	1	17	17	På packhästarne.
Grimmor af läder med skaft	13	104	5	109	109	
Hästtäckan	13	104	5	109	109	
Täckgjordar	13	104	5	109	109	
Fodersäckar	13	104	5	109	109	Dels på komp.-vagn, delstäckande packorna på packhästarne.
Tornistrar	13	104	5	109	109	
Strapor	7	56	3	59	59	

Bl. 16 (forts.).

	Kompani-tross och ut-redning vid		Regis- o. baks-tross och utredning.	Summa.	Summa summarna.	
	1 komp.	8 komp.				
<i>Stöfborstar</i>	7	56	3	59	59	} På hästarne.
<i>Puttsaxar</i>	2	16	1	17	17	
<i>Hästskor</i> ..... omgång	13	104	5	109	109	
<i>Hästkosöm</i> ..... »	13	104	5	109	109	
Verktyg.						
<i>Yzor</i> , 4 större med långa skaft och 12 mindre med korta skaft samt fodral och remmar, på hvarje kompani (1 yxa på hvarje tätlag soldater)	16	128	—	128	128	} De större fördes på kompanivagnen; de mindre buras af manskapet.
<i>Skyfflar</i> med skaft, fodral och remmar, 1 på hvart tredje tätlag	6	48	—	48	48	
<i>Liar</i> med skaft	2	16	—	16	16	} Buras af manskapet.
<i>Hofslagareverktyg</i> ..... satser	1	8	—	8	8	
<i>Sylvåkar</i> med tillbehör	7	56	3	59	59	
<i>Bultborr</i> , större och mindre.....	2	16	—	16	16	
<i>Stiftborr</i>	1	8	—	8	8	
<i>Skrufmejslar</i>	1	8	—	8	8	
<i>Fjederhakar</i>	1	8	—	8	8	
<i>3-tums furuspik</i>	50	400	—	400	400	
<i>2-tums</i> »	50	400	—	400	400	
<i>Dubbla tenlikor</i>	100	800	—	800	800	
Provianttross.						
<i>Kokkittlar</i> af koppar, 1 för hvarje soldat- och trossdrängstält	17	136	—	136	136	Fördes på kompanivagnen.
<i>Brödsäckar</i> , 1 för hvarje soldat- och trossdrängstält.....	17	136	—	136	136	Fördes på brödvagnen.
Sjukvårdstross.						
<i>Regementsfältkista</i> med tillbehör.....	—	—	1	1		Fördes på fältkistvagnen.
<i>Bataljonsfältkistor</i> » »	—	—	2	2	3	På en packhäst.

	Kompani- tross och ut- redning vid		Regis- o. hests-tross och utredning.	Summa.	Summa summorum.	
	1 komp.	8 komp.				
<i>Krutsäckar</i> af läder till förvaring af löst krut.....	2	16	—	16	16	Fördes på ammunitionsvagnen.
<i>Handklofvar</i>	—	—	3	3	3	Fördes på kompanivagnen.
Reservpersedlar.						
<i>Selsträngar</i> i reserv	10	80	3	83	83	} Fördes på kompanivagnen.
<i>Grimskaft</i> › ›	13	104	5	109	109	
<i>Hästkors</i> › › ..... omgång	13	104	5	109	109	
<i>Hästkosöm</i> › › ..... ›	26	208	10	218	218	
<i>Isbroddar</i> ..... ›	13	204	5	109	109	
Öfver plan						
fanns vanligen, ehuru oftast i brist- fälligt skick, följande						
Sjukvårdstross.						
<i>Sjukkärror</i>	1	8	—	8	8	
<i>Hästbårar</i> för 2 hästar.....	1	8	—	8	8	
<i>Handbårar</i>	1	8	—	8	8	

Trossen vid

Åbo läns, Björneborgs och Tavastehus regementen, samt Nylands infanteriregemente.

Regementstross.

Fältkistevagn 3-sp.	1
Tält- eller reservkärra ¹⁾ 1-sp.	1
Trossdrängar	3
Trosshästar	5

Kompanitross.

Ammunitionsvagn 3-sp.	1
Kompani- eller reservvagn 3-sp.	1
Brödvagn 3-sp.	1
Tält- eller reservkärror 1-sp.	2
Trossdrängar	7
Trosshästar	13

Hvardera af dessa regementen hade alltså en *regementstross* af 2 fordon med 4 anspände och 1 lös häst jemte 3 trossdrängar, samt en *kompanitross* af 40 fordon med 88 anspände och 16 löse hästar samt 56 trossdrängar.

Summa 42 fordon, 109 hästar (92 anspände och 17 löse) samt 59 trossdrängar.

För löshästarne funnos vid hvardera regementet enligt sista tillgängliga mönsterverket 17 packsadlar²⁾ jemte 1 hästbår (för 2 hästar) för kompani. Dess utom borde vid hvarje kompani finnas en sjukkärra och en handbår; men såväl bårar som kärror fattades antingen fullständigt eller delvis. Öfriga fordon enligt plan funnos vid sista generalmönstringen.

¹⁾ Fanns ej vid Nylands infanteriregemente.

²⁾ 16 vid Nylands infanteriregemente.

Åbo läns och Björneborgs regementens rusthållsbataljoner.

Bataljonstross.

Fältkistekärra 1-sp.	1
Trossdrängar	3
Trosshästar	6

Kompanitross.

Ammunitionskärra 1-sp.	1
Kompani- eller reservvagn 3-sp.....	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tält- eller reservkärror 1-sp.	2
Trossdrängar	8
Trosshästar	11

Hvardera af dessa bataljoner hade alltså en *bataljonstross* af 1 fordon med 1 anspänd och 5 löse hästar jemte 3 trossdrängar, samt en *kompanitross* af 24 fordon med 32 anspände och 12 löse hästar samt 32 trossdrängar.

Summa 25 fordon, 50 hästar (deraf 33 anspände och 17 löse) och 35 trossdrängar.

Dess utom funnos 2 packsadlar vid hvarje kompani. I båda bataljonernas senaste mönsterverk upptages, såsom skolande finnas, 1 ammunitionsvagn, hvilken dock saknades vid Björneborgs-bataljonen. På hvarje kompani borde äfven finnas 1 hästbår, 1 handbår och 1 sjukkärra. Kärrorna saknades dock alldeles, och bårarne funnos ej vid Åbo läns bataljon. Öfriga fordon enligt plan funnos vid sista generalmönstring.

Tavastehus regementes jägarebataljon.

Bataljonstross.

Fältkistekärra 1-sp.	1
Trossdrängar.	3
Trosshästar	7

Kompanitross.

Ammunikionskärra 1-sp.	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tält- eller reservkärror	2
Trossdrängar	7
Trosshästar	8

Bataljonen egde alltså en *bataljonstross* af 1 fordon, 1 anspänd och 6 löse hästar jemte 3 trossdrängar samt en *kompanitross* af 20 fordon, 20 anspände och 12 löse hästar jemte 28 trossdrängar

Summa 21 fordon, 39 hästar (deraf 21 anspände och 18 löse) samt 31 trossdrängar.

Enligt sista mönsterverket borde äfven finnas 1 ammunition- och 1 brödvagn, 4 sjukkärror och 4 handbårar, hvilka dock alla saknades. Deremot funnos tvänne packsadlar för hvarje kompani.

Nylands jägarebataljon.

Indelta kompaniets tross.

Ammunikionskärra 1-sp.	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tält- eller reservkärror 1 sp.	2
Trossdrängar	7
Trosshästar	8

Således funnos på det indelta kompaniet 5 fordon, 5 anspände och 3 löse hästar jemte 7 trossdrängar.

De värfvade kompanierna hade ingen tross i fredstid.

Enligt mönsterverket borde äfven finnas 1 sjukkärra, 1 hästbår och 1 handbår, men de saknades alla. Likaledes borde finnas 1 medikamentskista, 1 bataljonsinstrumentkista och 1 bataljonsinstrumentkistekärra, hvilka äfven saknades.

Savolaks infanteriregemente.

Regements- och bataljonstross.

Fältkistevagn 2-sp.	1
Tält- eller reservvagn 2-sp.	1
Ammunitionsvagnar 3-sp.	4
Brödvagnar 3-sp.	4
Trossdrängar	14
Trosshästar	30

Kompanitross.

Ammunitionskärria 1-sp.	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tält- eller reservkärror 1-sp.	2
Kompani- eller reservvagn 2-sp.	1
Trossdrängar	8
Trosshästar	11

Regementet egde alltså en *regements- och bataljonstross* af till- samman 10 fordon, 28 anspände och 2 löse hästar jemte 14 tross- drängar, samt en *kompanitross* af 48 fordon, 64 anspände och 24 lösa hästar jemte 64 trossdrängar.

Summa 58 fordon, 118 hästar (deraf 92 anspände och 26 löse) och 78 trossdrängar. Till löshästarne funnos 21 packsadlar.

Regements- och bataljonstrossens kuskar och hästar skulle dock först i krig uppsättas på kronans bekostnad.

Enligt sista mönsterverket borde vid hvarje kompani finnas 1 sjukkärra, 1 hästbår och 1 handbår, hvilka dock alla saknades.

Österbottens regemente

skulle enligt sista mönsterverket hafva samma tross som t. ex. Åbo läns regemente. Men hvarken fordon, hästar eller trossdrängar funnos i fred vid regementet, som ej i likhet med de öfriga indelta hade trossen på passevolans, utan först vid krig skulle erhålla den af kronan.

Kajana bataljon.

Bataljonstrossen.

Tält- eller reservkärra.....	1
Trossdräng	1
Trosshäst	1

Kompanitrossen.

Ammunitionsvagn 3-sp.	1
Reserv- eller kompanivagn 3-sp.	1
Brödvagn 3-sp.	1
Tält- eller reservkärror 1-sp.	2
Trossdrängar	5
Trosshästar	12

Bataljonen borde alltså hafva såsom *bataljonstross* 1 fordon, 1 anspänd häst och 1 trossdräng, samt såsom *kompanitross* 15 fordon, 33 anspände och 3 löse hästar samt 15 trossdrängar.

Summa 16 fordon, 37 hästar (deraf 34 anspände och 3 löse) och 16 trossdrängar.

Vid bataljonen funnos emellertid blott tvänne ammunitionskärror och några packsadlar, all den öfriga trossen saknades i fred och skulle först vid krig anskaffas af kronan.

De *värfvade regementena* hade i fred ej någon tross sig tilldelad. Rörande dess sammansättning i krig var sedan år 1776 ej någon föreskrift gifven.

Enligt K. Br. den 9. Maj 1805 skulle trossfordon icke utlemnas till de värfvade finska regementena förr än trosskomiterade afslutat sitt arbete. Då detta, hvad finska arméns tross beträffar, aldrig hann afslutas, erhöilo icke de finska värfvade regementena några trossfordon före krigets utbrott år 1808.

Indelta kavaleriets tross.

I Sverige:

(enligt kongl. förordn. den 29. April 1777 och 11. Maj 1795)

1. Regimentstross:

Anskaffades vid behof af kronan.

2. Sqvadrans(»kompani»-)tross (för 125 man):

Ammunitionsvagn 2-sp.	1
Brödvagn 4-sp.	1
Kompani- eller reservvagn 4-sp.	1
Packsadlar	7
Kavaleritält, fyrkantiga	22
Krubbpålar	42
Krubbstreck	22
Kopparkittlar	22
Dricksflaskor af koppar	131
Lodformar	2
Stöpslefvar	2
Yxor med skaft	21
Skyfflar med lösa skaft	7
Liar	21
Brödsäckar	42
Hackelsebommar	21
Hammare och tång i läderpåse	6
Putssaxar	6
Krutsäckar	2
Trosshästar	17
med följande utredning:	
Hästtäcken	17
Täckjordar	17
Grimmor	17
Tornistrar	17

Bil. 18 (forts.)

Hästskor.....	omgångar	17
Hästkosöm.....	»	34
Isbroddar.....	»	172

Vid *Jemtlands hästjägaressquadron* funnos inga fordon, trosshästar eller trosskuskar, men deremot följande tross- och utredningspersedlar:

Packsadlar (oduglige).....	20
Kopparkittlar.....	20
Dricksflaskor af koppar.....	100
Lodformar.....	20
Stöpslefvor.....	20
Yxor med skaft.....	40
Skyfflar med skaft.....	40
Liar med skaft.....	40
Brödsäckar.....	20
Hammare och tång.....	20
Putssaxar.....	40
Verkjern och hofskrapor.....	20
Skrapor och stöfborstar.....	20
Hästtäckan.....	20
Foderstreck.....	20

I Finland:

Nylands dragonregemente.

(enligt kongl. brefvet den 28 febr. 1807.)

1. Regimentstross:

Fältkistekärror 1-sp.....	2
Dragontält.....	2
Krubbpålar.....	4
Krubbstreck.....	2
Kopparkittel.....	1
Dricksflaskor af koppar.....	2
Hackelseknifvar med skaft.....	2
Brödsäckar.....	2
Fodersäckar.....	2
Hackelsebommar.....	2
Sylväskor.....	2
Hammare och tång i läderpåse.....	2

Bil. 18 (forts.).

Putssaxar.....	2
Spik, 3-tums	20
Spik, 2-tums	20
Dubbla tenlikor.....	40
 Trosshästar	 2
med följande utredning, utom seldon:	
Hästtäcken.....	2
Täckjordar.....	2
Grimmor.....	2
Grimskaft i reserv.....	2
Tornistrar.....	2
Hästskor..... omgångar	4
Hästkosöm	» 6
Isbroddar	» 2

2. Sqvadronstross:

Ammunikionskärra 1-sp.....	1
Brödkärror 1-sp.....	2
Tältkärra 1-sp.....	1
Furagekärror 1-sp.	2
Sjukkärra 1-sp.	1
Sjusbår, 2-hästars	1
Handbår, 2-mans	1
Packsadel	1
Dragontält, fyrkantiga	12
Krubbpålar	24
Krubbstreck	12
Kopparkittlar	12
Dricksflaskor af koppar	76
Lodform	1
Stöpslef	1
Yxor, mindre i fodral	12
Skyfflar » »	12
Liar, med skaft.....	12
Hackelseknifvar med skaft.....	4
Brödsäckar.....	12
Fodersäckar.....	12

Bil. 18 (forts.).

Hackelsebommar.....	12
Skrufmejsel, fjäderhake och stiftborr.....	1
Sylväskor.....	7
Hammare och tång i läderpåse.....	7
Putssaxar.....	2
Krutsäck.....	1
Större borr.....	1
Mindre ».....	1
Spik furu-, 3-tums.....	30
Spik » 2-tums.....	30
Dubbla tenlikor.....	60
Trosshästar med utredning enligt ofvanstående..	9

Karelska dragoncorpsen.
(Generalmönsterrulla år 1806.)

1. Regementstross:

Ammunitionsvagn 2-sp.....	1
Brödvagn 2-sp.....	1
Fältkista.....	1
Packsadel.....	1
Dragontält, fyrkantigt.....	1
Krubbpålar.....	2
Krubbstreck.....	1
Kopparkittel.....	1
Dricksflaskor af koppar.....	3
Brödsäck.....	1
Fodersäckar.....	6
Krutsäckar.....	2
Putssax.....	1
Sylväskor med tillbehör.....	3
Spik, 3-tums.....	30
Spik, 2-tums.....	30
Dubbla tenlikor.....	60

Trosshästar med utredning såsom vid Nylands dragonregemente (funnos ej i fred).....	6
---	---

2. Sqvadronstross:

Kompani- eller reservvagn 3-sp.....	1
Ammunikionskärra 1-sp.....	1
Brödkärror 1-sp.	2
Tältkärror 1-sp.....	2
Sjukkärra 1-sp.	1
Sjukkår, 2-hästars.....	1
Handbår, 2-mans.....	1
Packsadlar med tillbehör.....	2
Dragontält med åsar och stänger.....	20
Krubbpålar.....	40
Krubbstreck.....	20
Kopparkittlar.....	20
Dricksflaska af koppar.....	108
Lodform.....	1
Stöpslefvar.....	2
Yxor, mindre med skaft och fodral.....	20
Skyfflar mindre med lösa skaft och fodral.....	20
Liar med skaft.....	20
Fodersäckar.....	20
Brödsäckar.....	20
Hackelsebommar.....	20
Putssaxar.....	2
Hackelseknifvar.....	8
Bultborr, större.....	1
» mindre.....	1
Hammare och tång i påse.....	5
Sylväskor med tillbehör.....	8
Trosshästar med utredning enligt ofvanstående..	11

Trossdrängarne hade enligt kongl. förordningen den 29 April 1777 följande beklädnads- samt utredningspersedlar:

Öfverrock (surtut) af grå vadmal med dubbla slag, fickor i skörten samt tennknappar och häktor till uppfästning, uppslag och krage af blått kläde.
Skindröja utan ärmor.

Bil. 18 (forts).

Klädesväst, blå med ärmor samt uppslag och öfver-
slag öfver bröstet.

Skinnyxor, att binda vid knäna.

Hatt, slät, svart, med tennknapp men utan snören.

Klädesvantar, med skinn innti handen.

Stöflar, knä-, af smorläder, 1 par.

Skor, 1 par, med messingspännen.

Ullstrumpor, 2 par.

Skjortor, 3 stycken.

Halsdukar, 1 svart och 1 hvit.

Kalfskinnsränsel.

Till hästens skötsel:

Skrapa.....	1
Stöfborste	1
Viskduk	1

Hvad materielen vidkommer var tillgången i allmänhet efter plan utom vid regementstrossen, som ofta endast delvis förefann. Deremot funnos ofta flere trosspersedlar öfver plan, tillhörande förut använd utredning.

Vid Lifregementsbrigadens kavaleri saknades halfva antalet trossdrängar, vid Smålands dragonregemente 6 trossdrängar och 80 trosshästar samt vid Karelska dragoncorpsen regementstrossens manskap och hästar.

Örlogsflottan
enligt 4. kvartalets för

Ålder.	Kanon antal.	Fartygens certier och namn.	Uti tjänstbart stånd.				Öf. tjänstgöringst. stånd.
			Artilleri.	Skrof.	Tackling.	Rundhelt.	
7	76	Linieskeppet Gustaf Adolph.....	1	1	1	1	—
22	76	» Wladislaff.....	1	1	1	—	—
29	72	» Gustaf III.....	1	1	1	1	—
31	72	» Kong Adolf Fredrik.....	1	1	1	1	—
24	74	» Äbran.....	1	1	1	1	—
23	74	» Fäderneslandet.....	1	1	1	1	—
21	74	» Manligheten.....	1	1	1	1	—
32	64	» Prins Fredrick Adolph.....	1	1	1	1	—
22	64	» Försigtigheten.....	1	1	1	1	—
21	64	» Dristigheten.....	1	1	1	1	—
21	64	» Tapperheten.....	1	1	1	1	—
60	70	» Götha Leijon.....	1	—	1	—	1
4	42	Fregatten af Chapman.....	1	1	1	1	—
22	42	» Camilla.....	1	1	1	1	—
24	42	» Bellona.....	1	1	1	1	—
22	42	» Fröija.....	1	1	1	1	—
22	42	» Thetis.....	1	—	—	—	1
57	42	» Gripen.....	—	—	1	—	1
21	42	» Euredice.....	1	—	—	—	1
21	42	» Gallathée.....	1	—	—	—	1
52	36	» Jarramas.....	1	1	1	1	—
—	32	» Sprengporten.....	1	—	1	—	1
3	20	Briggen Vänta litet.....	1	1	1	1	—
6	18	» Delphin.....	1	1	1	1	—
9	14	» Svalan.....	1	1	1	1	—
16	12	Kuttern Höök.....	1	1	1	1	—

artyg

ag år 1807.

A n n o t a t i o n e r .	Brister.	
	Ankardtåg.	Kablar.
För hvarje skepp och fregatt beräknas 6 ankardtåg och 5 kablar.		
I fullkomligt godt stånd.....	1	2
Är i reparation i dockan att förses i botten; des kryssmast oduglig.....	1	1
Är i brukbart stånd.....	1	—
Uti tjänstbart stånd.....	—	1
Dito.....	6	1
Uti brukbart stånd.....	1	1
Dito.....	—	1
Dito.....	—	—
Dito.....	1	—
Dito.....	2	—
Dito.....	2	2
Förtjenar ej att repareras.....	5	1
I godt stånd.....	1	1
Under konvoj expedition.....	—	—
Tarfvar reparation.....	—	1
Under expedition.....	—	—
Fordrar svår reparation.....	5	1
Förtjenar icke repareras.....	6	5
Under förbyggnad, blir klar till våren.....	6	5
Fordrar förbyggnad.....	4	3
I tjänstbart stånd men ansenligt i aftagande.....	—	1
Förtjenar ej repareras.....	2	4
I godt stånd.....	—	—
Dito.....	—	—
Dito.....	—	—
I tjänstgörings stånd.....	—	—

Bil. 20 (forts.).

Ålder.	Kanons antal.	Fartygens certer och namn.	Uti tjänstbart stånd.			
			Artilleri.	Skrof.	Tackling.	Randbukt.
—	12	Briggen Diss.....	1	1	1	1
7	8	» Diana.....	1	1	1	1
—	8	Kuttern Bartholome.....	1	1	1	1
10	12	» Snappopp.....	—	—	—	—
1	—	Briggen Laxen.....	1	1	1	1
2	—	Skonert Gjäddan.....	1	1	1	1
—	—	» Sköldpaddan.....	1	1	1	1
—	—	» Fortuna.....	1	1	1	1
—	—	» Rudan.....	1	1	1	1
—	—	» Simpan.....	1	1	1	1

Segelbåten Kasen i Malmö.

Speljakten Svalan i tjänstbart stånd.

Mjölgalern Mjölnebåten i tjänstbart stånd.

Vattenskutan Rosen

- » Lindholmen
- » Mälaren
- » Wetteren
- » Götha elf
- » Hjelmaren

d:o

Artilleriprämen Kamelen

- » Oxen
- » Elefanten

Podra reparation.

A n n o t a t i o n e r.	Brister.	
	Ankardtåg.	Kablar.
För hvarje skepp och fregatt beräknas 6 ankardtåg och 5 kablar.		
Kan i dess nu svaga tillstånd knappast göra tjenst.....	—	—
Tjenstgöringsstånd, exercis fartyg för skeppsgossarne.....	—	—
I godt stånd.....	—	—
Under reparation på land.....	—	—
Under expedition t. Norrköping.....	—	—
I tjenstbart stånd.....	—	—
Föga att påräkna.	—	—

Barkassar..... 33 st.)
 10-åra slupar. 27 >
 8- > > 37 >
 6- > > 33 >
 5- > jollar.. 22 >
 4- > > .. 41 >
 båtar..... 13 >
 esping..... 1 >

fordrar mer el. mindre reparation; uppbräderne kompletta,
 undant. espingens.

Ofvan nämnde Örlogsskepp utom Gustaf Adolph fordrar att inkomma i reparationsdockan att förses botten; de äro nu uuder förseende till skrof och rundhult, flere brister äro i dess besättning och inventarier, men klargöring och utredning är för hela denna flotta bristande.

Carlskrona den 23 Dec. 1807.

Rudolf Cederström.

öfver fartygens tillstånd vid Armé

Eskaderns namn.	Fartygens certier och namn.	Antal.	Ålder, år.	Sk		
				I komplett skiffod.	Ligger i sjön.	Star på land.
Stockholms eskader.	Hemmema Starkotter.....	1	17	—	1	—
	Galeren Seraphims orden.....	1	58	—	—	1
	> Stockholm.....	1	59	1	—	1
	> Taube.....	1	58	1	—	1
	> Svärds orden.....	1	59	—	—	1
	> von Höpken.....	1	58	1	—	1
	> von Seth.....	1	58	—	—	1
	> von Rosen.....	1	58	—	—	1
	> Posse.....	1	58	—	—	1
	> Vestgötha Dahl.....	1	58	1	—	1
	> Nyköping.....	1	58	—	—	1
	> Helsingland.....	1	58	—	—	1
	> Wrede.....	1	58	—	—	1
	> Vestmanland.....	1	58	—	—	1
	> Calmar.....	1	58	—	—	1
	> Elfsborg.....	1	58	—	—	1
	> Vestervik.....	1	58	1	—	1
	> Småland.....	1	58	1	—	1
	> Nerike.....	1	58	—	—	1
	> Jemtland.....	1	58	1	—	1
> Halland.....	1	58	—	—	1	
> St Petersburg.....	1	17	—	—	1	
> Tytters.....	1	17	—	—	1	
> Penny.....	1	17	—	—	1	
> Seskär.....	1	17	—	—	1	
> Orell.....	1	17	—	—	1	

Bll. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Fartygens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	Skr.			
				I komplett stånd.	Ligger i sjön. Sär. på land.		
Stockholms.	Galeren Korocks	1	17	—	—	1	
	› Voronna	1	17	—	—	1	
	Kuttern Kottka	1	17	1	—	1	
	Avisoskonert Fröja	1	17	—	—	1	
	Skonerten Amphion	1	28	1	—	1	
	Jakten Amadis	1	25	1	—	1	
	› Esplendian	1	25	1	—	1	
	› Tärnan	1	20	1	1	—	
	› Tokan	1	14	1	—	1	
	› Gustafva	1	33	—	—	1	
	Kanonslupar, 14 st. om 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{R}$ nickor; 14 par åror;	23	4. 31	23	—	23	
	Kanonslupar, 5 st. om 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{R}$ nickor; 15 par åror;						3. 30
	Kanonslupar, 4 st. om 2 st. 12- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 2- $\mathcal{R}$ nickor; 14 par åror;						9. 17
	Kanoubarkasser om 1 st. 12- $\mathcal{L}$ kanon och 16 st. 2- $\mathcal{R}$ nickor.....	2	{ 31 17 }	—	—	2	
	Chefsbåten N:o 3	1	18	—	—	1	
	Slupen Makrillen	1	18	1	—	1	
	› Lilla Amphion	1	17	—	—	1	
	Sjukbåten N:o 1	} förhyrda roslagsbåtar	1	11	1	—	1
	› N:o 4		1	11	1	—	1
	Proviantbåten N:o 2		1	—	1	—	1
	› N:o 3		1	—	1	—	1
	Kokslupen 3		1	—	1	—	1
	› 4	1	—	1	—	1	
› 10	1	31	1	—	1		
Galerespingar.....	34	{ 55 70 }	26	—	34		
Barkassen N:o 3	1	17	1	—	1		
Skeppsbåtar.....	13	—	10	—	13		

Fördrar reparation	Förstär reparation.	Master och rundhult	Åror	Tackling		Bestyck- ning	Varfs- klargöring		Artilleri- klargöring		Utredningen bristfällig.	Ammunition komplett.	Fyrerkepedlar fatta.	Antal Åror.
				kompleta.	bristfälliga.		komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.				
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	44
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	44
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	20
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	24
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	32
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	28
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	30
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	28
2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	8
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22
5	3	24	10	24	10	12	22	34	1	1	1	1	1	10 & 20
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
3	1	2	11	2	1	12	1	1	1	1	1	1	1	6 & 20

Bil. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Fartygens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	St	
				I komplett skvad.	Står på land. Ligger i sjön.
Stockholms.	Hamnbåtar	4	—	1	—
	Jollar, 2 st. om 6 åror	47	—	42	2
	» 3 st. » 5 »				
	» 37 st. » 4 »				
	» 5 st. » 2 »				
	Pontoner	4	53	3	—
	Slupar 1 om 12 åror	55	—	47	2
	» 2 » 10 »				
	» 5 » 9 »				
	» 34 » 8 »				
	» 9 » 6 »				
	» 1 » 5 »				
	» 1 » 4 »				
	» 2 » 2 »				
Flottor	9	—	—	9	
Göteborgs.	Karantänfartyget briggen Maria	1	—	—	1
	Halfgaleren vid Leckö slott N:o 1	1	—	—	—
	» » N:o 2	1	—	—	—
	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor	12	—	12	—
	Mörsareslup med 1 st. 60- $\mathcal{L}$ mörsare och 2 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor	1	—	1	—
	Skonertbarkasser med 1 st. 12- $\mathcal{L}$ kanon och 16 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor	2	—	1	—
	Kanonjollar med 1 st. 24- $\mathcal{L}$ kanon	12	—	12	—
	Kokslupar	2	—	2	—
	Chefsjakten Oroust med 2 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor	1	—	1	—
	Jakten Flickan med 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor	1	—	—	1
	Strömstads-jakten eller däckade skärgårdsbåten	1	—	1	—
Transportbåtar	2	—	1	1	
Galeresping	1	—	—	1	

År	Fördrar paration	Förjerner ej reparation.	Master och rundhult		Åror		Tackling		Bestyck- ning		Varfs- klargöring		Artilleri- klargöring		Utredningen bristfällig.	Ammunition komplett.	Fyrreksperedlar fattas.	Antal åror.
			kompleta.	bristfälliga.	kompleta.	bristfälliga.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.				
1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2	2	1	—	—	41	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	1	—	—	—	49	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	12	—	12	—	12	—	12	—	12	—	12	—	12	—	—	28
—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	30
—	—	—	2	—	2	—	1	—	2	—	1	—	2	—	2	—	—	12
—	—	—	—	12	12	—	—	12	12	—	—	12	12	—	—	—	—	14
—	—	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	2	—	—	24
—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	16

Bil. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Partyens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	Skr.							
				I komplett stånd.	Ligger i sjön.	Skr på land.					
Göteborgs.	Skeppsbarkass.....	1	—	1	—	1					
	Slupar och jollar fördelte på varfven	10	—	2	6	4					
	<table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr><td>2 st. om 8 år</td></tr> <tr><td>1 st. » 7 »</td></tr> <tr><td>2 st. » 6 »</td></tr> <tr><td>2 st. » 4 »</td></tr> <tr><td>3 st. » 2 »</td></tr> </table>						2 st. om 8 år	1 st. » 7 »	2 st. » 6 »	2 st. » 4 »	3 st. » 2 »
	2 st. om 8 år										
1 st. » 7 »											
2 st. » 6 »											
2 st. » 4 »											
3 st. » 2 »											
Slupar och jollar fördelte på eskadern	34	—	32	—	34						
<table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr><td>2 st. om 5 år</td></tr> <tr><td>7 st. » 4 »</td></tr> <tr><td>25 st. » 2 »</td></tr> </table>						2 st. om 5 år	7 st. » 4 »	25 st. » 2 »			
2 st. om 5 år											
7 st. » 4 »											
25 st. » 2 »											
Malmö.	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor.....	12	—	12	12	—					
	Chefslupar.....	1	—	1	1	—					
	Proviantslupar.....	1	—	1	1	—					
	Kokslupen.....	1	—	1	1	—					
	Transportbåten N:o 1.....	1	—	1	1	—					
	Slupar om 6 år fördelte på eskadern.....	15	—	15	—	—					
	Joll med 4 år tillhörig transportbåten.....	1	—	1	1	—					
Åbo.	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor.....	24	—	18	—	24					
	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	12	—	4	—	12					
	Kanonslupar med 2 st. 12- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	2	—	—	—	2					
	Barkasser med 1 st. 12- $\mathcal{L}$ kanon och 16 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	4	—	2	—	4					
	Mörsarsfartyg med 2 st. 8- $\mathcal{L}$ haubitser.....	1	—	—	—	1					
	Kanonjollar med 1 st. 18- $\mathcal{L}$ kanon.....	8	—	8	—	8					
	Divisionsbåtar med 2 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	2	—	2	—	2					
	Divisionslupen Gäddan.....	1	—	1	—	1					
	Kokslupar.....	3	—	3	—	3					
	Ammunitionsbåtar.....	2	—	1	—	2					
Sjukbåt.....	1	—	1	—	1						

Forderar reparation		Förtjenar ej reparation.	Master och rundhult		Åror		Tackling		Bestyck- ning		Varfs- klargöring		Artilleri- klargöring		Utredningen bristfällig.	Ammunition komplett.	Fyrverksre- medlar fatas.	Antal Åror.
			komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.				
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
5	3	—	2	9	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	—	1	33	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	12	12	—	12	—	12	—	12	—	10	2	10	2	12	—	30
—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	12
—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	22
—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	14
—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	1	—	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—	—	—	24	—	24	28 & 30
1	7	—	2	10	12	—	12	—	12	—	12	—	—	—	12	—	12	28 & 30
—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	28
—	2	—	2	2	3	1	4	—	4	—	4	—	2	—	4	—	4	16
1	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	18
—	—	—	—	8	—	8	—	8	—	8	—	8	—	—	8	—	8	14
—	—	—	2	—	—	—	1	—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—
—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	2	1	2	1	2	—	—	1	2	—	—	2	—	—	20 & 24
—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—

Bil. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Fartygens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	Stro			
				I komplett stånd.	Ligger i öfön.	Skär på land.	
Åbo.	Vattenskuta	1	—	1	—	1	
	Öppna roslagsbåtar	2	—	2	—	2	
	Smärre roddslupar	{ 1 st. om 10 åror	19	—	6	—	19
		{ 2 st. > 9 >					
		{ 2 st. > 8 >					
		{ 5 st. > 6 >					
		{ 3 st. > 5 >					
	{ 6 st. > 4 >						
Adjutantsjollar	2	—	2	—	2		
Skeppsbarkass.....	1	—	—	—	1		
Smärre jollar	6	—	6	—	6		
Sveaborgs.	Hemmema Oden	1	—	—	—	—	
	> Styrbjörn.....	1	—	1	1	—	
	> Hjalmar.....	1	—	1	1	—	
	Turama Birger Jarl.....	1	—	—	—	—	
	> Ivar Hvitsärk.....	1	—	—	—	—	
	> Erik Segersäll.....	1	—	1	1	—	
	> Thor.....	1	—	—	—	—	
	> Frej.....	1	—	—	—	—	
	> Yngve.....	1	—	—	—	—	
	> Ivar Beulös.....	1	—	—	—	—	
	Kutterbriggen Kommer Straxt.....	1	—	1	1	—	
	Skonertbarkasser med 1 st. 12- $\mathcal{L}$ kanon och 16 st. nickor	4	—	3	—	4	
	H. Kongl. Maj:ts egen slup.....	1	—	1	—	1	
	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor.....	20	—	20	—	20	
	Kanonslupar med 2 st. 12- $\mathcal{L}$ kanoner och 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	5	—	5	—	5	
Kanoujollar med 1 st. 24- $\mathcal{L}$ kanon.....	22	—	22	—	22		
> > 1 > 18- $\mathcal{L}$ >	29	—	29	—	29		

ordrar ration		svft.	Master och rundhult.		Äror		Tackling		Bestyck- ning		Varfs- klargöring		Artilleri- klargöring		Uredningen bristfällig	Ammunition komplett.	Fyrverksredor fattas.	Antal äror.
			komplett.	bristfälliga.	komplett.	bristfälliga.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.				
—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	5	—	5	3	6	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,3 el. 4
—	—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
1	—	—	1	—	1	—	1	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
1	—	—	1	—	1	—	1	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—
1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—
1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—
—	1	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—
1	—	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	4	4	16
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	18
—	—	—	20	—	20	—	20	—	20	—	—	20	—	20	20	20	20	28
—	—	—	5	—	5	—	5	—	5	—	—	5	—	5	5	5	5	24
—	—	—	22	—	22	—	22	—	22	—	—	22	—	22	22	22	22	—
—	—	—	29	—	29	—	29	—	29	—	—	29	—	29	29	29	29	—

Bil. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Fartygens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	Står på land.		
				I komplett stånd.	Ligger i sjön.	
Sveaborgs.	Jakten Atis.....	1	—	1	—	1
	Post- och avisojakter	3	—	3	—	3
	Bataljonchefsfartyget Öken	1	—	1	—	1
	» N:o 1	1	—	—	—	1
	Proviant- eller kokslupar	2	—	2	—	2
	Proviantbåt	1	—	—	—	1
	Vattenskutor	3	—	3	—	3
	Rekognoseringslupar	2	—	2	—	2
	Skeppsbarkasser	9	—	8	—	9
	Lonchor	3	—	2	—	3
	Öppna roslagsbåtar	3	—	3	2	1
	Styckepråmar.....	1	—	—	—	1
	Stenpråmar	1	—	1	1	—
	Roddslupar 3 st. om 10 åror	36	—	36	—	36
	» 9 st. » 9 »					
	» 8 st. » 8 »					
	» 7 st. » 6 »					
» 9 st. » 5 »						
Adjutantsjollar	2	—	2	—	2	
Diverse jollar.....	7	—	7	—	7	
Bondjollar	49	—	48	—	49	
Laivanlinna division.	Kanonslupar med 1 st. 18- $\mathcal{L}$ kanon och 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor	1	—	—	—	1
	» » 1 st. 12- $\mathcal{L}$ » » 4 st. 2- $\mathcal{L}$ »	5	—	—	—	5
	» » 1 st. 12- $\mathcal{L}$ » » 4 st. 3- $\mathcal{L}$ »	2	—	—	—	2
	Kanonjollar » 1 st. 24- $\mathcal{L}$ » » 4 st. 2- $\mathcal{L}$ »	2	—	—	—	2
	» » 1 st. 18- $\mathcal{L}$ »	2	—	—	—	2
	Chefsjakt med 4 st. 3- $\mathcal{L}$ nickor.....	1	—	—	—	1
	Proviantjakt med 4 st. 2- $\mathcal{L}$ nickor.....	1	—	—	—	1
Bondjollar	5	—	—	—	5	

Fördrar paration	Fördrar svär.	Master och rundhult.		Åror		Tackling		Bestyck- ning.		Varfs- klargöring		Artilleri- klargöring		Utredningen	Ammunition	Byrverkspe- redlar fåttas.	Antal åror.	
		kompleta.	bristfälliga.	kompleta.	bristfälliga.	komplett.	bristfällig.	komplett.	laverter bristfälliga	komplett.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.	bristfällig.	komplett.	bristfällig.		
—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—
—	—	3	—	3	—	3	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	—	2	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
—	—	3	—	3	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	2	—	—	24
—	1	9	—	9	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	3	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	36	—	36	—	29	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	7	—	7	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	1	—	1	—	1	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	24
—	5	—	5	—	5	3	2	5	5	—	5	—	—	5	5	5	5	24
—	2	—	2	—	2	1	1	2	2	—	2	—	—	2	2	2	2	24
—	2	—	2	—	2	—	2	2	2	—	2	—	—	2	2	2	2	14
—	2	—	2	—	2	—	2	2	2	—	2	—	—	2	2	2	2	14
—	1	—	1	—	1	—	1	1	1	—	1	—	—	1	1	1	1	28
—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	8
—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Bil. 21 (forts.).

Eskaderns namn.	Fartygens certer och namn.	Antal.	Ålder, år.	Står på hand		
				I komplett skänd.	Ligger i öjn.	
Christina division.	Kanonjollar med 1 st. 24- $\mathcal{R}$ kanon och 2 st. 2- $\mathcal{R}$ nickor	6	—	6	—	6
	„ „ 1 st. 18- $\mathcal{R}$ „ „ 2 st. 2- $\mathcal{R}$ „	2	—	2	—	2
	Bondjollar	2	—	2	—	2
Stralsunds eskader i Landeskrona.	Kanonslupar med 2 st. 24- $\mathcal{R}$ kanoner och 4 st. 3- $\mathcal{R}$ nickor	12	—	—	12	—
	Däckade kanonslupen ¹⁾ med 2 st. 24- $\mathcal{R}$ kanoner och 4 st. 2- $\mathcal{R}$ nickor.....	1	—	1	1	—
	Kanonslupar tillhörande Stockholms eskader.....	4	—	—	4	—
	Kokslupen	1	—	—	1	—
	Kanonbarkassen Kusen ¹⁾ med 2 st. 2- $\mathcal{R}$ nickor.....	1	—	—	1	—
	Guvernörens slup.....	1	—	—	—	1
	Slupen	1	—	—	—	1
	Jollar.....	5	—	—	1	4
	Från Pommern qvitterade { Skeppsarkasser	2	—	—	—	2
{ Slup.....	1	—	—	—	1	

¹⁾ Tillhörig Örlogsflottan.

74-3

44-1

18-1

8-1

- 1 Chef
- 1 Brig
- 1 Batal
- 1 Hema
- 1 Cano
- 1 Cano
- 1 Mör
- 1 störr
- 1 Reko
- 1 Amm
- 1 Sjukt
- 1 Provi
- 1 Vatta
- 1 Gallé

"Dag-Spisingns-Ordning

för Åtta man i Fatlaget, att efterlevvas på Wåre Örlogs Skepp
och Fartyg under Sjö Expeditioner."

Morgon.	Middag.		Afton.
<i>Måndag, onsdag och lördag</i> lika: smör ..... 16 lod bränvin .... 4 jfr.	<i>Måndag och tors- dag:</i> surkål ..... 2 knr hafregryn . 1 qv. fäsk..... 4 ℔	<i>Söndag:</i> salt kött.... 6 ℔ Till Pudding hvetemjöl. 4 ℔ smör ..... 20 lod NB. Dessa tjugu lod Smör till Pud- ding användas på det sätt, att 4 lod deraf läggas i sme- tet, samt 16 lod smältas till doppa, då den förtäres.	<i>Alla dagar i vec- kan</i> lika: korngryn. . 7 qv. smör ..... 20 lod bränvin .... 4 jfr.
<i>Tisdag, torsdag, fredag och söndag</i> lika: salt sill..... 1 ℔ bränvin..... 4 jfr.	<i>Tisdag och fredag:</i> ärter ..... 4½ qv. hafregryn . 1 qv. salt kött.. 6 ℔ <i>Onsdag och lördag:</i> ärter ..... 4½ ℔ hafregryn . 1 qv. salt sill.... 2 ℔		

"Torrt Bröd består 2 lispund 5 marker på fatlaget i fem dagar, som ut-
levereras till en hvars egit förvar, och nyttjas så väl till frukost om morgonen,
som den öfriga bikosten om dagen.

Winätticka, att blandas i Wattu till Dricka, gifves en half Jungfru om
dagen till Mans, och utdelas denna blandning på lika sätt som förut med
Drickat skett. Men på lastdragare för Manskapets trägna arbete, får hvar Man
i stället för Winättikan en half Jungfru Bränvin till hvarje middag.

Salt till kokning utgifves efter behof, men får ej öfverstiga ett Lod på
Man, om dagen.

Toback in natura, 3 quintin för Man om dagen . . . . .

När tillgång icke gifves på Surkåhl, så utdelas vanlig Ärt Portion i stället.

Så ofta tillgång är på färskt kött, så utgifves deraf Sju marker på fat-
laget, hvaremot fäsket uti Surkåhlen indrages, eller ock salta köttet, när Grön-
saker gifvas till Soppa, emot hvilka ärterne indragas, och till deras värde Grön-
sakerne beräknas.

Då färsk fisk kan erhållas till 13 eller högst 14 schl. Lispundet, så bestås
hvar Man en mark, hvaremot Sillen om middagen besparas.

Bil. 24 (forts).

När Oväder hindrar kokning, får Manskäpet torr föda, som består af dubbel portion Fläsk om middagen och smör om aftonen, jemte en half Jungfru Bränvin om middagen.

Uti frukost Bränvinet blandas några droppar hvitlöks Essence för hvar Man, helst uti Junii och September månader; men uti Julii och Augusti Månader innehålles dermed, undantagande då mycken nederbörd och några kalla dagar skulle tillstöta.

Söndagskosten blir alltid oföränderlig, då kokning kan verkställas."

Gripsholms Slott den 24. Oct. 1782.

GUSTAF.

Bil. 25.

Kongl. Maj:ts i Näder faststälte Spis-ordning för Des Armées Flotta, Efter Åtta Man i Fatlaget.

	Morgon.	Middag.	Afton.
N:o 1.	Sill ..... 1 mark. Bränvin 4 jungfrur.	Fläsk..... 3 marker. Ärter..... 3 qv. 1½ jungfru. Hafregryn 3 jungfrur. Bränvin .. 4 jungfrur.	Smör ..... 16 lod. Korngryn . 5 kvarter 1 jungfru. Bränvin ... 4 jungfrur.
N:o 2.	Smör... 16 lod. Bränvin 4 jungfrur.	Sill ..... 2 marker. Ärter..... 3 qv. 1½ jungfru. Hafregryn 3 jungfrur. Bränvin... 4 jungfrur.	Smör ..... 16 lod. Korngryn . 5 kvarter 1 jungfru. Bränvin ... 4 jungfrur.
N:o 3.	Sill ..... 1 mark. Bränvin 4 jungfrur.	Salt kött.. 5 marker. Ärter..... 4 qv. 1½ jungfru. Hafregryn 3 jungfrur. Bränvin... 4 jungfrur.	Smör ..... 16 lod. Korngryn . 5 kvarter 1 jungfru. Bränvin ... 4 jungfrur.

Torrt Bröd bestås 1¼ Mark på man om dagen, och utgifves 2½ Lispund på fatlaget för Fem Dagar, som utlemnas till hvar och ens egit förvar på nyttjas till maten. Vin-ättika at blandas i vatten til dricka gifves en half Jungfru på man om dagen, Tobak utgifves 2:ne Rullar af ungefär ½ marks vigt hvardera, äfven för 5 dagar på Fatlaget tillika med Brödet. Salt til kokning utgifves efter behof, men får ej öfverstiga ett Lod på man om dagen. Så ofta tilgång är på Färskt Kött utgifves deraf sju Marker på Fatlaget, hvaremot Fläsket eller Köttet indrages; och när Grönsaker gifves til Soppa, indragas Ärterne mot hvilkas värde Grönsakerne beräknas. Då färsk Fisk kan erhållas til Tjugo à Tjugufyra Skillingar Lispundet, så bestås hvar man en Mark, hvaremot Sillen om middagen besparas. När oväder hindrar kokning får Manskapet Torrföda, som består i dubbel portion Fläsk om middagen och smör om aftonen, jemte en half Jungfru Bränvin til om middagen. Tilökningspenningar kommer all Gemenskap, utom förhryrde, till godo. Denna Spis-ordning bör på det sättet följas, at, så snart Spisningen på et fartyg börjas, begynnes altid med N:o 1. och så i ordning med N:o 2 och 3. Skulle någon gång Torrföda emellan gifvas, får ordningen ej rubbas, utan nästa kokningsdag tages näste Numer i ordning. Hvilket vederbörande till underdånig efter rättelse länder. Stockholms Slott den 18 April 1796.

Under Min Allernådigste Konungs och Herres Minderärighet

CARL.

C. v. Numers.

Digitized by Google

